

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК І БЕЗПЕКА УКРАЇНИ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Матеріали міжвузівської науково-практичної конференції
здобувачів вищої освіти і молодих вчених

м. Львів
25 березня 2021 р.

УДК 351.863:371.214.2

Соціально-економічний розвиток і безпека України: стан та перспективи: матеріали міжвузівської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих вчених (м. Львів, 25 березня 2021 р.) / за заг.ред. В.С.Бліхара. Львів : Галицька видавнича спілка, 2021. 223 с.

Рекомендовано до друку вченою радою
Інституту управління, психології та безпеки
Львівського державного університету внутрішніх справ
(протокол № 1 від 09 березня 2021 р.)

Відповідальність за достовірність та зміст публікацій несуть
автори та їх наукові керівники

ЗМІСТ

РОЗДІЛ І. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ		7
Андрусишин Д.	Шляхи подолання бідності в Україні на сучасному етапі	7
Бандерич Р.	Забезпечення зайнятості населення як пріоритетна складова соціальної безпеки держави	9
Барзенков В.	Кіберзлочинність в Україні	11
Беспалий І.	Соціально-економічна складова економічного механізму управління сільським розвитком	14
Благута В.	Інклюзивний розвиток територіальних громад як складова забезпечення економічної безпеки держави	15
Винницька С.	Вплив соціальних мереж на особисту безпеку	18
Войтович Л.	Безробіття серед молоді та шляхи його подолання	21
Гаврилець О.	Значення системи моніторингу параметрів економічної безпеки в умовах децентралізації	23
Гірняк Н.	Соціальні аспекти економічної безпеки України	25
Групська Х.	Поняття трудового потенціалу як соціально-економічної категорії	28
Дзвоник В.	Рекомендації із удосконалення впровадження Україною НАССР у контексті виконання директив ЄС з безпеки харчових продуктів	30
Дума О.	Європейський досвід у розвитку стартап екосистем	33
Іванів Н.	Стан та перспективи розвитку малого бізнесу в Україні (в умовах карантину)	35
Ільків Ю.	Аналіз стану інноваційної активності підприємств України	38
Квасниця О.	Економічна безпека як складова національної безпеки України	40
Кісіль А.-Н.	Саморозвиток особистості в інтересах зміцнення економічної безпеки	42
Костецька М.	Сутність економічної безпеки та її складові елементи	45
Кравчук О.	Рівень життя населення в умовах пандемії	47
Краївський Б.	Критична інфраструктура в системі забезпечення національної безпеки	48
Лаврова К.	Вплив менталітету на стан довкілля	50
Лесик І.	Конценція індустрія 4.0: можливості та ризики	52
Магдійчук В.	Добробут населення – основа розвитку держави	55
Онацько О.	Основні ризики та загрози економічній безпеці держави	57
Переведенцев О.	Соціальна безпека держави в умовах глобалізації: політологічний аспект	59
Радійчук Р.	Соціальна безпека: деякі підходи до розуміння	62
Ройко А.	Дослідження особливостей переживання стресу у студентів в процесі дистанційного навчання під час пандемії COVID-19	64

Савка Н.	Вернадський – предтеча української економічної науки	67
Савка Ю.	Економічна нерівність: вимірювання та оцінка	70
Савран А.	Проблеми забезпечення соціально-економічної безпеки України	72
Саніна Д.	Безпека споживачів житлово-комунальних послуг як важлива складова національної безпеки	74
Сениця Т.	Українська ідентичність і національна безпека	76
Сергієнко В.	Загрози та перспективи участі України в Організації чорноморського економічного співробітництва	78
Синишин Д.	Інтелектуальна міграція в Україні	81
Стень Д., Олійник В.	Вплив корупції на соціально-економічний розвиток України	83
Стефура С.	Довіра як соціально-психологічний чинник забезпечення внутрішньої безпеки України	86
Унучко С.	Політика відкритих даних в умовах цифрової економіки – основа інформаційної безпеки	88
Федоренко Є.	Інформаційна безпека: сучасні проблеми та загрози	90
Харабовський Ю.	Продовольча безпека: теоретичний базис забезпечення	92
Хоманський Н.	Інтелектуальний капітал як фактор зростання економіки держави	94
Хорошаєв В.	Вплив транспорту на екологічний стан довкілля країни	97
Чалий Б.	Технологія блокчейна як інструмент протидії корупції в системі забезпечення національної безпеки України	99
Шукалович Б.	Економічна безпека України в умовах російської агресії	101

РОЗДІЛ II. ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКІ ПРОБЛЕМИ ЗМІЦНЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Власенко К.	Сучасна практика формування товарної політики компанії	104
Гонсьор В.	Страхове шахрайство в Україні: економіко-правові аспекти та шляхи боротьби	106
Деркач Т.	Концептуальні основи управління безпекою підприємств ресторанного господарства курорту «Буковель»	109
Завербний С.	Проблеми управління інформаційною складовою економічної безпеки	111
Калінін О.	Державна підтримка малого і середнього підприємництва в Луганській області	113
Ковінько Т.	Вплив глобальних кризових ситуацій на трансформацію організаційної культури	115
Козак А.	Формування економічної культури	117
Костів С.	Організаційні особливості безпеки ділових	119

	відносин	
Лучик П.	Оцінка складників соціальної відповідальності у системі сталого розвитку підприємництва в Україні	121
Мандзюк Т.	Управління економічної безпекою промислових підприємств в Україні	124
Маньків П.	Шляхи вдосконалення товарної політики компанії у міжнародному маркетинговому середовищі	127
Мекелита Н.	Ризики в системі економічної безпеки: сутність та шляхи протидії	129
Михайлюк А.	Прийняття та реалізація управлінського рішення в діяльності керівника	132
Мойсак Ю., Янчик І.	Оцінювання персоналу з погляду безпекознавства	134
Пащенко П., Севрюков В., Солод О.	Менеджмент ресурсозбереження в контексті забезпечення економічної безпеки	136
Сліпченко Г.	Сутність та методи забезпечення інтелектуально-кадрової безпеки	139
Стасюк С.І.	Матеріальна мотивація праці як чинник підвищення ефективності діяльності підприємства	141
Тераз Н.	Теоретичні основи комунікаційного процесу та інформаційної безпеки підприємства	143
Хортюк В.	Характеристика та етапи соціальної відповідальності, як елемент зміцнення безпеки в умовах пандемії	146
Штангрет І.	Безпеківі аспекти управління мотивацією працівників промислових підприємств	148
Штиков М.	Сучасні методи набору персоналу як елемент забезпечення економічної безпеки підприємства	150
Явтух С.	Сутність і методи забезпечення ринкової безпеки підприємства	152
РОЗДІЛ III. ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ ТА СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ		155
Адамська І.	Негативні наслідки тіньової економіки	155
Байло І.	Механізми забезпечення надійності інвестиційних проектів	157
Балдін С.	Сутність та елементи системи фінансової безпеки підприємства	160
Барабань Н.	Фінансовий моніторинг в системі антикорупційних заходів	163
Жеребецький О.	Національна система протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом	165
Качмарик Т.	До питання фінансового шахрайства в Україні	167
Кондюх О.	Легалізація «відмивання» коштів через систему банківських і небанківських фінансових установ	169
Копецький О.	Напрями підвищення ефективності інноваційної	172

	діяльності в Україні	
Кос В.	Соціальний аудит в системі соціальної безпеки бізнесу	174
Лаврик С., Михайлів М. Лечук О.	Способи шахрайства: сутність та наслідки	176
	Організація внутрішнього фінансового моніторингу як вимога сучасності	179
Літвинчук С.	Державний борг України: обсяги та проблеми управління	181
Мартинів В.	Податкова безпека держави як запорука стабільної фінансової безпеки України	183
Мисник К.	Форензик у системі фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання	186
Нонєва Н., Батечко С. Олесько Н.	Стан та причини поширення тіньової економіки в Україні	189
	Підвищення фінансово-економічної безпеки шляхом удосконалення антикризового управління	192
Палій А.	Безпека фінансового сектору України	194
Парій Т.	Передумови становлення фінансової безпеки сучасного страхового ринку України	196
Постол А.	Стратегія реформ фінансового сектору України	198
Процайло Ю.	Природа та чинники фінансових правопорушень в Україні	200
Рижкова А., Давиденко В. Роде В. Семенова Д.	Основні чинники та передумови формування й поширення тінізації економіки	202
	Стабільність світової фінансової системи	205
	Фінансово-економічна безпека лісогосподарських підприємств України	207
Сенюта О.	Причини офшоризації національної економіки	209
Тодераш Г.	Механізм управління фінансово-економічною безпекою підприємства	211
Тхір Р.	Міжнародне співробітництво в сфері фінансового моніторингу	213
Шкригун Ю.	Актуальні питання безпеки у сфері електронної комерції	215

Вітальне слово!

Вже за традицією Львівський державний університет внутрішніх справ збирає однодумців під егідою міжвузівської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих вчених з надзвичайно важливої та глибокої теми «Соціально-економічний розвиток і безпека України: стан та перспективи». Адже минулорічний науковий захід засвідчив актуальність обговорення цієї проблематики для України та необхідність її подальшого розвитку.

Проведення конференції в стінах Львівського державного університету внутрішніх справ є свідченням високого авторитету закладу вищої освіти, який активно співпрацює з провідними вітчизняними організаціями задля вирішення безпекових проблем особистості, суспільства та держави.

Для активного розвитку сучасної вітчизняної науки вкрай важливо постійне поповнення її лав молодими дослідниками, які лише розпочинають свій шлях на науковій ниві, у тому числі й здобувачів вищої освіти та аспірантів. Цьогоріч до наукової дискусії долучилося майже 100 здобувачів вищої освіти з багатьох регіонів України, не лише Львівської, але й Дніпропетровської, Івано-Франківської, Луганської, Миколаївської, Одеської, Полтавської, Рівненської, Чернівецької, Харківської, Хмельницької областей та м. Києва. Така широка географія учасників засвідчує, що запропоновані до обговорення різні аспекти забезпечення соціально-економічних складових національної безпеки, організаційно-управлінських проблем зміцнення економічної безпеки, фінансово-економічних чинників забезпечення безпеки держави та суб'єктів господарювання викликають активне наукове зацікавлення у молодих науковців практично з усіх регіонів України.

Чітко упорядковані основні концептуальні теоретико-емпіричні напрями наукового заходу мають допомогти розкрити головні шляхи і механізми соціально-економічного розвитку і безпеки України. Науковий форум є гарною нагодою осмислити і проаналізувати тактику взаємодії у сфері безпеки, яка впливає на формування нової системи підтримання миру і сталого розвитку суспільства, на функціонування механізмів протидії фінансово-економічним загрозам та з урахуванням сучасних реалій науково обґрунтувати і окреслити перспективи подальшого розвитку системи державного управління у цій сфері.

Сьогодні політика України у сфері фінансово-економічної безпеки вирізняється достатньо високою активністю й системністю, про що свідчать зовнішньо-політичні ініціативи нашої держави. Концепт фінансово-економічної безпеки для України розкривається через стратегію її існування як суверенної та стабільної держави, а також через розробку та впровадження цілеспрямованої системної політики захисту національних інтересів від зовнішніх та внутрішніх загроз. Одним із шляхів реалізації цієї стратегії є освіта. Саме тому, основною метою проведення нашої конференції є надання здобувачам вищої освіти та молодим вченим можливостей щодо представлення ними власних результатів наукових пошуків, обміну ідеями та обговорення актуальних проблем, пов'язаних із забезпеченням соціально-економічного розвитку та економічної безпеки України в сучасних реаліях, а також налагодження наукових та дружніх стосунків із представниками інших закладів вищої освіти.

Разом з тим, у сфері соціально-економічного розвитку і безпеки України залишається безліч дискусійних та проблемних питань, які потребують наукового вирішення. Тому сподіваюся на цікаві та інформативні доповіді та повідомлення, які цьому сприятимуть. Будь-яка наукова конференція є не лише можливістю апробування результатів своїх наукових напрацювань та фахового спілкування. Сподіваюся, що у Вас буде нагода для нових знайомств та отримання незабутніх вражень.

Дякую за увагу! Бажаю плідної праці, конструктивних ідей та приємного спілкування!

***Директор Інституту
управління, психології та безпеки
Львівського державного університету внутрішніх справ
доктор філософських наук, професор,
В'ячеслав БЛІХАР***

РОЗДІЛ І. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Андрусишин Діана,
здобувач вищої освіти, бакалавр, спеціальність 072,
Інститут управління, психології та безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Науковий керівник:
Волошин О.Р.,
кандидат фізико-математичних наук, доцент,
доцент кафедри соціально-поведінкових,
гуманітарних наук та економічної безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ БІДНОСТІ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Проблема бідності існує в кожній країні світу, навіть у багатих та соціально-розвинених суспільствах, і вважається однією з найдавніших суспільних проблем, тому багато економістів та соціологів приділяють увагу даній проблемі.

Бідність можна визначити як стан людини, що характеризується постійним або тривалим позбавленням ресурсів, можливостей, вибору, безпеки і влади, необхідних для того, щоб мати достатній рівень життя та інші цивільні, культурні, економічні, політичні і соціальні права [1].

Бідність є наслідком різноманітних та взаємопов'язаних між собою причин, які об'єднують в такі групи:

- економічні (безробіття, низька заробітна плата, низька продуктивність праці, тощо);
- соціально-медичні (старість, високий рівень захворюваності та інвалідність);
- демографічні (неповна сім'я, велика кількість утриманців в сім'ї);
- соціально-економічні (низький рівень соціальних гарантій);
- освітньо-кваліфікаційні (низький рівень освіти, недостатня професійна підготовка);
- політичні (військові конфлікти, вимушена міграція);
- регіонально-демографічні (нерівномірний розвиток регіонів) [2].

На відмінну від інших країн, що розвиваються, основним джерелом бідності в Україні є невідповідність рівня заробітної плати реальній вартості робочої сили на ринку праці. Заробітна плата людей настільки мала, що вони не здатні задовольнити свої потреби в повному обсязі,

також споживчий кошик не відповідає нормам і його неможливо порівняти з реальною заробітною платою людей.

Одним з головних чинників появи бідності є безробіття, що являє собою таку соціально-економічну ситуацію в суспільстві, за якої частина активних працездатних громадян не може знайти роботу, яку вони здатні виконувати, що обумовлено переважанням пропозиції над попитом на неї.

Також на збільшення рівня бідності впливають такі чинники як:

- скорочення робочих місць, що призводить до того, що значна частина населення, виїжджає за межі рідної країни, шукаючи кращої долі;
- зростання інфляції в порівнянні з реальними доходами населення;
- скорочення, розпад підприємств;
- перенасичення ринку праці однорідними професіями, що призводить до неможливості реалізувати власну робочу силу;
- невідповідність ціни і вартості робочої сили працівника.

Наслідками виникнення бідності в Україні є низький рівень народжуваності, погіршення стану здоров'я, неможливість отримати якісну освіту. Бідність неможливо уникнути чи подолати. Головне, що можна зробити для того, щоб бідність не стала проблемою, це посилити контроль над нею і регулювання з боку державних органів влади.

Важливим залишається комплекс заходів щодо сприяння зміцненню позицій середнього класу через розвиток малого і середнього бізнесу. Проблема подолання бідності у нашій країні необхідно вирішувати за допомогою реалізації наступних стратегічних напрямів: підвищення зайнятості населення та розвиток ринку праці, збільшення рівня доходів від трудової діяльності, удосконалення системи соціального законодавства, ефективне використання бюджетних коштів і засобів спеціальних позабюджетних фондів, реалізація програми залучення міжнародних інвестицій та грантів на соціальні перспективи та заходи, здійснення моніторингу реалізації стратегічних напрямів подолання бідності. На поглиблення розшарування суспільства впливає також недостатня діяльність держави у сфері зменшення соціальної нерівності, відсутність ефективних реформ та визначення пріоритетів на коротко - , середньо - і довгострокову перспективу [3].

Для недопущення поширення бідності серед соціально вразливих верств населення доцільно розширити спектр можливостей для працевлаштування людей з особливими потребами та зайнятості людей похилого віку. У цьому зв'язку варто запозичувати перевірений часом досвід економічно розвинутих країн.

Розв'язання проблеми бідності в Україні неможливе без модернізації системи державної соціальної допомоги та створення сучасної системи соціальних послуг. Потребує кардинального реформування система надання пільг, має бути переглянута підходи щодо житлової політики, в тому числі будівництва та надання соціального, пільгового житла. Зниженню рівня бідності також сприятиме удосконалення системи державних соціальних стандартів і гарантій. Зокрема актуальним є перегляд методики розрахунку прожиткового мінімуму, враховуючи регіональні особливості рівня та глибини бідності.

-
1. <https://www.google.com/amp/s/www.slovoidilo.ua/amp/2021/02/01/novyna/suspilstvo/riven-bidnosti-ukrayini-zris-50-vice-spiker-rady>
 2. *Бідність і Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права, E/C.12/2001/10., www.unhcr.ch/tbs/doc.nsf/(Symbol)/E.C.12.2001.10.En*
 3. *Куценко Н. В. Зміцнення соціальної бази реформ – шлях до подолання бідності. Економіка України. 2017. № 2. С. 27–34*

Бандерич Романа,
здобувач вищої освіти, бакалавр, спеціальність 071
Інституту управління, психології та безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)
Науковий керівник:
Волошин О.Р.,
кандидат фізик-математичних наук, доцент,
доцент кафедри соціально-поведінкових,
гуманітарних наук та економічної безпеки,
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ ЯК ПРІОРИТЕТНА СКЛАДОВА СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Ринкова економіка в нашій країні лише нещодавно набула стійких позицій, тому особливо актуальними є питання економічної безпеки, розв'язання яких є гарантією незалежності країни, умовою ефективності життєдіяльності суспільства, прогресу нації. Роль і значення соціальної сфери, її зв'язок з усіма сферами життєдіяльності кожної людини і держави в цілому дозволяють виділити соціальну безпеку як одну з найважливіших складових економічної безпеки.

Соціальна безпека, порівняно віднедавна, виділяється як самостійна ланка національної безпеки, чия роль раніше її зводилась до сприяння економічному розвитку [1]. Виділення соціальної безпеки як окремої складової зумовлюється тим, що економічне зростання як основа розвитку державності не може розв'язати соціальні проблеми, підвищити реальний життєвий рівень населення. Отже, сталий

економічний розвиток дедалі більше залежить від розв'язання соціальних проблем. На думку провідних фахівців в галузі дослідження проблем соціальної безпеки, основні соціальні ризики досягли масштабів, які можуть становити реальну загрозу національній безпеці держави [2].

На сьогодні актуальною залишається проблема визначення пріоритетності соціальних інтересів. Складність її полягає насамперед у тому, що проблеми в соціальній сфері взаємопов'язані, наприклад, вирішення проблем трудової міграції і еміграції неможливе без вирішення проблеми безробіття.

Вітчизняні науковці відносять до пріоритетних, соціальних інтересів, що повинні міститись серед національних інтересів, наступні: підвищення рівня та якості життя населення; соціальний захист населення, адресне піклування про людину, соціальне забезпечення населення; формування "середнього" класу; забезпечення зайнятості; підвищення ціни робочої сили, формування високопродуктивного трудового потенціалу; ліквідація соціальної нерівності, різкого розшарування населення та захист прав працюючих; подолання бідності та ін.

На наш погляд, пріоритетною і базовою складовою соціальної безпеки країни є забезпечення зайнятості її населення, участь громадян у продуктивній праці. Реалізація зазначеної складової неможлива у зв'язку з наявністю явних та потенційних загроз, які визначені Законом України " Про основи національної безпеки України ". Зокрема: неефективність державної політики щодо підвищення трудових доходів громадян, подолання бідності; загострення демографічної кризи, посилення тенденції старіння нації; неконтрольовані міграційні процеси, вплив з країни кваліфікованої робочої сили; зростання дитячої та підліткової безпритульності [3].

Всі перераховані загрози прямо пов'язані із рівнями зайнятості та безробіття населення. Безробіття тягне за собою цілу низку різноманітних соціальних проблем, однією з яких є посилення соціального розшарування і диференціації суспільства, що спричиняє його маргіналізацію та веде до соціальної нестабільності. Адже наявність численної кількості безробітних, значний відсоток безробітної молоді, тривалий термін пошуку роботи, статева дискримінація, посилення соціального розшарування суспільства можуть за певних умов особливо небезпечним чинником соціально-політичної нестабільності. Враховуючи відкритість економіки та масштаби міжнародного ринку, Україна неспроможна самотійно знизити рівень безробіття, надати всім безробітним засоби для існування, забезпечити виробництво робочою силою необхідної якості. Тому перед державою постає необхідність регулювання зайнятості населення правовими та економічними методами. Головною метою заходів, спрямованих на

регулювання зайнятості є стимулювання попиту на працю та максимально можливе наближення якості пропонованої робочої сили до якості попиту на неї.

Необхідно відмітити, що реалізація базових соціальних інтересів, таких як, наприклад, зайнятість, не є самостійною метою. Вони мають інструментальний характер і забезпечують підґрунтя для реалізації кінцевих, комплексних соціальних інтересів, таких як якість життя.

Отже, у складі проблем досліджень соціальної безпеки держави однією з найважливіших є проблема визначення пріоритетів. Основна складність досліджень полягає в тому, що проблеми в соціальній сфері надзвичайно взаємопов'язані, вирішення однієї з проблем практично не можливе без вирішення інших. Як результат, постає необхідність впорядкування соціальних інтересів за певними критеріями, найважливішими з яких ми вважаємо актуальність та роль в системі безпеки. Пріоритетною складовою соціальної безпеки країни є зайнятість її населення, участь громадян у продуктивній праці.

-
1. Семів Л.К. Соціально-економічні пріоритети економічної безпеки у контексті розвитку людського потенціалу. *Економіка промисловості*. 2018. №1 с.195-203.
 2. Давидюк О.О. Соціальна безпека: проблеми теоретичного аналізу та побудови системи показників. *Стратегічна панорама*. 2018. №2. с. 94-99.
 3. Закон України "Про основи національної безпеки України" від 21 червня 2018 р. №2469-VIII / <http://zakon.rada.gov.ua>

Барзенков Владислав,
здобувач вищої освіти, магістр, спеціальність 072
Інституту управління, психології та безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Науковий керівник:
Миськів Г.В.,
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри фінансів та обліку,
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

КІБЕРЗЛОЧИННІСТЬ В УКРАЇНІ

У сучасному високотехнологічному середовищі кіберзлочинність стрімко та динамічно розвивається не лише в Україні, а й за її межами. Ці суспільно небезпечні діяння щороку стають дедалі масштабнішими та небезпечнішими.

У загальному розумінні, кіберзлочинність – це злочинність, яка пов'язана з використанням комп'ютерів, інформаційних технологій та глобальних мереж. Фактично, розвиток кіберзлочинності розпочався з появою інформаційних технологій та інтернету. І це не дивно, адже

кіберпростір – безмежний, а досвідчені хакери володіють необхідними навиками та засобами, щоб залишатися не поміченими.

За даними світової статистики, станом на 1 січня 2019 року у світі було понад 4 мільярди користувачів Інтернету. Дані Європейської комісії засвідчують, що в країнах ЄС 51 % користувачів Інтернету не знають про кіберзлочини або жодного разу не відчували кіберзагрози [6].

Разом з тим, основними видами кіберзлочинів на сьогодні є:

- кардинг – шахрайські операції з банківськими картками;
- фітінг – шахрайські дії, спрямовані на виманювання реквізитів картки у її власника;
- інтернет-фішинг, коли шахраї створюють фішингові (підроблені) сторінки, які імітують офіційні сторінки банків, платіжних сервісів, інтернет-магазинів тощо;
- скімінг-копіювання даних платіжної картки за допомогою спеціального пристрою (скімера);
- рефайлінг – незаконна підміна телефонного трафіку;
- мальваре – створення та поширення вірусів і шкідливого програмного забезпечення.

За офіційними даними Національної поліції України, у 2019 рік було скоєно 4263 злочини з-поміж яких [2]:

- з платіжними системами - 1641;
- протиправний контент - 332;
- електронна комерція - 744
- порушення кібербезпеки - 1494.

Загалом у 2019 р. збитків було завдано на суму 28 млн. грн, а відшкодовано лише 60% – 17 млн. грн. [2].

Вважаючи, що ефективна боротьба з кіберзлочинністю вимагає більшого, швидкого і ефективно функціонуючого міжнародного співробітництва у кримінальних питаннях, Україна ще у 2001 р. ратифікувала Конвенцію про кіберзлочинність [4], яка визначає основні Заходи, які мають здійснюватися на національному рівні аби протидіяти зростаючій кіберзлочинності.

Базовими статтями Кримінального кодексу України, за якими розслідуються кіберзлочини в Україні є [5]:

- ст. 176 «Порушення авторського права і суміжних прав»;
- ст. 190 «Шахрайство».

Аби захиститися від кіберзлочинців, слід дотримуватися низки правил:

- користуватися виключно офіційним ПЗ і вчасно його оновлювати;
- не завантажувати програмне забезпечення з ненадійних джерел;
- використовувати антивіруси для роботи з комп'ютерами;

- нікому не передавати особисті персональні дані (пін коди карток, CVV коди, паролі до акаунтів тощо), навіть якщо вам намагаються вказати на необхідність таких дій з метою вирішення певного питання;
- створювати складні паролі;
- не здійснювати платіжних операцій у відкритій, незахищеній мережі Wi-Fi;
- намагатися користуватися двофакторною аутентифікацією;
- не відкривати файли та листи від підозрілих джерел;
- не переходити на підозрілі посилання та за спливаючими вікнами;
- не заходити на ненадійні сайти та не завантажувати з них жодних ПЗ;
- не вставляти у свій комп'ютер флешки та зовнішні диски, якщо не довіряєте повністю їх джерелу;
- періодично здійснювати резервне копіювання важливої інформації;
- тримати свої гаджети в полі зору, коли знаходитися у місцях, де до них може бути доступ сторонніх осіб [3].

В епоху розвитку інформаційного суспільства складно повністю уникнути загроз у кіберпросторі. Цифрова епоха принесла в економіку не тільки позитивні трансформації. Частиною «ціни», яку доводиться сплачувати за інновації в цифровій сфері, є ризики кіберзлочинів, які набувають все більших масштабів. Однак сподіваємося, що усвідомлення проблеми державою та бізнесом, створення сучасного правового поля, а також дотримання заходів кібербезпеки значно підвищать рівень стійкості від кібератак. Варто задуматись над штучним інтелектом і робото-технікою. А в цілому, віртуальний світ - це наше майбутнє, яке невдовзі чекає нас. Ми повинні рухатись разом з часом та створювати безпечний кіберпростір для користувачів та держави.

-
1. За п'ять років кіберзлочинність в Україні виросла вдвічі URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2019/10/21/652782/>
 2. Звіт Голови Національної поліції України про результати роботи відомства у 2019 році. Офіційний сайт національної поліції. https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit_2019/zvit-npu-2019.pdf
 3. Кібербезпека: вразливі моменти. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/kiberbezpeka-vrazlivi-momenti.html>
 4. Конвенція про кіберзлочинність. Офіційний сайт Верховної ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_575#Text
 5. Кримінальний кодекс України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
 6. Правове регулювання інформаційних технологій в Україні: проблеми та перспективи сучасності. URL: https://ukrainepravo.com/legal_publications/essay-on-it-law/it_law_prytula_cybercrime/

Беспалий Ігор,
аспірант
(Подільський державний аграрно-технічний університет)
Науковий керівник:
Корженівська Н. Л.,
доктор економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки, підприємництва,
торгівлі та біржової діяльності
(Подільський державний аграрно-технічний університет)

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКИМ РОЗВИТКОМ

Довгостроковий розвиток конкурентоздатної, збалансованої за складом ресурсного потенціалу, екологічно здорової сільської економіки ґрунтується на використанні виваженого, інструментально структурованого та соціально орієнтованого механізму управління. Взаємоузгодженість соціально-демографічного, інтелектуального, виробничого, природного, управлінського потенціалів є основою високоефективної, економічно безпечної та соціально захищеної сільської економіки. Одним із важливих інструментів економічного механізму реалізації сталого сільського розвитку є система інноваційно-інвестиційного забезпечення, що забезпечує оновлення або диверсифікацію та прибуткове функціонування суб'єктів господарювання. Тому соціально-економічна складова економічного механізму сільського розвитку виявляється індикатором соціально-економічної безпеки та добробуту, задоволення суспільних потреб громад, забезпечення зайнятості, відновлення та збереження здоров'я сільського населення.

Управління сільським розвитком неможливе без потужного місцевого самоврядування, яке реалізовуватиме поставлені завдання громади села. Сприятливі соціальні умови, підприємницька діяльність в сільській місцевості, охорона навколишнього середовища, що є компетенцією місцевого самоврядування, формують соціально-економічну складову економічного механізму сталого розвитку сільської території. Основними завданнями місцевого самоврядування, згідно з нормами і правилами законодавства, є: зміцнення засад конституційного ладу України; забезпечення реалізації конституційних прав людини і громадянина; створення умов для забезпечення життєво

важливих потреб і законних інтересів населення; розвиток місцевої демократії [1].

Для подолання проблем в сільській місцевості необхідно розвивати соціальне партнерство, зокрема з сільгоспвиробниками, за умов створення необхідного інституційного і правового середовища. Враховуючи той факт, що сільський розвиток залежний від підприємств аграрної сфери, які функціонують на окремій сільській території, саме аграрний бізнес має нести левову частку соціальної відповідальності перед громадою та приймати участь у забезпеченні її соціально-економічного благополуччя.

Такий досвід нині уже сформовано успішними сільськогосподарськими підприємствами, які активно формують нові місця працевлаштування, розвиток соціальної інфраструктури, забезпечують високий рівень заробітної плати тощо. Встановлення партнерських відносин між органами місцевого самоврядування та суб'єктами підприємництва на селі відповідає інтересам сторін, сприяє розвитку агропромислового виробництва та поповненню місцевих бюджетів [2].

Дієвий економічний механізм сільського розвитку за умов ефективного управління, забезпечення його соціально-економічної складової та контролю за функціонуванням розкриє потенціал села та перспективу його успішного існування.

-
1. Талавиця М. П. Розвиток сільських територій на засадах сталості. Науковий вісник Ужгородського університету. 2016 р. Серія економіка. Випуск 1 (47). Т. 2. С. 146-150.
 2. Даниленко А. С. Пріоритетні напрями забезпечення розвитку сільських територій України. Економіка та управління АПК. № 1. 2015 р. URL: <http://econommeneg.btsau.edu.ua/sites/default/files/visnyky/economika/danilenko.pdf>

Благуца Віталій,
здобувач вищої освіти, бакалавр, спеціальність 073
Інституту управління, психології та безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)
Науковий керівник:
Гобела В. В.,
кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри менеджменту,
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ІНКЛЮЗИВНИЙ РОЗВИТОК ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ЯК СКЛADOVA ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Сучасний економічний розвиток характеризується не тільки низкою кризових явищ, посилених пандемією Covid-19, а й спробами

щодо пошуку нової моделі економічного розвитку та забезпечення безпеки в умовах невизначеності. Наявні моделі економічного зростання виявилися безсилими перед сучасними викликами, що постали перед людством. Пошук нових ідей та засобів забезпечення розвитку та економічної безпеки на усіх рівнях стали основним пріоритетом наукових пошуків на початку XXI століття. Особливо популярними протягом останніх років набули ідеї інклюзивного економічного та соціального розвитку. Ці ідеї популяризувались із виходом у світ праці американсько-турецького економіста Д. Аджемоглу та його британського колеги Дж. Робінсона «Чому нації занепадають?». Науковці досліджували вплив інклюзивних та, на противагу їм, екстрактивних політичних та економічних інститутів на економічне зростання та добробут населення [1]. Результатом їхнього дослідження стали висновки щодо необхідності формування інклюзивних інститутів у всіх сферах для забезпечення економічного розвитку. Здійснений історико-теоретичний аналіз дав підстави стверджувати, що наявність екстрактивних інститутів ставало причинами подальшого занепаду багатьох держав та народів. Натомість формування інклюзивних інститутів сприяло економічному розвитку та зростання добробуту. Наявність значного рівня соціально-економічної стратифікації населення [2], низки екологічних проблем [3], в умовах вичерпання традиційних засобів забезпечення економічного зростання та сучасними тенденціями глобалізації та оцифровування економіки [4] роблять актуальним напрямом досліджень – проблеми забезпечення інклюзивного розвитку. Зараз економічне зростання необхідно перетворювати у забезпечення економічної безпеки на усіх рівнях, що сприятиме покращенню стану довкілля та соціального захисту населення для протидії глобальним загрозам. Досягнути цієї мети можна шляхом формування основ інклюзивного розвитку.

Отож, інклюзивний розвиток – це розвиток, що характеризується збільшенням міри участі усіх верств населення в процесі економічної діяльності та соціальної активності, що передбачає більш рівномірний розподіл отриманих доходів [5]. Зазначений напрям досліджень є особливо актуальним для України, з урахуванням адміністративно-територіальних реформ, що саме відбуваються та наявного кризового стану економіки. Вважаємо, що забезпечення інклюзивного економічного розвитку територіальних громад, особливо територіальних громад депресивних та бідних регіонів України є стратегічним напрямом розвитку держави. В умовах децентралізації набагато легше сформувати інклюзивні політичні та економічні інститути, що відповідно до досліджень [1] у довгостроковому періоді сприятиме тривалому економічному зростанню та покращенню добробуту населення. Зазначимо, що для забезпечення економічної безпеки як стану захищеності життєво важливих інтересів громадян,

підприємств та держави, або як діяльності спрямованої на протидію загрозам [6] її першочерговою умовою є забезпечення належного рівня доходів населення. Підвищити рівень доходів населення та зменшити рівень соціально-економічної стратифікації можливо шляхом формування інклюзивних економічних інститутів на локальному та регіональному рівнях. Тому формування інклюзивних економічних інститутів повинно стати стратегічним пріоритетом держави. Економічне зростання та розвиток територіальних громад є передумовою забезпечення економічної безпеки на рівні регіону та на рівні держави.

Реалізація ідей інклюзивного розвитку територіальних громад та залучення широкого кола осіб до економічної діяльності видається можливим за наявності таких умов: залучення інвестицій; нормативно-правове забезпечення процесу формування інклюзивних інститутів; всебічний розвиток людського капіталу, тобто формування відповідних управлінських, економічних та правових навичок у населення; формування безпекової культури у населення.

Відповідно відсутність зазначених умов стає стримуючим фактором для інклюзивного розвитку територіальних громад та забезпечення економічної безпеки на усіх рівнях.

В результаті здійсненого теоретичного аналізу пропонуємо ряд рекомендації для забезпечення інклюзивного розвитку територіальних громад.

По-перше удосконалити систему кредитування малого та середнього бізнесу. Йдеться про розширення загального кредитного портфеля та усунення різного роду бар'єрів для отримання кредитів широким колом фізичних та юридичних осіб (необхідність застави, значного розміру отримуваних доходів тощо).

По-друге Розширити співпрацю з ЄС у рамках плану «Зовнішніх інвестицій» та співпрацю із Світовим банком щодо проекту «Доступ до довгострокового фінансування» з метою залучення довгострокових інвестицій для фінансування малого та середнього бізнесу.

По-третє забезпечити надання безоплатних консультаційних послуг населенню «Pro bono». Надання зазначених послуг щодо особливостей здійснення підприємницької діяльності, маркетингу, логістики, безпеки громади, інформаційної підтримки бізнесу та юридичних консультацій повинно сприяти всебічному розвитку людського капіталу та сформувати підґрунтя для інклюзивних економічних інститутів. Надання консультаційних послуг «Pro bono», свого часу, дало потужний поштовх для розвитку економіки США та інших країн Європи.

1. Аджемоглу Д., Робінсон Д. Чому нації занепадають? Походження влади, багатства і бідності : колективна монографія. Київ : Наш Формат, 2016. 440 с.

2. Адамик Д., Лебідь В. Інклюзивний розвиток України та міжнародне фінансове і технічне співробітництво з його активізації. Вісник Тернопільського національного економічного університету. 2018. № 1. С. 56 – 72.
3. Гобела В. В. Екологізація в системі економічної безпеки держави : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. ек. наук : 21.04.01. Львів, 2020. 20 с.
4. Інклюзивний вимір розвитку міст – центрів ділової активності України: тенденції та перспективи : наукова доповідь / наук. редактор М.І. Мельник. Львів : ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України». 2019. 55 с.
5. Інклюзивний розвиток економіки України: перешкоди vs перспективи. Економічний вісник Донбасу. 2018. № 1. С. 187 – 197.
6. Франчук В. І. Економічна безпека: історичні аспекти та характеристика сутності. Ефективна економіка. 2019. № 8. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/8_2019/9.pdf (дата звернення: 11.10.2019).

Винницька Софія,

здобувач вищої освіти, бакалавр, спеціальність 073

Інститут управління, психології та безпеки

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Науковий керівник:

Столяренко О.О.,

старший викладач кафедри соціально-поведінкових,

гуманітарних наук та економічної безпеки

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА ОСОБИСТУ БЕЗПЕКУ

Соціальна мережа – це інтерактивний найбільш використовуваний веб-сайт, контент якого наповнюється самими учасниками мережі. Сайт являє собою автоматизоване соціальне середовище, що дає змогу спілкуватися групі користувачів, об'єднаних спільним інтересом. Зв'язок здійснюється за допомогою веб-сервісу внутрішньої пошти або миттєвого обміну повідомленнями.

Соціальні мережі поділяються на:

- універсальні (Facebook , Twitter тощо);
- спеціалізовані мережі науковців (Scientific Social Community, Ukrainian Scientists Worldwide).

В таблиці 1 наведено основні тлумачення поняття «мережа» та «соціальна мережа» науковцями.

Таким чином, соціальна мережа – це соціальна структура, яка об'єднує людей для обміну інформацією, рекламування бізнесу, спілкування та нетворкінгу.

Методи поширення інформації в соціальних мережах: контекстна реклама, масова розсилка особистих повідомлень (спам), несанкціонована розсилка повідомлень по «стінам» великих спільнот.

Таблиця 1

Тлумачення “соціальна мережа” науковцями

Автор	“соціальна мережа”
П. Бурдьє	мережа - один з основних способів, за допомогою яких досягається ефект структурування соціальних впливів у просторі суспільства.
Ж. Дельоз і Ф. Гваттарі	“резомна освіта” - це та, що не має центрального стержня, але має розгалужену структуру. На їхню думку, в широкому розумінні поняття «ризом» може бути застосовано до опису сучасного світу, який характеризується відсутністю централізації, впорядкованості і симетрії. Його можна використовувати для пояснення феномену «мережа»
Дж. А. Барнес	“соціальна мережа” - соціальна структура, утворена індивідами або організаціями. Вона відображає різноманітні зв'язки між ними через різноманітні соціальні взаємовідносини, починаючи з випадкових знайомств і закінчуючи тісними родинними зв'язками.
А.В. Назарчук	“мережеве суспільство”- це локальна мережа, що самоорганізовується, реально взаємодіючих в Інтернеті людей, які використовують для цього той чи інший, але загальний для всієї групи засіб спілкування.

*Сформовано автором на основі [1]

Можна виділити позитивні сторони соціальних мереж:[2]

- сприяють доступу до інформації, публікації текстів, мультимедійних матеріалів, які необхідні для спільної роботи;
- можливості обговорення різноаспектних питань;
- блоги, коментарі, відгуки тощо сприяють швидкому обміну інформації між працівниками компанії та допомагають у отриманні певних знань, які необхідні для виконання функціональних обов'язків;
- в цілях розвитку: процес комунікації з колегами; вивчення іноземних мов; обмін ідеями в створенні наукових і навчальних проектів;
- можливість отримати консультацію фахівців з питань законодавства, охорони здоров'я, культури, економіки тощо.

Особиста безпека – такий стан людини, коли дія зовнішніх та внутрішніх факторів не призводить до смерті, погіршення функціонування та розвитку організму, свідомості, психіки та людини в цілому і не перешкоджає досягненню певних бажаних, для людини, цілей.

Одним із загроз особистій безпеці можуть бути соціальні мережі. Негативні сторони соціальних мереж [3]:

- відбувається повна заміна реальних стосунків віртуальними;
- при частому спілкуванні в мережі, у людей на підсвідомому рівні, розвивається фобія спілкування з реальними людьми;
- чим більше людина отримує спілкування через соціальні мережі тим більше їй хочеться, а потреба все також залишається незадоволеною, йому складніше жити реальним життям.

Ще однією загрозою особистій безпеці є інтернет-шахрайство, також відоме як кібершахрайство - це використання доступу до Інтернету для шахрайства або отримання переваги над певними людьми. У минулому шахраї використовували очні соціальні мережі, такі як щотижневі збори груп, щоб поступово встановити міцні зв'язки зі своїми потенційними жертвами. Наразі згідно з Північноамериканською Асоціацією Адміністраторів Цінних Паперів, зі зростаючою популярністю онлайн-мереж, шахраї переїхали до онлайн-соцмереж, щоб отримати довіру своїх жертв, для подальшого використання персональних даних, опублікованих в онлайн-профілях жертв. В останні роки, шахраї взламували облікові записи користувачів Facebook, які виїжджають за кордон. Коли шахраям вдалось увійти в обліковий запис користувача, вони звертались до друзів користувача з проханням надати допомогу в переказі коштів на банківський рахунок шахрая. Однією з жертв такого типу шахрайства була Ебігейл Пікетт. Під час подорожі по Колумбії Ебігейл виявила, що її обліковий запис Facebook був захоплений кимось в Нігерії, і його використовували для відправлення запитів на гроші її друзям по мережі, під приводом того, що вона «застрягла»[3].

Розвиток електронних технологій дозволяє мільйонам людей вільно користуватись мережею, що дає змогу використовувати їх творчий потенціал для вирішення інтелектуальних, наукових, суспільно значимих питань. Проблеми захисту інформації в даній сфері досі остаточно не вирішені і можуть вирішитися тільки в результаті комплексного підходу, що включає в себе спільну роботу творців і розробників мережі, користувачів і держави.

-
1. Данько Ю.А Феномен соціальних мереж у контексті становлення і розвитку мережевого суспільства. Вісник Міжнародного Слов'янського університету. Харків Серія «Соціологічні науки». Том XV. № 1, 2. 2012. С.53-59.
 2. Тишкова О. В. Соціальні мережі як виклик сучасності в освітньому середовищі. Вісник Інституту розвитку дитини. Вип. 34. Серія: Філософія, педагогіка, психологія. К. 2014. С. 63–72.
 3. Динник І. П. Соціальні мережі як засіб суспільного розвитку. Науковий вісник Академії муніципального управління. Вип. 3. Київ. 2016. С. 60–68.

Войтович Лілія,
здобувач вищої освіти, бакалавр, спеціальність 073
Інституту управління, психології та безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)
Науковий керівник:
Галайко Н.В.,
старший викладач кафедри соціально-поведінкових,
гуманітарних наук та економічної безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

БЕЗРОБІТТЯ СЕРЕД МОЛОДІ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ПОДОЛАННЯ

Безробіття – це соціально-економічне явище, за якого частина осіб не має змоги реалізувати своє право на працю та отримання заробітної плати, як джерела існування. Молодіжне безробіття – соціально-економічне явище, при якому особи у віці 16-29 років перебувають у пошуку роботи і готові приступити до неї, але не можуть реалізувати своє право на працю, тим самим втрачають основні засоби до існування.

Серед причин безробіття молоді можна виділити:

- Загальна економічна ситуація, політична невизначеність.
- Відсутність достатньої інформації для молоді, особливо молоді з сімей, які не мають значного соціального капіталу.
- Відсутність навичок, необхідних на наявних робочих місцях.
- Відсутність досвіду з точки зору роботодавців.
- Відсутність контрактних робочих місць, придатних для навичок початкового рівня [1].

Рівень безробіття, визначений за методологією Міжнародної організації праці (МОП), в усіх молодіжних вікових підгрупах є вищим за середній рівень серед працездатного населення (8,8%): показник безробіття осіб віком 30 – 34 років у минулому році становив 8,9%; у віці 25 – 29 років – 9,8%, а у віковій групі 15 – 24 років цей показник був на рівні 17,9%, тобто понад ніж удвічі вищим, ніж серед усього населення працездатного віку [2].

У структурі безробітних випускників ВНЗ третина навчалася у галузі соціальних наук, бізнесу та права, 13% мали інженерну спеціальність, 12% навчалися у галузі охорони здоров'я та 11% – у галузі гуманітарних наук, мистецтва. Серед випускників ПТНЗ, які перебувають в статусі безробітних, 34 % становлять кваліфіковані робітники з інструментом, 33 % – працівники сфери торгівлі та послуг. З числа працюючої молоді понад половину працевлаштовані не за фахом, що підтверджує необхідність синхронізації потреб ринку праці та ринку освітніх послуг [3].

За даними Державної служби статистики України, у 2018 р. рівень економічної активності серед осіб у віці 30 – 34 років становив 83,3 %, у віці 25 – 29 років – 79,6 % та був вищим, ніж в середньому серед населення віком 15 – 70 років (62,6 %). Водночас серед осіб віком 15 – 24 роки цей показник склав лише 33,7 % (для порівняння, в ЄС – рівень економічної активності молоді у віці 15 – 24 роки у 2018 р. становив 41,7 %) [4]. Невисокі показники економічної активності в наймолодшій когорті значною мірою пояснюються тим, що саме в цей період життя молодь отримує освіту, відкладаючи свій вихід на ринок праці. Проте, серед молоді є значна кількість осіб, які свого часу не скористалися правом зайняття першого робочого місця і мають перерву при переході від навчання до праці. Вони є найбільш уразливими на ринку праці, адже поступово втрачають кваліфікацію і надію отримати роботу за набутою професією та працевлаштовуються не за фахом, переважно в неформальному секторі, або шукають роботу за межами країни.

Варто зазначити, що довгострокове перебування у стані безробіття збільшує для працівників ризики втрати навичок та професійних вмінь, призводить до ослаблення мотивації до активного пошуку роботи; зменшує шанси на працевлаштування; має наслідком зниження рівня життя, поступову деградацію особистості та звужує можливості для самореалізації. Фахівці вважають, що упродовж 12 місяців у осіб, не зайнятих трудовою діяльністю, втрачається здатність до самоорганізації. Після двох-трьох років бездіяльності суспільство практично втрачає цих людей як робочу силу, а для зміни ситуації їм необхідна довготривала реабілітація, що потребує додаткових витрат.

Отже, безробіття серед молоді – це важлива соціальна проблема суспільства, оскільки не маючи роботи, молоді люди не мають шансів самореалізуватися, самоствердитися, відбувається деградація особистості, поширення таких негативних соціальних явищ як злочинність, вживання психоактивних речовин тощо. Вирішити проблему безробіття серед молоді остаточно неможливо, проте можна скоротити її масштаби. Заходи щодо подолання безробіття серед молоді мають бути спрямовані на стимулювання ринку праці, підвищення конкурентоздатності молоді шляхом підвищення якості освіти, сприяння молодіжному підприємництву. Не менш важливим фактором є інформованості молоді про ситуацію на ринку праці. Для цього необхідно проводити різні семінари, ярмарки вакансій, створювати відеоролики про затребувані професії.

-
1. Столбуненко Н. М., Джумачук А. Т. Подолання молодіжного безробіття в Україні як один з чинників антикризового управління на підприємстві. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2018. Том 17. Вип.2(39). С. 79-92
 2. Швець О. В. Новітні аспекти зайнятості молоді на ринку праці України. *Український журнал прикладної економіки*. 2020. Том 5. № 2. С. 359–367.

3. Яценко Л. Д. Проблеми молодіжної зайнятості в Україні та шляхи їх подолання. Національний інститут стратегічних досліджень. 2019. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-8F.pdf>
4. Офіційна веб-сторінка Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Гаврилець Олексій,
здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії (PhD),
спеціальність 051, Інституту управління, психології та безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Науковий керівник:
Мойсеєнко І.П.
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів та обліку
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ЗНАЧЕННЯ СИСТЕМИ МОНІТОРИНГУ ПАРАМЕТРІВ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Сьогоднішній стан забезпечення економічної безпеки в країні свідчить про необхідність перегляду основоположних аспектів діяльності органів державної влади та обумовлює необхідність створення принципово нової моделі інституцій забезпечення економічної безпеки із врахуванням процесів децентралізації, оскільки збір і узагальнення інформації, що стосується усіх аспектів забезпечення економічної безпеки країни, потребує створення ефективного механізму моніторингу параметрів безпеки.

Моніторинг параметрів економічної безпеки держави з врахуванням параметрів регіонів рекомендується здійснювати на основі створення єдиного інформаційного простору засобом інтеграції інформаційних ресурсів. При цьому слід врахувати цілі та завдання моніторингу табл.1

Для прийняття органами державної влади обґрунтованих рішень необхідно проводити моніторинг індикаторів економічної безпеки, який передбачив би фактичне відстеження, аналіз із подальшим прогнозуванням важливих економічних показників. Зазначимо, що для економічної безпеки мають значення не самі показники, а їх порогові значення. Порогові значення – це граничні величини, недодержання значень яких перешкоджає нормальному розвитку економічних процесів, призводить до активізації дестабілізуючих чинників, формування негативних тенденцій у сфері економічної безпеки. Прикладом може служити рівень безробіття, надмірне економічне розшарування населення, темпи інфляції тощо. Наближення показників до гранично допустимої величини свідчить про наростання соціально-економічної нестабільності суспільства, а перевищення граничних величин або порогових значень – про поступ суспільства у зону

нестабільності і соціальних конфліктів. Серед показників економічної безпеки держави можна виділити такі групи в залежності від національних інтересів країни за сферами економіки: показники виробничої сфери; показники рівня життя населення; показники фінансового стану [1, с. 4].

Таблиця 1

Цілі та завдання моніторингу параметрів економічної безпеки

Цілі	Завдання
інформаційна взаємодія всіх органів влади для забезпечення економічної безпеки;	здійснення короткострокового прогнозування розвитку найважливіших процесів у соціально-економічній і фінансовій сфері;
контроль за станом загроз економічній безпеці держави та регіонів.	оперативне спостереження за станом соціально-економічної і фінансової сфери
вироблення пропозицій щодо комплексу заходів, спрямованих на усунення негативних тенденцій і явищ, а також щодо участі органів влади державного рівня в наданні допомоги регіонам.	поточний аналіз на основі просторово-часової координації інформаційних потоків про стан об'єктів моніторингу, що формуються різними органами виконавчої влади й іншими організаціями всіх форм власності, яку беруть участь у моніторингу;
оперативне забезпечення органів державної влади України і її суб'єктів інформацією про стан загроз економічній безпеці, їх характер, можливі наслідки, а також прогнозами в цій галузі;	своєчасне виявлення змін, що відбуваються в соціально-економічній і фінансовій сферах держави, і причин, які викликали їх;
оцінка ефективності методів, організаційних структур і процесів управління стосовно державних органів влади й управління, органів самоврядування, підприємств і організацій усіх форм власності;	запобігання негативним тенденціям, що призводять до формування і розвитку осередків напруженості в соціально-економічній і фінансовій сфері, загрозливих для економічної безпеки держави;

Сформовано за даними [3]

Отже, система моніторингу дозволяє спрогнозувати і змодельовати вплив, як негативних, так і позитивних тенденцій в системі захисту економічної безпеки, а це дозволяє будувати алгоритмізацію системи управління на усіх рівнях впровадження політики забезпечення економічної безпеки.

В умовах децентралізації забезпечення економічної безпеки країни на регіональному рівні на пряму залежить від ефективної системи моніторингу індикаторів, що характеризують порогові значення економічної безпеки, як регіону, так і країни в цілому.

За основними елементами системи показників, яка відображають стан економічної безпеки регіону, визначено їхні порогові значення, які згруповані за напрямками впливу на розвиток економічної системи [2].

Особливе значення мають такі макроекономічні показники характеризують умови існування економічної системи регіону: валовий регіональний продукт, стан та темпи структурної деформації економіки регіону, стан та ефективність використання потенціалу ресурсів регіону.

Для досягнення цілей моніторингу параметрів економічної безпеки необхідне відповідне організаційно-методичне забезпечення, зокрема щодо: збору та оцінки інформації з використанням порогових значень і критеріїв економічної безпеки; отримання інформації про стан загроз для економічної безпеки держави та регіонів; визначення рівнів контролю за забезпеченням економічної безпеки: державного, регіонального, територіального; оперативного аналізу даних моніторингу, використання механізмів запобігання загрозам економічній безпеці [3].

Наведене свідчить про необхідність проведення більш ґрунтовного наукового дослідження для покращення показників ефективності соціально-економічного розвитку регіонів, і тим самим, наближення до реалізації однієї з найважливіших функцій держави, забезпечення економічної безпеки.

-
1. Лесечко М.Д., Гаврилець О.Б. Методика оцінки рівня економічної безпеки. Науково-методичні рекомендації / За наук. ред. д.е.н. проф. Лесечка М.Д. Львів: ЛІДУ НАДУ, 2008. 19 с.
 2. С. П. Стеценко Система показників для моніторингу економічної безпеки регіону. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/12_2013/16.pdf
 3. Барташук К.В. Організація системи моніторингу економічної безпеки держави URL: http://elar.naiau.kiev.ua/bitstream/82_p2009-010.pdf

Гірняк Надія,
здобувач вищої освіти, бакалавр, спеціальність 073
Інституту управління, психології та безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)
Науковий керівник:
Михаліцька Н.Я.,
кандидат державного управління, доцент,
доцент кафедри менеджменту
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Ефективність забезпечення економічної безпеки держави залежить від багатьох складових та показників соціально-економічного розвитку, включає різні сфери і аспекти, які впливають на економічну незалежність та стійкість національної економіки (рис. 1).

Рис. 1. Окремі сфери та аспекти економічної безпеки

Якщо взяти до уваги соціальні аспекти економічної безпеки, то вони включають в себе:

- регулювання відносин в суспільстві у сфері доходів та підтримання якості життя;
- ректифікація заробітної плати;
- гідне пенсійне забезпечення;
- зменшення диференціації грошових доходів та подолання бідності;
- забезпечення представників середнього класу благами у відповідності до встановлених критерії розвинутих держав;
- трансформація соціальної сфери;
- регулювання ринку праці та зайнятості населення.

В наказі Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 31 травня 2013 року № 634 «Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України» дано визначення терміну соціальної безпеки, як «стан розвитку держави, за якого держава здатна забезпечити гідний і якісний рівень життя населення незалежно від віку, статі, рівня доходів, сприяти розвитку людського капіталу як найважливішої складової економічного потенціалу країни» [1]. Цим наказом передбачено, що держава забезпечує якісний рівень життя населення незважаючи на різні чинники впливу.

Таким чином, держава несе відповідальність за реалізацію законодавчо закріплених завдань соціальної політики та дотримання економічних, правових та соціальних гарантій. Державні інституції забезпечують національну і суспільну безпеку, гарантують той мінімум з якого людина може гідно жити та вдосконалюватися. На базі спостережень можемо сказати, що наприклад, люди, які відносяться до середнього класу, а саме ті, що мають високий рівень освіти та кваліфікацію, досягнення та визнання не забезпечені тими благами та

можливостями, які відповідають критеріям середнього класу демократичних країн світу: комфортабельні стандарти життя та економічна безпека, робоча автономія та самозабезпечення за рахунок знань.

Рівень соціального розвитку залежить від сталого економічного розвитку, який повинен не тільки відтворюватися, а прогресувати. Соціальна стійкість характеризується здатністю суспільства формувати безпекове середовище, національну єдність та соціальну згуртованість. Неодмінними економічними умовами соціального розвитку є зростання суспільного виробництва і підвищення ефективності економіки, що за інших рівних умов забезпечує постійний рівень споживання навіть при залученні до виробництва нових ресурсів [2, с. 82].

Ефективність соціальної політики держави визначається рівнем соціально-політичної стабільності, конкурентоспроможності країни та глобалізацією суспільства до світового господарства. Держава у вирішенні соціальних проблем повинна ставити пріоритети на прагненні індивіда забезпечити особистий соціальний захист та підвищити якість життя. Соціальний розвиток забезпечує ефективну соціальну політику, а його ефективність характеризується якісними соціальними показниками, відсутністю загрози соціальній стабільності, додатковим можливостям для саморозвитку особистості та підприємницької альтернативи, зростання економічної активності населення та наявністю потенціалу для подальшого прогресу.

Отже, головним завданням соціального розвитку є створення умов для соціального відтворення населення, саморозвитку особистості та життєзабезпечення суспільства. Однак, сьогодні спостерігаємо зниження життєвого рівня значної частини населення, нерівномірність розподілу доходів та демографічну кризу. Дотримання принципу соціальної рівноваги забезпечать соціальну стабільність та розвиток соціально-орієнтованої економіки держави для підвищення ефективності суспільного виробництва та зростання добробуту населення. Сьогодні, економічну безпеку необхідно розглядати з позиції безпечного впливу на базові цінності та інтереси суспільства.

-
1. Наказ Міністерство економічного розвитку і торгівлі України від 31 травня 2013 року № 632 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text>
 2. Бондарук, Т. Г., Бондарук І. С. Соціальні аспекти економічної безпеки держави. Науковий журнал «Економічні горизонти». 2018. № 2(5). С. 76-86.

Групська Христина,
здобувач вищої освіти, магістр, спеціальність 073,
Інституту управління, психології та безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)
Науковий керівник:
Копитко М.І.,
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри менеджменту
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ПОНЯТТЯ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЯК СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНОЇ КАТЕГОРІЇ

Трудовий потенціал є однією з найвідоміших і обговорюваних категорій серед фахівців, що займаються проблемами економіки праці. В науковий обіг термін «трудовий потенціал» увійшов в 70-х роках ХХ століття і поширення отримав в наступні 10-15 років [1].

Проблема виділення характеристик працівників, що впливають на результативність трудової діяльності, відома давно. Наукова основа, яка сприяла появі категорії «трудовий потенціал», з'явилася приблизно в період з початку ХХ століття. Відомі дослідження особистісних характеристик робочих і службовців ведуться з 20-х років ХХ століття. Значно раніше з'явилися праці, в яких розглядалися різні аспекти управління і підходи до вирішення різноманітних проблем, що стосуються управління. Відзначимо праці Ш. Фур'є, Д. Рікардо, А. Сміта, К. Маркса та інших вчених, зазвичай об'єднуються назвою «буржуазні економісти» [2]. У переломний період ХІХ-ХХ століть, коли значна увага приділялася питанням управління виробничою діяльністю, ці праці викликали великий інтерес. Виконувалося побудова різноманітних методик, що стосуються установки об'єктивних критеріїв оцінки працівників і створення методів, їх конкретизують [1].

Для історії розвитку економічної думки в сфері праці категорія «трудовий потенціал» порівняно нове. Отримавши широке поширення в 80-х роках ХХ століття, на початку 90-х воно на якийсь час випало з уваги, що було пов'язано з соціально-економічними потрясіннями того періоду. Але потім до нього повернувся пильний інтерес, що не припиняється досі. Термін «трудовий потенціал» набув широкого поширення в період з 1995 по 2000 роки і до теперішнього часу має пильну до себе увагу.

Підходи до сутності трудового потенціалу розрізняються. Результативність управління об'єктами, подібними трудового потенціалу і мають соціально-економічні характеристики, залежить від того, що вони в себе включають. Трудовий потенціал вбирає безліч складових і різноманітних взаємозв'язків і трактується різними способами стосовно суспільству, підприємству і окремому працівнику.

Компоненти структури включають специфічні характеристики працівників, що впливають на трудову діяльність. Так само визнано, що трудовий потенціал є ресурсної категорією. У трудовий потенціал включаються різноманітні характеристики працівників, що визначають освіту, кваліфікацію, професійну підготовку, стать, вік, соціально-економічні умови, особистісні характеристики [3].

Виявом трудових можливостей людини є сукупність його характеристик, що визначають результативність трудової діяльності в будь-якій сфері. З урахуванням змісту терміна «потенціал» трудовий потенціал так само відображає здатність до праці.

Багатьма дослідниками визнається, що трудовий потенціал є узагальнюючою характеристикою заходів і здатності людини до праці. Спираючись на цю думку, вчені визначають зміст трудового потенціалу різними способами. Проаналізуємо окремі з них:

1. Трудовий потенціал – частина потенціалу людини як особистості, по відношенню до індивідуума трудовий потенціал – частина потенціалу людини, який формується на основі природних даних (здібностей), освіти, виховання і життєвого досвіду [4].

2. Трудовий потенціал – міра наявних ресурсів і можливостей, безперервно формуються в процесі всього життя особистості, що реалізуються в трудовому поведінці і визначають його реальну плідність [5].

3. Трудовий потенціал – узагальнюючий підсумковий показник особистісного фактора виробництва [6].

4. Трудовий потенціал – можлива кількість і якість праці, що є в розпорядженні трудового колективу організації при даному рівні науково-технічного прогресу [7].

5. Трудовий потенціал організації (трудовий потенціал персоналу організації) – сукупність працівників, які працюють в організації. Трудовий потенціал організації різниться від простої суми трудових потенціалів працівників, так як в процесі трудової діяльності виникає синергетичний і емерджентний ефект, обумовлений взаємодією трудових потенціалів працівників [8].

6. Трудовий потенціал – узагальнююча характеристика заходів і якості сукупної здатності до праці трудових ресурсів, їх динамізм як безперервний, що розвивається, багатоплановий процес, що характеризує приховані, які не проявили ще себе можливості або здатності у відповідних сферах життєдіяльності [9].

7. Трудовий потенціал – громадська комбінація здібностей, знань і навичок людей, які вони застосовують або можуть застосувати в суспільному виробництві на даному етапі його розвитку для приведення в дію інших складових економічного потенціалу [10].

8. Трудовий потенціал – сукупність усіх трудових можливостей, як окремої людини, так і різних груп працівників і суспільства в цілому [1].

Таким чином, можемо констатувати факт різнопланового трактування трудового потенціалу працівників, доцільно запропонувати авторське визначення – це узагальнюючий підсумковий показник, який формується на основі природних даних (здібностей), освіти, виховання і життєвого досвіду, який виступає домінуючим фактором виробництва в умовах напружено конкурентної боротьби.

1. Пурьскина В.А. Сравнительный анализ концепций управления трудовым потенциалом. Гуманитарные основания социального прогресса: Россия и современность: сборник статей Международной научно-практической конференции. М.:ФГБОУ ВО «МГУДТ», 2016. Ч 6. С. 231-236.
2. Стюарт К. Библиотека избранных трудов о бизнесе. Книги, сотворившие менеджмент. М.: ЗАО «Олимп-бизнес», 2005. 368 с.
3. Радько С.Г. Трудовые риски в системе социально-экономических категорий: монография. СПб.: филиал изд-ва «Просвещение», 2012. 183 с.
4. Генкин Б. М. Экономика и социология труда: учеб. для вузов. 7-е изд., доп. М.: Норма, 2007. 448 с.
5. Шаталова Н.И. Трудовой потенциал работника. М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2003. 267с.
6. Живко З.Б., Томаневич Л.М., Дудюк В.С., Копитко М.І. Менеджмент безпеки персоналу: Конспект лекцій. Львів: Ліга-Прес, 2012. 204 с.
7. Копитко М.І., Томаневич Л.М. Тренінги з менеджменту: Навчально-методичний посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 128 с.
8. Podra O., Litvin N., Zhyvko Z., Kopytko M., Kukharska L. Innovative development and human capital as determinants of knowledge economy. Business: Theory and Practice, 2020. 21(1), 252-260.
9. Гриньова В.М. Проблеми управління трудовими ресурсами підприємства: Монографія. Х.: Вид. ХНЕУ, 2006. 192 с.
10. Пономаренко В.С. Управління трудовим потенціалом: наук. видання. Х.: Вид. ХНЕУ, 2006. 348 с.

Дзвоник Василь,
здобувач вищої освіти, магістр, спеціальність 076
Інститут сталого розвитку ім. В. Чорновола
(Національний університет «Львівська політехніка»)

Науковий керівник:
Князь С.В.,
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри підприємництва та екологічної експертизи товарів
(Національний університет «Львівська політехніка»)

РЕКОМЕНДАЦІЇ ІЗ УДОСКОНАЛЕННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ УКРАЇНОЮ НАССР У КОНТЕКСТІ ВИКОНАННЯ ДИРЕКТИВ ЄС З БЕЗПЕКИ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ

Ключовими причинами низького рівня впровадження НАССР українськими виробниками харчових продуктів є: велика частка підприємств у загальній чисельності суб'єктів ринку харчових продуктів, які працюють грубо порушуючи вимоги до безпечності

харчових продуктів; низький рівень поінформованості суб'єктів підприємництва на ринку харчових продуктів про сутність і процедуру впровадження НАССР; мала частка експортерів у загальній чисельності суб'єктів ринку харчових продуктів; велика частка підприємств, які працюють у тіні у загальній чисельності суб'єктів ринку харчових продуктів.

Вирішення зазначених проблем вимагає застосування фіскально-правових, адміністративних та соціально-інформаційних важелів впливу на суб'єктів ринку харчових продуктів. Фіскально-правові заходи, очевидно першочергово повинні бути спрямовані на роботу зі зниження рівня тінізації підприємницької діяльності, а також виключення можливостей свідомого порушення вітчизняного законодавства і ДСТУ, проте фіскально-правові важелі виходять за межі предмету даного дослідження, тому зосередимось на адміністративних та соціально-інформаційних важелях впливу, які за своєю суттю мають організаційний характер. Метою застосування соціально-інформаційних важелів є: зміна соціальної відповідальності суб'єктів підприємництва за пропонувані на ринок харчові продукти; розвиток інституту громадського суспільства у напрямку зростання громадської активності та зацікавленості у протидії появі на ринку небезпечних, екологічно брудних продуктів; налагодження постійно-діючої комунікації, інформаційної платформи для обговорення між виробниками харчових продуктів і їх споживачами проблем появи на ринку продуктів, які виготовлені з порушенням показників безпечності.

Досягнення зазначених цілей можливе у різних формах, проведення тематичних конференцій, симпозіумів, конгресів, круглих столів тощо, а також у формі надання суб'єктам підприємництва технічної та інформаційно-консультаційної допомоги щодо впровадження НАССР. На сьогодні частково ці заходи реалізуються. Одні з них відбуваються на громадських засадах, інші організовані Держпродспоживслужбою за підтримки ЄС, проте судячи із ситуації, яка склалась в Україні навколо НАССР цих заходів явно не достатньо. Процес переходу на НАССР мав би бути більш організованим. Якщо сьогодні фокус групою, на яку орієнтована Держпродспоживслужба, є лише суб'єкти підприємництва на ринку харчових продуктів, то в найближчому майбутньому вона мала б бути розширена і на споживачів харчових продуктів. З огляду на це, важливим заходом із протидії появи на ринку небезпечних, неякісних харчових продуктів мав би бути споживчий тиск на заклади торгівлі, які продають ці товари. Якщо факт застосування неякісної, небезпечної сировини, яка не відповідає ДСТУ зафіксовано контролюючими органами держави, але вона все одно потрапляє на ринок, то така продукція має мати відповідне маркування типу «НЕБЕЗПЕЧНИЙ ПРОДУКТ». Для реалізації цього заходу необхідними є як мінімум такі умови: харчова продукція, яка потрапляє

на прилавки має регулярно проходити товарознавчу експертизу; товарознавча експертиза харчових продуктів повинна бути альтернативною і виконуватись незалежними сертифікованими лабораторіями; результати експертизи повинні бути публічними. Громадськість і професійні організації із захисту прав споживачів повинні бути поінформовані про небезпечні екологічно забруднені харчові продукти; організації із захисту прав споживачів, повинні вести широку, публічну роз'яснювальну роботу щодо наслідків споживання небезпечних харчових продуктів.

Результатом реалізації цього заходу мало би бути масове падіння попиту на продукцію, яка не пройшла товарознавчої експертизи, або пройшла її з небезпечним результатом. Застосування соціально-інформаційних та адміністративних важелів впливу на суб'єктів ринку харчових продуктів доцільно здійснювати на макро-, мезо і мікрорівнях. На перших двох через центральні і регіональні представництва органів виконавчої влади, а на мікрорівні на основі залучення до їх реалізації професійних асоціацій (наприклад, Медовий кластер, Яблуневий кластер Буковина тощо) і кластерних об'єднань. Адміністративні важелі впливу доцільно застосовувати у двох векторах – створення організаційної структури сприяння впровадженню системи НАССР і розподіл функцій і повноважень в межах цієї структури. Адміністративні важелі у напрямку виконання організаційної, контролюючої та регуляторної функцій доцільно застосовувати Держпродспоживслужбі, адже саме вона на сьогодні є бенефіціаром у стосунках з ЄС на предмет створення умов для впровадження положень директив ЄС у вітчизняне правове поле і діяльність органів державної влади у взаємодії із суб'єктами господарювання. У цілому, запропоновані заходи, у формі наведеної моделі мали б посприяти: вищому рівню зацікавленості суб'єктів підприємництва у впровадженні НАССР; зростанню поінформованості та полегшенню впровадження НАССР для рядового суб'єкта підприємства на ринку харчових продуктів; активізуванню громадських рухів за захист прав споживачів; поінформованості споживачів харчових продуктів; посиленню соціальності відповідальності виробників і продавців харчових продуктів, зокрема в частині безпечності створюваної ними пропозиції товарів; зростанню чисельності виробників харчових продуктів, які здатні виробити продукцію, придатну для експорту у ЄС.

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД У РОЗВИТКУ СТАРТАП ЕКОСИСТЕМ

Стійкий розвиток екосистеми стартапів країни чинить значний вплив на стан економічної безпеки держави та визначає її майбутній потенціал. В силу історичних та політичних подій екосистема стартапів та інновацій в Україні знаходиться на етапі становлення. Для забезпечення її стійкості та ефективності є «довгий шлях» - робити все заново і вчитись на власних помилках, і «правильний шлях» - враховувати досвід помилок інших екосистем та адаптовувати в Україні найкращі практики управління екосистемою стартапів, із адаптацією до умов українського середовища.

З цієї перспективи безумовно цінними для України є досвід становлення і розвитку екосистеми стартапів країн Європейського Союзу. У дослідженні екосистеми стартапів ЄС важливо пам'ятати, що не існує єдиної монолітної екосистеми всього ЄС, що є її суттєвим недоліком. В межах ЄС є яскраві приклади ефективних екосистем комерціалізації інновацій та створення креативних бізнес-моделей на національному рівні чи рівні окремих регіонів.

В межах ЄС сформовані центри, які досягли значних успіхів у створенні та підтримці екосистеми стартапів. До таких центрів належать: Великобританія, Німеччина, Швейцарія, Нідерланди, Іспанія, Швеція та Естонія. Екосистеми стартапів багатьох країн ЄС демонструють стійкий рух в рейтингу стартап середовища. Є країни, які допустили помилки у підходах до формування і підтримки власних екосистем стартапів та інновацій, тому їм не властиві значні результати у напрямку інновацій та приросту стартапів. Досвід цих країн безумовно також буде цінним для планування розвитку екосистеми стартапів в Україні, щоб уникати помилок, які були допущені в них. Доцільно буде розглянути сильні та слабкі сторони екосистеми стартапів в вище згаданих країнах.

До сильних сторін екосистеми стартапів провідних країн ЄС слід віднести такі фактори:

1. Європейська екосистема стартапів є відмінно структурованою та привабливою для широкого кола інвесторів через таку особливість як «сила тяжіння» для талантів та підприємливих людей. До тих пір, доки цей фактор успіху зберігатиметься, в екосистемі ЄС працюватиме механізм позитивного зворотнього зв'язку відомий з фізики, проте, очевидно, може характеризувати стан екосистеми стартапів, яка само посилюється через здатність акумулювати таланти і створювати умови їх взаємодії для створення інноваційних стартапів.

Для посилення цього фактору кілька європейських країн почали пропонувати електронні візи для підприємців та гнучкі дозволи на проживання для залучення підприємців. Це додається до гнучких державних нормативних актів, що підтримують ріст нових стартапів. Естонія є одним з лідерів у візах для електронного проживання, багато інших європейських країн тестують подібні підходи до залучення інноваційних команд в свою екосистему.

2. Міцні зв'язки та взаємодія між різними гравцями європейської екосистеми стартапів є найважливішою складовою у стимулюванні інновацій та зростання, особливо коли міждержавні відносини країн ЄС можуть сприяти подальшій взаємодії гравців екосистеми навіть у періоди кризових явищ (як, наприклад, пандемія коронавірусу).

3. Значні можливості до фінансування як у функціонуванні екосистеми стартапів, так і у підтримці окремих кластерів чи навіть стартапів [1]. Сума фінансування Європейська екосистеми стартапів зросла на 500% у період між 2012 та 2017 роками на загальну суму 25 мільярдів євро. Тенденція до зростання тривала до другого кварталу 2020 року. Зокрема, найбільший технологічний та інноваційний центр Європи - Лондон залишається потужним Fintech-центром, із значними перспективами розвитку екосистеми.

4. В межах ЄС спостерігається один із найвищих рівнів володіння англійською мовою порівняно з усіма іншими регіонами. Вільне володіння англійською мовою не є визначальним фактором підтримки екосистеми стартапів, проте такий стан спрощує залучення талантів з-за кордону та міжнародних інвесторів.

Слабким сторонами екосистеми стартапів ЄС є:

1. Відсутність історій успіху із перетворення стартапів у мегакомпанії, таких як Google, Amazon, Facebook та Microsoft. Жодна компанія не наблизилася до масштабу та авторитету стартапів, що виходять із США, що є наслідком слабкості системи залучення фінансів до стартапів на пізніх стадіях розвитку.

2. Недосконалість законодавства окремих країн чи директив ЄС загалом, які не сприяють розвитку екосистеми стартапів. Вагомою перешкодою до швидкого зростання екосистеми є бар'єри, сформовані урядовими нормами чи законодавством. Бюрократична тяганина, присутня в багатьох європейських екосистемах, зокрема Греції, Франції та Італії, створює жорсткий ринок праці, де звільнення та наймання працівників стає проблематичним, а надмірне оподаткування робить гнучку зайнятість не вигідною в довгостроковій перспективі, змушуючи більшість людей покладатися на субсидії уряду. Для порівняння візьмемо країни, які не входять в ЄС, зокрема Швейцарія і Норвегія, які показують високі результати в ракурсі функціонування стартап середовища завдяки саме гнучкій системі залучення працівників у

стартами та відсутність обтяжень роботодавців (стартапів у випадку провалу).

3. Однією із слабких сторін екосистеми ЄС, яка з певної перспективи може видатись сильною стороною є розрізненість екосистем окремих країн, та існування бар'єрів, які перешкоджають вільному переміщенню інновацій, фондів, страта пів в межах ЄС. Для часткового вирішення цього недоліку в ЄС запроваджують PSD2 Open Banking [2], щоб забезпечити зв'язок між національними екосистемами.

Екосистема стартапів ЄС залишається однією з найефективніших у світі, проте вона ще не може ефективно конкурувати із більш гнучкою та динамічною екосистемою США. Вихід Великобританії з Європейського Союзу не змінив її основних позицій і екосистема ЄС залишається стабільною, оскільки Берлін, Амстердам, Париж та Стокгольм є давніми та потужними центрами інновацій на континенті. Слабкі сторони екосистеми в основному базуються на надмірному регулюванні та державному оподаткуванні. Основними уроками функціонування екосистеми стартапів ЄС для України є в першу чергу програми державної підтримки та необхідність зміни законодавства, яке б захищало інвесторів та було б прозорим для всіх стейкхолдерів екосистеми.

-
1. *The Startup Europe Ecosystem (2018), Analysis of the Startup Europe projects and of their beneficiaries, Luxembourg: Publications Office of the European Union*
 2. *Status quo / implementation / PSD2 in Europe* // [Електронний ресурс], Режим доступу: <https://paytechlaw.com/en/status-quo-implementation-psd2-in-europe/>

Іванів Наталія,

здобувач вищої освіти, бакалавр, спеціальність 071,
Інституту ННІ Екологічної економіки і менеджменту
(Національний лісотехнічний університету України)

Науковий керівник:

Лех Г.А.,

к.е.н., доцент,
доцент кафедри історії України, економічної теорії та права
(Національний лісотехнічний університет)

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ (В УМОВАХ КАРАНТИНУ)

До малого та середнього бізнесу зараховують підприємства, які за кількістю працівників, обороту та доходу не перевищують встановленої межі. Цей бізнес вважається надзвичайно динамічним, оскільки тут можна швидко реагувати на потреби ринку. Водночас на його розвиток сильно впливає загальний бізнес-клімат у країні.

На наших очах формується потужний прошарок українських виробників, які пропонують якісні товари і послуги та можуть конкурувати на міжнародних ринках. Очевидно, що вибудовування бізнесу з нуля – складний процес, що стає особливо помітно у трансформаційні для країни часи. На жаль, в Україні крім позитивних чинників, що сприяють розвитку малого підприємництва, є й негативні. Труднощі з придбанням необхідного обладнання, недостатній розвиток ринку збуту продукції, незахищеність працівників цих підприємств тощо. Однак ключовим є недостатність фінансових ресурсів.

Необхідно також зауважити наступні аспекти, що стосуються впливу COVID-19 на українські підприємства. Внесені українським урядом чисельні впровадження важливим чином вплинули на економічну діяльність українських підприємств, які, як наслідок, зумовили нові умови до декларації звітності як у фінансовій так і нефінансовій сферах. Відповідно, дані умови містять не лише оцінку активів, капіталу та зобов'язань, але й здатність упроваджувати постійну діяльність суб'єкта господарювання забезпечуючи належний рівень соціальної надійності, а також викладення усієї інформації щодо впливу COVID-19 на підприємство загалом. Щодо макроекономічних умов, в котрих функціонує бізнес в період пандемії, слід наголосити, що стійкі темпи розвитку ринків, зобов'язують впровадження комплексних та взаємозалежних мір на національному та організаційному рівнях.

Отож, пандемія COVID-19 показує, перш за все те, як сталий розвиток виходить за рамки національних стратегій, адже кожен власник бізнесу повинен самотужки розв'язувати проблеми та застосовувати заходи, які стосуються охорони здоров'я, відповідають особистим вимогам, а також вимогам загального суспільства. Саме ці рішення зможуть запобігти поширенню вірусу, зменшити чисельність захворювань, смертей та економічних наслідків.

За даними МВФ щодо ситуації в Україні, можемо проаналізувати таке: за підсумками 2020 року, економіка впала на 7,7 %. Рівень інфляції 2020-го в Україні у розмірі 4,5 % прогнозується подальшим зростанням до 7,2 % 2021 року. Найвагоміших втрат зазнає малий і середній бізнес. Насамперед, страждають ринки, сфера надання послуг і перевезення, туристична галузь.

Найсуттєвішими загрозами для малого бізнесу України у режимі карантину було і є: припинення діяльності, відсутність ліквідності, значне зниження споживчого попиту, припинення виникнення доданої вартості й постачання, позбавлення внутрішнього ринку збуту, коливання на зовнішніх ринках, а також нездатність регуляторного середовища України до заохочування інтенсивного розвитку підприємницького потенціалу.

Однак, слід виокремити й оптимістичний прогноз, який зауважує, що Україні стане значно легше, ніж більшості інших країн,

виходити з кризи. Зокрема, через те, що сільське господарство потерпає найменше, а це чільний продукт експорту.

В свою чергу держава може запроваджувати певні заходи щодо стабілізації економіки, зокрема:

- запроваджувати антикризові проекти щодо протекції підприємництва в умовах пандемії та у період економічного відродження;
- стимулювати пришвидшення та адаптування податкового адміністрування; - модернізація доступу до фінансування;
- створення та впровадження запобіжних заходів для уникнення корупційних розтрат та дискримінації суб'єктів підприємництва у час поширення пандемії; та інші.

Звичайно, держава вирішити всі питання не може, тому в перспективі малий бізнес повинен докласти зусиль, щоб вийти з новими силами на ринок збуту. Тому пріоритетними напрямками роботи має: бути пошук та створення нових каналів збуту продукції з метою зниження негативного тиску карантинних бар'єрів для повсякденного функціонування економічної діяльності; створення промислових потужностей для задоволення попиту населення; своєчасне впровадження інновацій навколо нових потреб; безперервна орієнтація на виявлення нових способів споживання, що формуються; пошуки нових джерел доходів, адже за умов посилення конкуренції, пошук нових можливостей для отримання доходу буде необхідним для стійкості підприємств; забезпечення набуття персоналом необхідних навичок та підвищення їх оперативності для впровадження змін. Швидкість технологічного прогресу сформувала важливі зобов'язання до підвищення кваліфікації робочої сили, а післякризові вимоги значно загострять цю потребу.

-
1. <http://science.lpnu.ua/uk/semi/vsi-vypusky/volume-4-number-1-2020/rozvytok-malogo-i-serednogo-biznesu-v-ukrayini-problemy-i>
 2. Мельничук І. (2020). Коронавірус vs бізнес: За що бізнес повинен бути вдячний епідемії коронавірусу. Вилучено із <http://mbusinesspartner.com.ua/koronavirus-vs-business>.
 3. Гейко Т. Ю. (2020). Пріоритети розвитку підприємництва в Україні в умовах пандемії COVID-19 та в посткарантинний період. Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наук. праць. Одеса. № 2 (73), 62–71.

Ільків Юлія,
здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії (PhD),
Інституту управління, психології та безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)
Науковий керівник:
Копитко М.І.,
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри менеджменту
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

АНАЛІЗ СТАНУ ІННОВАЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Інноваційний розвиток є пріоритетним напрямком діяльності підприємства. В ринкових умовах господарювання підприємство зазнає впливу зовнішнього глобального середовища, що провокує нестабільність, постійну динаміку та знижує рівень його економічної безпеки, яка проявляється у забезпеченні поступального економічного розвитку суспільства з метою здійснення виробничої діяльності для задоволення індивідуальних й суспільних потреб, а також характеризується ступенем захищеності усіх систем підприємства при здійсненні господарської діяльності й попередженням витоку інформації. Інновації, своєю чергою, являються одним із основних факторів забезпечення найефективнішого функціонування й економічного використання ресурсів на підприємстві, якості господарських процесів та постійним стимулом нарощення потенціалу й стабільного розвитку підприємства.

На сучасному етапі, рівень інноваційності підприємства залежить від ступеня інноваційного розвитку країни, який можливо кількісно оцінити, та ступеня впливу глобалізаційних факторів. На міжнародному рівні проводиться інтегральна оцінка стану розвитку інноваційної системи та створюються міжнародні рейтинги щодо показників інноваційності, зокрема: (1) Глобальний індекс інновацій (Global Innovation Index); (2) Індекс інноваційного розвитку агентства Bloomberg (Bloomberg Innovation Index); (3) Глобальний індекс конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index); (4) Інноваційний індекс Європейського інноваційного табло (Innovation Union Scoreboard); (5) Глобальний індекс конкурентоспроможності талантів (Global Talent Competitiveness Index); (6) Оцінка готовності до майбутнього виробництва (Readiness for the Future of Production Assessment).

Зауважимо, що позиції України в зазначених рейтингах не є лідируючими, тому вважаємо за доцільне проаналізувати основні із них.

Дослідження позицій України за Індексом глобальної конкурентоспроможності дозволяє констатувати факт відставання за

ключовими показниками – це інновації, вища освіта і професійна підготовка, розвиток бізнесу (рис. 1). Саме ці елементи є ключовими у розвитку національної економіки та забезпечення національної безпеки. Тому акцент на покращенні позицій за зазначеними показниками повинні стати першочерговими заходами в Україні на всіх рівнях управління.

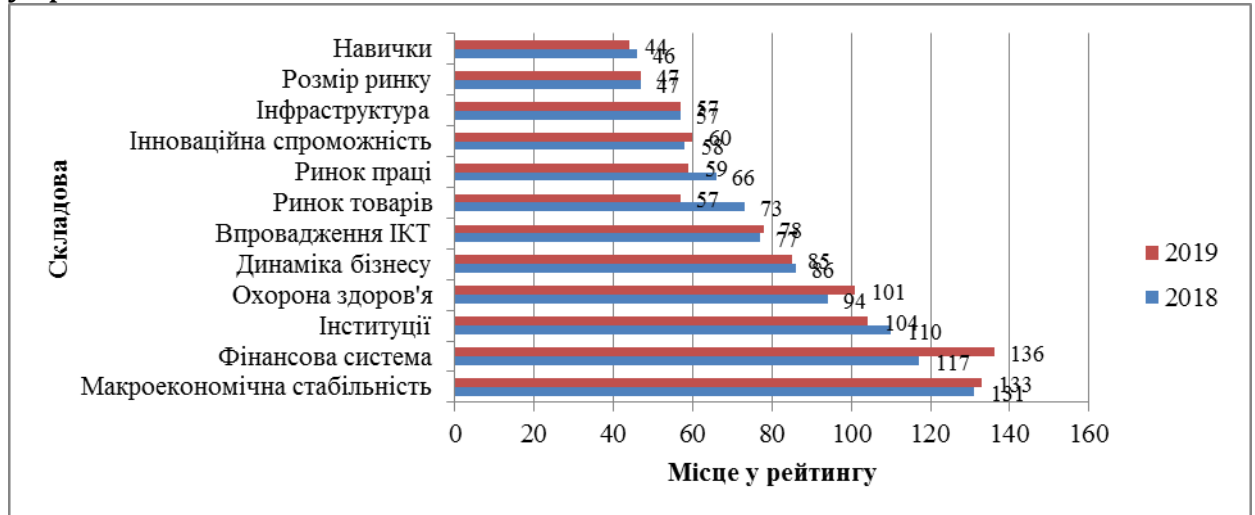

Рис. 1. Рейтинг України на складовими Глобального індексу конкурентоспроможності у 2018–2019 рр.

Джерело: авторська розробка на основі [1, с. 10]

Зауважимо, що у рейтингу Україна займає достатньо високі позиції щодо окремих підіндексів: розмір ринку, навички, ринок товарів та інфраструктура, проте, найбільш проблемними залишаються – макроекономічна стабільність, фінансова система та інституції. Вважаємо за доцільне детально проаналізувати проблемні показники підіндексів (рис. 2).

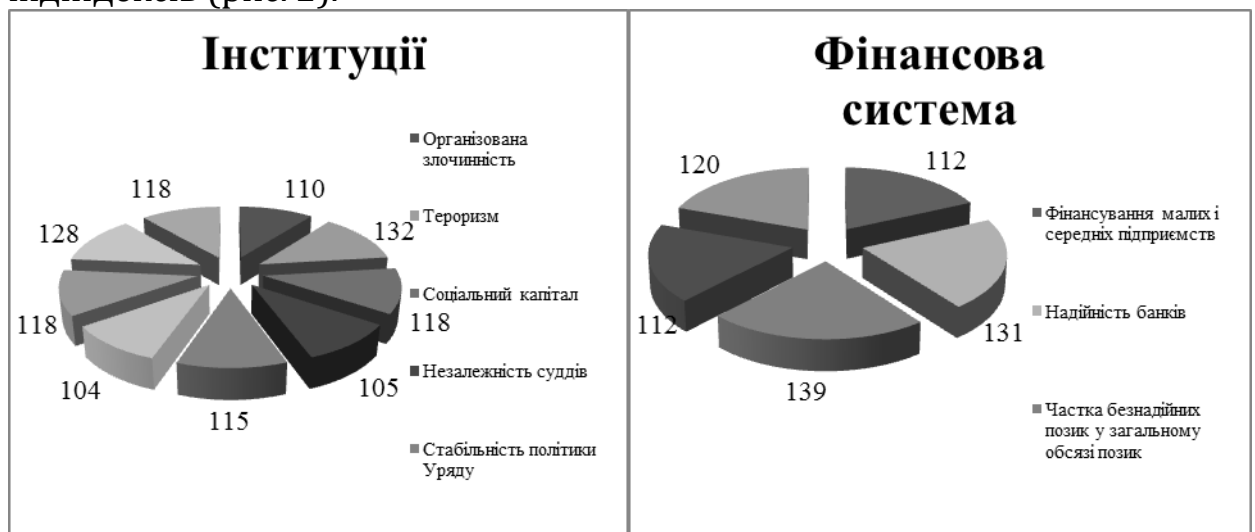

Рис. 2. Проблемні показники підіндексів з найнижчим рейтингом у 2019 р.

Джерело: авторська розробка на основі [1, с. 11]

В контексті аналізу стану інноваційної активності підприємств в Україні варто дослідити також підіндекс «Інноваційна спроможність» (рис. 3), оскільки вагомого значення набувають можливості вітчизняних підприємств та умови, в яких вони функціонують.

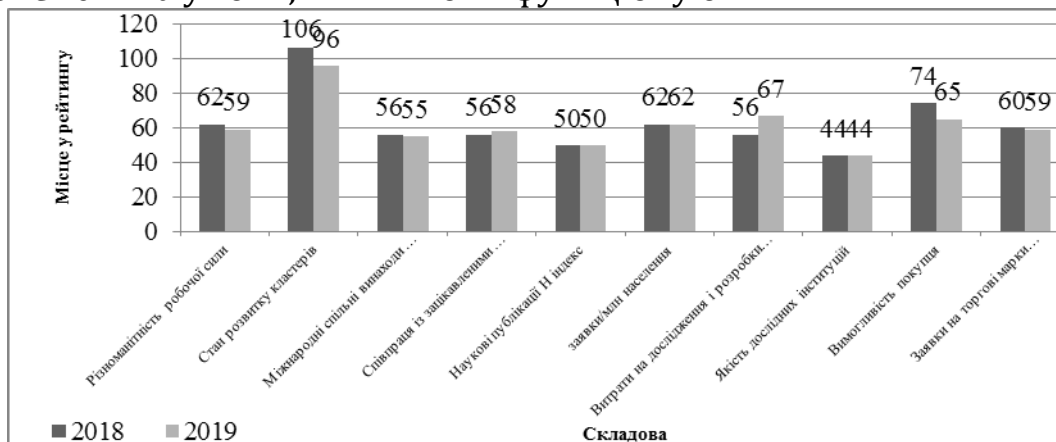

Рис. 2.3. Динаміка складових підіндексу «Інноваційна спроможність» для України, 2018 – 2019 рр.

Джерело: авторська розробка на основі [1, с. 19]

Таким чином, можна стверджувати, що в Україні є інноваційний потенціал, який потрібно розвивати.

1. Писаренко Т.В., Кваша Т.К., Рожкова Л.В., Коваленко О.В. Інноваційна діяльність в Україні у 2019 році: науково-аналітична доповідь. К.: УкрІНТЕІ, 2020. 45 с.

Квасниця Олена,
здобувач вищої освіти, бакалавр, спеціальність 072
Інституту управління, психології та безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)
Науковий керівник:
Васильчак С.В.,
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри соціально-поведінкових,
гуманітарних наук та економічної безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Важливою проблемою сьогодення, в сучасних кризових умовах нашої економіки та війни на сході країни, постає економічна безпека. Безумовно, вона є основою для належного функціонування всіх складових національної безпеки. З багаторічного досвіду відомо, що тільки надійна і ефективна система забезпечення економічної безпеки є

необхідною умовою для захисту незалежності і стабільного соціально-економічного розвитку держави.

Національна безпека – це захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечується своєчасне запобігання, виявлення і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам. Вона вміщує в себе безпеку у різних напрямках: економічному, соціальному, військовому, технологічному, політичному, демографічному, екологічному, інформаційному. А сукупність цих видів безпеки формує систему національної безпеки - спеціально створену в країні і наділену відповідними повноваженнями сукупність інститутів і установ, а також засобів, методів і напрямів їх функціонування щодо забезпечення надійного захисту національних інтересів держави [1].

Загальновідомим є те, що термін «економічна безпека» починає свою історію внаслідок економічної кризи, яка була в 1929-1933 роках. Історію розвитку пов'язують з ім'ям американського президента Ф. Рузвельта. На його думку, «справжня особиста свобода неможлива без економічної безпеки і незалежності».

Важливо зазначити основні елементи економічної безпеки:

1. Економічна незалежність. Під цим елементом розуміємо незалежність держави у формуванні та розвитку власної економічної системи та здійсненні зовнішньоекономічної діяльності в інтересах суспільства.
2. Здатність до прогресу і саморозвитку. Тобто спроможність самостійно здійснювати модернізацію виробництва, ефективну інвестиційну та інноваційну політику, реалізовувати і захищати національні економічні інтереси, розвивати інтелектуальний потенціал.
3. Стійкість і стабільність національної економіки. Це, безперечно, надійність кожного з елементів системи економіки, створення гарантій для ефективної підприємницької діяльності та захист різних форм власності [3].

Основними завданнями економічної безпеки є: забезпечити постійне безперервне економічне зростання, подолати інфляцію та безробіття, сформувати ефективну структуру економіки, зменшити дефіцит бюджету та державного боргу, забезпечити соціальний захист і підвищити якість життя населення, стабілізувати національну валюту, збільшити конкурентоспроможність країни.

Економічна безпека є найважливішим елементом національної безпеки. Виходячи із цього, уряд повинен постійно аналізувати і моніторити систему економічної безпеки України, яка є двигуном розвитку і використання потенціалу країни, а саме політичних, військових, економічних можливостей держави для досягнення на

національному та міжнародному рівнях певних економічних інтересів країни певних економічних інтересів країни.

На мою думку, суттєвими проблемами та загрозами на шляху забезпечення економічної безпеки нашої країни є: загострення економічної кризи в Україні в сьогоdnішніх умовах збройної агресії з боку РФ; високий рівень корупції; погіршення добробуту населення та зростання рівня безробіття; економічна тінізація; невисокий рівень життя великої частини населення; небезпечний стан продовольчої безпеки; витік капіталу за кордон; скорочення ВВП; втрата інвестиційної привабливості.

Можна дійти висновку, що економічна безпека є надзвичайно важливим елементом забезпечення національної безпеки України, що стосується всіх сфер держави. Економічна безпека є однією з восьми складових національної безпеки, яка посідає одне із значущих місць у системі забезпечення національної безпеки.

Отже, можу підсумувати, що економічна безпека є надзвичайно важливим елементом забезпечення національної безпеки України, що стосується всіх сфер життя нашої держави.

-
1. *Лекарь С.І. Поняття та зміст економічної безпеки / С.І. Лекарь // Форум права. – 2012. – № 2. – С. 399–402*
 2. *Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України [Електронний ресурс] : Наказ № 60 від 02.03.2007 р. Режим доступу: <http://www.meg.gov.ua>*
 3. *Малишко В.М. Актуальні проблеми економічної безпеки в системі національної безпеки України / В.М. Малишко // Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. – 2015. – № 4. – С. 129-133*
 4. *Про стратегію національної безпеки України : Указ Президента України від 26.05.2015 р. № 287/2015. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>*

Кісіль Анна-Надія,
здобувач вищої освіти, бакалавр, спеціальність 073
Інституту управління, психології та безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)
Науковий керівник:
Михаліцька Н.Я.,
кандидат державного управління, доцент,
доцент кафедри менеджменту
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

САМОРОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ В ІНТЕРЕСАХ ЗМІЦНЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Забезпечення соціально-економічної безпеки потребує ґрунтового підходу до всіх її складових, а оскільки центром всього є людина, тому потрібно неабияку увагу приділити сприянню

саморозвитку особистості. Робота над собою, або самовдосконалення, має величезну роль не тільки у становленні особистості, але й соціально-економічній безпеці держави. Людина, яка свідомо шукає шляхи для ефективного розвитку, має великі шанси на успіх.

В соціальній сфері фокусуються майже всі проблеми економічної безпеки: занепад економіки пов'язаний з падінням трудової моралі та трудової мотивації; економічні кризи мають своїм найбільш небезпечним наслідком соціальний вибух; екологічні катастрофи впливають з нехтування соціумом середовища проживання; від панівної системи ціннісних орієнтацій у суспільстві залежить ставлення до освіти і науки, які визначають майбутнє країни [1, с. 38].

Загрозливий характер змін у соціальній сфері України вимагає використання соціальних індикаторів, які впливають на стан економічної безпеки. За допомогою цього можна адекватно реагувати на небезпечні соціальні явища та розробляти відповідні заходи щодо їх нейтралізації. До найпоширеніших соціальних індикаторів можна віднести рівень і якість життя, ринок праці, демографічна ситуація і соціальне середовище (рис.1).

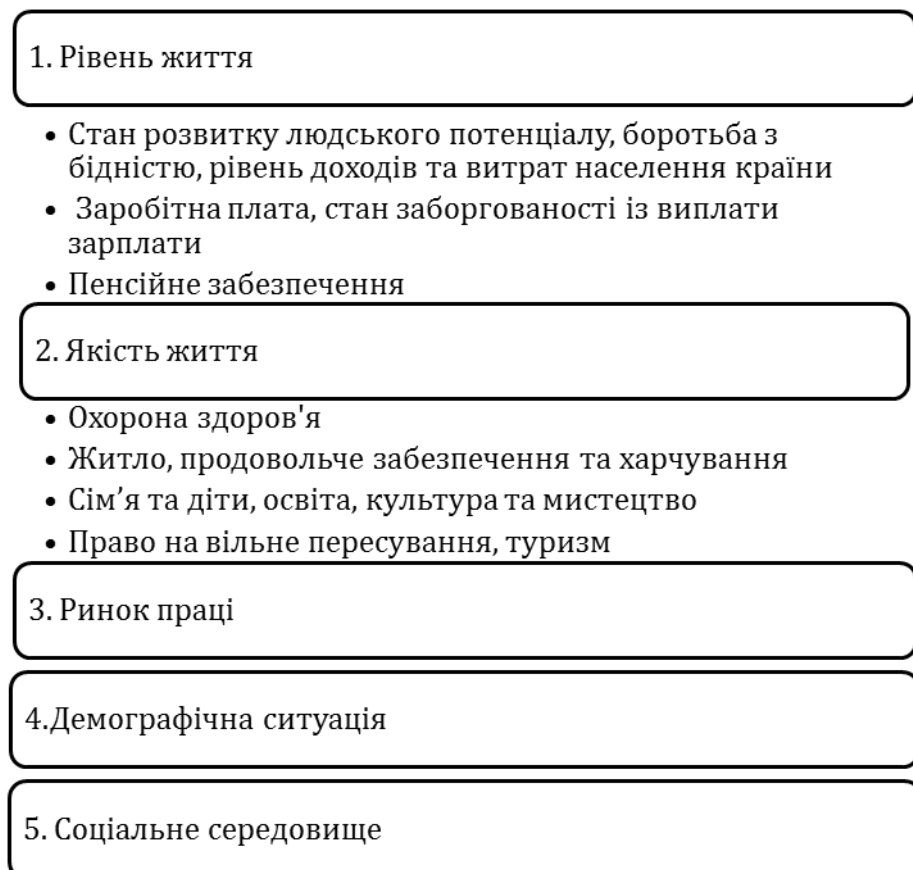

Рис. 1. Система індикаторів соціальної безпеки

Інвестування в розвиток особистості є пріоритетним стратегічним завданням України та розглядається як чинник економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності держави. Тактичним

завданням державних інституцій є пошук та адаптація ефективних методів розвитку особистості та збільшення вартості держави за рахунок компетентного управління людським капіталом [2, с. 62]. Формування та управління людським капіталом здійснюється на макро-, мікро- та індивідуальному рівні, тобто зі сторони держави, суб'єктів підприємницької діяльності та самої людини (персональні інвестиції). Витрати на розвиток особистості відповідають конкурентним вимогам ринку та за допомогою ефекту синергії сприяють вдосконаленню інтелектуального й професійного росту індивіда та зростанню національної економіки.

Головним джерелом стабільності та економічної безпеки держави є знання та можливості кожної людини, створення сприятливих умов для зростання компетентності та всебічного розвитку особистості.

Економічна безпека держави характеризується рівнем економічної конкурентоспроможності та розвитком особистості. У світових рейтингах, зокрема у звіті Всесвітнього економічного форуму, визначено, що Україна на протязі останніх років втрачає позиції в Індексі глобальної конкурентоспроможності (GCI) та у 2019 році знаходилася на 85 місці з 141 країни. Так, для порівняння у 2015 році GCI відповідав 76 позиції, у 2016 році – 79 місце і у 2018 році – 83 місце. Стосовно показника вищої освіти та професійної підготовки, який включено в критерії розрахунку конкурентоспроможності країн, то Україна за цим показником має кращі результати і знаходиться на 44 місці зі 141 країни.

Кожна людина є унікальною і феномен розвитку особистості полягає в тому, що вона готова напружено працювати заради досягнення цілей, які знаходяться за межами її особистих інтересів. Головним джерелом сталого розвитку держави є професіоналізм особистості, який характеризується певним рівнем психологічної готовності до праці та передбачає здатність до самооцінки, самоаналізу, саморозвитку, самоорганізації та самоконтролю. Індивідуальна цінність людини в контексті зміцнення економічної безпеки виступає як осередок людських якостей здатних реалізувати економічну активність та забезпечити стале економічне зростання держави.

-
1. Новікова О.Ф. *Стан та перспективи соціальної безпеки в Україні: експертні оцінки: монографія*. Львівський регіональний інститут державного управління НАДУ; НАН України, Інститут економіки промисловості. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2018. 184 с.
 2. *Актуальні проблеми та напрями розвитку потенціалу соціально-економічних систем в умовах конкуренції: монографія / За заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Л. Л. Калініченко. Х. : ФОРМ Панов А. М., Видав. ТОВ «В справі», 2017. 275 с.*

Костецька Марія,
здобувач вищої освіти, бакалавр, спеціальність 073
Інституту управління, психології та безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)
Науковий керівник:
Михаліцька Н.Я.,
кандидат державного управління, доцент,
доцент кафедри менеджменту
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

СУТНІСТЬ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ЇЇ СКЛАДОВІ ЕЛЕМЕНТИ

Необхідною умовою стійкого розвитку країни є забезпечення її економічної безпеки. Визначення стану її складових елементів має важливе значення, оскільки дозволяє своєчасно реагувати на зміну зовнішніх чинників розвитку національної економіки та вжити заходів щодо організаційно-правового забезпечення економічної безпеки.

Проаналізувавши праці науковців, які досліджували поняття «економічна безпека», можна зробити висновок, що це багатогранна категорія, яка характеризує здатність національної економіки протидіяти зовнішнім та внутрішнім загрозам, сприяє розширеному самовідтворенню та задоволенню зростаючих потреб громадян, суспільства та держави.

Економічна безпека – це стійкий стан економіки, який здатний протистояти внутрішнім та зовнішнім загрозам [1]. Економічна безпека включає сукупність умов та чинників, які зміцнюють незалежність національної економіки та забезпечують захист інтересів держави.

Кожна зі складових економічної безпеки, повинна відповідати встановленим критеріям та оптимальному рівню для забезпечення відповідної стійкості системи до впливу внутрішніх та зовнішніх загроз, сприяти гармонізації та зміцненню національної безпеки (рис.1).

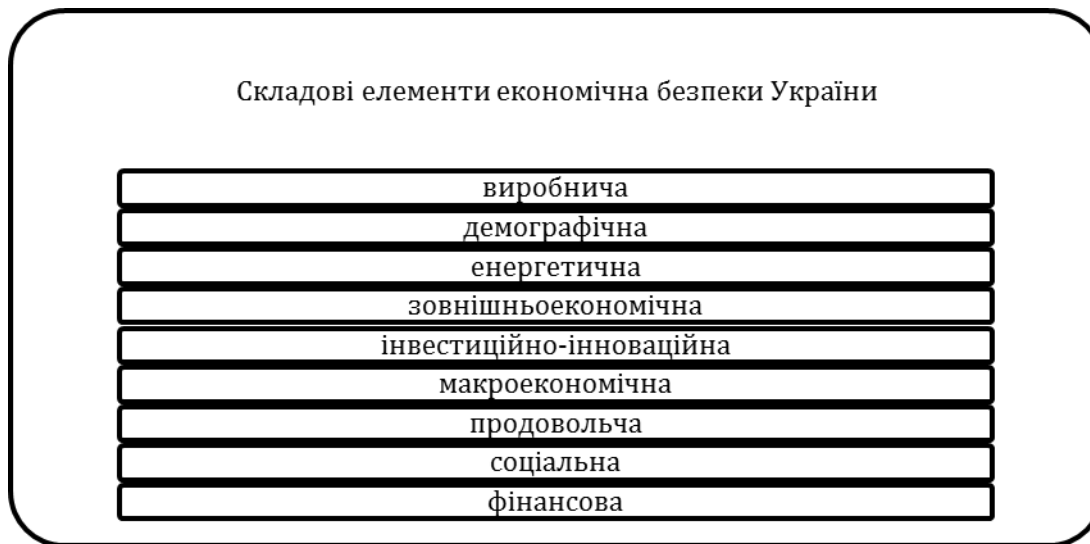

Рис.1. Складові економічної безпеки України [2]

Пріоритетними завданнями економічної безпеки є забезпечення стійкого економічного зростання, зменшення чи сповільнення інфляційних процесів та сприяння розвитку ефективної зайнятості, створення нових робочих місць та розвиток малого та середнього бізнесу, надання мінімальних гарантій під час пандемії громадянам, мінімізація дефіциту бюджету та скорочення державного боргу, дотримання соціальних гарантій та підвищення рівня та якості життя населення, підтримка валютного курсу та цінової стабільності держави.

Такі завдання характеризують подальший вектор економічної безпеки, створення ефективної стратегії, визначення стратегічних пріоритетів в національних інтересах та розробка інструментів щодо врегулювання та вирішення проблемних питань.

На сьогоднішній день, вже протягом тривалого часу, залишаються основні проблеми та з'являються нові, які потребують виважених ефективних рішень для зміцнення економічної безпеки, такі як:

- загострення економічної кризи в Україні зумовленої збройною агресією Російської Федерації;
- досить високий рівень корупції, хоча і створено безліч інститутів для її подолання;
- погіршення добробуту населення та зростання рівня безробіття. Ця проблема була і є, а з появою коронавірусу ситуація погіршилася;
- неналежна підготовленість деяких сфер до функціонування у період карантину;
- тінізація економічної діяльності;
- втрата інвестиційної привабливості нашої держави;
- наявність величезної боргової ями;
- критичний стан медичної і підприємницької галузі та й інших також.

Отже, економічна безпека є основою забезпечення суверенітету держави, конкурентоспроможності, обороноздатності, гнучке і органічне входження країни в систему світової економіки та підтримання соціальної злагоди в суспільстві. Велику кількість складових включено в економічну безпеку держави, які взаємозалежать одна від одної і в цей же час самостійні системи зі своїми елементами. Проте, загрози варто визначати і розглядати в контексті певної складової економічної безпеки.

1. Урба С.І. Система економічної безпеки держави: сутність та особливості формування. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. URL: [file:///C:/Users/admin/Downloads/Nvmgu_eim_2017_26\(1\)_7%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/admin/Downloads/Nvmgu_eim_2017_26(1)_7%20(3).pdf)
2. Наказ Міністерство економічного розвитку і торгівлі України від 31 травня 2013 року № 632 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text>

Кравчук Олена,

здобувач вищої освіти, бакалавр, спеціальність 071
Інституту управління, психології та безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Науковий керівник:

Столяренко О. О.,

старший викладач кафедри соціально-поведінкових,
гуманітарних наук та економічної безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

РІВЕНЬ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Пандемія коронавірусу, яка охопила світ у 2020 році, докорінно змінила життя українців та їхній рівень життя. Причому зміни торкнулися якості життя, роботи та доходів, і навіть таких речей, як спосіб життя, дозвілля і спілкування.

Поняття «рівень життя» найчастіше означає ступінь задоволення матеріальних, духовних і соціальних потреб населення. З одного боку, рівень життя визначається складом та обсягом потреб у різних благах, що постійно змінюються. З іншого боку, рівень життя обмежується можливостями задоволення потреб, виходячи зі становища на ринку товарів і послуг, доходів населення, заробітної плати працівників.

На нашу думку, якість життя населення – це задоволення всіх потреб населення, враховуючи безпечні екологічні умови існування, психологічну безпеку, здоров'я, благополуччя, добробут та інші фактори.

До факторів, що мають непрямий вплив на якість життя населення, належать показники, що характеризують демографічну ситуацію, фінансове забезпечення, освіту, охорону здоров'я, правове забезпечення, соціальне середовище [1].

За статистичними даними у 2020 році українці стали ще

біднішими. Переважна більшість українських родин відчувала фінансові труднощі під час кризи та пандемії. У 2020 році український ВВП зменшився на 5-7,7%.

Рівень безробіття в Україні стрімко почав зростати у квітні, із введенням жорсткого карантину. Якщо у березні офіційно зареєстрованих безробітних в Україні було 349 тисяч осіб (реальний же рівень в рази більший), то уже в квітні цей показник сягнув 457 тисяч, у травні – 511 тисяч, а в червні – 517 тисяч осіб. І тільки з липня почалося зменшення цієї цифри – до 506 тисяч, і в серпні – до 474 тисяч [3].

Загалом же, з початку карантину в Україні статус безробітного отримали майже 432 тисячі осіб (станом на кінець серпня).

Отже, рівень життя українців значно погіршився. Зокрема, погіршився як і добробут так і психологічний стан, стресостійкість. Соціальна ситуація в країні вкрай напружена, адже кожного дня ми вмикаємо телевізор чи гортаємо сторінки в соціальних мережах і скрізь бачимо страшну статистику та жахливі подробиці епідемії.

Враховуючи рівень розвитку країни, її економічну політику та втрачений потенціал розвитку під час карантину можна дійти висновку, що для відновлення економіки та її виходу на перспективний рівень країні знадобиться від 2-х до 3-х років з ефективною економічною політикою, створенням механізмів її реалізації та контролем виконання поставлених задач.

-
1. Мандрикіна А.С. Якість життя населення в контексті соціально-економічного розвитку країни. Державне будівництво. 2013. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2013_2_33A (дата звернення: 09.03.2021).
 2. Дятлова В. В. Якість життя населення і соціальні стандарти: розвиток понятійно-категоріального апарату. Менеджер. 2015. № 1. С. 50-58.
 3. Офіційна веб-сторінка Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Краївський Богдан,
аспірант

(Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова)

Науковий керівник:
Момот Т. В.,

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри фінансово-економічної безпеки, обліку і аудиту
(Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова)

КРИТИЧНА ІНФРАСТРУКТУРА В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Піонером у розробці та запровадженні концепції критичної інфраструктури та її захисту (безпеки) є Сполучені Штати Америки. Саме у цій країні вперше, у 1996 р., було надано визначення терміну "критична інфраструктура", яке у подальшому зазнавало змін, набувши свого остаточного вигляду невдовзі після терористичних атак 11 вересня 2001 р., а саме — 23 жовтня 2001 р., коли був прийнятий закон, відомий як USA PATRIOT Act [1]. Відповідно до цього закону визначення терміну "критична інфраструктура" однозначно вказує на безпосередній зв'язок між станом критичної інфраструктури та національною внутрішньою безпекою (у визначенні терміну вжито термін *homeland security*, який у спеціальній літературі найчастіше перекладають як "внутрішня безпека").

Заявлений у законі зв'язок між внутрішньою безпекою та станом захисту (безпеки) критичної інфраструктури було оформлено і реалізовано через прийняття ряду пов'язаних з цією проблематикою нормативно-правових актів, а також шляхом запровадження відповідних змін у структурі державних органів, розподілі відповідальності, повноважень і функцій між ними та їх партнерами (у т.ч. у приватному секторі) тощо.

Сполучені Штати продовжують зберігати свої лідерські позиції у цій сфері, у т.ч. завдяки застосуванню апробованих на інших напрямках сучасних управлінських підходів, удосконаленню інформаційно-аналітичної підтримки процесу прийняття рішень, використанню новітніх технологій та активному поширенню різноманітних форм і форматів підготовки кадрів і населення задля забезпечення захисту та стійкості критичної інфраструктури тощо.

Інші розвинені країни світу широко використовують напрацьовані у США підходи, звичайно, враховуючи при цьому власну національну специфіку. На міжнародному рівні проблематика захисту (безпеки) критичної інфраструктури включена до порядку денного ряду структур і організацій, серед яких найбільший інтерес представляють підходи НАТО і ЄС, членства в яких Україна прагне набути, а також Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР).

Останніми роками у розвинених країнах світу посилюється тенденція щодо розширення контексту заходів, пов'язаних із забезпеченням функціонування критичної інфраструктури: питання захисту (безпеки) критичної інфраструктури розглядаються разом із питаннями її стійкості. При цьому, питанням забезпечення стійкості приділяється дедалі більше уваги у порівнянні з питаннями захисту.

Таке зміщення акценту проблематики обумовлене тим, що сучасне безпекове середовище характеризується появою нових загроз та небезпек на тлі швидких процесів еволюції та трансформації існуючих загроз.

За таких умов, жодна створена система захисту (безпеки) не може у повній мірі забезпечити захист від усіх загроз і небезпек. Адже поки триває розбудова системи захисту, розрахованої на певні загрози, у світі з'являються нові загрози і небезпеки.

Тому дедалі більше уваги приділяється стійкості критичної інфраструктури – її здатності «бути готовою та адаптуватися до умов, що змінюються, а також протистояти змінам і швидко відновлюватися після порушень функціонування». У більшості розвинених країн світу реалізовано концепцію захисту критичної інфраструктури; міжнародні організації у своїх документах відображають пріоритетну роль питань захисту (безпеки) критичної інфраструктури, безпосередньо пов'язаних з питаннями національної безпеки.

Міжнародні організації у своїх документах відображають пріоритетну роль питань захисту (безпеки) У більшості розвинених країн світу реалізовано концепцію захисту критичної інфраструктури, безпосередньо пов'язаних з питаннями національної безпеки [2].

У референтній групі країн, до якої ми включили колишні радянські республіки – члени ГУАМ (Грузію, Молдову та Азербайджан) за ознаками перехідних станів їх національних економік, наявності на їхніх територіях зон збройних конфліктів при високому рівні відносин з європейськими та євроатлантичними структурами, спостерігається реалізація фрагментарних підходів до безпеки інфраструктурних об'єктів, важливих для забезпечення життєдіяльності країн, які варіюються в залежності від специфічності безпекових та економічних умов, в яких знаходиться кожна. Країни, які знаходяться у різних політичних, безпекових, економічних та інших умовах, можуть застосовувати суттєво відмінні підходи до захисту критично важливих об'єктів і систем. Одним із факторів, які впливають на вибір тієї чи іншої архітектури (моделі) захисту, є ступінь зрілості механізмів державного управління сектором безпеки і оборони, особливо в частині його спроможності реагувати на кризові ситуації.

-
1. *The USA PATRIOT Act (Uniting and Strengthening America by Providing Appropriate Tools Required to Intercept and Obstruct Terrorism Act of 2001. [Електронний ресурс].* – Режим доступу: <https://www.congress.gov/107/plaws/publ56/PLAW-107publ56.pdf>.
 2. *Guideline «Resilience of Critical Infrastructure Protection», p.23, Project Recipe 2015 Report, EC Humanitarian Aid and Civil Protection Directorate. [Електронний ресурс].* – Режим доступу: https://ec.europa.eu/echo/sites/echo-site/files/recipe_guidelines.pdf.

Лаврова Карина

здобувач вищої освіти, бакалавр, спеціальність 072
Інституту управління, психології та безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Науковий керівник:

Васильчак С.В.,

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри соціально-поведінкових,
гуманітарних наук та економічної безпеки

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ВПЛИВ МЕНТАЛІТЕТУ НА СТАН ДОВКІЛЛЯ

На сьогодні забруднення навколишнього середовища досягло критичної точки і ми все частіше чуємо слова «забруднення навколишнього середовища», «забруднення довкілля». Ми вже стали звикати до цих слів і продовжуємо свою бездіяльність.

За даними Всесвітньої Організації Охорони Здоров'я (ВООЗ), у 2007 році вперше зображено вплив шкідливих факторів навколишнього середовища на конкретні хвороби та травми. В доповіді ВООЗ "Профілактика хвороб за допомогою навколишнього середовища – оцінка тяжкості хвороб, викликаних навколишнім середовищем" зазначається, що 24% всіх хвороб у світі виникають та розвиваються через погані умови навколишнього середовища. Причому у дітей з цим пов'язано 33% всіх випадків захворювань! Основні джерела забруднення довкілля: Промисловість (довкілля, переробна); Транспорт (наприклад автотранспорт міста є джерелом близько 60-70% забруднення повітря); Сільське господарство (агрохімікати, добрива, різні засоби для боротьби із хворобами рослин, шкідниками, бур'янами); Побутові (тверді та рідкі побутові відходи, продукти горіння, що утворюються в результаті роботи опалювальних систем).

Я вважаю, що великий вплив на стан довкілля має саме менталітет, адже це поведінка людей та їх ставлення до певних ситуацій та речей. На жаль наше суспільство не звикло піклуватися про природу. Люди сміють, вирубують ліси, забруднюють атмосферу шкідливими викидами із заводів, роблять величезні сміттєзвалища, у тому числі із пластику який у природі розкладається 400 років.

Не розуміючи, що роблять гірше собі, адже довкілля - це наше майбутнє, майбутнє наших дітей.

На сьогодні лідери багатьох розвинутих країн світу розуміють, що проблему забруднювання довкілля потрібно вирішувати і вводять певні правила, закони щоб запобігти цьому. За даними ООН, приблизно 5 трильйонів поліетиленових пакетів споживаються у світі щороку, або близько 10 мільйонів - щохвилини. Наразі, близько 60 країн світу почали боротьбу із пластиком на законодавчому рівні. І основним об'єктом цієї боротьби стали поліетиленові пакети, і, в певній мірі, пінопласт. Але боротьбу із поліетиленовими пакетами можна розпочати самостійно, просто зменшивши їх споживання.

Лише 9 відсотків усіх пластикових відходів, які були коли-небудь вироблені, були перероблені. Пластикові пляшки, одноразовий посуд – ми зустрічаємося з цими одноразовими виробами кожного дня. І їх використання можна легко обмежити. Замість того, щоб купувати воду у пластикових пляшках, можна придбати пляшку багаторазового використання і носити воду з собою. Замість одноразового посуду – звичайний.

Типовий легковий автомобіль викидає приблизно 404 грами вуглекислого газу на милю (1,6 км). Протягом року середньостатистичне авто викидає 4,6 тонн вуглекислого газу. Такі дані наводить Агентство охорони довкілля США. Замість використання персональної автівки, можна їздити на роботу на громадському транспорті. А ще краще - на велосипеді або пішки. Це не тільки екологічно, а ще й безкоштовно. Бонус в такому випадку - скинуті калорії.

Замість того, щоб скло, пластик та папір опинилися на смітнику чи в океані, вони можуть бути перероблені на інші продукти. Для цього ми маємо сортувати відходи та викидати їх у спеціальні смітники для переробки. Віддавати на переробку можна такі речі як папір, батарейки, пластик, скло та багато іншого.

Ця тема є дуже важливою, адже якщо її не вирішити то середня температура планети підвищиться на 1,5°C від 2030 до 2052 року порівняно із доіндустріальним рівнем, якщо швидкість глобального потепління не зміниться. Про це йдеться у звіті міжурядової групи експертів з питань клімату при ООН (IPCC). Вчені закликають до термінових дій, щоб зупинити глобальне потепління в рамках 1,5°C у порівнянні з 2°C. Потепління у 2°C означитиме ще більші ризики екстремальних посух, пожеж, повеней і нестачі харчів для мільйонів людей. Тож, фактично, це означає, що у людства є лише 11 років на те, щоб виправити ситуацію.

Експерти закликають до радикальних змін у видобутку та споживанні енергії, індустріях, будівництві, транспорті. Тому не потрібно чекати вирішення цієї проблеми на державному рівні, варто почати з себе.

1. <http://nadrda.gov.ua/chiste-dovkillja-zaporuka-zdorov-ja-ljudini/>

2. <https://ukrainian.voanews.com/a/sim-porad-yaki-dopomozhut-zberegty-dovkillia-ta-sche-zekonomyty/4618831.html>

Лесик Ірина,
здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії (PhD),
спеціальності 073 «Менеджмент»
Інституту управління, психології та безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Науковий керівник:
Живко З.Б.,
доктор економічних наук, професор
професор кафедри менеджменту
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

КОНЦЕНЦІЯ ІНДУСТРІЯ 4.0: МОЖЛИВОСТІ ТА РИЗИКИ

Індустрія 4.0 виступає концепцією четвертої промислової революції. Розроблена вона з метою підвищення конкурентоздатності підприємств, захоплення більших часток ринку збуту продукції та послуг і їх утримання. Вона орієнтується на нову бізнес-модель «довгого хвоста», запропоновану О. Остервальдером та І. Піньє, яка забезпечує отримання максимум переваг від ведення бізнесу та реалізації найрізноманітнішої продукції чи послуг невеликими партіями.

Суттю даної моделі є реалізація великих обсягів товарів малими партіями, а її ефективність криється у фундаментальній різноманітності та неповторності персональних вподобань споживачів. Вона полягає в охопленні найбільш можливого їх кола за рахунок задоволення персональних потреб, що досягається шляхом кастомізації кінцевого продукту. Збереження потужності виробництва та забезпечення рентабельності підприємства досягається інтенсифікацією виробництва (3D-друк, роботизація) та операційної ефективності (штучний інтелект, хмари, вертикальна і горизонтальна інтеграція), а утримання зростаючих операційних витрат – усунення людської праці із процесу обслуговування устаткування [1].

З'явилась вона у 2011 році в Німеччині. Переважно під Індустрією 4.0. розуміють «глибоку інтеграцію інформаційних технологій у виробничий процес, що реалізується через побудову виробництва на основі кіберфізичних систем [2]. При цьому Шатілова О. В. наголошує на процесах автоматизації та діджиталізації бізнес-процесів [3], Опанасюк В. В. виділяє Інтернет речей [4], а Войтко С. В., Гавриш О. А., Згуровський О. М. основою Індустрії 4.0 вважають інформаційно-комунікаційні технології [5].

Рис. 1. Ризики розробки, запровадження та функціонування концепції Індустрії 4.0

Зважаючи на думку більшості науковців, основою Індустрії 4.0 вважаємо кіберфізичні системи, які можуть набувати форми традиційних інженерних систем або комп'ютерних моделей, як система взаємопов'язаних елементів (фізичних систем та пристроїв) в єдине ціле. Особливою характеристикою Індустрії 4.0 є формування єдиної системи, адже, як зазначає Борисов Е.Ф.: «Автоматизація, діджиталізація виробничого процесу, залучення інформаційно-комунікаційних технологій без зміни парадигми управління цим процесом представляє набутки попередньої, третьої промислової революції, які й полягали автоматизації та комп'ютеризації виробничого та супутніх процесів» [6, с. 25]. При цьому, система операційного управління, впроваджена на усіх ланках технологічного процесу, призначена для створення оптимальних умов об'єднання обладнання в єдину систему, керування та контролю за процесом її функціонування. Це також створює передумови для подальшого укрупнення виробничих підприємств і концентрації

капіталу або реалізації повного циклу виробництва в межах одного підприємства.

Загалом Індустрія 4.0 містить у собі як ряд можливостей, так і ряд ризиків (рис. 1). Усі ризики четвертої промислової революції можна згрупувати за процесами: ризики, пов'язані із запровадженням Індустрії 4.0; та ризики, щодо успішності її реалізації та функціонування.

Зважаючи на вище зазначене, слід ретельніше підходити до прийняття зважених, науково обґрунтованих управлінських рішень щодо запровадження чи можливої відмови від концепції Індустрія 4.0, з метою уникнення ряду вагомих ризиків, потенційних втрат та загроз.

1. Матвійченко О. С. Концепція Індустрія 4.0: зміст, можливості та ризики. *Бізнесформ*. 2018. №12. С. 91-99.
2. Скіцько В. В. Індустрія 4.0 як промислове виробництво майбутнього. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. №5. С. 33-40.
3. Шатілова О. В. Розвиток теорії організації в епоху цифрової трансформації // *Стратегічні імперативи сучасного менеджменту : зб. матеріалів IV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 19-20 квітня 2018 р.). Київ : КНЕУ, 2018. С. 486-491.*
4. Опанасюк В. В. Індустрія 4.0: Місце України в міждержавній кооперації і спеціалізації. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»*. 2017. №4. С. 67-71.
5. Войтко С. В., Гавриш О. А., Згуровський О. М. Якість державного регулювання, ефективність роботи уряду чи план Маршалла на шляху країни до Індустрії-4.0. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. 2018. №15. URL: <http://ev.fmm.kpi.ua/article/view/131530>
6. Борисов Е. Ф. *Економічна теорія : підручник. 3-є вид., перероб. і доп.* Москва : Юрайт-Издат, 2005. 399 с.

Магдійчук Вероніка,
здобувач вищої освіти, бакалавр, спеціальність 073
Інституту управління, психології та безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)
Науковий керівник:
Галайко Н.В.,
старший викладач кафедри соціально-поведінкових,
гуманітарних наук та економічної безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ДОБРОБУТ НАСЕЛЕННЯ – ОСНОВА РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

У наш час основним показником ефективної економічної та соціальної політики держави є рівень та якість життя, що являються ключовими поняттями добробуту населення. Добробут населення – один з найважливіших соціально-економічних категорій. Це явище є

багатогранним, і є тим фактором, який стримує або сприяє людському розвитку, створює додаткові стимули або навпаки обмежую людські можливості щодо реалізації активної економічної поведінки.

Отже, добробут населення – як категорія – характеризує забезпеченість населення держави, соціальної групи, сім'ї, окремої особистості необхідними для життя благами (матеріальними, соціальними, духовними та іншими), значно впливає на гармонійний розвиток суспільства та економіки країни в цілому [1, с.18].

Підвищення добробуту в нашій країні було і залишається актуальним завжди, особливо на даному етапі, під час зниження темпів розвитку, економічної та політичної нестабільності, великим темпом інфляції та інше. Саме такі умови мають негативний вплив на добробут населення, що призводять до незбалансованого розвитку регіонів нашої країни, тим самим унеможливають забезпечення їх сталого розвитку.

Добробут є одним з показників якості життя населення. Дослідження методологічних засад вимірювання добробуту в економічній науці здійснювалося в кількох контекстах: 1. Вимірювання суспільного добробуту; 2. Вимірювання якості розвитку; 3. Вимірювання рівня та якості життя [2, с. 304].

На сьогоднішній день, за більшістю економічних показників Україна набагато кроків позаду від європейських країн. Не дивлячись на те, що рівень доходів населення з кожним роком збільшується, країна не досягає середньоєвропейського рівня добробуту та економічного стану.

Так, за рейтингом глобального добробуту, у 2020 році порівняно з 2019 роком Україна піднялася на чотири позиції й зайняла 92-е місце в глобальному рейтингу добробуту Legatum Prosperity Index 2020. Рейтинг ранжує 167 країн світу за 300 індикаторами, що дозволяє створити найбільш повну картину економічного, інституційного і соціального добробуту держави.

У рейтингу 2019 року Україна посіла найнижчу позицію серед країн європейського континенту. У новому рейтингу, з європейських країн тільки Туреччина займає позицію нижче України. На позицію України в Legatum Prosperity Index впливають низькі показники країни в категорії безпека (144-е місце в світі), соціальний капітал (147-е), інституційне середовище (119-е), здоров'я (115-е), екологія (110-е). Найвища позиція України в категорії освіта (38-е місце в світі). До п'ятірки країн з найвищим рівнем добробуту входять: Данія, Норвегія, Швейцарія, Швеція, Фінляндія [3].

Ще один показник, за яким можна оцінити рівень добробуту є індекс людського розвитку. Індекс людського розвитку – це інтегральний показник, що розраховується щорічно для міждержавного порівняння і вимірювання рівня життя, грамотності, освіченості і довголіття, як основних характеристик людського потенціалу. Згідно з рейтингом Human Development Reports, що складає United Nations

Development Programme (UNDP), в 2020 році Україна посіла 74-е місце за індексом людського розвитку (ІЛР). Наразі загальний коефіцієнт України дорівнює 0,779 (з максимальних 1,000). При цьому, відповідно до індексу, очікувана тривалість життя в Україні – 72,1 роки. Індекс освіти, який аналізує середню тривалість навчання громадян, становить 11,4 року, а очікувана тривалість навчання населення – 15,1 року. Натомість індекс валового національного доходу на душу населення становить 13 216 доларів США. Варто зазначити, що ще рік тому Україна була на 88-й позиції в рейтингу. А за період з 1990 по 2019 рік значення ІЛР України зросло з 0,725 до 0,779, збільшившись на 7,4%. Загалом до рейтингу увійшло 189 країн. Перше місце в рейтингу зайняла Норвегія, а за нею Ірландія та Швейцарія. Також в десятку країн з найвищим коефіцієнтом людського розвитку увійшли: Гонконг, Ісландія, Німеччина, Швеція, Австралія, Нідерланди та Данія [4].

Отже, на основі проведеного дослідження можна зробити наступні висновки: по-перше, важливого значення в нашій державі набуває сприяння зростанню добробуту населення, а саме – задоволення потреб, які знаходяться в процесі постійного кількісного зростання та якісного змінювання; по-друге, Україна – не може похвалитися рівнем добробуту свого населення, бо посідає у світових рейтингах невисокі місця і майже останні місця з-поміж інших європейських країн; по-третє, з метою підвищення рівня добробуту населення України як запоруки розвитку держави, необхідно проводити виважену економічну та соціальну політику, розробити план заходів для підвищення добробуту нації.

-
1. Кліменко О. М., Степаненко В. О., Степаненко Н. О. Характеристика добробуту населення на сучасному етапі розвитку суспільства. *Бізнесінформ*. 2015. № 4. С. 17-21.
 2. Дrajниця С. А. Добробут населення України: проблеми та шляхи їх вирішення. *Університетські наукові записки*. 2013. №2 (46). С. 303-309.
 3. Україна піднялася в глобальному рейтингу добробуту: в своєму регіоні – остання. URL: <https://ua-news.liga.net/economics/news>
 4. Україна – в топ-100 рейтингу індексу людського розвитку. URL: <https://www.poglyad.tv>

Онацько Олена,
здобувач вищої освіти, магістр, спеціальність 072
Центру післядипломної освіти, заочного та дистанційного навчання
(Львівський державний університет внутрішніх справ)
Науковий керівник:
Нагірна О.В.,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів та обліку
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ОСНОВНІ РИЗИКИ ТА ЗАГРОЗИ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ ДЕРЖАВИ

Для ефективної реалізації заходів, спрямованих на боротьбу з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму, необхідно своєчасно та повно визначити існуючі загрози та оцінити ризики вразливості систем управління як на державному рівні, так і на рівні окремих суб'єктів господарювання, для яких існує загроза опосередкованої участі у злочинних схемах. Тому національна оцінка ризику та аналіз ефективності вживаних в даний час заходів для запобігання та мінімізації виникнення подій ризику є вкрай важливими.

Національна оцінка ризиків проводиться з метою оновлення та виявлення всіх загроз та вразливостей держави у сферах, які впливають або можуть вплинути на економіку чи економічну безпеку країни, а також безпосередньо ризиків в системі боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму.

Україна залишається однією з найбідніших країн у Європі. За обсягом ВВП Україна посідала у 2019 році 57 місце в рейтингу країн світу [1]. Як відзначають фахівці Світового банку, згідно статистичних даних, за рівнем ВВП на душу населення Україна «...перебуває на рівні Молдови, Вірменії та Грузії» [2].

Важливим ризиком, що притаманній економіці нашої держави, є значний рівень тіньової економіки. Її наявність веде до недоотримання державним бюджетом податкових платежів, викривлення конкурентних переваг, поширення схем для ухиляння від податкового навантаження, зростання корупції та втрат населенням довіри до державних інституцій (рис.1).

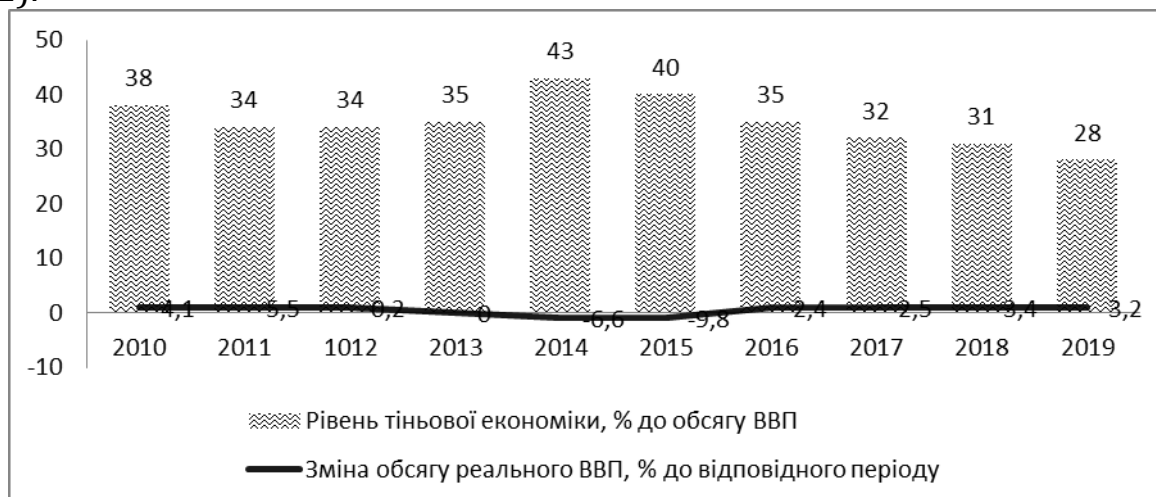

Рис. 1. Інтегральний показник рівня тіньової економіки в Україні у 2010-2019 рр., %

Складено за даними [3]

В той же час Національний банк України говорить про те, що 846 млрд. грн. (або 23,8% від офіційного ВВП) складають тіньові операції. Причому 19,7%, або 702 млрд. грн. становлять готівкові гроші в тіні, а

14,4%, або 512 млрд. грн. - це ініційовані продавцем готівкові розрахунки (так звана, «пасивна тіньова економіка») [4].

Варто пам'ятати, що високі показники тіньової економіки тягнуть за собою необхідність відмивання брудних грошей. А це вже сигнал банківській системі: установи банків повинні бути досить ефективними в антилегалізаційних заходах, щоб не бути опосередковано використаними або залученими до незаконних оборотів.

Важливим і досить небезпечним ризиком для України в сфері відмивання брудних грошей є високий рівень корупції. Згідно даних Transparency International показник індексу сприяння корупції в Україні у 2019 році склав 30 балів зі 100 можливих [5]. І цей показник вказує на погіршення ситуації, адже Україна втратила 2 бали у порівнянні із 2018 роком (рис.2).

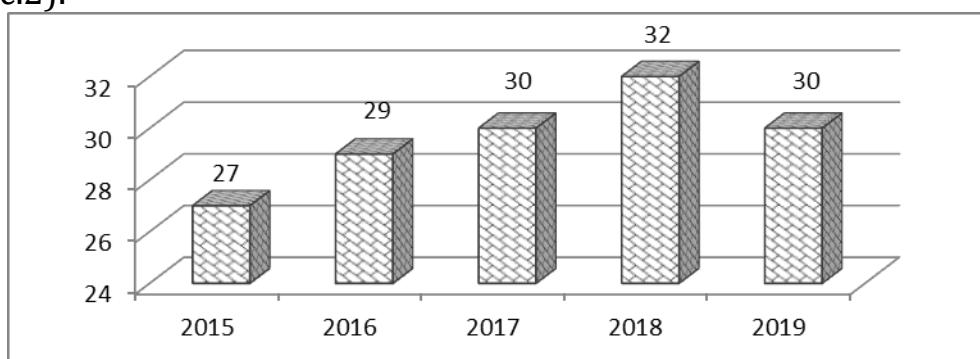

Рис. 2. Динаміка індексу сприйняття корупції за 2015-2019 рр.
Джерело: складено за даними [5]

Таким чином, головними задачами, які стоять перед нашою державою у сфері протидії легалізації коштів, одержаних злочинним шляхом є боротьба з високим рівнем корупції, ростом злочинності, офшоризацією національної економіки та поганий інвестиційний клімат.

1. Рейтинг стран мира по уровню валового внутреннего продукта. Електронний ресурс: Гуманитарный портал. URL: <https://gtmarket.ru/ratings/gross-domestic-product-ranking>.
2. Україна. Спеціальна доповідь: Реалізація потенціалу економічного росту України. 23.05.2019. Світовий банк. URL: <http://pubdocs.worldbank.org/en/233891558601579588/Ukraine-Special-Focus-Note-Spring-2019-uk.pdf>.
3. Тенденції тіньової економіки. Дані Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e384c5a7-6533-4ab6-56f-50e5243eb15a&tag=TendentsiiTinovoiEkonomiki>.
4. Дослідження тіньової економіки в Україні: майже чверть ВВП – або 846 млрд. гривень перебуває в тіні. 17.02.2020. Сайт НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/doslidjennya-tinovoyi-ekonomiki-v-ukrayini-mayje-chvert-vvp-abo-846-mlrd-griven-perebuvaeye-v-tini>.

5. Рейтинг країн світу за індексом сприйняття корупції. Центр гуманітарних технологій. Transparency International. URL: <https://gtmarketru/ratings/corruption-perceptions-index>

Переведенцев Олександр,
здобувач вищої освіти, бакалавр, спеціальність 081,
Інституту права
(Львівський державний університет внутрішніх справ)
Науковий керівник:
Олексюк М. М.,
кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри соціально-поведінкових,
гуманітарних дисциплін та економічної безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

СОЦІАЛЬНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: ПОЛІТОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Сьогодні стабільне функціонування соціальної системи як єдиного цілого неможливе без широкого забезпечення стандартів соціальної безпеки, яка передбачає реалізацію максимального задоволення основних потреб людини у суспільстві. Саме тому виживання і стабільне функціонування соціальної системи визначається ефективністю розв'язання соціально-економічних проблем, ступенем відтворення структури суспільства й зняття в ньому напруження [1, с. 166].

Дослідження феномену соціальної безпеки вітчизняними науковцями - економістами, правознавцями, політологами - дає нам можливість відзначити його багатоаспектність. При цьому питання не зводяться виключно до фінансово-економічних та соціальних проблем, а доволі часто корелюються з основними аспектами політологічного підходу до розглядуваного нами явища. У даному випадку цікавою може бути думка В. П. Горина, котрий вважає, що «до проблематики соціальної безпеки входять також питання формування інструментів попередження загроз, убезпечення суспільства від їх настання, що зумовлює необхідність комплексного розкриття сутності соціальної безпеки з урахуванням стратегії і тактики соціально-економічної та фінансової політики держави» [2, с.56].

Однією з умов забезпечення соціальної безпеки сучасного суспільства розглядається готовність і можливість для кожного індивіда займатися продуктивною працею. Це, на нашу думку, фіксує особливості політичного аспекту соціальної безпеки оскільки реально відображає стандарти, напрямки та пріоритети державної політики в сучасних умовах. Дослідники проблем соціальної безпеки у цьому напрямку вважають, що внаслідок невирішеності питань власності,

недосконалості податкової політики, значної корупційності системи державного управління послаблюється мотивація до трудової активності.

Для визначення політичного аспекту соціальної безпеки на сучасному етапі розвитку суспільства варта уваги точка зору, що підтримується автором монографії «Соціальна безпека: державне регулювання та організаційно-економічне забезпечення» О. Г. Сидорчуком, який вважає, що «у глобальному світі безпечного стану для людини можливо досягти тільки якщо країна, в якій вона проживає, створює їй умови для безпечного існування та розвитку і дає гідні відповіді на глобальні виклики. Значною мірою відповідальність за соціальну безпеку, рейтинг країни у світовому просторі, захищеність людини від зовнішніх та внутрішніх загроз, реалізація прав і свобод особистості, демократичність розвитку суспільства, характер суспільних цінностей перекладається на державу. Соціальна безпека держави гарантує стабільність, попереджає та мінімізує соціальні ризики і небезпеки, сприяє збереженню й розвитку людського потенціалу, створює умови гідного життя нинішнім і майбутнім поколінням»[3, с.6].

Можна погодитись із думкою авторів колективної монографії «Стан та перспективи соціальної безпеки в Україні: експертні оцінки», які чітко визначають взаємозв'язок стану соціальної безпеки у державі із тими глобалізаційними процесами, що проходять у світі, які здатні реально впливати на умови функціонування життєдіяльності соціуму у всіх його вимірах – як соціально-економічному, так і політичному. «Одночасно відчуття безпеки підкріплюється вмінням адаптуватись до позитивних вимог глобалізації, коли цивілізація сприяє світовому порядку, справедливості, рівності, відповідальності за всі види ресурсів на землі, коли формуються її майбутні довгострокові перспективи», - зазначають вони [4, с. 122]. Свою позицію дослідники проблем становлення соціальної безпеки в умовах існування глобалізаційних процесів підкріплюють тезою про те, що прагнення до зайняття гідного місця у міжнародному середовищі зайняття гідного місця у міжнародному середовищі займає важливе місце у діяльності держав світу мотивуються бажанням максимального піклування за людей, захисту їх базових інтересів. Аналіз особливостей реалізації основних принципів соціальної безпеки в умовах наявності глобальних процесів свідчить, що державна політика із національної безпеки повинна враховувати основні чинники впливу процесів глобалізації на стан соціальної безпеки, формувати умови для мінімізації та ліквідації зовнішніх небезпек, надавати можливості для посилення позитивних чинників [4, с. 125].

Відмітимо, що до основних проблем, які в наш час актуалізуються у контексті взаємозв'язку соціальної безпеки та глобалізації, можна віднести роззброєння та контроль над озброєннями, захист

довколишнього середовища, сприяння економічному і соціальному прогресу країн, що розвиваються, боротьба з міжнародним тероризмом та незаконним обігом наркотиків, попередження та врегулювання етно-політичних конфліктів, збереження культурної багатоманітності в сучасному світі, забезпечення дотримання прав людини, освоєння космосу та раціональне використання земних надр та ресурсів Світового океану тощо [5, с. 340]. Підкреслюючи політологічний зміст процесів реалізації соціальної безпеки в умовах глобалізації, вітчизняні вчені – правники та політологи вважають, що « під впливом глобалізаційних чинників принципово нового звучання набувають висхідні одиниці безпекового мислення – державний суверенітет, національні цінності, національні інтереси, безпекові системи та інститути, безпекові гарантії тощо. Їх зміст під тиском глобалізації спрощується, деформується, втрачає усталену логіку убезпечення країни та населення від деструктивного зовнішнього втручання» [5, с. 341].

1. Баланда А.Л. Соціальна складова національної безпеки України / Демографія та соціальна економіка . 2006. № 1. С. 166-172.
2. Горин В. Сутність соціальної безпеки: фінансові та організаційно-правові аспекти / Світ фінансів. 2007. № 4. С. 52-57
3. Сидорчук О. Г. Соціальна безпека: державне регулювання та організаційно-економічне забезпечення : монографія / О. Г. Сидорчук. — Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2018. — 492 с.
4. Стан та перспективи соціальної безпеки в Україні: експертні оцінки: монографія / О. Ф. Новікова, О. Г. Сидорчук, О. В. Панькова [та ін.] / Львівський регіональний інститут державного управління НАДУ; НАН України, Інститут економіки промисловості . К. ; Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2018. 184 с.
5. Глобальна та національна безпека: підручник / авт. кол. :В. І. Абрамов, Г. П. Ситник, В. Ф. Смолянчук та ін. / за заг. ред. Г. П. Ситника. Київ: НАДУ, 2016. 784 с.

Радійчук Руслана,

здобувач вищої освіти, курсантка IV курсу, спеціальність 034
Інституту морально-психологічного забезпечення
(Національна академія сухопутних військ імені П. Сагайдачного)

Науковий керівник:

Гачак-Величко Л.А.,

викладач кафедри морально-психологічного забезпечення діяльності військ
Інституту морально-психологічного забезпечення
(Національна академія сухопутних військ імені П. Сагайдачного)

СОЦІАЛЬНА БЕЗПЕКА: ДЕЯКІ ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ

Сьогодні в Україні основними тенденціями формування системи соціальної безпеки є «розроблення адекватного методологічного апарату супроводження функціонування системи забезпечення соціальної безпеки національної економіки; визначення чіткого

переліку постійно діючих на систему забезпечення соціальної безпеки національної економіки факторів зовнішнього і внутрішнього середовища; систематизація, опрацювання та узагальнення існуючих у цій сфері наукових розробок та проведення досліджень із питань, які раніше не були предметом наукового пошуку, але є актуальними для створення сприятливих умов побудови системи забезпечення соціальної безпеки національної економіки, та розроблення на цій основі відповідного термінологічного апарату; становлення дієвої організаційної структури та розроблення адекватного нормативно-правового супроводження функціонування системи забезпечення соціальної безпеки національної економіки в Україні» [1, с. 250–251].

На нашу думку, розуміння соціальної безпеки повинно поєднувати як мету, так і всі основні складники цього поняття. Під соціальною безпекою ми розуміємо складну багатофакторну категорію, яка характеризує стан захищеності соціальних інтересів людини, суб'єктів господарювання, суспільства і держави, що, з одного боку, відображає здатність протистояти дестабілізуючій дії різноманітних зовнішніх і внутрішніх чинників, що створюють реальну загрозу стабільності у суспільстві, тобто загрозу виникнення соціальної напруженості, а з іншого боку – забезпечується (гарантується) системою соціального захисту і зрілістю соціальних інститутів у суспільстві.

Є. Жадан досліджує соціальну безпеку міста, під якою розуміє «стан захищеності громадянина та міста загалом, що досягається синергічною єдністю зусиль держави, населення та самоврядних органів у напрямі ідентифікації та зменшення загроз стабільності розвитку соціально орієнтованого міста» [2, с. 12]. А. А. Халецька розглядає соціальну безпеку міста як важливий продуктивний чинник, який впливає на ефективність місцевої економіки і здатний її підвищити [3]. Цю позицію поділяє В. Н. Підгірна, проте вона, на наш погляд, помилково стверджує, що соціальна безпека міста є пріоритетним складником національної безпеки України [4].

Соціально-економічний механізм господарювання в країні, який є основою економічної, а відповідно і національної безпеки, формує рівень соціальної безпеки як у країні, так і в регіонах. Регіональний підхід до дослідження соціальної безпеки має важливе значення, оскільки регіони в Україні характеризуються різним рівнем соціально-економічного розвитку, що безпосередньо відображається на рівні соціальної безпеки. Разом із тим регіональна соціальна безпека відображає як соціальну політику держави загалом, так і регіональну соціальну політику. Чинниками, що зумовлюють необхідність активізації соціальної політики в сучасних умовах у регіонах, є низькі показники рівня і якості життя населення, низькі місця України в рейтингах за індексом людського розвитку, демографічна криза, високий рівень тінізації

відносин у соціальній і трудовій сферах, значне розшарування населення за рівнем доходів [5, с. 79].

Дослідження соціальної безпеки людини є також важливим, оскільки «мірилом соціальної безпеки є індивід і можливість його гідного існування, вільного розвитку і забезпечення його ієрархічних потреб як умови такого розвитку» [6, с. 37]. Д. В. Зеркалов вважає, що «соціальна безпека являє собою стан захищеності особистості, соціальної групи, спільноти від загроз порушення їх життєво важливих інтересів, прав, свобод», при цьому він звертає увагу, що соціальна безпека є дуже важливим складником національної безпеки [7, с. 4].

Отже, соціальна безпека є багаторівневою системою. Ми погоджуємося з думкою Н. М. Крауса, який стверджує, що соціальна безпека як система на сучасному етапі розвитку не є цілісною, організованою, керованою, здатною пристосовуватися до змін зовнішнього середовища [8, с. 191].

1. Шахматова Т.А. Тенденції формування та розвитку системи забезпечення соціальної безпеки національної економіки / Т.А. Шахматова // Університетські наукові записки. – 2014. – № 4. – С. 249–256.
2. Жадан Є. Дослідження категоріального апарату у сфері управління соціальною безпекою міста / Є. Жадан // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2014. – Вип. 4. – С. 3–15.
3. Халецька А.А. Формування державної політики соціального захисту населення в умовах макроекономічної рівноваги : автореф. дис. ... д-ра держ. упр. : 25.00.02 / Халецька А.А.; РВПСУ НАН України. – К., 2010. – 42 с.
4. Підгірна В.Н. Соціальна безпека як пріоритетна складова національної безпеки України / В.Н. Підгірна, А.І. Магальяс [Електронний ресурс]. – Режим доступу : pauka.kushnir.tk.ua/?p=26844.
5. Завора Т.М. Реформування регіональної соціальної політики в контексті забезпечення соціальної безпеки / Т. М. Завора, О. В. Чепурний // Економічний простір. – 2013. – № 76. – С. 70–80.
6. Сиченко О.О. Соціальна безпека в системі національної безпеки держави / О.О. Сиченко // Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія». Сер. : Державне управління. – 2012. – Т. 186. – Вип. 174. – С. 34–38.
7. Зеркалов Д.В. Социальная безопасность: монография. – К.: Основа, 2012. – 530 с.
8. Краус Н.М. Соціальна безпека на різних рівнях економічної агрегації / Н.М. Краус // Економіка і регіон. – 2013. – № 5. – С. 189–193.

Ройко Андрій,
здобувач вищої освіти, магістр, спеціальність 053
(Національний університету «Острозька академія»)

Науковий керівник:

Кісіль З. Р.
доктор юридичних наук, професор,
заступник директора Інституту управління, психології та безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПЕРЕЖИВАННЯ СТРЕСУ У СТУДЕНТІВ В ПРОЦЕСІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ COVID-19

Пандемія COVID-19 створила певний світовий переворот у всіх сферах людської життєдіяльності. Введення карантинних заходів через загрозу COVID-19 було достатньо стресовою реакцією для багатьох людей, адже позбавило їх звичних форм функціонування. Зокрема, такою звичною формою функціонування у молоді є спосіб навчання через очне спілкування об'єкт-суб'єктних відносин. Вимушене введення дистанційної форми навчання в освітній сфері – для окремих представників студентської молоді було стресовим, для інших – нейтральним, а ще для інших достатньо позитивним фактором. Стрес – це неспецифічна реакція організму на сильний подразник. Стрес – це стан психічного напруження, що виникає у людини в процесі діяльності, ускладненої певними обставинами (Г. Сельє) [2].

За когнітивною теорією стресу Р. Лазаруса одна і та ж подія може зумовити високий рівень стресу в одного індивіда і водночас виявитися практично нейтральною для іншого [1]. Дистанційна форма навчання – це сукупність сучасних технологій, що забезпечують доставку інформації в інтерактивному режимі за допомогою використання інформаційно-комунікаційних технологій [4]. В процесі дистанційного навчання важливу роль відіграє навчальна мотивація та способи подолання стресу (копінг-стратегії).

Мотивація – система спонукань, які зумовлюють активність організму і визначають її спрямованість. Вивчення типу мотивації дає нам можливість краще зрозуміти причини вибору поведінки студентів під час дистанційного навчання.

Копінг (з англ. *cope* – упоратися, справитися) – здатність людини справитися зі стресовою ситуацією, володіти нею (Р. Лазарус). Залежно від активності суб'єкта в стресовій ситуації виокремлюють: 1) проблемно-центрований копінг, коли суб'єкт здійснює активні спроби розв'язати ситуацію, що виникла, і вийти зі стресу, 2) емоційно-центрований копінг, за якого людина повністю захоплена своїми емоціями і не намагається подолати ситуацію, яка викликала стрес. Розуміння копіngu підтверджує уявлення про те, що більшість негативних наслідків стресу зумовлена реакцією людини [2]. Багато науковців давно намагаються віднайти відповіді на питання проблематики ефективних стратегій у боротьбі зі стресом. Зокрема, Mooli Lahad (Ізраїль, 1999) припускає, що кожна людина потенційно володіє всіма стратегіями з дитинства і також напрацьовує окремі навички в результаті життєвого досвіду, проте використовує тільки окремі з них [5].

Важливим постає завдання зрозуміти певні зв'язки між специфікою дистанційного навчання, мотивацією та копінг-стратегіями у студентської молоді під час пандемії COVID-19 і як це проявляється у особливостях їхнього переживання стресу. Власне з цією метою нами було здійснено психологічне дослідження, в якому взяло участь 133 особи, віком від 17 до 32 років. Використано методику Basic Ph (Mooli Lahad), методику К. Замфір в модифікації А. Реана «Вивчення мотивації професійної діяльності» та сформовано онлайн анкету, що стосувалась суб'єктивного переживання стресу під час карантинних заходів пандемії COVID-19 в процесі дистанційного навчання [3].

Так, аналізуючи відповіді на запитання про те, чи відчували респонденти тривогу під час карантину, переважаюча більшість (72%) – відповіла «так». Разом з цим, беручи за основу відповідь на запитання «Наскільки для Вас ситуація, що пов'язана зі встановленням карантину є стресовою?» здійснено порівняльний аналіз за t – критерієм Стюдента, де в першу групу увійшли студенти, що в меншій мірі переживають стрес під час карантину, а в другу – ті, що в більшій мірі переживають стрес. Відтак, молодь, яка більше піддається стресу під час пандемії COVID-19 та відповідними карантинними заходами, у порівнянні з іншою групою використовує частіше уяву як копінг-стратегію. Так вони з допомогою уяви, гумору, творчості замасковують грубі факти реальності, мріють, здатні уявити собі змінене майбутнє і минуле. У цих студентів спостерігаються вищі показники внутрішньої мотивації, зовнішньо позитивної й зовнішньо негативної мотивації до навчальної діяльності. Тому вони мають більше бажання повернутись до навчального процесу, що був до карантину.

Що стосується тих студентів, які переживають стрес в меншій мірі, то на їхню думку вони достатньо ефективно виконують свою роботу (навчання) під час карантину. Зменшити рівень переживання стресу допомагають студентам такі копінг-стратегії як знання, віра та фізична активність. Власне під час дистанційного навчання в умовах карантину вони об'єднали всі зазначені стратегії, що дало змогу їм адекватно й об'єктивно зібрати інформацію про актуальні події, проаналізувати їх, оцінити та спробувати вирішити проблеми. Разом з цим вони поєднали це з фізичним навантаженням, тілесними практиками та вірою у Бога, людей, диво тощо.

В результаті проведеного кореляційного аналізу встановлено й те, що чим більше респонденти, які підпадають під вплив стресу внутрішньо мотивовані, роблять акцент на саморозвиток під час карантину ($r = -0,373$ при $p < 0,05$), тим менше часу приділяють фізичній активності. Проте, чим більше досліджувані використовують віру як копінг-стратегію, тим менше проявляється зовнішня негативна мотивація ($r = -0,304$ при $p < 0,05$). Тобто вміння вірити (в Бога, у себе, у

людей тощо) впливає на зменшення потреби робити щось, зокрема вчитися, тільки через страх бути покараним.

Отже, згідно із результатами досліджень можна констатувати, що студенти, які в меншій мірі переживають пандемію як стрес, використовують такі копінг-стратегії, як знання, віра і фізична активність.

-
1. Зливков, В. Л., Лукомська, С. О., Федан, О. В. (2016). *Психодіагностика особистості у кризових життєвих ситуаціях*. Київ.: Педагогічна думка, 219.
 2. Степанов, О. М. (2006). *Психологічна енциклопедія*. К.: «Академвидав», 424.
 3. Угрин О. Г., Христук О. Л. Ставлення молоді до дистанційного навчання: сучасний погляд. / О. Г. Угрин, О. Л. Христук. *Медіатворчість в сучасних реаліях: протистояння медіатравмі*. Матеріали Всеукраїнської наукової інтернет-конференції (з міжнародною участю) (м. Київ, 19 червня 2020 р.); укладач Чаплінська Ю. С., 2020. URL: <http://www.mediaosvita.org.ua/book/iii-vseukrayinska-naukovo-praktychna-internet-konferentsiya-zmizhnarodnoyu-uchastyu-mediativorchist-v-suchasnyh-realiyah-protystoyannyamediatravmi/>
 4. Uk.wikipedia.org. (2020). *Дистанційне Навчання*. [online] Available at: <<https://uk.wikipedia.org>.
 5. Lahad M. The «BASIC PH» Model of Coping and Resiliency. Theory, Research and Cross-Cultural Application. London: Jessica Kingsley, 2013. 288 p

Савка Наталія,

здобувач вищої освіти, бакалавр, спеціальність 071,
Інституту ННІ Екологічної економіки і менеджменту
(Національний лісотехнічний університет України)

Науковий керівник:

Лех Г.А.,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри історії України, економічної теорії та права
(Національний лісотехнічний університет України)

ВЕРНАДСЬКИЙ – ПРЕДТЕЧА УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ НАУКИ

У цивілізованому суспільстві високо актуалізується повага до культурної спадщини, науки та вшанування своїх вітчизняних науковців, геніїв, які свого часу досягли значних висот і сприяли поступу країни. Одним з таких видатних особистостей є Іван Вернадський, батько Володимира Вернадського.

Вчення Івана Вернадського актуальні і на сьогоднішній день, він був економістом, статистом та громадським діячем 19 століття, також його називають істориком та теоретиком економічної думки, був автором

першої на теренах Російської імперії праці з історії економічних учень. Його роботи були тісно пов'язані з історією науки, адже вважав, що «жодна її частина не може бути відірвана від неї без прямих втрат її достоїнства, без порушення її цілісності», і «жоден момент її попереднього розвитку не має бути залишеним без уваги, якщо ми хочемо вповні оцінити її значення і пізнати істину її природи» [1; с. 4]. Його любов до наукової діяльності, економіки, словесності, філософії, а в дослівному перекладі «любові до мудрості» виражалась ще з ранніх наукових праць. За час навчання в Київському університеті «Вернадський основну увагу звернув на вивчення словесності та філософії античності, зокрема проблем пов'язаних з питаннями моральності людини, на 3-му курсі під впливом філософії Платона студент написав конкурсний твір під назвою: «Изложитъ и критически рассмотреть замечательнейшие мнения народов и мыслителей о состоянии человеческих душ за гробом», за яку отримав золоту медаль. Інший твір І. Вернадського «О полонизмах в русском языке» також здобув високу оцінку» [2; с. 45]. У 1847 р. його удостоїли наукового ступеня магістра політичної економії і статистики, його дисертація називалась «Про теорію потреб». І з цього часу він розпочинає викладацьку діяльність. Він був талановитим педагогом як і науковцем, це була його «сродна праця».

Іван Вернадський повністю віддавав себе науці та викладанню, і про це свідчить один яскравий випадок, що стався після опублікування урядом 11 січня 1850 р. Маніфесту про 9-ту ревізію. До того університетська програма зі статистики передбачала розгляд Маніфесту про 8-му ревізію. «У зв'язку з цим професор подав рапорт декану юридичного факультету де зазначалося : «Не наважуючись, з одного боку, порушувати програму, з іншого, вважаючи своїм обов'язком викладати науку у вигляді, що найбільше відповідає вимогам сучасного знання, і побоюючись повідомити уже застарілі дані зі статистики, я, зі свого боку, складаю з себе відповідальність за несучасне знання названої частини моїми слухачами» [2] .

Іван Вернадський був представником класичної політичної економії в Україні, передусім англійської. У науковій та викладацькій діяльності він керувався творами таких відомих представників класичної школи, як А. Сміт, Д. Рікардо, Т. Мальтус, Ф. Баста, Ж. Сей. Теоретичні засади його лекційних курсів, прочитаних у Києві, вміщують історію науки, в якій намагався показати загальний хід наукових ідей. «Викладаючи дуже детально всі частини політичної економії, економічні закони він вважав всезагальними, які не залежать від волі людини. Значну частину часу він присвятив ознайомленню слухачів з основами господарства як системи економічної діяльності. Поступово з теоретичних положень він переходив у сферу економічної практики, аналіз якої становив зміст прикладної частини політичної економії. В

ній він розкривав основні засади внутрішньої і зовнішньої торгівлі. Нарешті, переходив до викладу системи фінансів, де, між іншим, намагався висвітлити залежність останньої від ступеня економічного розвитку народу. В лекціях зі статистики особливу увагу звертав на теоретичні основи нової статистики, розробленої Кетле та його послідовниками» [2]. Цікаво, що у своїх лекціях зі статистики Іван Вернадський порушував питання, які заборонялись урядом. Це були і питання про вплив революції на населення, критика проведеного царським наказом перепису населення і землі, ставив під сумнів доцільність існування кріпосного права, увагу приділяв порівняльному аналізу і протиставленню буржуазних відносин добуржуазним. До найбільш вагомих його праць належать: «Нарис теорії потреб», «Предмет політичної економії», «Нарис історії політичної економії», «Критико-историческое исследование об итальянской политико-экономической литературе до начала XIX века», «Задача статистики», і це лише частина, його науковий внесок має значно велику кількість наукових монографій, праць.

Варто зауважити, Іван Вернадський був щирим патріотом, не зважаючи на те, що його праці написані російською мовою, він любив Україну, українську мову, і цього навчив свого сина Володимира, який став першим президентом Української академії наук. Про любов до Батьківщини свідчать записи щоденника Володимира Вернадського: «Батько і мати мої були киянами. В обох сім'ях були живі національні українські традиції...Батько й мати добре знали українську мову» [2].

Одним із важливих напрямів діяльності Івана Вернадського була популяризація наукових ідей, не лише вітчизняних, а й особливо провідних зарубіжних вчених-економістів. І у 1857 р. Іван Васильович за сприяння дружини Марії Миколаївни Шигаєвої, яка була першою жінкою в Російській імперії, яка писала статті на економічні теми, почав видавати щотижневий популярний журнал, який спочатку називався «Экономический указатель», потім – «Указатель политико-экономический». Додатком виступив журнал «Экономист». Іван Вернадський вважав, що періодичне видання може пробуджувати любов до знання, та й привертати увагу суспільства до актуальних проблем і ідей їх вирішення. «Вернадський був одночасно видавцем, редактором і автором цих видань. Він вів розділи: політико-економічний, фінансовий, статистичний огляди, огляд нових політекономічних творів. Основними темами друкованих органів були такі: торговельні інтереси Росії, тарифи, сільське господарство, залізничне будівництво, становище регіонів, рівень життя тощо. Іван Васильович пропагував західноєвропейський досвід акціонування, діяльність торговельних палат, постійно друкував біржовий бюлетень. З 1859 р. розширив розділ критичних робіт і рецензій увів нові рубрики: показчик робіт, нові послуги, показчик вісток і чуток, політичний показчик» [2].

Внесок Івана Васильовича Вернадського в розвиток академічної науки не можливо переоцінити, він був надзвичайно обдарованою людиною, економістом, поліглотом, статистом. Його наукова спадщина настільки значна, що й сьогодні зберігають актуальність певні його положення, наукові ідеї та переконання. Також свого часу він сформував сприятливе середовище для подальших розробок інших вчених, виховав вченого із світовим ім'ям у галузі природничих наук Володимира Вернадського, який був справжнім патріотом та створив першу наукову бібліотеку в Україні, котра нині носить його ім'я. І у висновку зауважимо як говорила сучасна письменниця Оксана Забужко: «нація повинна шанувати своїх великих людей», і доки ми не усвідомимо їхньої величі, доти триватиме занепад, деградація країни.

-
1. Вернадский И.В. Критико-историческое исследование об итальянской политико-экономической литературе до начала XIX века. Москва: В Унив. Тип., 1849. 116 с.
 2. Вернадський І. Витоки. Творча спадщина у контексті історії економічної думки в Україні. Київ: Знання, 2009. 862 с

Савка Юстина,
здобувач вищої освіти, бакалавр, спеціальність 073
Інституту управління, психології та безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)
Науковий керівник:
Галайко Н. В.,
старший викладач кафедри соціально-поведінкових,
гуманітарних наук та економічної безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ЕКОНОМІЧНА НЕРІВНІСТЬ: ВИМІРЮВАННЯ ТА ОЦІНКА

Економічна нерівність охоплює найрізноманітніші теми. Вона може посилатися або на розподіл доходів (вимірювання кількості грошей, які платять людям), або на розподіл багатства (кількість багатства, яку люди мають). На рівень доходів впливає багато факторів: розбіжності в рівні заробітної плати; склад сімей; доходи від приросту капіталу (власності); допомога від держави тощо. Причинами нерівності доходів є також відмінності у фізичних й інтелектуальних здібностях індивідів.

Проблема економічної нерівності не оминула жодної країни. Економічна нерівність справляє негативний вплив на можливості економічного зростання. Прямим наслідком низького рівня життя громадян виступає зниження рівня економічної активності відповідних груп населення, що негативно впливає на сукупний трудовий потенціал країни, і, таким чином, спричиняє сповільнення темпів економічного зростання загалом. Підвищення доходів малозабезпечених і бідних верств населення сприяє підвищенню попиту на товари національного виробництва, тоді як представники заможних верств частіше орієнтуються на дороговартісні товари, імпорт або й взагалі купляють значну частину товарів за кордоном. Зростання споживчого попиту зі сторони бідних верств населення найбільше стимулює розвиток національної економіки [1, с. 77-78].

Нерівність за доходами часто спричиняє макроекономічну нестабільність: значна нерівність населення є чинником бідності та, відповідно, масштабного вторинного перерозподілу суспільних доходів через різні державні соціальні трансферти. Це робить значне навантаження на систему державних фінансів. Масштабні соціальні трансферти держави обумовлюють дуже значні бюджетні видатки, а відтак провокують і бюджетний дефіцит.

Одним з перших, хто науково обґрунтував економічну нерівність, став італійський інженер, економіст та соціолог Вільфредо Парето. Наприкінці XIX ст. Парето виявив конкретну структуру розподілу доходів серед італійських домогосподарств, якій було властивим зосередження 80% доходів в руках 20% сімей. Він стверджував, що ступінь економічної нерівності, частка багатих людей в складі населення – річ постійна. Першочергово застосований для характеристики розподілу багатства в суспільстві, на основі тенденції, що значна частина багатства знаходиться в розпорядженні невеликої кількості населення, розподіл Парето став відомим під назвою принцип Парето, або «правило 80-20». Згідно цього правила, 80% багатства суспільства перебуває в межах 20% його населення [1].

Найбільш розповсюдженим показником вимірювання нерівності є коефіцієнт Джині, який визначає ступінь нерівності розподілу доходу (споживання) між населенням та домогосподарствами у рамках економіки країни. Цей показник характеризує відхилення фактичного розподілу доходів окремих осіб або домогосподарств у певній країні від абсолютної рівності та коливається у межах від 0 до 1. Чим вище коефіцієнт Джині, тим вище нерівність у розподілі доходів [2, с.306].

Для визначення ступеню нерівності, зазвичай, використовується система показників, заснованих на статистичних оглядах та розрахунках, які пов'язані з установленням функціональних залежностей. Оцінку нерівності у рівнях споживання (доходу) можна здійснювати за децильним та квінтільним коефіцієнтами. Найбільш

простим показником нерівності є децильний коефіцієнт, який виражає відношення середнього доходу найбагатших 10% населення до середнього доходу найбідніших 10% населення. Значення цього коефіцієнта в різних країнах коливається в межах від 5 до 106. У розвинутих країнах децильний коефіцієнт коливається в межах від 6 до 15 (Німеччина–6,6; Фінляндія–6,8; Канада–9,5; Японія–9,2; Франція–7; Греція–11; США–15), середньосвітове значення становить 10,1%. Квінтільний коефіцієнт – співвідношення мінімального рівня доходів серед найбільш забезпечених 20% населення до максимального рівня доходів серед найменш забезпечених 20% населення, ранжованого за показником середньодушових еквівалентних доходів. Квінтільний коефіцієнт коливається у межах від 3,3 (Україна) до 77 (Тувалу), середнє значення становить 6,6 [3, с.35-36].

Підсумовуючи, можемо сказати, що економічна нерівність являє собою нерівномірний розподіл економічних ресурсів: доходів, активів, власності, багатства, капіталу між різними верствами населення країни, регіону, світового господарства. Нерівність за доходами є основною формою економічної нерівності. Кожен з представлених показників несе унікальну інформацію. Можна лише сказати, що найбільш популярним серед них є коефіцієнт Джині, оскільки він дає найчастіше запитувану інформацію про ступінь концентрації доходів в окремих групах населення. Проте, яким би чином ми не оцінювали економічну нерівність, слід зазначити, що використання показників, їх моніторинг є необхідним у реальній політиці для визначення рівня та якості життя населення.

-
1. Сас Л. С. Економічна нерівність: вимірювання та оцінка. Економічні студії: науково-практичний економічний журнал. Львів, 2019. № 1 (23). С. 77-85.
 2. World Development Report, 2006. Equity and development. A copublication of The World Bank and Oxford University Press. 2006. 340 p.
 3. Опалько В. В. Методика оцінювання економічної нерівності: світова практика. Економічний простір. Дніпро, 2018. №129. С.30-45.

Савран Андрій,
здобувач вищої освіти, бакалавр, спеціальність 072
Інституту управління, психології та безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)
Науковий керівник:
Корчинський І.О.,
доктор економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів та обліку
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Забезпечення економічного розвитку та безпеки держави є передумовою життєдіяльності та розвитку людини, суспільства і держави. Економічна безпека є одним з найважливіших елементів в системі функціонування держави, від якої залежить стан захищеності суверенітету, державної влади, територіальної цінності, громадської та національної злагоди.

Економічна безпека – це комплекс дієвих заходів офіційних державних органів, які забезпечують стійкість до зовнішніх та внутрішніх загроз, характеризують здатність національної економіки до розширеного самовідтворення та задоволення потреб громадян, суспільства і держави на певному визначеному рівні та часовому проміжку [1].

Досліджуючи сучасний стан, тенденції і проблеми розвитку соціально-економічного потенціалу України та її регіонів, аналітики доходять до єдиного висновку, що в сучасних умовах Україна не має можливості, щоб зробити такий потрібний та важливий крок до забезпечення світлого економічного та соціального майбутнього. Тому для держави важливо забезпечити соціально-економічний розвиток та безпеки. Це можливо реалізувати шляхом розроблення механізму забезпечення економічної безпеки держави та підприємств.

Макроекономічна безпека держави вимірюється показниками рівня тіньової економіки, рівня безробіття, індексу споживчих цін, співвідношення доходів сім'ї та ВВП, рівня заощаджень. Показники макроекономічної безпеки характеризують загальну економічну ситуацію в країні та фінансовий потенціал населення. Іншими словами, ця група показників дає загальну характеристику «економічного клімату» в країні (табл.1).

Однією з найбільших загроз економічній безпеці України є тіньова економіка. Рівень тіньової економіки України у 2020 р. наближається до 30% ВВП. Тобто майже кожен третій суб'єкт господарювання працює нелегально.

Таблиця 1

Показники макроекономічної безпеки України за 2017-2019 рр. [2]

Показники	2017	2018	2019	Абсолютне відхилення 2019 до 2017
Рівень «тінізації» економіки, відсотків ВВП	32	30	28	-4
Рівень безробіття, %	9,5	9,1	8,6	-0,9
Індекс споживчих цін (до грудня попереднього року), %	113,7	109,8	104,1	-9,6
Відношення наявного доходу населення до ВВП, %	88,88	91,29	90,54	1,66
Схильність населення до	2,36	1,68	1,72	-0,64

заощаджень, відсотків				
-----------------------	--	--	--	--

Від ефективності соціальної політики залежить ставлення громадян до впровадження реформ, до державних інституцій, політичних партій і окремих політиків. Забезпечення економічної ефективності також є передумовою практичної реалізації Україною європейського вибору, який передбачає забезпечення реальної демократії, піднесення економіки, побудованої на ринкових засадах, реалізацію прав і свобод людини, є, насамперед, досягнення нашою державою євро-стандартів у соціальній сфері.

Від становлення дієвої організаційної структури та розроблення адекватного нормативно-правового супроводження функціонування системи забезпечення соціальної безпеки національної економіки в Україні залежить розвиток економічного стану.

Таблиця 2

Індикатори соціальної безпеки України за 2019-2017 рр. [2]

Показники	2017	2018	2019	Абсолютне відхилення 2019. до 2017
Розмір середньомісячної заробітної плати, грн.	7104	8865	12 264	5 160
Розмір середньомісячної пенсії, грн.	1828,3	2479,2	3009,11	1 181
Обсяг видатків зведеного бюджету на охорону здоров'я, відсотків ВВП	1,99	2,29	3,59	1,60
Обсяг видатків зведеного бюджету на освіту, відсотків ВВП	4,9	4,5	4,81	-0,09
Рівень злочинності (кількість злочинів на 100 тис. осіб населення)	12,33	11,52	11,46	-0,87

Як видно з табл. 2., упродовж 2017-2019 рр. спостерігається покращення основних показників, що характеризують рівень соціальної безпеки держави. В першу чергу це проявляється у збільшенні середньої заробітної плати та пенсії. Проте, не дивлячись на те, що ці показники щорічно зростають, їх суми є досить низькими і недостатніми для забезпечення гідного рівня життя. Позитивним можна вважати збільшення частки видатків державного бюджету на освіту та охорону здоров'я. та скорочення рівня злочинності.

Отже, забезпечення соціально-економічної безпеки є основним завданням для подальшого розвитку України. Забезпечення ефективного функціонування підприємств дасть можливість для нашої економіки розвиватися і функціонувати відповідно до європейських стандартів.

1. Економічна безпека. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>
3. Бесчастний А. В. Економічна безпека України у контексті світової економічної кризи. Економіка і держава. 2009. № 15. С. 67–69.

4. Данилишин Б., Куценко В. Соціальна безпека – підґрунтя сталого розвитку. Вісник НАН України. 2010. №1. С.20-28.
5. Соціальна держава: український вибір: монографія/ За ред. В.А. Гошовської, Л.І. Ільчука. К.: ЦПСД, 2007. 335 с.

Саніна Дарія,

здобувач вищої освіти групи ОіА - 2019

Навчально-наукового інституту економіки і менеджменту

(Харківський національний університет

міського господарства імені О.М. Бекетова)

Науковий керівник:

Момот Т.В.,

доктор економічних наук, професор,

завідувач кафедри фінансово-економічної безпеки, обліку і аудиту

(Харківський національний університет

міського господарства імені О.М. Бекетова)

БЕЗПЕКА СПОЖИВАЧІВ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Національні інтереси України відображають фундаментальні цінності та прагнення Українського народу, його потреби в гідних умовах життєдіяльності, а також цивілізовані шляхи їх створення і способи задоволення.

Забезпечення комфортності та безпеки проживання населення будь-якої сучасної адміністративно-територіальної одиниці країни тісно пов'язане зі станом житлово-комунального господарства.

Відповідно до статті 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії належать до найголовніших соціальних прав громадян. Зважаючи на це, захист прав споживачів слід розглядати як складову частину захисту прав людини, захист яких покладено на державу [1].

На даний час в Україні в структурі сукупних витрат домогосподарств переважна частина витрат у споживанні припадає на харчування та житлово-комунальні послуги. В умовах кризової ситуації, ускладненої наслідками COVID-19, для більшості населення України внаслідок соціальної та економічної нестабільності змінюються звичні стандарти споживання; постійно зростає майновий розрив між багатими та бідними; зменшується рівень купівельної спроможності споживачів; для значної частини населення споживання є лише засобом задоволення базових потреб, що призводить до втрати здоров'я та зниження тривалості життя.

Низька платоспроможність споживачів житлово-комунальних послуг адміністративно-територіальної одиниці є об'єктивною

загрозою економічної безпеки споживачів. Дане твердження пояснюється тим, що оплата житлово-комунальних населення є одним із прямих джерел фінансування підприємств-виробників житлово-комунальних послуг. Крім того податок на доходи фізичних осіб є значною складовою доходів місцевого бюджету, в структурі видатків якого закладені витрати на ЖКГ адміністративно- територіальної одиниці. Відповідно, рівень доходів населення впливає на бюджетний потенціал адміністративно-територіальної одиниці та фінансовий потенціал виконавців житлово-комунальних послуг. Падіння доходів населення і його нездатність виконувати свої фінансові зобов'язання призводить до недофінансування сфери ЖКГ територіальної громади, яка несе загрозу економічній безпеці споживачів галузі.

Відтак, забезпечення безпеки споживачів житлово-комунальних послуг є важливою складовою національної безпеки.

1. Конституція України. Дата оновлення: 02.06.2016. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

Сениця Тетяна,
здобувач вищої освіти, бакалавр, спеціальність 081
Інституту права
(Львівський державний університет внутрішніх справ)
Науковий керівник:
Гайворонюк Н.В.
кандидат філософських наук,
доцент кафедри соціально-поведінкових,
гуманітарних наук та економічної безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

УКРАЇНЬСЬКА ІДЕНТИЧНІСТЬ І НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА

Ідентичність і національну безпеку український історик Я. Грицак називає двома «підставовими цінностями» українського соціально-го і політичного простору, зазначаючи, що для людини вони обидві сходяться в образі України як гаранта забезпеченого існування [1, с. 170]. Як соціальні явища названі цінності по-різному відображаються в мовних і змістових особливостях етнічних культур, психологічних установках, цілому комплексі морально-психологічних настроїв населення України, масових та індивідуальних стереотипах, почуттях і нормах поведінки індивідів.

За визначенням А.Ф. Карся, ідентичність – це інноваційний конструкт самосвідомості людини, яка визначається у різних буттєвих сферах життєдіяльності та соціальному просторі. Для кожної людини таке самовизначення є надзвичайно важливим і впродовж життя змушує залучатись до процесів ідентифікації, наприклад, вікової, професійної, релігійної, гендерної, етнічної, громадянської, національної. Національна ідентичність за своєю суттю багатовимірною і, як вважає Е. Сміт, ніколи не може бути зведеною до єдиного елемента [2]. На цьому ж наголошує О. Гнатюк, підкреслюючи, що відчуття належності людини до виокремленої спільноти може зазнавати різноманітних змін, а тому їй видається більш доцільним пошук динамічної моделі ідентичності, яка охоплюватиме і сталі, і змінні компоненти [3, с. 56].

Україна також має свою неповторну природну та соціокультурну ідентичність, на підставі якої формується, за влучними словами одного з українських дослідників, її внутрішній і міжнародний імідж і бренд. На нашу думку, цей процес в Україні також має динамічний характер.

Становлення і розвиток сучасної української ідентичності дозволяє окремим дослідникам говорити про неї як «незавершений проект». Подібні процеси, які відбуваються в Україні, для розвинених європейських держав-націй минули в період модерну. На сучасному етапі в Україні формується національний наратив, створюється національний інформаційно-комунікативний, культурно-символічний простори, інші процеси, характерні для періоду утвердження національної ідентичності.

«Цементуючою» основою в цих процесах є поняття національної безпеки, потреба у захисті національних інтересів перед обличчям внутрішніх і зовнішніх загроз, що в свою чергу робить необхідною консолідацію нації. Як писав американський політолог Гантінгтон, таке об'єднання нації відбувається на основі спільного інтересу заради підтримки своєї країни, обстоювання її іміджу, коли ототожнення себе з нацією виявляється важливішим від соціальних, расових етнічних та інших розбіжностей. Українські соціологи констатують наявність певних розбіжностей в уявленнях людей щодо розподілу центральної і регіональної влади, державної мови, релігійних конфесій і церковної влади, майбутнього України. Для пояснення причин і характеру таких розбіжностей, тобто різнотипних ідентичностей дослідниками вживається термін «регіональна ідентичність», сутність якої М. Степико вбачає в ототожненні себе суб'єктом із групою людей, які проживають на його малій батьківщині та сприйманні своєї долі в нерозривній єдності з їхньою долею, незалежно від етнічного походження, політичних орієнтацій, віросповідання й економічного достатку [4, с. 183]. Він же зазначає, що регіональною самосвідомістю можна успішно маніпулювати, оскільки регіоналізм має дуалістичний, асоціативно-

дисоціативний фундамент і за наявності сформованої ідеології може призвести і до сепаратизму, і до сецесії, тобто до виділення регіону зі складу держави [4, с. 185].

Однією з причин зародження і поширення сепаратистських настроїв може бути застосування різноманітних психологічних технологій, зокрема маніпулювання свідомістю людини з метою, наприклад, боротьби за владу.

Об'єктом маніпулювання свідомістю людини може виступати, наприклад, мова. Як справедливо зазначає відома українська поетеса, у всіх народів мова – це засіб спілкування, у нас це – фактор відчуження. Не інтелектуальне надбання століть, не код порозуміння, не першоелемент літератури, а ще й досі для багатьох – це ознака націоналізму, сепаратизму, причина конфліктів і моральних травм (Л. Костенко).

Процес ідентифікації, а точніше самовизначення людини в системі суспільних ідентитів є складним, в якому свідомість людини, її моральний і психологічний ресурси проходять випробування на міцність. Суттєвою ознакою української ідентичності також є її смисложиттєва наповненість. Внаслідок здатності до змін критеріїв ідентичності важливу роль виконує те, наскільки та чи інша ідентичність усвідомлюється, цінується людиною і якого смислу вона набуває для неї. Отже, в значній мірі наша ідентичність залежить від нас самих, від того, як ми любимо Україну.

Українська ідентичність і національна безпека – це базові цінності українського буття. Вони взаємопов'язані і взаємозалежні, адже стосуються фундаментальних основ існування українського соціуму і держави, на яких вибудовуються онтологічні основи майбутнього України.

-
1. Грицак Я. *Страсті за націоналізмом: стара історія на новий лад: есеї*. К.: Критика, 2011. 350 с.
 2. Сміт Е. *Національна ідентичність*. К.: Основи, 1994. 223 с.
 3. Гнатюк О. *Прощання з імперією: українські дискусії про ідентичність* / Ольга Гнатюк. К.: Критика, 2005. 528 с.
 4. Степико М.Т. *Українська ідентичність: феномен і засади формування*. К.: НІСД, 2011. 336 с.

Сергієнко Валентина,

здобувач вищої освіти за освітньою програмою «Міжнародна економіка»
(Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова)

Науковий керівник:

Єфімова Г. В.,

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри економічної політики та безпеки

ЗАГРОЗИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УЧАСТІ УКРАЇНИ В ОРГАНІЗАЦІЇ ЧОРНОМОРСЬКОГО ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Важливою передумовою сталого розвитку економіки України є реалізація наявного морського потенціалу, що є можливим лише за умови всебічного розвитку та комплексного використання можливостей вітчизняного морського господарства. Означені процеси безпосередньо пов'язані з поняттям економічної безпеки, яка є провідним складником національної безпеки держави. Адже в сучасному світі концептуальні засади економічної безпеки забезпечують формування відповідної політики на рівні держави чи суб'єктів нижчих організаційних рівнів. Основним завданням морських галузей у контексті вступу до міжнародних організацій (зокрема, Організації чорноморського економічного співробітництва ОЧЕС) є забезпечення незалежності національної економіки, її стабільності та стійкості, а також здатності до постійного оновлення та адаптації до змін зовнішнього середовища. Крім безпосередньо економічних завдань, з допомогою морської діяльності Україна також прагне забезпечити і захист національних інтересів у прибережній зоні, у внутрішніх морських водах, на континентальному шельфі та у відкритому морі.

Формування регіону причорноморського економічного співробітництва обумовлюється сучасними тенденціями світових господарських зв'язків. Організація чорноморського економічного співробітництва є першим великим інтеграційним об'єднанням в Чорноморському регіоні, яке поєднало держави, що розвивались, орієнтуючись на принципово різні економічні й політичні моделі. Відомо, що потенціал співпраці в Організації Чорноморського економічного співробітництва величезний. Населення країн, які входять до неї, становить понад 330 млн осіб. Регіон багатий на ресурси, має потужну виробничу базу, кваліфіковану робочу силу. Важливо, що, крім країн – членів ОЧЕС (Азербайджан, Албанія, Болгарія, Греція, Грузія, Молдова, Росія, Румунія, Туреччина й Україна), статус спостерігачів в ОЧЕС вважають за потрібне мати Франція, Німеччина, Австрія, Єгипет, Ізраїль, Італія, Польща, Словаччина, Туніс, міжнародні організації – Конференція енергетичної хартії, Чорноморський клуб. ОЧЕС співпрацює з Євросоюзом, організаціями Балтійського регіону.

Проте сьогодні спостерігається певна незадоволеність учасників організації нинішнім станом співробітництва, що зумовлює необхідність інтенсифікації ділових контактів. Дослідження показують, що причини означеної незадоволеності криються передусім у неадекватному

сучасній ситуації комунікативному та інформаційному забезпеченні економічної діяльності, певній культурній відчуженості.

Крім того, психологія й атмосфера бізнесу в пострадянських країнах не ті, які б хотіли відчувати партнери з інших країн, котрі, щоправда, майбутнє співробітництва бачать доволі оптимістичним. Скажімо, у Польщі набула успішного розвитку сфера малого й середнього бізнесу, чого не сталося ні в Україні, ні в Росії. Повільніше, ніж хотілося б, розвивається ринкова інфраструктура в Молдові, Грузії, Вірменії, Азербайджані, Болгарії, Румунії. Тут не дозріло ще саме “живильне середовище бізнесу”, тому в більш розвинутих країнах ставляться на них із побоюванням, що, зрештою, теж гальмує динаміку розвитку ОЧЕС.

Для України ОЧЕС – це насамперед взаємодія урядових та підприємницьких структур, яка має забезпечити розвиток економічного співробітництва країн-членів у рамках курсу на повноцінне входження до загальноєвропейського економічного простору. У цьому контексті роль організації полягає в сприянні процесам інтеграції країн регіону до європейських структур та механізмів співробітництва, про що доволі часто говорять лідери країн ОЧЕС.

Вбачається, що, можливо, саме ці орієнтації породжують партнерську відчуженість усередині ОЧЕС, створюють деяку організаційну розрізненість, шкодять поглибленню політичної та економічної комунікації, зокрема розвитку ділової кооперації. Тому доцільно звернути увагу країн ОЧЕС на необхідність збалансованого чи гармонічного поєднання стратегічної мети – залучення до процесу загальноєвропейської політико-економічної інтеграції – та пожвавлення розвитку власне ОЧЕС.

Тим більше, що головний європейський гравець – ЄС – доволі скептично ставиться до створення в близькій перспективі єдиного європейського геополітичного, геоекономічного і геокультурного простору. Ситуація, що склалася з цього питання у відносинах між Туреччиною та ЄС, є предметним свідченням цього.

Видається також, що сильніші позиції в “інтеграційному діалозі” з ЄС країни ОЧЕС зможуть отримати не на ґрунті розвитку власних двосторонніх відносин, а в сукупності, використовуючи сумарні політико-економічну вагу та культурний потенціал.

Для ОЧЕС, передусім для України, політично і психологічно важливим є те, що країни ОЧЕС не вважають конкурентом іншу, певною мірою відмінну, міжнародну організацію – ГУУАМ. Більше того, риторика представників країн ОЧЕС дає можливість говорити про певну політичну симпатію й сприйняття ГУУАМ як орієнтира для власного розвитку. Насамперед це стосується запровадження в межах ГУУАМ зони вільної торгівлі.

З огляду на викладене, можна зробити такі висновки:

- зважаючи на стратегічну значущість для сучасного ЄС розвитку євразійських комунікацій і співробітництва, Україна має зосередитися на розвитку відносин в ОЧЕС та ГУУАМ, успішність чого стане запорукою здійснення її “європейського вибору”;
- в ОЧЕС Україні й надалі варто приділяти особливу увагу політичним й економічним відносинам із Грузією, Азербайджаном, Туреччиною, Молдовою та Грецією;
- використовуючи взаємне дружнє ставлення і навіть тяжіння, Україні слід прагнути до посилення спочатку політичної, а згодом й економічної взаємодії між ОЧЕС і ГУУАМ, що обопільно позитивно позначиться на пожвавленні співробітництва і розвитку Чорноморсько-Кавказько-Каспійського регіону і схвально сприйматиметься в ЄС, передусім Німеччиною і Польщею.

-
1. Жаліло Я.А. Стратегія національної безпеки України в контексті досвіду світової спільноти. Київ: Сатсанга, 2001. 224 с.
 2. Скорук О.В. Економічна безпека держави: сутність, складові елементи та проблеми забезпечення Науковий вісник Ужгородського національного університету 2016. Вип. 6, частина 3. С. 39-42.
 3. Про затвердження Морської доктрини України на період до 2035 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 7 жовтня 2009 р. № 1307 URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1307-2009-%D0%BF>.
 4. Гуренко А.В. Дослідження сучасного потенціалу морегосподарського комплексу України. Вісник Приазовського Державного Технічного Університету. 2017. Вип. 33. С. 218–224.
 5. Аналітична записка: Щодо стратегічних пріоритетів реалізації потенціалу України як морської держави. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/832/>.
 6. Цвігун Т.В. Економічна безпека в системі національної безпеки України. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/11_ukr/24.pdf.

Синишин Денис,
здобувач вищої освіти, бакалавр, спеціальність 072
Інституту управління, психології та безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)
Науковий керівник:
Волошин О.Р.,
кандидат фізико-математичних наук, доцент,
доцент кафедри соціально-поведінкових,
гуманітарних наук та економічної безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА МІГРАЦІЯ В УКРАЇНІ

Постійно зростаючі масштаби міжнародної міграції робочої сили на сучасному етапі розвитку суспільства стають важливим чинником

поглиблення глобалізації світової економіки. Відтак грошові трансфери трудових мігрантів відіграють щораз більшу роль для одержувачів цих коштів: на мікрорівні для їхніх родин, на макрорівні – для національних економік.

Проблематичність забезпечення зайнятості трудових ресурсів в Україні та постійно зростаючий рівень безробіття населення безумовно активізують міграційні настрої громадян нашої держави, в тому числі, на жаль, і тих, хто належить до інтелектуальної еліти.

Науковці стверджують, що у країні спостерігається еміграція інтелектуальних ресурсів, або «відплив умів», якщо за кордон емігрувало 10% населення із вищою освітою. Вчені також дійшли висновку, що найбільш схильні до потенційної міграції особи, які мають вищу освіту.

Інтелектуальні втрати України у зв'язку з еміграцією наукових та висококваліфікованих спеціалістів за експертною оцінкою наведено у спеціальній доповіді Уповноваженого з прав людини, становлять понад один мільярд доларів США на рік. Україна «надавши інтелектуальну допомогу» практично всім розвинутим країнам світу, сама опинилась перед проблемою збереження свого людського та інтелектуального потенціалу, адже до 30% українських вчених працюють на економіку зарубіжних країн. Недофінансування науки в Україні фактично сприяє цілеспрямованій політиці розвинутих країн щодо залучення висококваліфікованої робочої сили: постійно розробляються та функціонують спеціальні програми, здійснюється гнучка міграційна та візова політика щодо інтелектуальних мігрантів.

Особливу увагу, на мою думку, варто приділити причинам міждержавної інтелектуальної міграції. У першу чергу тут мається на увазі рівень економічного та соціального розвитку країн. Адже часто вчені та спеціалісти залишають свою батьківщину, якщо в іншій державі знаходять більш високу матеріальну винагороду за працю, комфортніші умови для життя, більше громадських прав та демократичних свобод тощо.

Другою, але не менш важливою причиною, є можливості для творчості та саморозвитку внаслідок наявності в країні імміграції відповідної матеріально-технічної бази – досконалішого лабораторного обладнання, можливості практичного впровадження розробок та ін. Однак, далеко не завжди для прийняття рішення щодо еміграції визначальним є матеріальний чинник або кращі кар'єрні можливості. Як стверджують фахівці, визначальним чинником міграції інтелектуальних ресурсів часто є увага, яку привертає до себе фахівець-учений, лабораторія або центр. Саме тому лідерами серед держав, із яких найбільше емігрує інтелектуальних ресурсів, є країни які розвиваються, а найбільшими центрами з їх залучення є найбільш розвинуті країни світу – насамперед США. Всі ці причини міграції слід враховувати при

плануванні та управлінні міграційними потоками спеціалістів вищої кваліфікації, вчених, залучених к науково-дослідні і дослідно-конструкторські роботи у сфері високих технологій.

Міграційні процеси спричиняють суттєві наслідки, серед яких одними із найбільш негативних є втрата висококваліфікованої робочої сили, передусім наукових кадрів, що в результаті спричиняє зниження якісних характеристик трудових ресурсів, що залишаються. Також посилюється навантаження на працююче населення – саме на нього лягає більшість соціальних витрат, оскільки змінюються не тільки якісні характеристики, а й кількість трудових ресурсів, причому в бік зменшення. Ця тема не є новою для українського суспільства, але в умовах сьогодення набуває особливої важливості. За експертними оцінками, витрати на підготовку одного фахівця з вищою освітою становить близько 20 тис. доларів США. Це означає, що кожен прибули кваліфікований трудовий мігрант збагачує країну свого нового перебування на цю суму, збіднюючи на неї ж країну свого походження. Найпотужнішим інтелектуальним реципієнтом світу на сьогодні є США. У науково-технічному секторі економіки США нині працює понад 30% іммігрантів із докторським ступенем.

Отже, міграція інтелектуальних ресурсів має надзвичайно важливі наслідки, адже передбачає різного роду втрати для країни-донора та сприяє економічному та технологічному розвитку приймаючої країни. Саме адекватне сьогоденню врахування наслідків міграції інтелектуальних ресурсів необхідне для розробки ефективної міграційної політики як на державному, так і на глобальному рівнях.

-
1. Концепція державної міграційної політики. Схвалено Указом Президента України від 30.05. 2011 р. № 622/2011. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/documents/13642.html>.
 2. Боднар О. Поняття особистої безпеки людині його структура. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2013. № 2 (5). С. 148-153.
 3. Політологічний енциклопедичний словник: Навч. посібник для студентів вищ. навч. закладів. К. : Генеза, 2015. 400 с.

Стень Дарія,
здобувач вищої освіти, магістр, спеціальність 072
Інституту управління, психології та безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Олійник Валерія,
здобувач вищої освіти, бакалавр, спеціальність 071
Інституту управління, психології та безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Науковий керівник:
Вінічук М.В.,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів та обліку

ВПЛИВ КОРУПЦІЇ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ

Значні диспропорції розвитку соціально-економічної системи України зумовлені впливом різноманітних деструктивних чинників, які призводять до падіння ВВП та курсу національної валюти, зниження рівня життя та бідності, значної диференціації між основними групами населення. Як наслідок, в результаті неготовності держави виконувати свої соціальні функції та через корумпованість системи управління, на сучасному етапі, спостерігається збагачення незначної та зубожіння основної частки населення. Окреслене зумовлює посилення тенденцій накопичення тіньових капіталів, які, в подальшому, потребують легалізації та введення в офіційний сектор, що відбувається за допомогою корупції.

З метою нейтралізації впливу негативних чинників та забезпечення сталого соціально-економічного розвитку необхідно забезпечити високі показники макроекономічного розвитку, знизити рівень інфляції, безробіття, бідності, тіньової економіки, корупції й соціальної нерівності, підвищити рівень якості життя населення та його соціальної захищеності.

Зауважимо, що основним та найважливішим вартісним показником, який характеризує рівень розвитку економіки країни, є ВВП. За оцінками спеціалістів Міжнародного Валютного Фонду [1] втрати України внаслідок корупції щорічно становлять близько 2 % ВВП. Зважаючи на це, вважаємо за доцільне дослідити вплив на ВВП рівня корупції (рис. 1).

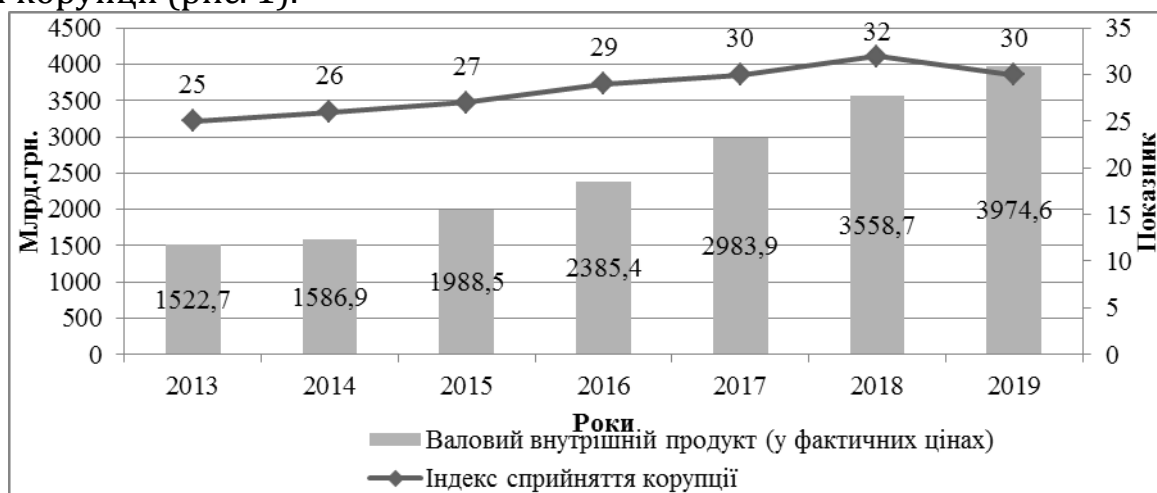

Рис. 1. Вплив рівня корупції на ВВП України, 2013 – 2019 рр.
Розраховано автором за даними: [2; 3]

Результати проведених розрахунків свідчать про обернено пропорційну залежність між досліджуваними показниками: при зниженні рівня корупції в країні спостерігалось підвищення обсягів ВВП. Таким чином можна констатувати, що при зростанні корупції відбувається зниження ВВП, а, відповідно, знижується рівень соціально-економічного розвитку.

Відомо, що від рівня розвитку економіки та стабільності у суспільстві залежить рівень життя й добробут населення, який вдається досягнути за умови забезпеченості населення необхідними ресурсами. Тому, обґрунтованим виявляється проведення аналізу взаємозв'язку між ВВП країни та індексом якості життя в ній, а також їх зміни під впливом індексу сприйняття корупції. Отримані результати відображено на рис. 2.

Рис. 2. Взаємозв'язок ВВП, індекс якості життя та корупції в Україні, 2013 – 2019 рр.

Розраховано автором за даними: [2; 3; 4]

Відповідно до отриманих даних бачимо, що зростання рівня ВВП позитивно впливає на рівень життя населення, а рівень корупції призводить до позитивного ефекту лише у короткостроковому періоді, зважаючи на зменшення соціальної напруженості в суспільстві через часткову зайнятість в тіньовому секторі, на досягнення швидкого результату внаслідок пришвидшення вирішення питань та на зростання нелегальних доходів, які використовуються як додаткове джерело одержання коштів. Однак, у перспективі корупція чинить значний деструктивний вплив як на економіку, так і на суспільство, позбавляючи громадян соціального захисту та державних гарантій.

Таким чином, можна стверджувати, що поширення корупції корелює з масштабами бідності, низьким рівнем соціально-економічного розвитку та обсягами діяльності поза межами легальної економіки. Наявний такий тісний взаємозв'язок є фактором

короткострокового позитивного впливу на рівень соціально-економічного розвитку країни, однак, становить суттєву загрозу у стратегічній перспективі.

1. Офіційний веб-сайт Міжнародного Валютного Фонду. URL:<https://www.imf.org/external/index.htm> (дата звернення 03.03.2021 р.).
2. Статистичний щорічник за 2019 р. Офіційна веб-сторінка Державної служби статистики України. URL:<http://www.ukrstat.gov.ua/>. (дата звернення 03.03.2021 р.).
3. Офіційна веб-сторінка Transparency International URL:<https://www.transparency.org/en/>. (дата звернення 03.03.2021 р.).
4. Quality of Life Index by Country 2020. Numbeo. URL: https://www.numbeo.com/quality-of-life/rankings_by_country.jsp?title=2020. (дата звернення 03.03.2021 р.).

Стефура Світлана,
здобувач вищої освіти, бакалавр, спеціальність 053,
Інститут управління, психології та безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)
Науковий керівник:
Гайворонюк Н.В.,
кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри соціально-поведінкових,
гуманітарних наук та економічної безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ДОВІРА ЯК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВНУТРІШНЬОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Насамперед, потрібно з'ясувати, що собою являє внутрішня безпека України. Внутрішня безпека - це система законів, спрямована на охорону державних інтересів у політичній, економічній та гуманітарній сферах, а також на проведення ефективної внутрішньої політики держави, яка саме і забезпечує цю систему заходів[1,с.200].

Важлива роль у забезпеченні внутрішньої безпеки належить соціально-психологічному клімату, який панує в суспільстві. В свою чергу на нього впливають різні причини. Наприклад, рівень освіченості населення та роль, яку відіграє в державі освіта. Безпосередньо від освіти громадян залежить безпека і розвиток держави, саме освіта стає основою відтворення інтелектуального потенціалу громадян. Крім того, значною є роль соціально-політичних, соціально-економічних та адміністративно-управлінських причин. Громадяни мають довіряти людям, які керують державою. Коли гучні слова не підтверджуються, керівництво виконавчої влади часто змінюється, коли виникають якісь певні політичні конфлікти і коли це все викликає економічні прорахунки починається втрата стабільності, яка і призводить до

послаблення внутрішньої безпеки країни. У країні за останні роки підвищився рівень корупції та посадових злочинів, ці злочини пов'язані безпосередньо з тіньовою економікою країни. Також варто додати, що хоч Україна зламала радянську планову економіку та вона все ж не сформувала соціально орієнтовану ринкову економіку. Зараз вона має вигляд олігархічної економіки, де більшість людей почуваються ошуканими і де переважає бідність. Як вказує Нікітін Ю.В. ,в результаті цього рівень внутрішньої безпеки суттєво знижується, а рівень злочинності навпаки-збільшується[2, с.9]. Емоційно-психологічні причини пов'язані із розчаруванням, втратою *довіри* до закону, представників влади. На прикладі емпіричних досліджень довіри громадян до працівників органів внутрішніх справ України було виявлено рівень стурбованості громадянами станом правопорядку в певних регіонах, недовіра до влади, яка неспроможна надавати допомогу громадянам у зв'язку із цією злочинністю[3,с.19] .

У філософії довіру розглядають як поняття, яке виражає ставлення однієї особистості до іншої та впливає із переконаності в її чесності, вірності, відповідальності. У соціально-психологічних науках довіру розглядають як початкову умову соціально-психологічних відносин між людьми. Проте довіру вивчають і в аспекті правовідносин розглядають довіру як один із елементів конституційного устрою суспільства і держави[4, с.2].

Структурно-функціональна модель довіри складається з таких компонентів:

1. Когнітивний. Це образ партнера, якому можна довіряти чи недовіряти при певних умовах;
2. Афективний-це емоційні оцінки один одного партнерів відносин ,які базуються на емоціях та почуттях;
3. Конантивний компонент-передбачає спрямованість партнерів взаємодії на відносини довіри чи недовіри.

Роль довіри як соціально-психологічного чинника внутрішньої безпеки дуже важлива. Наприклад, одним із суттєвих завдань реформування Національної поліції України на сьогоднішній день є розвиток партнерських відносин між працівниками поліції та громадянами на засадах довіри, взаємозлагоди та взаємодопомоги у боротьбі зі злочинністю[4, с.3].

Довіра як соціально- психологічний чинник внутрішньої безпеки країни є фундаментальною основою взаємодії, налагодження якої сприятиме підвищення відчуття безпеки у громадян та підвищення ефективності працівників органів внутрішніх справ виконання своїх обов'язків із охорони громадського порядку. Довіра відіграє важливу роль у розбудові в країні громадянського суспільства, без якого неможливе надійне забезпечення внутрішньої безпеки України.

1. Пономаренко Г.О. *Сутність та особливості забезпечення внутрішньої безпеки в державі, 2007. 208 С.*
2. Васи́лець Н.М. *Соціально-психологічні чинники довіри громадян до працівників органів внутрішніх справ України. Київ, 2016. 78С.*
3. Новікова О.Ф., Сидорчук О.Г., Панькова О.В. *Стан та перспективи соціальної безпеки в Україні: експертні оцінки. Львів, 2018. С. 18.*
4. Лісун Л.С. *Довіра як основоположний принцип взаємодії Національної поліції України з населенням. Київ, 2017. С.2-5.*

Унучко Сергій,

здобувач вищої освіти групи МЕФОА - 2019

Навчально-наукового інституту економіки і менеджменту

(Харківський національний університет

міського господарства імені О.М. Бекетова)

Науковий керівник:

Момот Т.В.,

доктор економічних наук, професор,

завідувач кафедри фінансово-економічної безпеки, обліку і аудиту

(Харківський національний університет

міського господарства імені О.М. Бекетова)

ПОЛІТИКА ВІДКРИТИХ ДАНИХ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ – ОСНОВА ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

Процеси загальноєвропейської інтеграції в умовах цифрової економіки потребують нових підходів до використання економічного, людського та природно-ресурсного потенціалу регіонів України із використанням інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), що забезпечить досягнення якісно нового рівня ефективності і конкурентоспроможності економіки, підвищення якості життя та забезпечення безпечних умов життєдіяльності населення за рахунок впровадження розумних рішень. Одночасно поширення цифрової трансформації вимагає посилення спроможностей національної системи кібербезпеки для ефективної протидії кіберзагрозам у сучасному безпековому середовищі.

Відтак, в умовах цифрової трансформації погіршення соціально-економічного становища країни ускладненого наслідками коронавірусної хвороби (COVID-19) вимагає розвитку національної інформаційної інфраструктури із використанням інноваційних ІКТ на принципах відкритості даних, дотримання стандартів та партнерства.

За останні роки вже багато міст в Україні почали активно працювати в напрямку розробки стратегії розумних міст, починаючи з

впровадження політики відкритих даних для формування прозорої системи інформаційного забезпечення. Зокрема Львів, Чернівці, Дніпро, Вінниця та Дрогобич вже приєдналися до Міжнародної хартії відкритих даних (далі - Хартії) [1].

На основі принципів Міжнародної хартії відкритих даних і Дорожньої карти з розвитку відкритих даних в Україні на місцевому рівні складається План дій із реалізації політики відкритих даних, що містить перелік заходів і відповідальних осіб/підрозділів за реалізацію політики відкритих даних на визначений період. У цьому контексті варто зазначити позитивний приклад впровадження Плану дій із реалізації принципів Міжнародної хартії відкритих даних Львівської міської ради, що публікує понад 300 наборів даних та Плану дій із реалізації принципів Міжнародної хартії відкритих даних Вінницької міської ради [2]. Узагальнення позитивного досвіду окремих міст України дозволяє зосередитись на таких основних завданнях:

1. Нормативне забезпечення (погодження нормативно-правової бази з нормами чинного законодавства, затвердження необхідних для налагодження процесу розпорядчих документів);
2. Організаційно-кадрове забезпечення (створення робочої групи, визначення/створення відповідального органу, посади чи відповідальних осіб у структурних підрозділах, державних підприємствах);
3. Фінансове забезпечення (передбачення коштів на розробку власного порталу відкритих даних, інтерфейсів прикладного програмування до баз даних, розробка баз даних, навчання, проведення хакатонів, розробка сервісів, продуктів на основі відкритих даних);
4. Аудит даних (організація та проведення аудиту, впровадження рекомендацій);
5. Контроль якості та доступності даних (моніторинг оприлюднених наборів даних);
6. Оприлюднення якісних даних (визначення переліку наборів для оприлюднення, пріоритетів);
7. Популяризація даних і співпраця з користувачами (організація та проведення зустрічей із зацікавленими сторонами, хакатонів);
8. Навчання (організація та проведення навчальних заходів, консультування).

Набори даних, які підлягають першочерговому оприлюдненню у формі відкритих даних, періодичність оновлення та порядок їх оприлюднення визначені Постановою Кабінету Міністрів України № 835 [3].

Таким чином, необхідною умовою для успішної реалізації політики відкритих даних є ефективна система оприлюднення відкритих даних на регіональному та центральному рівні.

1. Міжнародна хартія відкритих даних. URL: <https://drive.google.com/file/d/0BzOfDKZ6ZGkkeHMtSIFLSl9NR1k/view>
2. План дій із реалізації принципів Міжнародної хартії відкритих даних Львівської міської ради. URL: [https://www8.city-adm.lviv.ua/Pool/Info/docImr_1.NSF/\(SearchForWeb\)/](https://www8.city-adm.lviv.ua/Pool/Info/docImr_1.NSF/(SearchForWeb)/)
3. План дій із реалізації принципів Міжнародної хартії відкритих даних Вінницької міської ради. URL: <https://www.vmr.gov.ua/Docs/MajorOrdersR/2017/>
4. Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних. Постанова КМУ від 21 жовтня 2015 р. № 835. URL: <https://www.kmu.gov.ua/nras/248573101>

Федоренко Євгенія,
здобувач вищої освіти, бакалавр, спеціальність 073
Інституту управління, психології та безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)
Науковий керівник:
Галайко Н. В.,
старший викладач кафедри соціально-поведінкових,
гуманітарних наук та економічної безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА: СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА ЗАГРОЗИ

Рівень сучасних технологій та виробництв сприяє стрімкій глобалізації та розвитку інформаційних та комунікаційних технологій, що у свою чергу налагоджує процес міжнародної співпраці у різних сферах. Проте виникає велика кількість загроз та зростає потреба забезпечення інформаційної безпеки. Інформаційна безпека посідає особливе місце в системі національної безпеки. Відповідно до законодавства України, інформаційна безпека – це стан захищеності життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави, при якому запобігається нанесення шкоди через неповноту, невчасність та невірогідність інформації, що використовується; негативний інформаційний вплив; негативні наслідки застосування інформаційних технологій; несанкціоноване поширення, використання, порушення цілісності, конфіденційності та доступності інформації [1]. Тобто, інформаційна безпека означає такий стан захищеності інформаційних ресурсів особи, суспільства й держави, який забезпечує реалізацію та прогресивний розвиток життєво важливих для них інтересів. Щодо можливих негативних впливів різних видів, під інформаційною безпекою слід розуміти захищеність інформації та підтримуючої інфраструктури від випадкових чи навмисних природних або штучних впливів, які можуть заподіяти шкоду їхнім власникам або користувачам. Інформаційна безпека також означає рівень захищеності інформаційного середовища суспільства, який забезпечує його

формування, використання та розвиток в інтересах громадян, організацій, держави і нейтралізації негативних наслідків інформатизації суспільства.

Проблема інформаційної безпеки розглядається у трьох основних аспектах: – захист інформації; – контроль за національним інформаційним простором; – достатнє інформаційне забезпечення державних і недержавних органів, громадських, приватних організацій.

При вивченні такого поняття як інформаційна безпека, слід звернути увагу і на злочинність у віртуальному просторі. На сьогодні комп'ютерні злочини – це одна з найдинамічніших груп суспільно небезпечних посягань. Слід зазначити, що головною сферою кіберзлочинності є економіка. Економічні наслідки в інформаційному просторі досить важко підрахувати, тому що за розслідуванням таких випадків звертається лише третина постраждалих, а також, тому що відсутні механізми оцінки фактичних наслідків та ймовірних наслідків певних інформаційних загроз та інформаційних впливів [2, с.64-65].

Серед загроз інформаційній безпеці, що виникають внаслідок користування ресурсами Інтернету, можна виділити наступні:

- потрапляння в інформаційну систему шкідливого програмного забезпечення: вірусів, троянських програм, мережесхвобів, клавіатурних шпигунів, рекламних систем та ін.;
- інтернет-шахрайство, наприклад фішинг – вид шахрайства, метою якого є виманювання персональних даних у клієнтів онлайн-аукціонів, сервісів з переказу або обміну валюти, інтернет-магазинів тощо;
- несанкціонований доступ до інформаційних ресурсів та інформаційно-телекомунікаційних систем, наприклад у результаті цілеспрямованої хакерської атаки;
- потрапляння комп'ютера до ботнетмережі через приховане встановлення програмного забезпечення, яке використовується зловмисником для виконання певних, найчастіше протиправних, дій з використанням ресурсів інфікованих комп'ютерів;
- «крадіжка особистості» – несанкціоноване заволодіння персональними даними особи, що дає можливість зловмиснику здійснювати діяльність від її імені.

За даними Ради Європи тільки шахрайство з кредитними картками коштує близько 400 млн. дол. збитків щорічно, тоді як вірусні загрози за той же час спричиняють збитків на 12 млн. дол., а прибутки від незаконного використання патентів та торгових марок складають 250 млн. дол., що становить 5% від обсягів світової торгівлі [3].

Підсумовуючи, зазначимо, що у сучасних умовах розвитку, при зростаючому впливу інформаційних технологій на формування інформаційного простору на міжнародній арені та в Україні, питання

інформаційної безпеки постає на першому місці. Оскільки інформація дійсно стала однією з головних категорій, що впливають практично на всі сфери діяльності держави: від політики до економіки та культури. Тому, на нашу думку, необхідно комплексно підійти до вирішення проблем пов'язаних з інформаційними ризиками. Зокрема необхідним та доцільним постає питання щодо розробки стратегій і тактики розвитку системи інформаційної безпеки, що надавало б можливість захистити людину, суспільство, інформаційний простір.

1. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки. Закон України від 9 січня 2007 року № 537-V // Відомості Верховної Ради України. 2007. № 12.
2. Ольшанська О. В. Основні положення інформаційної безпеки та її стан в сучасних умовах розвитку в Україні. Вісник КНУТД. Серія «Економічні науки». Київ, 2015. №2 (85). С. 62-68.
3. Барінов А. Информационный суверенитет или информационная безопасность? Національна безпека і оборона. 2001. № 1. С. 70-76.

Харабовський Юрій,
здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії (PhD),
спеціальність 051
Інституту управління, психології та безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)
Науковий керівник:
Пушак Я.Я.,
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри соціально-поведінкових,
гуманітарних наук та економічної безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА: ТЕОРЕТИЧНИЙ БАЗИС ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Важливість вирішення продовольчої проблеми можна проілюструвати висловлюванням Е. Батца, який у 1975 р. констатував той факт, що «... в сучасному світі є лише два справжніх види влади: влада нафти та влада продовольства» [2, с. 221]. Завдяки більш активному використанню відновлювальних джерел енергії вплив сили влади нафти поступово зменшується, але продовольства – навпаки зростає. Обумовлюється це перш за все подальшим зростанням народонаселення нашої планети та відповідно збільшенням попиту на якісні, екологічно чисті та збалансовані мінералами продукти, що є неможливим в наслідок зменшення площ земель сільськогосподарського призначення через посилення процесів урбанізації.

Технологічний поступ та посилення глобалізаційних процесів повинні були сприяти вирішенню проблем задоволення первинних потреб кожної особи в їжі. Попри зазначене, фактично проблема забезпечення продовольчої безпеки стала ще гострішою, оскільки поруч із доступністю їжі повстало питання щодо її безпечності, яке пов'язане із неконтрольним застосуванням шкідливих хімічних речовин під час виробництва продуктів харчування, які за умови тривалого споживання можуть спричинити зниження імунітетних функцій організму, його інтоксикацію, ожиріння та пришвидшити темпи старіння.

У відповідності до аналітичних даних звіту The Economist Intelligence Unit, який був підготовлений за підтримки Corteva Agriscience, у 2019 році понад 820 млн. людей голодували, а більше 30% країн повідомили про недостатньо збалансований раціон харчування громадян, зокрема в частині постійного отримання доступу до необхідних мінералів [1].

Наукова спільнота стала активним учасником дослідження процесів забезпечення продовольчої безпеки, що знайшло відображення в публікаціях вчених різних країн, адже ця проблема, спричинивши посилення міграційних процесів, стала актуальною для усіх країн.

Серед науковців відсутня узгоджена позиція щодо суті поняття «продовольча безпека». Здійснене узагальнення дозволило виділити основні підходи до трактування цього поняття, орієнтуючись перш за все на виявлення найсуттєвіших відмінностей (рис. 1).

Узагальнюючи, доцільно підкреслити, що кожен із підходів відображає певний важливий аспект, який заслуговує на увагу, оскільки проблема забезпечення продовольчої безпеки є комплексною і вимагає пошуку оптимальних в певних умовах шляхів вирішення, які можуть різнитися в залежності від політичних, економічних та соціальних процесів в кожній окремій країні.

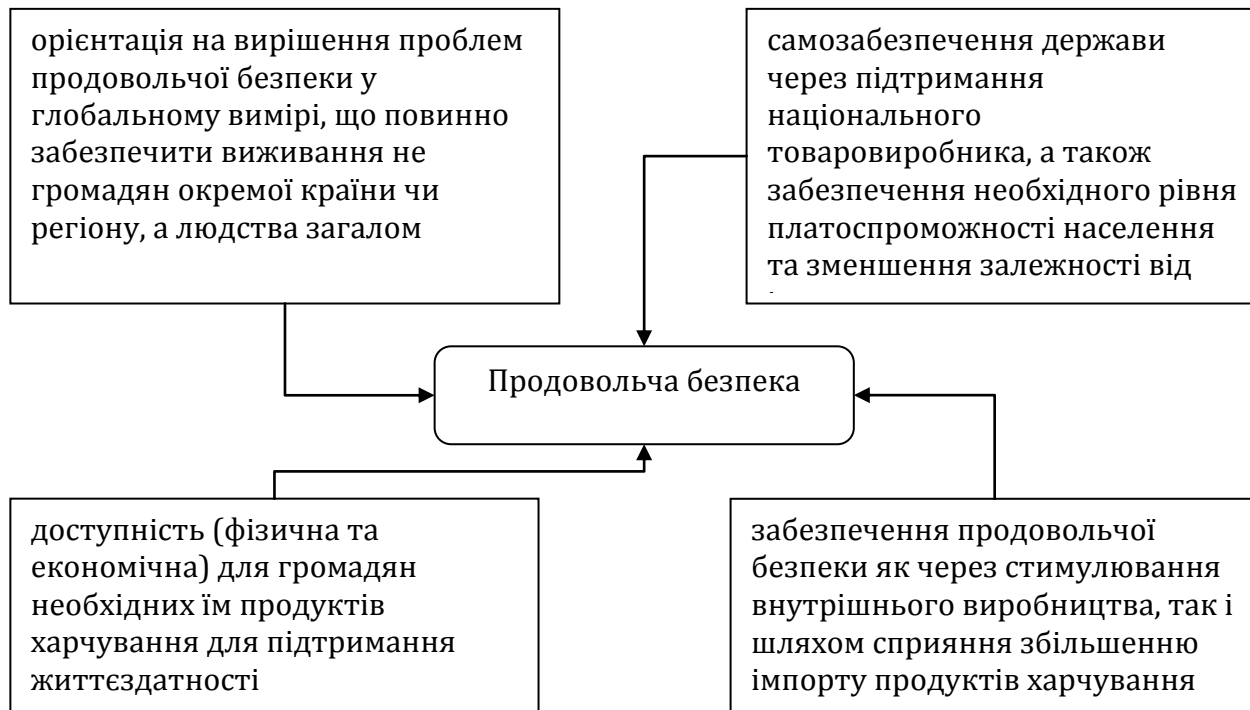

Рис. 1. Основні підходи до трактування поняття «продовольча безпека»

Доцільно зазначити, що в проекті Закону України «Про продовольчу безпеку України» це поняття визначено як «... соціально-економічний та екологічний стан в державі при якому всі її громадяни стабільно та гарантовано забезпечені продовольством в необхідній кількості, асортименті та відповідної якості» [3]. Потрібно визнати і той факт, що цей закон був прийнятий Верховною Радою України за основу 14.06.2011 р., але в подальшому відправлений на доопрацювання. Поруч з цим, проблема продовольчої безпеки є критично важливою сьогодні в наслідок військових дій на території нашої країни, жертвами яких стали більше 4,4 мільйони цивільних осіб, які зазначають суттєвих труднощів не лише щодо місця постійного безпечного проживання, але й отримання доступу до необхідної кількості якісних харчових продуктів.

Важливо підкреслити, що в поточних умовах продовольчу безпеку доцільно трактувати як гарантію незалежності, а її забезпечення залежить як від темпів розвитку сільського господарства, так загалом стабільності національної економіки.

1. Глобальний індекс продовольчої безпеки 2019. The Economist Intelligence Unit. URL: <https://infoindustria.com.ua/opublikovano-globalnij-indeks-prodovolcho%D1%97-bezpeki-2019/> (дата звернення: 08.11.2020)
2. Кашенко О. Л. Екологічна складова національної продовольчої безпеки. Нова економічна парадигма формування стратегії національної продовольчої безпеки України у XXI столітті. Київ: IAE, 2001. 356 с.
3. Про продовольчу безпеку України : проект Закону України від 28.04.2011 р. № 8370-1. URL : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JF6GI011.html (дата звернення: 08.11.2020).

Хоманський Назар,
здобувач вищої освіти, бакалавр, спеціальність 072
Інституту управління, психології та безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Науковий керівник:
Волошин О.Р.,
кандидат фізико-математичних наук, доцент,
доцент кафедри соціально-поведінкових,
гуманітарних наук та економічної безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ ЯК ФАКТОР ЗРОСТАННЯ ЕКОНОМІКИ ДЕРЖАВИ

Сьогоднішній світ розвивається в умовах жорсткої конкуренції на ринку наукомістких технологій, товарів і послуг, переходу провідних країн від індустріальних до постіндустріальних економік, формування локальних спільнот та глобального суспільства. У сучасних умовах конкурентостійкість проявляється в ефективному використанні економічними суб'єктами свого фінансового й інтелектуального потенціалів на основі росту технологічної й управлінської складової в контексті ідеології розвитку. Сьогодні приріст валового продукту в найбільш розвинутих країнах світу на 75-80% визначаються інноваційними досягненнями. Лідерами впровадження передових технологій є Південна Корея, Китай, Сінгапур, США, Японія та інші. На світовому ринку частка цих країн, що охоплює лише 15 % населення планети, сягає майже 80%. Разом з тим, частка України становить 0,1%.

У стратегії соціально-економічного розвитку України вказано на необхідність терміново трансформувати національну економіку в економіку знань, для чого необхідно сконцентрувати всі матеріальні і людські ресурси, бо справжнє багатство країни сьогодні визначається не запасами мінеральних ресурсів чи золота, а обсягом набутих знань інтелектуального продукту. Рушійною силою технічного прогресу є, насамперед, інтелектуальний потенціал – капітал нації, який створюється в науково-дослідних інститутах, лабораторіях та вищих навчальних закладах. Розвиток економіки, заснованої на інтелекті, вимагає підготовки та залучення висококваліфікованих дослідників і фахівців для забезпечення суспільного господарства країни наукоємними високотехнологічними розробками, спрямованими на вирішення питання енергетичної і сировинної незалежності держави. Головне завдання держави полягає у створенні умов для економічної і моральної мотивації праці творчої людини, забезпеченні економічної зацікавленості наукових інвесторів і підприємців у впровадженні новітніх технологій [1].

У сучасному світі вирішальним фактором економічного розвитку є інститут авторського права і промислової власності. Через стимулювання створення об'єктів інтелектуальної власності (ОІВ), їх захист та комерціалізацію створюються умови для досягнення позицій у міжнародній спільноті. Швидке просування ОІВ на ринок стає можливим, коли забезпечений баланс інтересів інвесторів, науковців та виробників. Винаходи та корисні моделі стають придатними до впровадження лише за умови незалежного оформлення їх нормативно-технічної документації, яка повинна мати ознаки ОІВ у вигляді НОУ-ХАУ. Поєднання винаходів із НОУ-ХАУ є рушійною силою комерціалізації ОІВ, економічного та технологічного прориву України в напрямку інноваційної моделі суспільного господарства.

Трансфер технологій є найважливішою частиною інноваційного процесу – це передача нових науково-технічних знань від власника до виробника. При цьому учасники процедури на підставі правового договору (ліцензійного контракту) вступають у договірні відносини, спрямовані на досягнення, передусім, матеріального успіху від впровадження нових знань у виробництво. Трансфер технологій, який базується на комерціалізації ОІВ, є необхідною умовою ринкових відносин у сучасній постіндустріальній державі. Прискорений перехід до такої форми роботи на ринку інтелектуальної власності надзвичайно важливий для України. Прийняті нормативно-правові акти, спрямовані на виконання Програми Уряду Україна-COT та Україна-ЄС з урахуванням угоди TRIPS про торгівельні аспекти у сфері інтелектуальної власності, що дозволило законодавчо врегулювати питання захисту права на ОІВ і привести їх у відповідність до вимог європейської спільноти [2].

Нещодавно у Верховній Раді України були проведені парламентські слухання на тему: “Захист прав інтелектуальної власності в Україні: проблеми законодавчого забезпечення та правозастосування”, за результатами яких була прийнята Постанова Верховної Ради, в якій відмічається, що нагальна необхідність ефективної правової охорони та захисту прав інтелектуальної власності для України зумовлюється обраною нею стратегією побудови цивілізованих ринкових відносин, забезпечення соціальної орієнтації економіки та інноваційного соціального-економічного розвитку. Головним завданням економічної політики держави на сучасному етапі є утвердження інноваційної моделі економічного зростання як необхідної умови переходу України до інформаційної економіки.

Важливе значення правової охорони інтелектуальної власності для розвитку України зумовлена винятковою роллю інтелектуального капіталу у становленні світової економіки XXI століття. Інтелектуальний капітал – це сума знань, досвід, професійна підготовка та інтуїція всіх працівників підприємства, установи (або держави). До цього слід додати напрацьовані людські зв'язки, інформацію у вигляді

баз даних, комп'ютерну мережу, що миттєво опрацьовує і передає інформацію всім працівникам відповідної структури тощо, завдяки чому вдається швидко й адекватно реагувати на зміни. Інтелектуальний капітал і вміння його використовувати з високою віддачею визначають успішний розвиток держави, її стали конкурентну позицію як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку на основі забезпечення тривалої конкурентостійкості. За останні роки в Україні створено сучасну законодавчу базу щодо захисту інтелектуальної власності, яка узгоджується із загально визнаними на міжнародному рівні підходами до забезпечення такого захисту, зокрема з вимогами угоди про торгівельні аспекти права інтелектуальної власності (угода TRIPS) світової організації торгівлі [3].

1. Матвеев В. В. Система понять, які характеризують конкурентний стан підприємства. *Інтелект XXI*. 2014. № 2. С. 55-62.
2. Зубенко В.О. Зміна парадигми забезпечення конкурентоспроможності промислових підприємств України. *Вісник економіки транспорту і промисловості: збірник науково-практичних статей*. 2012. №40. С. 160-162.
3. Стрижак О. Формування інтелектуального капіталу підприємства : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.06.01 «Економіка, організація та управління підприємствами». Х., 2014. 23 с.

Хорошаєв Владислав,
здобувач вищої освіти, бакалавр, спеціальність 072
Інституту управління, психології та безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Науковий керівник:
Васильчак С.В.,
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри соціально-поведінкових,
гуманітарних наук та економічної безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ВПЛИВ ТРАНСПОРТУ НА ЕКОЛОГІЧНИЙ СТАН ДОВКІЛЛЯ КРАЇНИ

Питання забруднення довколишнього середовища , як всім же давно відомо - є дуже гострим. Забруднення призводить не тільки до вмирання тварин, рослин та навіть цілих лісів. А в першу чергу, до псування здоров'я людини, що є пріоритетом у суспільстві.

Роздивляйтесь всі джерела забруднення - я не буду ,бо на жаль їх занадто багато. Я хочу розповісти про найбільший та найдоступніший (на жаль) спосіб забруднення довкілля — автотранспорт. Справа у тому , що, по-перше, основна кількість автомобільного транспорту зосереджена в місцях з високою щільністю населення - містах,

промислових центрах. По-друге, шкідливі викиди від автомобілів виробляються в самих нижніх, приземних шарах атмосфери, там, де протікає основна життєдіяльність людини і де умови для їхнього розсіювання є найгіршими. По-третє, відпрацьовані гази двигунів автомобілів містять висококонцентровані токсичні компоненти, що є основними забруднювачами атмосфери. Час, протягом якого шкідливі речовини природним образом зберігаються в атмосфері, оцінюється від десяти діб до півроку [1].

Як зараз відомо, що у відпрацьованих газах двигунів автомобілів міститься більше 200-та токсичних хімічних сполук, більшість з яких - вуглеводні. Складність ідентифікації та велика різноманітність окремих з'єднань до розгляду, звичайно приймаються найбільш представленими компонентами чи їх групи.

Вплив від автотранспорту можна поділити на прямі та непрямі викиди. Підвищення концентрації кінцевого продукту горіння автотранспортного палива - діоксид вуглецю, який є природного атмосферного компонента, призводить до глобального підвищення температури земної атмосфери (парниковий ефект). Експерти вважають, що наслідком для цього є природні катаклізми, як пожежі в Південно-східній Азії, Америці, Сибіру, повені в Європі й Азії.

З'єднання сірки та оксиди азоту, які потім викидаються в атмосферу з відпрацьованими газами двигунів автомобілів, піддаються хімічним перетворенням, формуючи різні кислоти і солі. Такі речовини повертаються на землю у виді "кислотних" дощів. Зараз уже доведено, що кислотні опади наносять значну шкоду водним екосистемам, ведуть до знищення фауни, викликають підвищену корозію металів і руйнування будівельних конструкцій. Крім того, оксиди азоту сприяють фарбуванню повітря в коричневий колір, а в сполученні з різними аерозолями викликають грязьовий туман (смог), погіршуючи видимість.

Автотранспорт також спричиняє негативний вплив акустичним (шумовим) забрудненням на центральних магістралях. Результати акустичних вимірів та соціологічні дослідження свідчать, що головним джерелом акустичного забруднення у місті є автотранспорт. Приблизно кожний другий житель міста страждає від створюваного ним шуму.

Водночас джерелом значного шуму є відкриті ділянки метрополітену і міські трамваї. Шкідливий вплив не тільки на населення, а й на споруди спричиняє вібрація уздовж ліній метрополітену. На сьогодні спостерігається тенденція до розширення площ акустичного дискомфорту на забудованих територіях. Недосконалість законодавчо-нормативної бази, відсутність економічних важелів регулювання допустимих рівнів звуку є причиною зростання акустичного забруднення міста. Рівні акустичного забруднення у місті можуть справляти негативний вплив на здоров'я і самопочуття населення, у тому числі збільшувати кількість серцево-судинних

захворювань.

Акустична оцінка, проведена санепідемслужбою та фахівцями Інституту гігієни і медичної екології Академії медичних наук України, засвідчила, що в зоні впливу загальноміських магістральних вулиць еквівалентні рівні шуму лише на відстані 50 м від проїжджої частини вулиці відповідають гігієнічним нормативам, районних – 30 м, вулицях міського значення – 25 м [2].

Я дуже надіюсь, що наша країна найближчим часом зможе почати переходити на екотранспорт.

Підбиваючи підсумки, ми можемо зробити такий висновок, що автотранспорт є шкідливим для використання його як в місті, так і за межами нього. Вплив на здоров'я та навколишнє середовище транспортом - є непоправним.

-
1. Сектор зв'язків з громадськістю держуправління екоресурсів "Автотранспорт і навколишнє середовище: проблеми і шляхи їхнього вирішення". <https://www.zoda.gov.ua/news/7207/avtotransport-i-navkolishnjесeredovishe-problemi-i-shlyahi-jihnogo-virishennya.html>
 2. Тимочко Т. В., голова Всеукраїнської екологічної ліги "Екологічні проблеми транспортної галузі: погляд громадськості" <https://www.ecoleague.net/pro-vel/misiia-vel/vystupy-publikatsii/2011/>

Чалий Богдан,

здобувач вищої освіти групи ОіА - 2019

Навчально-наукового інституту економіки і менеджменту

(Харківський національний університет

міського господарства імені О.М. Бекетова)

Науковий керівник:

Момот Т.В.,

доктор економічних наук, професор,

завідувач кафедри фінансово-економічної безпеки, обліку і аудиту

(Харківський національний університет

міського господарства імені О.М. Бекетова)

ТЕХНОЛОГІЯ БЛОКЧЕЙНА ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Блокчейн є найкращим інструментом сьогоденного десятиріччя. Розвиток технологій блокчейна має великі перспективи для створення цифрової економіки, що заснована на децентралізованій довірі та дозволяє забезпечити усім рівний доступ до отримання інформації.

Всеохоплююча корупція водночас є причиною, наслідком та фактором, що супроводжує непрозору систему взаємовідносин у суспільстві з неефективними державними ринковими механізмами та спотвореними умовами ведення господарської діяльності [1]. При чому,

будь-які зловживання довіреними повноваженнями заради отримання власної вигоди можуть мати місце не лише внаслідок дій державних службовців, політиків та бюрократів, але й представників бізнес-середовища. Так, з однієї сторони, компанія може просувати власні бізнес-інтереси, нелегально взаємодіючи з державними посадовими особами, а з іншої – співробітники компанії так само, як і державні службовці, можуть бути корумпованими та неправомірно використовувати свої посадові можливості [2]. У сукупності це призводить до утворення різноманітних, збиткових для суспільства тіньових явищ в економіці. Ефективними у боротьбі з такими негативними проявами є сучасні цифрові інструменти, один із яких є нова, але перспективна технологія блокчейн. Децентралізована, захищена, добре спроектована система на базі блокчейн може знизити витрати та збільшити швидкість передачі інформації, усунути посередників, забезпечити прозорість та можливість детального відстеження процесів діяльності в державному та приватному секторі.

Аналітики Gartner [3] прогнозують, що блокчейн щорічно буде додавати до вартості бізнесу більше 3 млрд. дол. До 2030 р. від 10 % до 20 % глобальних економічних інфраструктур будуть працювати з системами, які використовуватимуть блокчейн як фундаментальну технологію для здійснення комерційної діяльності. Очікується, що до 2025 р. вартість бізнесу, що функціонує за рахунок блокчейн, зросте більш ніж на 176 млрд. дол., а до 2030 р. ця сума перевищить 3,1 трлн. дол.

За оцінками експертів Всесвітнього економічного форуму, до 2027 року 10 % світового ВВП буде відводитися на технологію блокчейн [4].

Все це свідчить про актуальність та необхідність дослідження сутності, досвіду використання та проблем на шляху впровадження технологій блокчейн як сучасного інструменту як сучасного інструменту протидії корупції в системі забезпечення економічної безпеки України.

Висока актуальність і недостатня вивченість такого важливого для сьогодення України питання, як можливість впровадження сучасних розподілених реєстрів DLT / блокчейн в державному та приватному секторі як сучасного інструменту протидії корупції в системі забезпечення національної безпеки України, визначила доцільність проведення цього дослідження.

За результатами проведеного дослідження доведено, що порівняно нові технології розподіленого реєстру / блокчейн – структура даних, що дозволяє створювати цифровий реєстр транзакцій і ділитися ними всередині розподіленої мережі пристроїв. Завдяки використанню криптографії, кожен учасник мережі управляє реєстром без централізованого адміністрування, що забезпечує безпрецедентний рівень цілісності, безпеки та надійності інформації, зменшуючи ризики, пов'язані з наявністю єдиної точки відмови. Це виключає необхідність посередників, скорочує бюрократію, зменшує рівень корупції та

забезпечує прозорість надання послуг у державному на приватному секторі. Це також дозволяє відслідковувати транзакції. Блокчейн може застосовуватися на практиці в наступних сферах: держреєстри, фінансові та юридичні операції, логістика, голосування, авторське право, медицина тощо.

Не зважаючи на потенціал технології, існує певна кількість бар'єрів для її повноцінного впровадження в державному та приватному секторі, що потребує подальшого розгляду експертами. На рівні урядових організацій це регуляторні обмеження, незрілість технології, відсутність підтримки зі сторони виконавців, недостатній рівень навичок роботи з технологією, незрозумілість процесу окупності інвестицій, мала кількість успішно реалізованих проектів. Для представників бізнес-середовища перешкодами для використання технології є нормативна невизначеність, відсутність довіри, відкритість приватних даних через можливість об'єднання мереж, технічна неможливість для різних ланцюгів блоків працювати разом, проблеми інтелектуальної власності, неможливість масштабування та проблеми з проведенням аудиту / комплаєнсу.

-
1. Момот Т. В., Ващенко О. М., Тесленко Р. Ю. Тіньова економіка як загроза економічній безпеці України [Електронний ресурс] : Економіка та суспільство. – Електронне наукове видання. Випуск №15, 2018. – С. 169-176. Режим доступу: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/15_ukr/27.pdf
 2. Чех Н. О., Ващенко О. М. Корупція в бізнесі: корупційна поведінка у внутрішньо бізнесовому середовищі. Сучасний стан наукових досліджень та технологій в промисловості. № 2 (4), 2018. – С. 57-62.
 3. *Forecast: Blockchain Business Value, Worldwide, 2017-2030* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.gartner.com/doc/3627117/forecast-blockchain-business-value-worldwide>
 4. *Deep Shift – Technology Tipping Points and Societal Impact. World Economic Forum Survey Report* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www3.weforum.org/docs/WEF_GAC15_Technological_Tipping_Points_report_2015.pdf

Шукалович Богдана,
здобувач вищої освіти, бакалавр, спеціальність 081
Інституту права
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Науковий керівник:
Сіромська Г. М.,
кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри соціально-поведінкових,
гуманітарних наук та економічної безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

Для успішного розвитку будь-якої держави важливе значення відіграє економіка, що складає матеріальне підґрунтя політичного й військового потенціалу. Невід’ємною складовою національної безпеки виступає економічна безпека держави, гарантування якої є необхідною умовою державного суверенітету. Під економічною безпекою ми розуміємо комплекс дієвих заходів офіційних державних органів, які забезпечують стійкість до зовнішніх та внутрішніх загроз, задовольняють нагальні потреби суспільства [1, с. 9]. Актуальність цієї проблематики посилюється потребою переосмислення та вдосконалення концепції забезпечення економічної безпеки держави.

Національна економіка останніми роками підпадає під вплив негативних явищ, що складають загрозу економічній безпеці держави. Закон “Про національну безпеку України” визначає основні сфери національної безпеки, серед яких воєнна, зовнішньополітична, державна, економічна, інформаційна, екологічна безпека, кібербезпеки тощо [2]. Економічні інтереси, поряд із політичними, є найбільш вагомими аргументами у будь-якому конфліктному протистоянні. Історично доведено, що заходи економічного впливу є ефективним засобом стримування військової агресії. Йдеться про асиметричні обмеження у міжнародній торгівлі та міжнародні економічні санкції, що накладаються на країну-агресора. Гібридна війна РФ проти України актуалізувала проблематику економічних аспектів такої війни, а також комплексних економічних заходів стримування та інструментів протидії агресії [3, с. 47].

До інструментарію російської “гібридної” агресії можна віднести комплекс “традиційних” засобів впливу – політико-дипломатичний тиск (у т.ч. активне використання міжнародних інституцій), економічні заходи (найменш чутливі для Заходу), активне використання “енергетичної зброї” (ефективний важіль впливу, насамперед на пост-радянському просторі) [4, с. 3]. Здійснення цілей “гібридної” агресії Кремля може досягатися через різні сценарії. Один із них передбачає доведення суспільно-політичної та соціально-економічної ситуації до вибухонебезпечного стану і формування лояльної до Росії (контрольованої нею) влади. Йдеться про формування в суспільстві та політикумі джерел соціально-економічної нестабільності та конфліктів, створення нових конфронтаційних ліній, формування атмосфери невпевненості і страху (у т.ч. за допомогою терактів) [4, с. 7].

З огляду на ситуацію, що склалася Кабінет міністрів України на засіданні 25 листопада схвалив зміни до постанови від 30 грудня 2015 року “Про заборону ввезення на митну територію України товарів, що походять з Російської Федерації”. Відповідна постанова продовжує до 31 грудня 2021 року дію режиму найбільшого сприяння Світової організації торгівлі, який передбачає застосування вищих ставок ввізного мита для російських товарів замість нульової ставки, що діяла на деякі російські

товари відповідно до угоди про режим вільної торгівлі між країнами СНД [5]. Водночас, задля ефективніших заходів у сфері економічної безпеки 28 січня 2021 року Верховна Рада України ухвалила Закон “Про Бюро економічної безпеки України”, котрий направлений на підпис Президенту. Згідно з цим документом, Бюро економічної безпеки України виступає центральним органом виконавчої влади, на який покладаються завдання щодо протидії правопорушенням у сфері економіки [6].

Таким чином, економічна безпека України в умовах російської агресії повинна займати особливе місце в діяльності владних органів влади, базуватися на національних інтересах і виходити з позитивного досвіду інших країн.

-
1. *Економічна безпека держави: навчально-методичний посібник. За ред. Живко З. Б. Черкаси: Чабаненко Ю. А., 2019. 240 с.*
 2. Закон України “Про національну безпеку України”. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#n355>
 3. Базиліук Я. Б. Забезпечення економічної безпеки України в умовах гібридної війни. *Стратегічні пріоритети*, 2015 р. № 3 (36). С. 47–55.
 4. “Гібридна” війна Росії – виклик і загроза для Європи. *Національна безпека і оборона. Київ: Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова*, 2016. № 9–10. С. 2–16.
 5. Україна продовжила на рік економічні санкції проти Росії (“Радіо Свобода”), доступно <https://www.radiosvoboda.org/a/news-sankziyi-proty-rosiyi/30968505.html>
 6. Закон “Про Бюро економічної безпеки України”. <https://www.rada.gov.ua/news/Povidomlennya/202267.html>

РОЗДІЛ II. ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКІ ПРОБЛЕМИ ЗМІЦНЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Власенко Карина,

здобувач вищої освіти, магістр, спеціальність 073,
Центр післядипломної освіти, заочного та дистанційного навчання
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Науковий керівник:

Леських Г.З.,

кандидат технічних наук, доцент,
завідувач кафедри менеджменту
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

СУЧАСНА ПРАКТИКА ФОРМУВАННЯ ТОВАРНОЇ ПОЛІТИКИ КОМПАНІЇ

Добре продумана товарна політика не тільки дозволяє оптимізувати процес оновлення товарного асортименту, але і служить для керівництва компанії свого роду показником загальної спрямованості дій, здатних скоригувати поточні ситуації. Відсутність генерального курсу, без якого немає і довгострокової товарної політики, може призвести до неправильних рішень, розпорошення сил і засобів, відмови від запуску виробів у виробництво, коли на це витрачені вже величезні кошти.

Товарна політика охоплює не тільки виробничу і збутову діяльність компанії, а й всю роботу, пов'язану зі споживанням (вивченням тенденцій попиту і споживчих переваг), з комплексним дослідженням ринку (його товарної, конкурентної структури). Таким чином, можна виділити наступні завдання формування товарної політики компанії в Україні в умовах міжнародного маркетингового середовища:

- розробка стратегії поведінки компанії на товарному ринку;
- вивчення і максимально можливе задоволення споживчого попиту на товари компанії;
- визначення та виробництво оптимального товарного асортименту.

Формування товарної політики компанії розглядається як єдиний процес, починаючи з дослідження ринків товарів і потенційних можливостей до питань оперативного контролю. Кожен з етапів формування товарної політики є окремою підсистемою, що виконує ту чи іншу функцію, без реалізації якої неможливе досягнення основних цілей компанії.

Виділимо основні етапи формування товарної політики вітчизняних компаній (рис.1).

Формування та реалізація товарної політики в провідних компаніях України у міжнародному маркетинговому середовищі потребує дотримання ряду умов, серед яких: чітко сформована мета виробництва та збуту товару; присутність вже діючої стратегії виробничо-збутової діяльності; рівень ресурсів та можливостей компанії [2; 3].

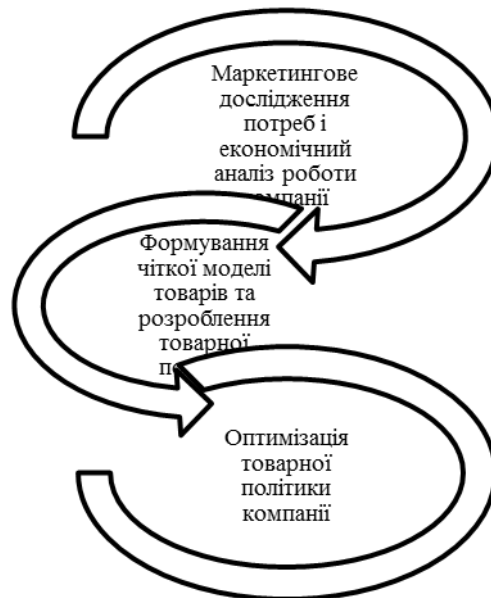
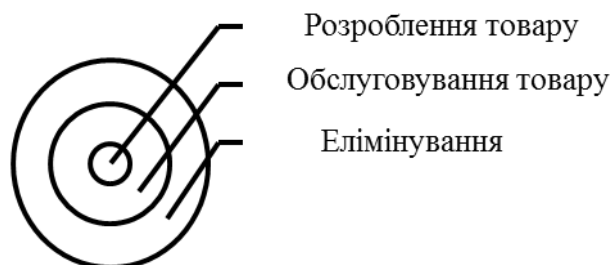

Рис.1. Основні етапи формування товарної політики вітчизняних компаній

Як зазначають науковці [4], «раціональне використання ресурсів найбільш необхідне саме при плануванні товарної політики врахування ресурсного потенціалу та виробничих можливостей».

Під час формування товарної політики компанії необхідно враховувати три елементи: розроблення товару, його безпосереднє обслуговування та елімінування (рис.2).

*Рис.2. Структура формування товарної політики компанії
Сформовано за результатами дослідження: [1]*

Постановка цілей і завдань товарної політики компанії відбувається в залежності від обраної генеральної стратегії: виживання, стабілізації або зростання. Фірма в умовах гострої конкурентної боротьби і нестійких економічних показників, обирає стратегію виживання, тому головна мета товарної політики - зниження витрат. Стратегія стабілізації використовується в умовах високого обсягу

продажів і прибутку, тому товарна політика повинна бути націлена на задоволення існуючих потреб і на зростання конкурентоспроможності.

Підсумовуючи зазначимо, що товарна політика є одним з провідних ланок у продажу товарів компаній, так як вона є складовою частиною маркетингової стратегії і являє собою комплекс заходів з розвитку асортименту, створення нових товарів і виключення з виробничої програми тих товарів, які втратили свій споживчий попит, розробці нової упаковки і бренду товару. Розробка товарної політики для кожної компанії в сучасних умовах та вироблення своєї ринкової стратегії є важливим напрямком в їх діяльності.

1. Балабанова Л.В. Маркетингова товарна політика в системі менеджменту підприємств : навчальний посібник. Київ : Професіонал, 2016. 336 с.
2. Безугла Л., Агафонов О., Гладкий Д. Формування маркетингової товарної політики підприємства. Економіка та управління підприємствами, 35. 2019. 134-137.
3. Каліченко О. Формування маркетингової товарної політики підприємства в сучасних економічних умовах. Економіка. Управління. Інновації. Вип.1. 2017. С.1-12.
4. Кузьминчук Н., Куценко Т., Терованесова О. Теоретичні підходи до розуміння сутності маркетингової товарної політики підприємства. Менеджмент і маркетинг. Вісник економіки транспорту і промисловості, 66. 2019. С.149-158.

Гонсьор Вікторія,

здобувач вищої освіти, магістр, спеціальність 072

Інституту управління, психології та безпеки

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Науковий керівник:

Шевченко Н.В.

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри фінансів та обліку

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

СТРАХОВЕ ШАХРАЙСТВО В УКРАЇНІ: ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ТА ШЛЯХИ БОРОТЬБИ

На страховому ринку, як і на інших фінансових ринках, мають місце корупційні схеми і злочини що зачіпають матеріальні інтереси страхових компаній, до яких відносять страхове шахрайство. Шахрайство визначається як певні дії або навмисне приховування інформації з метою отримання вигоди самим учасником омані або якою-небудь третьою стороною. Масштаби названих процесів обумовлюють необхідність пошуку різних способів попередження та подолання проблем.

Згідно світової статистики [4], 14% усіх заявлених страхових випадків - це випадки страхового шахрайства. Понад 35% клієнтів із

полісом КАСКО свідомо намагаються обманювати свої страхові компанії. Приблизно такий самий рівень страхових шахрайств (за різними оцінками) спостерігається і в Україні, а втрати вітчизняних компаній від страхового шахрайства за підрахунками регулятора перевищують 200 мільйонів гривень на рік.

До недавнього часу в Україні страхове шахрайство не вважалося серйозною проблемою страхового ринку, що було викликане:

- відсутністю статистичних даних по збитках внаслідок шахрайства;
- нестачею інформації про ризик шахрайства, з яким зіштовхуються страховики;
- нестачею обміну інформацією про шахрайство між учасниками страхування;
- географічною віддаленістю страхових компаній на ринку;
- відсутністю фахівців із шахрайства;
- нестачею прикладів досвіду боротьби із шахрайством.

Кримінальним Кодексом України страхові злочини не виділено в окрему групу і в Кодексі навіть немає такого терміну як «страхове шахрайство». Відповідно, відсутні й норми, які ставили би цьому злочину жорсткі правові бар'єри. Кримінальний Кодекс України [1] визначає шахрайство в цілому як «заволодіння чужим майном або придбання права на майно шляхом обману або зловживання довірою». Можна виділити основні чотири сфери страхування, що найбільш підпадають під злочинні дії з боку клієнтів страхових компаній: страхування життя і здоров'я – 10% шахрайств; майнове страхування – 22%; страхування автомобототранспортних засобів – 62%; страхування домашніх тварин – 5% [3].

Найбільш часто неприємності страховикам доставляють професійні шахраї, які спеціалізуються на інсценуваннях ДТП. Останнім часом особливо загрозливою стала проблема підробок міжнародних сертифікатів автострахування «Зелена картка». Як правило, шахрайство виявляють на стадії врегулювання страхової події. Оскільки при цьому аферисти ще не одержали незаконну виплату, то притягти їх за статтею про шахрайство досить важко.

Способи здійснення злочинів з метою отримання страхової виплати можна класифікувати за видом страхування, характером дій з інсценування страхової події. Найпоширенішими діями шахраїв є: вбивства, що скоєні з метою отримання страхової виплати; підпали застрахованого майна; інсценування смерті застрахованих осіб; інсценування спричинення шкоди здоров'ю застрахованих осіб; інсценування крадіжок, розбійних нападів відносно застрахованого майна; інсценування крадіжок і неправомірного заволодіння застрахованим транспортним засобом; фальсифікація актів про загибель застрахованих тварин.

У зв'язку з таким характером дій шахраїв можна виділити основні індикатори присутності шахрайських схем (таблиця 1). Так, наприклад, за даними страховиків приблизно 15% виплат з автострахування отримують аферисти, які імітують викрадення або купують поліси у кількох компаніях.

Таблиця 1

Індикатори вірогідності наявності шахрайських схем [2,4]

За участю лише страхувальників	За участю страхових посередників
страхувальник обмінює застраховане майно на гірше	застрахований і агент/брокер – це одна і та ж особа
застрахований живе в регіоні іншому, ніж той, де розташований відповідний підрозділ страховика	клієнт страхується на крупну суму, хоча брокер/агент до того моменту мав в своєму розпорядженні тільки «обмежений портфель страхових договорів»
застрахований навмисно приховує інформацію про стан свого здоров'я	брокер або агент добиваються виплати ним комісійних відразу і авансом
спостерігається навмисне приховування інформації про третю сторону	спостерігається несподіване зростання обсягу бізнесу у посередника без видимої на те причини
застрахований купує поліси у кількох компаніях	застрахований живе в іншому районі, ніж сам агент/брокер
	посередник часто змінює свою адресу або ім'я

З погляду безпеки і протидії страховому шахрайству в роботі страхової компанії важливими є показники за довгий період по страховому портфелю в цілому або за окремими його складовими, що дають змогу робити висновки щодо характеру шахрайства, місця їх виникнення, а також законодавчі недоліки щодо умов страхування.

Умовно можна назвати два етапи боротьби з шахраями: передстрахову перевірку і розкриття спроб обману після того, як страховий випадок настав. Враховуючи всіх учасників страхового ринку можна запропонувати різні ієрархічні структури протидії шахрайству. Зрозуміло, що доцільною буде така структура економічної безпеки страхування, яка охоплюватиме весь ринок.

Можна запропонувати такі шляхи вирішення названої проблеми і створити (за умов відсутності): на мікроекономічному рівні страховика – відділи претензій, страхових випадків і економічної безпеки з персоналом страхових детективів; на регіональних і макроекономічному рівнях країни – незалежні страхові детективні бюро і агентства; на державному і міжнародному рівнях – страховий нагляд щодо протидії шахрайству уповноваженими органами і міжнародними асоціаціями страхових наглядов.

1. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001р. Відомості Верховної Ради України. 2001. №25-26.

2. Добрик Л.О. Виявлення і розкриття шахрайських схем у сфері страхування як невід'ємний елемент забезпечення економічної безпеки. *Ефективна економіка*. 2016. № 4. С. 24-26.
3. Статистика ринку страхування України. Офіційний сайт. - URL: <https://forinsurer.com/stat> (дата звернення 03.03.2021)
4. Ліга страхових організацій України. Офіційний сайт. - URL: <http://uainsur.com/massmedia/51496/> (дата звернення 05.03.2021)

Деркач Т.,

здобувач вищої освіти, магістр, спеціальність 241

Факультету туризму

(Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника)

Науковий керівник:

Лоаяк Л.М.,

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри готельно-ресторанної та курортної справи

(Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника)

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА КУРОРТУ «БУКОВЕЛЬ»

Сфера ресторанного господарства регіону є однією з небагатьох сфер вітчизняної економіки, в якій практично з самого початку економічних реформ повною мірою з'явилися ринкові відносини. Цей сегмент регіонального ринку послуг є найбільш динамічно розвинений і високододатковий, а, отже, перспективний для інвестицій і привабливий для підприємців [1, с.128]. Виклики сьогодення поставили перед управлінням підприємствами ресторанного господарства цілий ряд нових завдань, таких, як необхідність підвищення ефективності виробництва, зміцнення конкурентної позиції, що неминуче пов'язано саме з їх безпекою. Тому, вивчення концептуальних питань управління безпекою ресторанного господарства, як важливої галузі, що забезпечує належні умови для розвитку туристичної діяльності та надання конкурентоспроможного туристичного продукту є актуальним.

Івано-Франківська область вже тривалий час обіймає позицію одного із найпривабливіших у туристичному відношенні регіонів України. Численні природні, історико-культурні, соціально-економічні та суспільні фактори сприяють активному розширенню тут туристичної інфраструктури. Особливу увагу туристів привертає курорт «Буковель». Сьогодні в області розвиваються різні види туризму, відповідно сфера підприємств, що надають туристичні послуги стає достатньо широкою та неоднорідною. Поява нових видів послуг (готельних, медико-оздоровчих, гастрономічних, транспортних, торговельних, розважальних, банківських), активізує діяльність окремих галузей, що працюють на обслуговування туристів і місцевого населення [2, с.55].

Ресторанний бізнес є однією з найбільш значущих складових розвитку курорту «Буковель». Підприємства ресторанного господарства в сучасних умовах безпосередньо стикаються з такими проблемами, як фінансова нестабільність, низький рівень реалізації законодавчих гарантій прав власності та виконання контрактів, порівняно низький рівень менеджменту та адміністративного управління на всіх рівнях ієрархії управління економікою, низький рівень адаптивності до змін зовнішнього середовища, що, в свою чергу, вимагає зміни підходів до формування ринкових стратегій розвитку в різних умовах. Однією з важливих проблем є забезпечення економічної безпеки їх функціонування на ринку.

Слід зазначити, що ресторанне господарство курорту «Буковель» представлено, в основному, малими та середніми підприємствами. Саме мале підприємництво є каталізатором економічного розвитку даного регіону.

Сектор середнього підприємництва характеризується помірними обсягами фінансово-господарської діяльності, що зумовлює потребу в ефективності використання ресурсного забезпечення та гарантування збереження всіх видів ресурсів (фінансових, трудових, матеріальних, інформаційних). Тому, доцільно забезпечити належний рівень інтелектуально-кадрової, фінансової, маркетингової, інституційно-правової складових безпеки, що можна зробити шляхом стимулювання збільшення обсягів господарської діяльності, досягнення позитивної динаміки обсягів реалізації продукції [3, с. 37].

Мале підприємництво є вразливим сектором національної економіки. Важливими характеристиками економічної безпеки для підприємств цього сектора виступають моніторинг рівня відхилення фактичних значень їх діяльності від планових. Тому деталізоване планування етапів життєвого циклу підприємства, поступове нарощення економічного і ресурсного потенціалу, пошук та використання форм інтеграції з середніми та великими підприємствами, обґрунтування механізмів горизонтальної інтеграції та кооперації в малому бізнесі – є передумовами зміцнення безпеки малих суб'єктів господарювання.

-
1. Лояк Л. М. Маркетингові інструменти управління розвитком підприємств ресторанного господарства курорту «Буковель». Зб. наук. праць "Формування ринкових відносин в Україні". Київ. 2020. № 6 (229). С. 122 – 128.
 2. Лояк Л. М. Фактори формування економічної безпеки підприємств харчової промисловості туристичного регіону. Науковий вісник Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу (серія «Економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості»). Івано-Франківськ. 2018. Вип. 1 (17). С. 53 – 61.

3. Соломіна Г.В. *Забезпечення фінансово – економічної безпеки підприємництва: навч. посіб. Дніпро: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. 2018. 234 с.*

Завербний Сергій,
здобувач вищої освіти, бакалавр, спеціальність 122
Навчально-науковий Інститут комп'ютерних наук
(Національний університет «Львівська політехніка»)

Науковий керівник:
Двуліт З.П.,
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри зовнішньоекономічної та митної діяльності
(Національний університет «Львівська політехніка»)

ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЮ СКЛАДОВОЮ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

За високо динамічних умов господарювання підприємства, організації в Україні функціонують у надзвичайно складному, швидкозмінному середовищі. Саме це в основному й обумовлює потребу щодо підвищення рівня інформаційної безпеки, як ключового елементу економічної безпеки. Дана потреба гостро постала за умов геополітичної нестабільності в нашій країні. Інформаційна безпека також належить до комплексної національної безпеки. Тому проблематика управління інформаційною безпекою є надзвичайно актуальною.

Щоб вірно обрати систему управління об'єктом (інформаційною безпекою) потрібно чітко визначити його сутність.

Отже, інформаційна безпека являє собою «стан захищеності життєво важливих інтересів» суб'єктів, при якому «запобігається завдання шкоди через неповноту, несвоєчасність, недостовірність інформації, що поширюється, порушення цілісності, доступності інформації, несанкціонований обіг інформації що має обмежений доступ, негативний інформаційний вплив, умисне спричинення негативних наслідків шляхом використання інформаційних технологій» [1, с. 3-4].

Сучасні інформаційні системи є призначеними для забезпечення високого рівня працездатності інформаційної інфраструктури підприємств і організації, надання різних видів інформаційних послуг, автоматизування фінансової, виробничої, маркетингової, збутової та інших видів діяльності, бізнес-процесів, що сприяють суттєвому скороченню фінансових, трудових витрат, витрат часу тощо.

Сьогодні в інформаційних системах зберігаються, обробляються значні обсяги інформації різноманітного ступеня секретності. Саме тому постає питання щодо рівня захищеності інформаційних систем підприємства від потенційних загроз [2, с. 81, 3].

Для ефективного функціонування підприємств і організацій в динамічному зовнішньому середовищі потрібно управляти величезною кількістю процесів, в тому числі й інформаційною безпекою. Для поєднання рівня економічної ефективності із прийнятим рівнем ризику необхідним є формування системи управління ризиками.

Для кожного підприємства необхідно формувати різні моделі управління власною інформаційною безпекою, оскільки універсальної моделі просто не існує через необхідність враховувати специфіку діяльності, структуру, розміри тощо.

В залежності від структури інформаційних систем визначатиметься допустимий рівень ризику, підхід до управління інформаційною безпекою. Система управління ризиками повинна базуватися на виконанні наступних функцій: планування, організування а також контролювання. За певних обставин (відхилення від плану) ще й регулювання. Це дозволить як дотримуватися діючих законодавчих вимог, так і створюватиме необхідний рівень захищеності інформаційних ресурсів підприємства. Спершу потрібно оцінювати потенційні ризики (безпосередньо перед розробленням, експлуатуванням інформаційних систем) [3, 4, 5].

Наступними етапами повинні бути встановлення методології щодо оцінювання рівнів ризику для інформаційної системи підприємства; формування критеріїв щодо ухвалення (прийняття) ризиків, визначення прийнятних рівнів ризику; далі потрібно виявляти вразливі місця в системі захисту інформації (дії, що порушуватимуть конфіденційність, цілісність, доступність інформації); оцінювання рівнів ризику; обрання методів управління задля скорочення ризиків тощо [3]. Лише комплексність системи управління інформаційною безпекою сприятиме підвищенню її рівня на підприємстві.

Отже, інформаційна безпека виступає невід'ємною складовою системи економічної безпеки суб'єктів господарювання (підприємств, організацій) та економічної (основи національної) безпеки держави. Тому надзвичайно важливо формувати ефективну систему управління нею за високо динамічних умов функціонування даних суб'єктів з метою підвищення рівня їх інформаційної безпеки а також економічної та національної, відповідно.

-
1. Концепція інформаційної безпеки України. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/NT1607>
 2. Маркіна І.А., Дячков Д. Н. Основи формування системи менеджменту інформаційної безпеки підприємства. Проблеми і перспективи розвитку підприємництва. 2016. № 3(1). С. 80-88.
 3. Чунарьова А.В., Чунарьов А.В. Система управління інформаційною безпекою на базі міжнародних стандартів серії ISO. Правове, нормативне та метрологічне забезпечення систем захисту інформації в Україні: науково-технічний збірник. К.: НТУУ "КПІ", 2012. № 2(24). С.50-53.

4. *Нашинець-Наумова А. Ю. Інформаційна безпека: питання правового регулювання: монографія. Київ : Видав. дім «Гельветика». 2017. 168 с.*
5. *Панченко В. Управління інформаційною безпекою держави та підприємств: правові та організаційні аспекти. Актуальні проблеми правознавства. 1 (21). 2020. С. 103-109.*

Калінін Олексій,
здобувач вищої освіти групи «Економіка-2»
навчально-наукового інституту економіки та бізнесу
(Луганський національний університет імені Тараса Шевченка)
Науковий керівник:
Чеботарьов В.А.,
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри економіки, маркетингу та підприємництва
(Луганський національний університет імені Тараса Шевченка)

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В ЛУГАНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Головним завданням сучасних трансформаційних процесів економіки України в умовах євроінтеграції є становлення і розвиток малого та середнього підприємництва, як основи майбутньої економічної безпеки держави. Активність підприємницької діяльності характеризує загальноекономічну ситуацію в країні та ефективність її функціонування. Формування розвиненого конкурентного середовища та розвиток умов для бізнесу на національному, регіональному та локальному рівнях потребує належної уваги з боку держави.

Сучасний стан малого та середнього бізнесу в Луганській області залишається стабільно важким, через низку факторів: історично відстаючий сектор економіки, війна, втрата територій та населення, що призвели до загострення ситуації, а загалом — недосконала державна регуляторна політика щодо забезпечення та підтримки підприємництва. Державна програма відбудови Донбасу, яка передбачає розвиток цього сектору, передбачає активну співпрацю місцевого населення з міжнародними благодійними організаціями та програмами розвитку регіону.

Серед наукових напрацювань слід виділити доробок таких вітчизняних вчених як Я. Пушак, З. Варналій, В. Зіновчук та інші.

Державна підтримка та розвиток підприємництва в Луганській області забезпечується Департаментом економічного розвитку, зовнішньоекономічної діяльності та туризму облдержадміністрації, органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування. Протягом 2018-2020 років в області реалізовувалась Регіональна цільова програма розвитку та підтримки малого і середнього підприємництва на 2018-2020 роки (далі – Програма), аналогічні міські і

районні програми відповідно до законів України: „Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні”, „Про інвестиційну діяльність”, „Про адміністративні послуги” та інших нормативно-правових актів. [3]

25 січня 2021 року на сайті Луганської обласної військово-цивільної адміністрації оприлюднено звіт о виконанні даної Програми, де надані загальні статистичні дані та запропоновано до громадського обговорення матеріали проекту „Регіональна цільова програма розвитку та підтримки малого і середнього підприємництва на 2021-2023 роки”, яка узгоджується із заходами Стратегії розвитку Луганської області на 2021-2027 роки та Програмою економічного і соціального розвитку Луганської області на 2021-2023 роки. [2]

За даними Державної служби статистики України на 01.01.2020 в області діяли 22 550 суб'єктів МСП, з них питома вага середніх підприємств складала 0,9 % (202), малих – 15,6 % (3524), фізичних осіб – підприємців (далі – ФОП) – 83,5 % (18824). Статистичні дані за 2020 рік ще не надані Головним управлінням статистики в Луганській області, але очікується зниження показників кількості суб'єктів МСП, що найменше на 0,5-0,7% [1]. Протягом реалізації Програми, у порівнянні з 2018 роком (21 843), загальна кількість суб'єктів МСП збільшилась лише на 3,2 % без урахування складного 2020 року, що демонструє низьку ефективність реалізації даного проекту. Загальна вартість Програми склала 14789,4 тисяч гривень, із них: обласний бюджет - 500 тисяч гривень; інші джерела – 14289,4 тисяч гривень. Протягом трьох років на реалізацію міських і районних програм розвитку та підтримки підприємництва використано близько 19,15 млн грн [2].

Завдяки активній діяльності Департаменту економічного розвитку, зовнішньоекономічної діяльності та туризму обласної військово-цивільної адміністрації Луганської області налагоджена співпраця з міжнародними партнерами. В регіоні реалізовано (чи реалізуються) сім донорських проектів підтримки малого і середнього підприємництва з активним залученням міжнародних благодійних організацій.

Для подальшої продуктивнішої роботи в цьому напрямі держава в особі Департаменту економічного розвитку, зовнішньоекономічної діяльності та туризму обласної військово-цивільної адміністрації Луганської області повинна: систематизувати всю діяльність в сфері підтримки підприємництва та опрацювати систему заходів для сприяння подальшої діяльності міжнародних організацій за для підвищення ефективності.

Отже, наразі підтримка малого та середнього підприємництва в Луганській області з боку держави надається на незадовільному рівні. Для подальшої оптимізації реалізації проекту необхідним є цілеспрямована систематична та системна робота владних структур,

широкого залучення суспільства та активна участь міжнародних партнерів. Необхідним є опрацювання накопиченого в різних країнах, важким шляхом отриманого досвіду та адаптування і використати його в Україні.

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Луганська обласна військово-цивільна адміністрація. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://loga.gov.ua/>
3. Закон України „Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні” [Електронний ресурс]: Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text>

Ковінько Тетяна,
здобувач вищої освіти, бакалавр, спеціальність 073
Інституту управління, психології та безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)
Науковий керівник:
Гобела В.В.,
кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри менеджменту
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ВПЛИВ ГЛОБАЛЬНИХ КРИЗОВИХ СИТУАЦІЙ НА ТРАНСФОРМАЦІЮ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ

Світ, неодноразово зіштовхувався з різним глобальними кризовими ситуаціями. Їх історія розпочинається мабуть із біблійного «потопу», згодом людство зіштовхнулося із пандеміями бубонної чуми, іспанського грипу, атипової пневмонії, пережило світові війни, ядерні катастрофи, фінансові та екологічні кризи. Загалом же кризові ситуації є невід’ємною складовою нашого життя. Однак, одним із недоліків глобалізації та індустріалізації є те, що локальні кризові ситуації значно швидше та частіше перетворюються у глобальні кризові ситуації. Сьогодні такою локальною кризовою ситуацією, що перетворилася у глобальну є пандемія COVID-19. Вона триває уже більше року, завдала величезних збитків суспільству та призвела до значних людських втрат. Проте, варто зауважити, що пандемія COVID-19 значною мірою вплинула на систему людських взаємин, а особливо на корпоративні стосунки та поведінку людей в соціально-економічних системах. Перехід на дистанційну форму роботи, навчання та інших форм соціальної активності з використанням різноманітних засобів он-лайн комунікації, здійснив значний вплив на систему менеджменту та організаційну культуру зокрема.

Тому вважаємо, що необхідно ґрунтуючись на результатах теоретичних та емпіричних досліджень визначити: – зміни, яких зазнало

суспільство внаслідок пандемії COVID-19 та структурувати їх за критерієм впливу – на ті, що мають позитивний вплив та ті, що мають негативний вплив на суспільство; – зміни організаційної культури внаслідок пандемії.

Варто зазначити, що за результатами досліджень [1] серед 4700 працівників інтелектуальної праці 72% людей підтримують модель віддаленої та офісної праці, натомість лише 12% хочуть знову працювати в офісі [1]. Таким чином дослідження усіх переваг та недоліків дистанційної праці є важливим напрямом наукових досліджень.

Перш за все перевагою карантинних обмежень та роботи он-лайн є те, що людям не доводиться вставати рано, аби добратись до роботи вчасно, і не потрапити в затори на дорогах. Внаслідок чого вивільняється час для відпочинку та сімейних справ. Кількість людей, що запізнюється на роботу зменшилась, а отже зросла ефективність праці. Також зазначимо, що стіни власної домівки впливають на людину розслаблююче, без довгої і часом неприємної дороги на роботу, кожен може використати цей час для кращої підготовки до роботи. Особи, що уникають публічних виступів через свої побоювання та страху «аудиторії», змогли вирішити ці проблеми за допомогою дистанційних відеоконференцій.

Однак вплив пандемії COVID-19 спричинив багато негативних наслідків для суспільства. Зокрема, пандемія вплинула на гендерну рівність. Низькооплачувана робота жінок обґрунтована тим, що неоплачувана робота (приготування їжі, догляд за дітьми тощо) є найбільшою перешкодою на шляху їхньої професійної самореалізації. З початку пандемії, за даними дослідження [2], жінок почали у 1,8 раза частіше звільняти з роботи ніж чоловіків.

Особливо гостро постає питання чи залишатимуться працівники відданими підприємствам на яких працюють. Низка дослідників припускають, що працівники зможуть легко змінити місце роботи, тому що у них більше не буде якихось своїх пріоритетів: робота близько знаходиться біля дому, близькі друзі на роботі тощо [3].

Зазначимо також, що будь-який бізнес – це соціальне явище, яке відбувається у соціальній системі. Відповідно, без особистих розмов, без неформальних зустрічей за філіжанкою кави чи за обідом, людям бракуватиме самого процесу «живого» спілкування, завдяки якому все реалізується значно швидше. Також зазначимо, що протягом двох десятиліть спостерігається збільшення частки самотніх молодих людей віком за двадцять років. Ця проблема особливо актуальна для випускників навчальних закладів, які влаштовуються на свою першу роботу у новому місті. Загалом же *Zoom* і *Skype* не замінить особистих зустрічей. Люди незручно почуваються у віртуальному середовищі й швидко починають нудьгувати [4].

Отож, підсумовуючи зазначимо, що пандемія без сумніву вплинула, як на поведінку, так і на пріоритети людей, що відобразилось на організаційній культурі. Працюючи дистанційно з'являються проблеми, що пов'язані з низкою технічних причин. Вважаємо, що у майбутньому менеджери поєднуюватимуть переваги суспільної взаємодії із сильними сторонами дистанційної роботи. Водночас відмітимо, що дистанційна праця в якійсь мірі залишатиметься у нашому житті, оскільки ми ніколи не знаємо, що на нас чекає у майбутньому. Наприклад, коли через погіршення погодних умов у лютому 2021 трапився транспортний колапс, його вдалося швидко подолати завдяки попередньо здобутому досвіду дистанційної роботи та навчання. Оскільки, вдалося дуже швидко перейти до звичного ритму роботи, залишаючись у своїх домівках та працюючи он-лайн. Тому констатуємо, що дистанційна форма роботи та навчання ще неодноразово застосовуватиметься. Вивчення її специфіки, переваг і недоліків та її впливу на організаційну культуру є актуальним напрямом подальших наукових досліджень.

-
1. Форум майбутнього – веб-сайт. URL : <https://futureforum.com>.
 2. BBC news – веб-сайт. URL : <https://www.bbc.com/ukrainian/features-54842038>.
 3. Human Capital practice – веб-сайт. URL: <https://www.pwc.com/gx/en/services/people-organisation/publications/workforce-of-the-future.html>.
 4. Мемкалф Т. "Slack's Chairman Was Raised in a Log Cabin. Now He's Worth \$1.3 Billion". Fortune. 2019. URL : <https://fortune.com/2019/06/19/slack-ipo-chairman-net-worth/>.

Козак Анастасія,
здобувач вищої освіти, бакалавр, спеціальність 073
Інституту управління, психології та безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)
Науковий керівник:
Михаліцька Н.Я.,
кандидат державного управління, доцент,
доцент кафедри менеджменту
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Проблема формування економічної культури суспільства є досить актуальною, оскільки від участі людини в суспільстві, рівня її економічних знань і умінь господарювання, розвитку економічної свідомості та мислення залежить стан розвитку національної економіки.

У широкому сенсі, вплив культури на економіку, слід розуміти як соціальну укоріненість всього економічного (тобто культурну укоріненість економіки), у вузькому сенсі – як відповідність існуючої моделі економічного розвитку типу і характеру домінуючої економічної культури [1].

Економічна культура особистості - це поєднання економіко-фінансової грамотності і психологічних якостей людини, завдяки чому людина здатна діяти в соціально-економічному просторі і може бути виражено формулою «бути-робити-мати». Роз'яснення формули: «мати» - які матеріальні блага особистість бажає мати, «робити» - що особистість може робити, «бути» - ким особистості необхідно бути, для того щоб мати бажані матеріальні блага. Такий спосіб працює лише тоді, коли у особистості сформована економіко-соціальна культура, яка включає в себе не менше як 25% економічних знань і не менше 50% відсотків психологічних якостей, які відповідають вимогам того сектору соціально-економічного простору, до якого себе відносить особистість.

Тому, економічна культура особистості формується в процесі соціалізації через механізми одержання людиною прибутку для задоволення своїх матеріальних потреб. Соціальні умови життя і особисті якості значною мірою впливають на вибір особистості в якому із секторів створювати прибуток. Для того, щоб бути фінансово незалежною від різних життєвих обставин особистість, по-перше, може виступати найманим працівником і його прибуток – заробітна платня; по-друге, працює на себе і створює прибуток від своєї професійної діяльності; по-третє, організовує бізнес і отримує прибуток від підприємницької діяльності; по-четверте, є інвестором і створює свій прибуток за рахунок вкладання коштів в різноманітні проекти. Вибір різних шляхів, методів одержання прибутку, а також стратегії поведінки, вимагають від особистості різної економічної культури. В процесі економічної соціалізації людина повинні розвивати такі особистісні якості, як впевненість і вміння володіти собою.

Держава повинна орієнтувати тенденції розвитку суспільства і нації на підвищення загального рівня економічної культури, підтримувати культуру, розвивати мистецтво, якісно підвищувати рівень освіченості громадян. На практиці державне втручання опосередковано відображається у застосуванні на виробництві нової техніки і нових технологічних процесів, новітніх форм організації праці, впровадженні нових форм управління, розвитку інновацій, науки і підвищення рівня освіченості працівників.

Отже, економічна культура особистості, яка формується в процесі економічної соціалізації, характеризується активністю чи пасивністю підростаючого покоління, його прагнення до індивідуального успіху чи орієнтація на колективні досягнення, гармонійністю чи неузгодженістю елементів «Я-концепції». Економічна культура особистості, яка формується в процесі економічної соціалізації, це не тільки економічні знання, фінансова грамотність та інші навички, а, перш за все, особистісні якості, завдяки яким людина здатна діяти в економічному просторі. Чим вищі рівні економічної культури та технологічної незалежності, чим ефективніша організаційна структура та вищий

рівень кваліфікації персоналу; чим вища правова захищеність, тим вищий рівень економічної безпеки, і навпаки. Можна сказати, що особливість економічної культури полягає в тому, що як регулятор зв'язку економічної свідомості та економічного мислення вона значно більше, ніж будь яка інша, орієнтована на управління економічною поведінкою людей.

1. Рижиков В. С. Економічна культура: історичний аспект, аналіз та перспективи розвитку в умовах становлення економічних відносин ринкового типу. Актуальні проблеми економіки. 2015. № 1. С. 52-58. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/ape_2015_1_8.

Костів Степан,
здобувач вищої освіти, магістр, спеціальність 072
Інституту управління, психології та безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)
Науковий керівник:
Мойсеєнко І.П.,
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів та обліку
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ БЕЗПЕКИ ДІЛОВИХ ВІДНОСИН

Економічна безпека суб'єктів підприємництва формується в процесі реалізації різного роду ділових відносин, які забезпечують їх функціонування. В системі економічної безпеки підприємства передбачається виконання процедур збору та комплексного аналізу інформації щодо учасників ділових відносин. При цьому враховують дані про реєстрацію та функціонування ділового партнера. На етапі реєстрації суб'єкта підприємництва встановлюється відповідність його документів вимогам нормативно-правової бази, вказаної в табл.1.

Таблиця 1

Нормативна база реєстрації суб'єктів підприємництва

Закони України	Мета впровадження
«Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань».	Регулює відносини у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб підприємців та громадських формувань
«Про надання послуг у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань у скорочені строки	Регулює відносини у сфері надання послуг державної реєстрації
«Про затвердження форм заяв у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань»	Визначає форму заяв щодо державної реєстрації СП

Джерело: власна розробка автора

Закон з питань реєстрації суб'єктів підприємництва передбачає обов'язковість внесення до єдиного державного реєстру інформації про кінцевого бенефіціарного власника юридичної особи. Крім цього в Україні існує адміністративна та кримінальна відповідальність за невідкриття бенефіціарів [1].

При цьому враховується економіко-правовий аналіз щодо верифікації діяльності юридичних осіб, який включає вивчення питань, висвітлених в табл.2.

Таблиця 2

Економіко-правовий аналіз верифікації юридичних осіб [3]

Перелік перевірок	Ознаки сумнівності діяльності
верифікація реквізитів реєстрації	звірення з базою ЄДРПОУ, з даними платників податків у ДФС дані про відсутність будь-якої діяльності за вказаний звітний період суперечливий характер руху грошових коштів по розрахункових рахунках відсутності виробничих потужностей, складських приміщень, автотранспорту, іншого рухомого та нерухомого майна; діяльності передбаченої класифікатором видів економічної діяльності; кількості працівників, розмірів доходів, сплачених податків та платежів
верифікація реквізитів адреси реєстрації	назви ("фіктивні фірми" мають назву, співзвучну з назвами державних структур) податкової адреси (існування адреси масової реєстрації, вказування неіснуючої адреси або адреси, за якою підприємство знаходиться не може);
перевірка ознак протиправної фінансової діяльності ("конвертаційних центрів" та/або "фіктивних фірм")	встановлення бенефіціарних власників; наявність високих показників діяльності у новостворених структурах; реєстрація значної кількості суб'єктів господарювання з великими показниками діяльності на одну особу (фізичну чи юридичну), перебування на керівних посадах (директора / бухгалтера) однієї й тієї ж особи; надходження чи витрачання коштів у великих розмірах чи значна кількість фінансових операцій під виглядом "оплати" різноманітних товарів, послуг тощо; використання кореспондентських рахунків для взаєморозрахунків з іноземними структурами тощо.

Отримані повідомлення від перелічених вище суб'єктів розділяються відповідно ступеня ризику ділових операцій та аналізуються з врахуванням інформації стосовно типологічних схем, посадових осіб, підприємств та бенефіціарних власників з національних та міжнародних джерел даних про них [1]. За результатами такого комплексного аналізу створюються дос'є учасників ділових відносин.

Сучасні вимоги для ідентифікації та верифікації учасників ділових відносин передбачають верифікацію з допомогою інтернет джерел [2]. Дистанційна ідентифікація дозволяє використовувати способи представлені в табл.3.

Таблиця 3

Способи ідентифікації та верифікації клієнтів

Способи та варіанти використання моделей	
Фізичний	
Передбачає фізичну присутність клієнтів та наявності копій оригіналів реєстраційних документів	
Дистанційний	
При використанні спрощених моделей верифікація клієнтів передбачає використання: даних бюро кредитних історій та BankID НБУ, наявності КЕП, зчитування даних із чипа біометричного документа.	При повноцінних моделях передбачає використання BankID НБУ, ресурсу державних онлайн-послуг "ДІЯ", кваліфікованого електронного підпису (КЕП), сеансу відеотрансляції

Джерело: розроблено автором

Як свідчать міжнародний досвід та дослідження Держфінмоніторингу зростають комплаєнс ризики в діяльності сучасних суб'єктів підприємництва. Для забезпечення економічної безпеки та стійкого функціонування суб'єктів підприємництва необхідно розширити перелік комплаєнс ризиків та впровадити моніторинг верифікації стейкхолдерів юридичних та фізичних осіб.

1. Про строки та порядок подання інформації про кінцевого бенефіціарного власника URL: <https://medoc.ua/blog/pro-stroki-ta-porjadok-podannja-informacii-pro-kincevogo-beneficiarnogo-vlasnika-v-oficijnomu-rozjasnenni-minjustu>
2. Пропозиції ОФУ до проекту положення про здійснення фінмоніторингу стосовно верифікації. URL: <https://afi.org.ua/articles/propoziciyi-ofu-do-proektu-polozhennja-pro-zdiysnennja-fin-monitoringu-stosovno-verifikacii>
3. Порядок здійснення агентом ідентифікації та верифікації клієнта URL: https://finmonitoring.in.ua/wp-content/uploads/2020/04/customer_due_diligence_2020.pdf

Лучик Павло,

здобувач вищої освіти, бакалавр, спеціальність 076

Факультету фінансів, підприємництва та обліку

(Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича)

Науковий керівник:

Зибарева О.В.,

доктор економічних наук, доцент,

завідувач кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності

(Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича)

ОЦІНКА СКЛАДНИКІВ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У СИСТЕМІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

В системі економічної безпеки держави важливе місце належить соціальній відповідальності бізнесу на засадах сталого розвитку. В теперішніх умовах глобальних світових політичних та економічних потрясінь на фоні пандемії Covid 19 сталий розвиток через підвищення рівня соціальної відповідальності стає нормою функціонування бізнесу, оскільки це дає можливість отримувати як економічні вигоди, що призводить до зростання вартості бізнесу, так і вигоди іміджевого характеру, що сприяє підвищенню лояльності споживачів і позитивно впливає на ділову репутацію підприємства.

Реалізація економічного складника соціальної відповідальності бізнесу відповідає Цілі 8 Порядку денного ЦСР 2015-2030 рр., що передбачає «стійке зростання ВВП на основі модернізації виробництва, розвитку інновацій, підвищення експортного потенціалу, виводу на зовнішні ринки продукції з високою часткою доданої вартості» (завдання 8.1) та «підвищення ефективності виробництва на засадах сталого розвитку високотехнологічних конкурентних виробництв» (завдання 8.2) [1]. Аналіз показників економічного складника соціальної відповідальності бізнесу за офіційними даними Державної служби статистики України [2] дозволив зробити висновок щодо позитивної динаміки зростання обсягів виробництва та реалізації продукції упродовж 2017-2019 рр. (в тому числі і у розрахунку на душу населення), проте темпи зростання даних показників уповільнились у 2019 році. Дані щодо фінансових результатів, отриманих підприємствами України, показали наявність стабільну частку збиткових підприємств, що зберігалась на рівні 26-27%. Аналіз динаміки валового нагромадження капіталу та капітальних інвестицій у високо- та середньотехнологічні види економічної діяльності показав зростання обсягів капітальних інвестицій в абсолютній величині зі зменшенням темпів приросту за 2017-2019 рр. Зростання обсягів інвестицій в основний капітал було зумовлено як пожвавленням виробничої активності підприємств, так і впровадженням швидкісного Інтернету четвертого покоління, внаслідок чого приріст капітальних інвестицій у сфері інформації та телекомунікації становив у 2019 році порівняно з 2018 роком 41,9%.

Діджиталізація є важливим чинником розвитку сучасних бізнес-процесів, яка вимагає від усіх учасників ринку швидко адаптовуватись до цифрових трансформацій. Аналіз рівня цифровізації сфери підприємництва за даними вибірових обстежень, проведених Державною службою статистики у 2017-2019 рр. [3-4], дозволив зробити висновки щодо зростання кількості підприємств, що використовують в своїй діяльності комп'ютери (на 9,5% за період), підключаються до мережі інтернет (на 10,4%), створюють інтерактивні сайти (на 10,5%), використовують соціальні мережі у підприємницькій діяльності (на 22,6%). Проте частка таких підприємств залишається ще порівняно низькою, а в своїй діяльності вони використовують більшою мірою

найпростіші підходи використання ІКТ (надсилання / отримання повідомлень, здійснення банківських операцій, отримання інформації про товари і послуги тощо), а більш складні моделі (аналіз великих даних, хмарні обчислення, 3D-друк) використовують лише до від 1,5 до 6% підприємств. Враховуючи світові та європейські тенденції, а також перспективи щодо зростання українського ринку цифрових технологій діджиталізація підприємницької діяльності дозволить не тільки зекономити час і ресурси, та отримати альтернативні канали збуту та збільшити прибуток, але й розвинути їхню технологічну базу, розбудувати інфраструктуру, скоротити розвив у цифровому розвитку із розвинутими економіками, а в умовах пандемії – забезпечити більшу готовність до викликів, які сьогодні диктує середовище.

Аналіз формування соціальної відповідальності у трудових відносинах підприємств України [2] показав позитивну динаміку зростання зайнятості упродовж 2017-2019 рр. (у 2018 році на 2,5%, у 2019 році на 7,5%), а також зростання витрат на утримання персоналу (на 58,1% за весь аналізований період) внаслідок зростання кількості найманих працівників (на 9,2%) та мінімальної зарплати. Спостерігається позитивна тенденція до зростання розміру номінальної зарплати персоналу підприємств (в т.ч. її розміру у відсотках до прожиткового мінімуму для працездатних осіб), а також реальної зарплати працівників. Відповідно зросла й середньомісячна заробітна плата, яка є найвищою в сфері авіаційного транспорту, фінансової та страхової діяльності, інформації та телекомунікації. Негативним є той факт, що жінки продовжують отримувати заробітну плату, нижчу за зарплату чоловіків (у 2019 році на 22,8%). Позитивною тенденцією є зростання продуктивності праці, темпи зростання якої у розрахунку на 1 штатного працівника становили за аналізований період 15-16% у рік. Розміри плинності персоналу упродовж 2017-2019 рр. перебувають у діапазоні 31,6%-32,7% до середньооблікової чисельності штатних працівників. Дослідження показало позитивну тенденцію до зменшення кількості штатних працівників, зайнятих на роботах зі шкідливими умовами праці.

Екологічна складова соціальної відповідальності є однією з ключових вимог виходу українських компаній на світовий ринок, на якому екологічність товарів та послуг є вагомим конкурентним перевагою. У 2019 році суб'єктами підприємницької діяльності було вкладено коштів в обладнання та устаткування для контролю за забрудненням навколишнього середовища для запобігання забрудненню (в основному, очисного обладнання) на суму 5471 млн. грн. (що менше показника 2017 року на 3,8%), при чому найбільше коштів підприємствами було спрямовано на захист оточуючого повітря та клімату (54% у 2019 році), а також на устаткування по збору та ліквідацію відходів (19,8% у 2019 році) [5, с. 132]. Капітальне

фінансування в обладнання з екологічно більш чистими технологіями також зменшилось і становило 3519,4 млн. грн. [5, с. 134]. Поряд з тим слід зауважити на зростанні поточних витрат суб'єктів господарювання України на захист навколишнього середовища (за аналізований період – на 20,4%).

Загалом можемо зробити висновок, що на фоні позитивної динаміки розвитку всіх складників соціальної відповідальності суб'єктів підприємницької діяльності України продовжують існувати обмеження, які гальмують прогрес у досягненні цільових орієнтирів, окреслених Порядком денним ЦСР 2015-2030.

-
1. Цілі сталого розвитку Україна : ЦСР 8 «Гідна праця та економічне зростання» : моніторинговий звіт. К.: Державна служба статистики України, 2020. 96 с.
 2. Державна служба статистики України (2021). URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 6.03.2021).
 3. Використання інформаційно-комунікаційних технологій на підприємствах України у 2018-2019 рр. (Державна служба статистики, 2020). URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 6.03.2021).
 4. Використання інформаційно-комунікаційних технологій на підприємствах України. Статистичний бюлетень. URL: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publinform_u.htm (дата звернення 6.03.2021).
 5. Діяльність суб'єктів господарювання 2019: статистичний збірник. Київ: Державна служба статистики України, 2020. 153 с.

Мандзюк Тетяна,
здобувач вищої освіти, бакалавр, спеціальність 072
Інституту управління, психології та безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)
Науковий керівник:
Козій І.С.,
старший викладач кафедри фінансів та обліку
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКОЮ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

Сучасні умови функціонування підприємств обумовлені високим ступенем нестабільності і нестійкості, пов'язані із ситуацією, що склалася під впливом загальносвітової економічної кризи.

Це викликає загальне зниження рівня економічної безпеки підприємств, а, отже, і можливості забезпечення їх сталого розвитку [1]. В умовах несприятливої ринкової середовища підприємствам постійно доводиться приймати рішення щодо виживання та захисту від впливу негативних факторів.

Цих факторів досить багато і всі вони впливають на підприємство по-різному. В процесі функціонування підприємств, їх власники і керівники змушені адаптуватися до виникнення цих негативних явищ і

вживати заходів щодо їх попередження, знешкодження та нейтралізації. Сфера економічної безпеки підприємства є найбільш складною ділянкою, яка повинна бути стратегічно спрямована, оскільки об'єднує у собі елементи усіх бізнес процесів функціонування підприємства.

Сучасні ринкові відносини, невід'ємними характеристиками яких є висока ступінь невизначеності і ризику, нестабільність ринкового середовища, яке до сих пір знаходиться в стадії формування, створюють все більш складні умови для адаптації та ефективного функціонування підприємницьких структур. Питання адаптації до мінливих умов зовнішнього середовища для промислових підприємств особливо актуальне, враховуючи те, що ефективність їх діяльності визначається соціально-економічними факторами. Успішна реалізація процесу перетворення в тимчасову багатофункціональну галузь, ефективно функціонуючу, незалежно від змін навколишнього середовища, повинна стати стратегічним орієнтиром, досягнення якого вимагає цілеспрямованих зусиль для промислових підприємств і забезпечення належної підтримки з боку держаних інститутів (рис. 1). Основні функції в процесі формування та підтримки безпеки і стійкості суб'єктів господарювання повинні виконуватися на функціональному рівні, тобто безпосередньо на підприємствах.

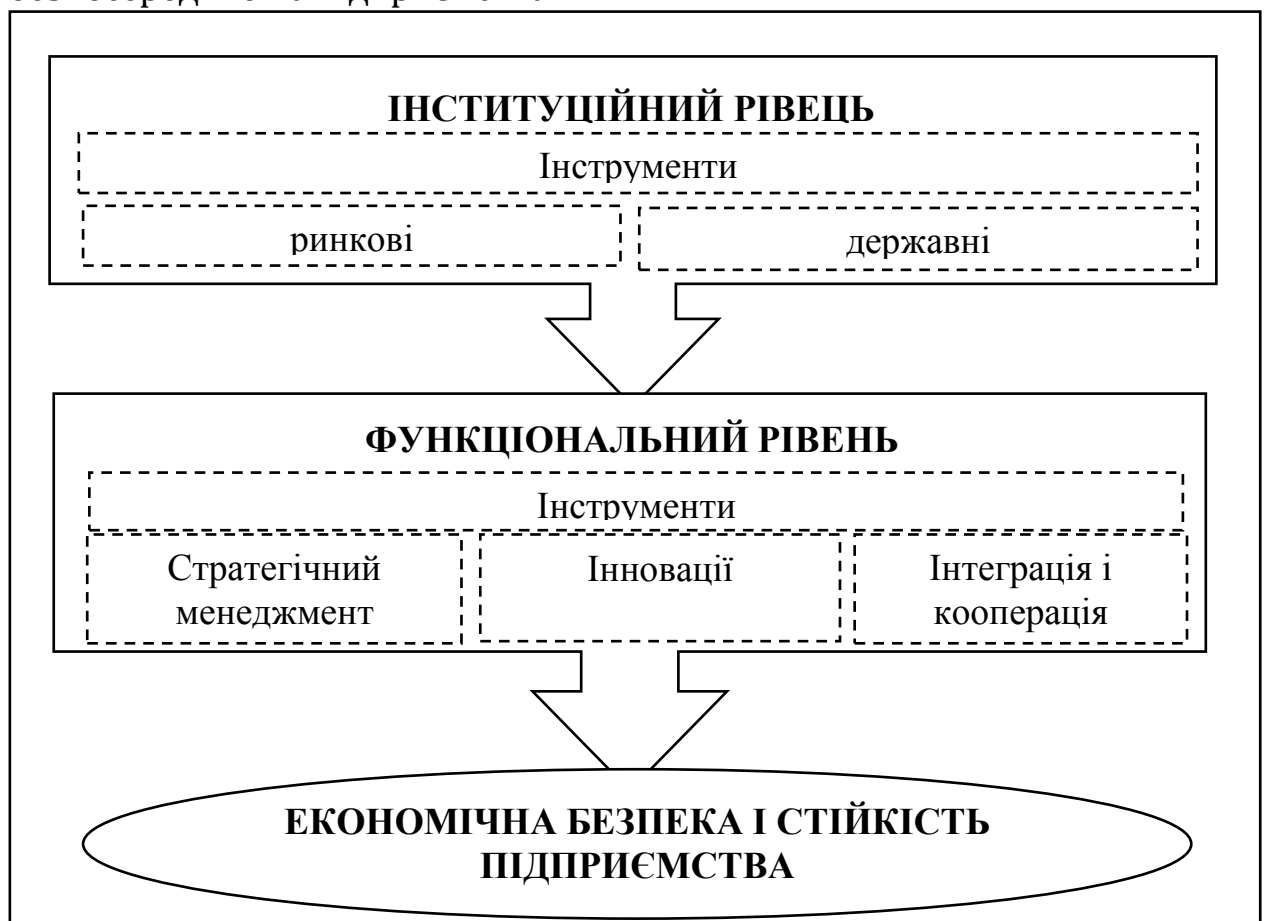

Рис. 1. Механізм формування економічної безпеки і стійкості промислових підприємств

Забезпечення та підтримка економічної стійкості підприємств передбачає їх здатність швидко адаптуватися до умов зовнішнього середовища, загострює потребу менеджерів у володінні достовірною і актуальною інформацією. Це обумовлює необхідність формування ефективного механізму інформаційного забезпечення підприємств.

Значна кількість факторів навколишнього середовища впливає на діяльність підприємств. Однак, не можна забувати, що ефективна діяльність підприємств галузі залежить від самих підприємств (табл. 1).

Таблиця 1

PEST аналіз промислових підприємств України

<i>політичні фактори</i>	<i>економічні чинники</i>
1. Військові дії на сході України і анексія Криму. 2. Активізація співробітництва з країнами Європейського Союзу. 4. Приватизація промислових підприємств	1. Низький платоспроможний попит на внутрішньому ринку. 2. Відсутність належної державної підтримки. 3. Недосконала податкова і митна політика. 4. Недостатність інвестицій і фінансових ресурсів
<i>соціальні чинники</i>	<i>технологічні чинники</i>
1. Скорочення чисельності працездатного населення. 2. Відтік кваліфікованих кадрів за кордон і в інші галузі. 3. Недостатня чисельність кваліфікованих управлінських і виробничих кадрів. 4. Відсутність адекватного персоналу. 5. Недостатній рівень оплати праці і мотивації праці в галузі.	1. Низький рівень конкурентоспроможності галузей через технологічне відставання. 2. Низький рівень конкурентоспроможності галузей через низьку якість продукції. 3. Ставлення до поставок сировини і комплектуючих з інших підприємств або інших країн. 4. Незначний рівень імпортозаміщення

Стан захищеності та відповідний рівень економічної безпеки залежить від впливу екзогенних і ендогенних факторів які можуть мати характер об'єктивних (визначаються законами соціально-економічного розвитку, природи, рівнем розвитку інституційного середовища), суб'єктивних (визначаються потребами, мотивами та інтересами зацікавлених сторін) і змішаних (визначаються з урахуванням накладення об'єктивних і суб'єктивних факторів при відповідних умовах).

Таким чином, основний вплив на економічну безпеку за її складовими повинен бути спрямований на досягнення стратегічних і тактичних цілей діяльності підприємств у процесі проходження етапів їх життєвого циклу.

1. Козаченко Г.В., Ляшенко О.М. Генеза економічної безпеки підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vsunu/2010_3/Kozachenko.pdf

2. Данілова Е.І. Загальні та функціональні цілі управління економічною безпекою. Проблеми системного підходу в економіці: збірник наукових праць. Випуск 2(70), Частина 1, Київ-2019, с. 99-103.

Маньків Петро,
здобувач вищої освіти, бакалавр, спеціальність 073
Інституту управління, психології та безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)
Науковий керівник:
Леськів Г.З.,
кандидат технічних наук, доцент,
завідувач кафедри менеджменту
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ТОВАРНОЇ ПОЛІТИКИ КОМПАНІЇ У МІЖНАРОДНОМУ МАРКЕТИНГОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Сьогоднішній ринок збуту у міжнародному маркетинговому середовищі характеризується надзвичайно швидким темпом розвитку, а також щоденною потребою пошуку та аналізу нових сегментів ринку.

Для ефективної організації товарної політики компанії у міжнародному маркетинговому середовищі, компанії повинні усвідомити важливість такого елементу як товар. Компанія повинна володіти постійною та організованою стратегією товарної політики, що повинне забезпечитись досконалою структурою асортименту, постійного місця збуту та стабільними прибутками.

На нашу думку, цими напрямками повинні стати наступні:

1. Поліпшення якісних та кількісних характеристик продукції. Для цього необхідно здійснити наступні кроки: - реалізація анкетування цільової споживчої групи для визначення головних конкурентних переваг; - реалізація всіх можливих перевірок якісних та кількісних характеристик продукції шляхом залучення як власних технологів та менеджерів, так і користуючись послугами спеціалізованих фірм; - впровадження різноманітних дій щодо стимулювання збуту товарної продукції.

2. Розширення власної клієнтської бази. Що відбувається за рахунок наступних кроків: - активний пошук нових клієнтів; - імплементація нових критеріїв співпраці з клієнтами – організація програм лояльності, знижок, бонусних програм, програм розстрочок та інших заохочень; – адаптація реклами та проведення специфічних зібрань для покупців.

3. Виключення нерентабельної товарної продукції.

Для наочного відображення основних шляхів удосконалення проведення товарної політики компанії у міжнародному маркетинговому середовищі, нами була побудована схематична мапа досягнення поставлених цілей (рис.1).

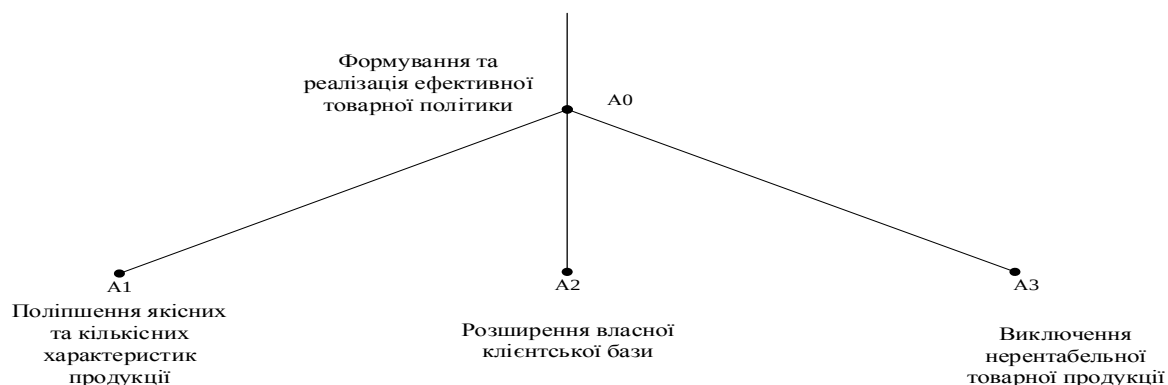

Рис.1. Схематична карта основних шляхів удосконалення проведення товарної політики у міжнародному маркетинговому середовищі

Для подальшого уточнення та специфікації основних шляхів удосконалення проведення товарної політики не достатньо лише виділити основні складові цього процесу. Важливим буде визначити основні елементи досягнення цього процесу (рис.2).

З огляду на рис.2, базовими елементами процесу формування та реалізації ефективної товарної політики є наступні:

- символами «І» позначаються основні інструменти, які будуть використовуватись під час побудови ефективної товарної політики. В нашому випадку вони будуть представлені фінансовими та матеріальними ресурсами компанії, а також належним інформаційно-методичним забезпеченням;
- символами «С» позначаються об'єкти керування процесом формування та реалізації ефективної товарної політики. На нашу думку, найбільш вдалими та впливовими елементами в цьому процесі можна вважати організаційно-нормативні документи компанії та інформація, яка отримана від спеціалізованих компаній, які займаються розвитком товарної політики.
- символами «М» будуть позначені суб'єкти, які будуть безпосередньо реалізовувати процес формування та проведення ефективної товарної політики.
- символами «О» будуть позначатись бажані виходи, які в результаті призведуть до основної мети – формування та реалізація ефективної товарної політики. В нашому випадку це будуть два елементи – отримання інформації про основні характеристики ринку збуту, а також отримання ефективних пропозицій щодо забезпечення процесу вдосконалення товарної політики.

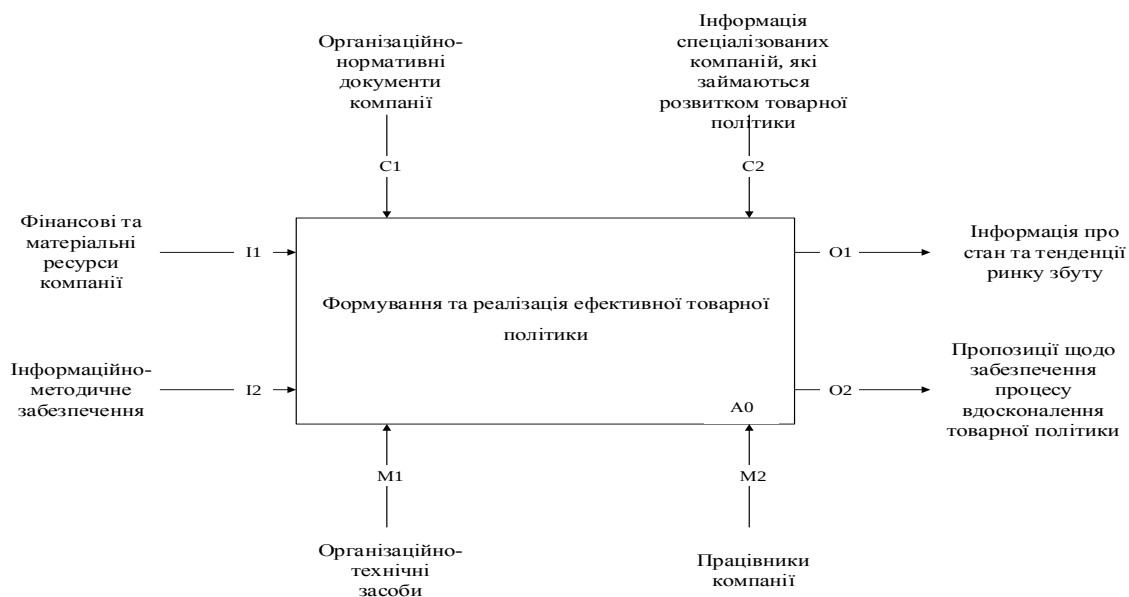

Рис.2. Базові елементи шляхів удосконалення проведення товарної політики у міжнародному маркетинговому середовищі

Таким чином, в результаті дослідження основних шляхів удосконалення товарної політики у міжнародному маркетинговому середовищі, нами було сформовано схематичну карту її поліпшення, а також зазначено основні елементи, які при цьому будуть використовуватись.

1. Ілляшенко С.М. Маркетингова товарна політика промислового підприємства: управління стратегіями диверсифікації : монографія. Суми: Університетська книга, 2019. 328 с.
2. Каліченко О. Формування маркетингової товарної політики підприємства в сучасних економічних умовах. Економіка. Управління. Інновації. Вип.1.2017.С.1-12.

Мекелита Наталія,
здобувач вищої освіти, бакалавр, спеціальність 073
Інституту управління, психології та безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)
Науковий керівник:
Левків Г.Я.,
доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри менеджменту
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

РИЗИКИ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ: СУТНІСТЬ ТА ШЛЯХИ ПРОТИДІЇ

В умовах системної економічної кризи в нашій країні на діяльність підприємств впливають негативні фактори зовнішнього середовища.

Підприємствам доводиться працювати в умовах перманентних небезпек, загроз і ризиків. У цих умовах їх системи забезпечення безпеки повинні приділяти постійної увагу розв'язку проблеми зниження рівня ризиків і загроз для їхньої діяльності.

Успішно розв'язати такі складні проблеми в умовах високої невизначеності процесів, які відбуваються на ринку можна тільки застосовуючи ефективні технології по забезпеченню безпеки.

Основними напрямками діяльності системи економічної безпеки підприємства по протидію ризикам повинні бути: оцінити рівень небезпек, загроз і ризиків, використовуючи показники ризиків; знаходити найбільш уразливі місця в діяльності підприємства, що знижують рівень його економічної безпеки, і розробляти ефективні заходи для рівня економічної безпеки; формувати довгострокові програми по реалізації стратегічних і тактичних цілей підприємства, по забезпеченню ефективності роботи системи забезпечення безпеки підприємства, з обліком реальних і потенційних ризиків; підготовці фахівців, що здійснюють свою діяльність в області забезпечення економічної безпеки; проводити аналіз роботи системи безпеки підприємства з урахуванням існуючих загроз і ризиків; вчасно виявляти й аналізувати знову виникаючі загрози й ризики для діяльності підприємства; застосовувати ефективні технології по зниженню рівня загроз і ризиків [3].

Сучасна ситуація у світовій і вітчизняній економіці ставить перед підприємствами нові завдання, зумовлювані підвищеними вимогами до систем забезпечення їх економічної безпеки. Необхідно розробляються нові способи ефективного управління підприємствами в області забезпечення їх економічної безпеки.

Необхідно особлива увага звернути на створенні на підприємстві програми управління ризиками відносно забезпечення економічної безпеки підприємства, які як мінімум: визначають ризики для діяльності економічної безпеки підприємства; забезпечують прийняття коригувальних дій, необхідних для підтримки прийнятного рівня економічної безпеки підприємства; передбачають проведення постійного моніторингу й регулярної оцінки забезпечуваного рівня економічної безпеки підприємства; мають своєю метою постійне підвищення загального рівня економічної безпеки підприємства [1].

У період активної інтеграції України у світову економіку необхідно привести у відповідність уже існуючої методики оцінки рівня економічної безпеки підприємств до вимог світових стандартів безпеки. Розробка методів оцінки ризиків у системі управління безпекою польотів, її впровадження на авіапідприємствах і ефективне використання, стає новим методом управління виробництвом, оскільки охоплює всі способи технічного контролю й систему менеджменту якості. Потрібно відзначити, що застосування методів оцінки ризиків на

підприємстві буде ефективним тільки при застосуванні як "активного" так і "про активного" способу управління. Усі вищеописані способи управління мають на меті підвищення рівня економічної безпеки підприємства. І вдосконалювання управління діяльністю його системи безпеки, а також самим підприємством.

При застосуванні методів управління ризиками необхідно оцінювати ризики в певних напрямках або етапах діяльності підприємстві з урахуванням існуючих небезпек у зовнішньому й внутрішньому середовищі.

Тому ціль будь-якого процесу управління системою безпеки підприємства полягає в тому, щоб ідентифікувати, усунути й контролювати ризики, а також пов'язані з ними потенційні небезпеки.

Для забезпечення ефективної роботи системи забезпечення економічної безпеки підприємства необхідно особливу увагу приділити рішенню проблеми організації ефективного управління всіма її елементами. Для цього необхідно створити відповідний механізм управління як ризиками так і всієї системою безпеки підприємства взагалі. Механізм управління дуже складне явище соціального життя. Управління ризиками в системі безпеки підприємства є складним явищем, що характеризується змістовним і часовими аспектами. У змістовному аспекті управління складається з певного набору функцій, а в часовому аспекті - із сукупності стадій процесу[2].

Керування ризиками в системі безпеки підприємства являє собою складний управлінський процес. Ціль цього процесу залучити усі корпоративні ресурси підприємства для зниження рівня ризиків і попередження ризиків, які когут нанести серйозна втрата економіці підприємства і його безопарному функціонуванню на ринку.

-
1. Єрмошенко М.М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення / М.М. Єрмошенко. – К. : КНТЕУ, 2001. – 309 с.
 2. Власюк О. С. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку / О. С. Власюк ; Нац. ін-т пробл. міжнар. безпеки при Раді нац. безпеки і оборони України. – К., 2008. – 48 с.
 3. Економічна безпека: навч. посіб. / З. С. Варналій [та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. З. С. Варналія / З. С. Варналій. – К. : Знання, 2009. – 647 с.

Михайлюк Анастасія,
здобувач вищої освіти, бакалавр, спеціальність 073
Інституту управління, психології та безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)
Науковий керівник:
Воронка О.З.
кандидат економічних наук,
викладач кафедри менеджменту
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ПРИЙНЯТТЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ УПРАВЛІНСЬКОГО РІШЕННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ КЕРІВНИКА

Прийняття рішень є важливою частиною управлінської діяльності. Образно кажучи, прийняття рішень можна назвати «центром», навколо якого обертається життя організації. Відповідальність за прийняття важливих рішень – важкий моральний тягар, що особливо яскраво виявляється на вищих рівнях управління. Тому керівник, як правило, не може приймати непродуманих рішень.

Технологія менеджменту розглядає управлінське рішення як процес, що складається з трьох стадій: підготовки, прийняття і реалізації рішення.

Економічний аналіз ситуацій на мікро- й макrorівнях здійснюється на стадії підготовки управлінського рішення. Він включає пошук, збирання та обробку інформації. Водночас виявляються і формуються проблеми, що потребують розв'язання. Розробка й оцінка альтернативних рішень і курсів дій, що проводяться на основі багатоваріантних розрахунків, відбуваються на стадії прийняття рішень. При цьому проводиться відбір критеріїв вибору оптимального рішення – вибір і прийняття найкращого рішення.

Саме тому у літературі із менеджменту рішення розглядають як вибір альтернативи [1, с. 78], яка характеризує процес та підсумок управління і є результатом роздумів, дій, намірів, висновків, міркувань, обговорень, постанов та інших дій керівника, спрямованих на реалізацію цілей управління.

На стадії реалізації рішення вживають заходів щодо конкретизації рішення і доведення його до виконавців, здійснюють контроль за ходом його виконання, вносять необхідні корективи й дають оцінку отриманого від виконання рішення результату. Свій конкретний результат має кожне управлінське рішення. Тому метою управлінської діяльності є надходження таких форм, методів, засобів та інструментів, які за конкретних обставин і умов могли б сприяти досягненню оптимального результату [4, с. 345].

При прийнятті рішень керівник має враховувати фактори, які впливають на цей процес. Ними є: особисті якості керівника, його

поведінка, середовище прийняття рішень, інформаційні обмеження, взаємозалежність рішень, очікування можливих негативних наслідків, можливість застосування сучасних технічних засобів, наявність ефективних комунікацій, відповідність структури управління цілям та місії організації. Слід зазначити, що керівник має приймати серйозну увагу моральним аспектам розробки, прийняття і реалізації рішення [2, с. 211].

Як приклад можна навести модель поведінки керівника для забезпечення реалізації рішення, розроблену «Чейз Манхеттен Бенк» (США).

1. Гуманні стосунки з працівниками мають бути розвиненими на 100%.

2. Дружнє ставлення до співробітників не повинно переходити в панібратство.

3. Прагнення подобатись людям і самоутвердження керівника через досягнення конкретних результатів має бути у співвідношенні 30 % : 70 % .

4. Не використовувати працівників в особистих цілях, а допомагати їм у розв'язанні їхніх проблем, сприяючи тим самим досягненню власних цілей.

5. Ефективний управлінець лише на 20 % залежить від зовнішніх впливів, а на 80 % – керує ситуацією.

6. Використовувати для цього адміністративну владу вкрай не бажано.

7. Прагнення за будь-яку ціну виконати завдання. Аж до звільнення працівників, призводить до небезпечних наслідків.

8. Незадоволеність результатами роботи працівників не повинна бути помітною, краще цього не показувати [3, с. 112].

Отже, ефективність рішення забезпечується не лише технологічним підходом до його розробки й реалізації, але у великій мірі залежить від моральних та особистих якостей керівника. Ухвалення рішення – прерогатива керівника, який розглядає запропонований варіант рішення з позиції особи, яка функціонально зобов'язана довести це рішення до виконавця, а також забезпечувати контроль виконання, оскільки ефективне рішення повинно найбільш повно забезпечувати досягнення поставленої організацією мети.

-
1. Василенко В.А. Теорія і практика розробки управлінських рішень: навч. посібник. К.: ЦУЛ, 2003. 420 с.
 2. Гнатієнко Г., Снитюк В.Є. Експертні технології прийняття рішень: Монографія. К.: ТОВ «Маклаут», 2008. 444 с.
 3. Дерлоу Дес. Ключові управлінські рішення. Технологія прийняття рішень: пер. з англ. К.: Всеуито, Наукова думка 2001. 242 с.
 4. Діденко В.М. Менеджмент : підручник. К.: Кондор, 2008. 584 с.

Мойсак Юлія,
здобувач вищої освіти, бакалавр, спеціальність 073,
Інституту управління, психології та безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Янчик Ігор,
здобувач вищої освіти, бакалавр, спеціальність 073,
Інституту управління, психології та безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Науковий керівник:
Живко З.Б.,
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри менеджменту
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ОЦІНЮВАННЯ ПЕРСОНАЛУ З ПОГЛЯДУ БЕЗПЕКОЗНАВСТВА

Аналіз практичних рекомендацій та наукових досліджень показує, що значна увага приділяється питанням пошуку та добору персоналу на вакантні посади і значно менше подаються аналізи оцінювання персоналу в процесі діяльності підприємства. Причина мабуть в тому, що не завжди менеджери з персоналу та управлінці різних рангів хочуть «виносити сміття з хати». Якщо самі методики по оцінюванню персоналу подаються та описуються, то їх результати по кожному конкретному підприємству не розголошуються.

Як показує аналіз наукової літератури, оцінка персоналу охоплює поточну та перспективну сфери [1-2] (рис.1).

Рис. 1. Оцінювання персоналу

Особисті якості співробітника скеровані на усесторонню оцінку самої особистості, її емоційного та психологічного стану, надійності та лояльності працівника до своєї організації. Професійні якості працівника оцінюють за результатами роботи, встановлюють чи відповідають компетенції працівника посаді, яку він займає або обов'язкам, які він виконує. Результативність роботи персоналу оцінюють за цілою низкою показників ті, що відображають: 1) соціальну ефективність праці; 2) результативність праці окремого працівника; 3) продуктивність праці; 4) динаміку персоналу; 5) якість персоналу; 6) соціально-психологічний клімат в колективі; 7) стабільність і відданість персоналу; 8) рівень кваліфікації персоналу; 9) ступінь мотивації персоналу та його безпека тощо. Виходячи з цього, пропонуємо системний підхід до оцінювання персоналу в контексті забезпечення економічної безпеки організації.

В процесі дослідження ми провели аналіз трьох організацій, умовно позначимо їх А, Б, В за такими параметрами: (1) аналіз складу та чисельності персоналу за три роки; (2) аналіз кількісного та якісного складу персоналу; (3) рух робочої сили організації; (4) аналіз показників плинності кадрів, визначивши, що залучення до процесу оцінювання фахівців сторонніх компаній є досить ефективним. Зокрема, достатньо широко використовуються інструменти компанії Midot, а саме тести для оцінки персоналу:

- 1) оцінка благонадійності кандидата на посаду – Integritest;
- 2) оцінка лояльності персоналу – Trustee.

Стосовно першого параметру – благонадійності працівників слід зазначити, що правильне визначення цього фактору впливає на майбутню роботу працівника в організації. Чи буде він відданим справі? Чи буде допускати порушення дисципліни? Як буде ставитися до виконання функціональних обов'язків, тобто як буде працювати?

Стосовно другого параметру оцінки персоналу на лояльність – його важливість підкреслюється тим фактом, що персонал розглядається як фактор конкурентоспроможності, а відданість персоналу організації – сприймається як конкурентна перевага.

Ці інструменти компанії Midot дають можливість отримати і проаналізувати за блоками різносторонню інформацію про працівників, а саме: трудова біографія працівника; фінансові проблеми та наявні борги; схильність до азартних ігор; кримінальні зв'язки; вміння зберігати інформацію; схильність до поганих навичок; сексуальні викривлення; виробнича та професійна етика; агресія та мстивість; автобезпека та азарт водіння.

Тобто працівники за допомогою інструменту - оцінка лояльності персоналу – Trustee – додатково оцінюються за двома напрямками (1) лояльністю та (2) безпекою. Для правильного коментування пройдених тестів потрібна консультація спеціаліста Midot.

Крім цих двох інструментів, організації для оцінювання персоналу користуються послугами таких компаній як Profiles International (надає такий набір оцінок персоналу, який забезпечує організації конкурентні переваги); тести для забезпечення кадрової безпеки при прийомі на роботу - Profile XT (чи відповідає особа конкретній посаді) і Step one Survey (визначає головні цінності характеру особи; тести); Exstended DISC (комп'ютерний продукт, що визначає придатність особи для конкретної роботи).

Отже, будь-яка організація має індивідуально визначатися, які інструменти вона буде застосовувати для оцінювання стану кадрової безпеки організації в залежності від встановлених пріоритетів та фінансових можливостей.

-
1. Живко З.Б., Мартин О.М., Воронка О.З. Кадрова безпека через призму понятійно-категоріального апарату економічної безпеки підприємства. Глобальні та національні проблеми економіки. [Електронне наукове фахове видання] Випуск 22, 2018. С.165-17.
 2. Живко З.Б. Кадрова безпека в системі економічної безпеки підприємства. Науковий вісник. Одеський національний економічний університет. Всеукраїнська асоціація молодих науковців. – Науки: економіка, політологія, історія. № 20 (199), 2013. С. 127-135.

Пашенко Поліна,

аспірант спеціальності 073,
Навчально-наукового інституту економіки,
управління, права та інформаційних технологій
(Полтавська державна аграрна академія)

Севрюков Владислав,

аспірант спеціальності 073,
Навчально-наукового інституту економіки,
управління, права та інформаційних технологій
(Полтавська державна аграрна академія)

Солод Олександр,

аспірант спеціальності 073,
Навчально-наукового інституту економіки,
управління, права та інформаційних технологій
(Полтавська державна аграрна академія)

Науковий керівник:

Зось-Кіор М. В.,

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри менеджменту
(Полтавська державна аграрна академія)

МЕНЕДЖМЕНТ РЕСУРСОЗБЕРЕЖЕННЯ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Менеджмент ресурсозберігаючих інновацій на підприємствах ускладнюється дефіцитом інвестицій, низькою ефективністю

використання власних фінансових ресурсів кожним окремим підприємством, високим рівнем кредитного ризику, що властивий інноваційним проектам. У зв'язку з цим, пріоритетною задачею є постійна модернізація виробничих технологій, оптимізація взаємодії фінансово-кредитних організацій та підприємств, розробка та впровадження економічних механізмів менеджменту, що забезпечуватимуть максимально ефективне використання наявних у підприємств ресурсів, зокрема диверсифікації [1-6].

Так, мінімаксний критерій прийняття управлінських рішень, тобто додержання стриманого оптимізму, орієнтує на стратегію глибокого зосередження. Оцінка корисності за критерієм ілюструє коливання оптимальних рішень в ранговому порядку, тобто виключення оптимальної стратегії зводить до радикального переміщення по списку стратегії (табл. 1).

Таблиця 1

Розрахункові дані для визначення оптимальної стратегії управління галузевою структурою агропереробних підприємств Полтавської області за 2017–2019 рр.

Групи масштабу диверсифікації за коефіцієнтом (стратегії гравця)	Значення коефіцієнта оптимізму α				
	0,1	0,2	0,5	0,8	0,9
К _{дз} менше 0,1	30,49	42,00	76,53	111,05	122,56
К _{дз} від 0,1 до 0,2	0,01	3,54	14,13	24,71	28,24
К _{дз} від 0,2 до 0,3	37,98	44,03	62,20	80,37	86,42
К _{дз} від 0,3 до 0,4	65,99	69,41	79,67	89,93	93,35
К _{дз} від 0,4 до 0,5	53,04	58,08	73,22	88,36	93,40
К _{дз} від 0,5 до 0,6	61,83	69,70	93,31	116,93	124,80
К _{дз} від 0,6 до 0,7	46,04	56,03	86,01	115,99	125,98
К _{дз} від 0,7 до 0,8	33,68	38,92	54,63	70,35	75,59
К _{дз} від 0,8 до 0,9	12,48	20,99	46,51	72,02	80,53

* на перетині рядків та стовпців наведено прибуток на 100 грн. вкладених коштів

Отримані результати дозволяють встановити відповідну тенденцію зміни рішень, що приймає менеджер щодо зміни масштабу диверсифікації в залежності від сприйняття сприятливості реальності (рис. 1).

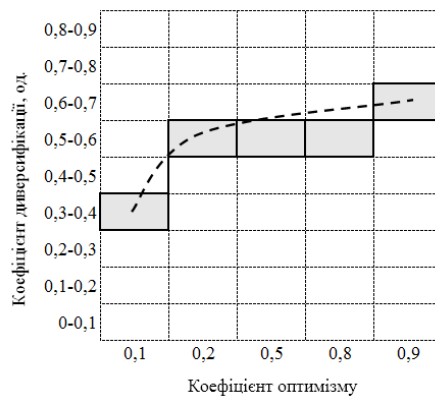

Рис. 1. Графік зміни масштабу диверсифікації від очікувань суб'єктів управління галузевою структурою агропереробних підприємств Полтавської області за 2017–2019 рр.

Відзначимо, що найбільш прийнятною є стратегія, яка має на увазі помірну диверсифікацію, яка проявляється індикатором коефіцієнту диверсифікації від 0,5 до 0,6. Загалом по характеру тенденції, що відображено на рис. 1 у вигляді пунктирної лінії, можна судити про зворотній характер управлінської реакції на сприятливість середовища. Найгірші умови провокують концентрацію ресурсокористування, і навпаки, сприятливі умови мотивують до розширення кількості вироблюваної продукції. Диверсифікація не сприймається засобом перестрахування, а сприймається, як засіб збільшення прибутковості і може бути рекомендована як ресурсовизначальний характер господарювання.

1. Isai O., Romashko O., Semenov A., Sazonova T., Podik I., Hnatenko I., Rubezhanska V. Methods of multi-criteria evaluation of economic efficiency of investment projects. *Journal of Project Management*. 2021. Vol.6. P. 93-98
2. Hnatenko I., Samborskyi O., Isai O., Parkhomenko O., Rubezhanska V., Yershova O. Modeling of foreign direct investment impact on economic growth in a free market. *Accounting*. 2020. 6 (5). P. 705-712.
3. Hnatenko I., Petryk O., Semenov A., Samiilenko A., Rubezhanska V., Patsarniuk O. Conceptual model for assessing the investment attractiveness of innovative projects of industrial enterprises. *Accounting*. 2020. 6 (7). P. 1345–1350.
4. Ganushchak-Efimenko L., Hnatenko I., Kozushko R., Rębilas R., Rubezhanska V., Krakhmalova T. Optimization Models of Investment Management in the Activities of Innovative Enterprises. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. 2020. Vol. 42 (3). P.225-234.
5. Rakhmetulina Z., Pokataieva O., Trokhymets O., Hnatenko I., Rubezhanska V. Optimization of the structure of an innovative cluster on a competitive basis in a free market. *Financial and credit activities: problems of theory and practice*. 2020. Vol.4. No. 35. P. 238-247.
6. Zos-Kior M., Hnatenko I., Isai O., Shtuler I., Samborskyi O., Rubezhanska V. Management of Efficiency of the Energy and Resource Saving Innovative Projects at the Processing Enterprises. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. 2020. Vol.42. No.4. P. 504-515.

Сліпченко Ганна,
здобувач вищої освіти, спеціальність 073,
(Одеська національна академія харчових технологій)
Науковий керівник:
Кравченко Ю.І.
викладач кафедри управління бізнесом
(Одеська національна академія харчових технологій)

СУТНІСТЬ ТА МЕТОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО-КАДРОВОЇ БЕЗПЕКИ

Мінливе середовище сучасності все більше вимагає від нас швидкого реагування та пристосування до нових реалій. Це стосується будь-якої сфери життєдіяльності, в тому числі економічного середовища.

Підприємництво з кожним роком все більше відходить від традиційних засад та принципів ведення комерційної діяльності, відаючи перевагу ситуаційності і гнучкості. Як наслідок, набирають вагу інтелектуальні та людські ресурси, які цьому передують.

Персонал, його безсумнівні та приховані знання – запорука успішності та ефективності будь-якого господарського суб'єкта. Але дана складова внутрішнього середовища підприємства є категорією доволі неоднозначною та багатоаспектною.

Трудовий колектив може бути як істотною перевагою підприємства, яка в силу своєї необмеженості мислення, багатозадачності, здатності до швидкої реакції на зміни і глибинного аналізу відкриває нові горизонти для розвитку, так виступати основною загрозою та причиною дестабілізації через складні і неочевидні внутрішні психологічні процеси. Тому загострюється питання ефективного забезпечення інтелектуально-кадрової безпеки [1. С.29-32].

Інтелектуально-кадрова безпека – це одна з багатьох складових економічної безпеки, що направлене на підтримку сталої кадрової політики, стійкого та раціонального забезпечення підприємства трудовими та інтелектуальними ресурсами, а також захист нематеріальних фондів та наукових здобутків.

Дослідження та аналіз вже існуючих наукових робіт та теорії, дало можливість визначити наявність кількох ключових підходів до трактування поняття інтелектуально-кадрова безпека.

У першому підході інтелектуально-кадрова безпека спрямована на вдосконалення управління персоналом підприємства.

За другим підходом, інтелектуально-кадрова безпека забезпечує збільшення ефективності використання інтелектуально-кадрового потенціалу.

Третій підхід окреслює інтелектуально-кадрову безпеку як складову економічної безпеки, що передбачає захист персоналу та інтелектуальних фондів підприємства [2. С.29-32].

Забезпечення інтелектуальної і кадрової складових економічної безпеки охоплює взаємопов'язані і водночас самостійні напрями діяльності того чи іншого суб'єкта господарювання:

- зорієнтований на роботу з персоналом фірми, на підвищення ефективності діяльності всіх категорій персоналу;

- на збереження й розвиток інтелектуального потенціалу, тобто сукупності прав на інтелектуальну власність або на її використання (у тому числі патентів і ліцензій) та на поповнення знань і професійного досвіду працівників підприємства [3].

Загрози інтелектуально-кадровій безпеці підприємства поділяють на зовнішні та внутрішні. До основних внутрішніх загроз інтелектуально-кадровій безпеки можна віднести низьку кваліфікацію фахівців, в тому числі управлінського апарату; невідповідність кваліфікації працівників займаний посаді; відсутність ефективної системи підбору кадрів.

Зовнішніми загрозами інтелектуально-кадровій безпеки слід вважати: інфляційні процеси в економіці та нестабільна політична ситуація в країні; вплив різного роду чинників, сформованих під дією особистих обставин; недостатність державних програм по соціальному захисту населення [4].

Відповідно до існуючих загроз, виокремлюють такі основні методи забезпечення кадрової безпеки підприємства: економічні, технологічні, організаційні, соціально-психологічні, адміністративні та дисциплінарні [5].

Отже, інтелектуально -кадрова безпека підприємства як складова системи економічної безпеки підприємства відображає рівень безпеки основного ресурсу підприємства — його працівників, а як наслідок їх інтелектуальної діяльності. Кадри — це основна рушійна сила ефективного функціонування підприємства. Рівень захищеності кадрів та інтелектуальних здобутків впливає на рівень захищеності самого підприємства від зовнішніх та внутрішніх загроз, оскільки лише працівники, які почувають себе в безпеці здатні бути лояльними, відповідно, і продуктивними та відданими інтересам підприємства.

1. Яременко О. Ф. Кадрова безпека підприємства: концептуальні основи забезпечення. Вісник Хмельницького національного університету. 2016. № 2. Том 1. С.29-32. 2) Ареф'єва О. В., Литовченко О. Ю. Кадрова складова в системі економічної безпеки машинобудівних підприємств. Актуальні проблеми економіки. 2008. № 11. С.29-32.

2. Козаченко Г. В., Ляшенко О. М., Морозюк Н.С. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення : монографія. К.:Лібра, 2003. 280 с.

3. *Льяшенко, С. М. Складові економічної безпеки підприємства і підходи до їх оцінки. Актуальні проблеми економіки. 2013. № 3. С.12-19.*
4. *Лашенко О.Ю. Кадрова безпека як підсистема в системі економічної безпеки підприємства. URL: http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/pspe/2007-3/laschenko_307.htm.*

Стасюк Софія,
здобувач вищої освіти, бакалавр, спеціальності 073
Інституту управління, психології та безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Науковий керівник:
Воронка О.З.
кандидат економічних наук,
викладач кафедри менеджменту
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

МАТЕРІАЛЬНА МОТИВАЦІЯ ПРАЦІ ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Удосконалення системи мотивації персоналу є одним із головних завдань керівників усіх рівнів. Вміння мотивувати людей є однією з головних завдань керівника як лідера. Система преміювання та соціальних пільг, корпоративні програми нематеріального стимулювання є важливими елементами в системі мотивації персоналу, але не гарантують стійкого її високого рівня. Зміст роботи, стиль керівництва, взаємовідносини в колективі, можливості професійного і кар'єрного зростання, визнання, це ті фактори в системі мотивації персоналу, які впливають на рівень мотивації співробітників іноді істотно більше, ніж рівень винагороди.

Мотивування працівників відбувається здебільшого фінансовими засобами через заробітну плату, премії, бонуси тощо. Очевидно, що засоби матеріальної мотивації є найбільш простими і загальнозастосовуваними. Вони здатні ефективно мотивувати працівників, які прагнуть задовольнити свої базові потреби. Примус та матеріальна мотивація – це заходи, які повністю домінують у галузях, де найбільш необхідним ресурсом є фізична сила працівників, до яких немає високих вимог і не вимагається володіння певними особливими навиками та вміннями [1, с. 248].

Проте не потрібно забувати про те, що нам говорять класики світового менеджменту. Наприклад, П. Друкер у своїх останніх працях наголошував на новій сучасній парадигмі: «Людьми потрібно не управляти, а направляти їх». Це глибоке за своїм змістом твердження вказує нам, що підходи до мотивації змінилися, а тому відповідно теорія і практика менеджменту повинні синхронно удосконалитись. Засоби повинні пом'якшати, але залишити в собі ту ефективність, яку вони мали колись. В першу чергу це стосується фінансової мотивації,

гнучкість і результативність якої повинна допомогти мотивувати сучасного працівника [2, с. 87].

При прийомі працівника на роботу дуже важливо визначити, який вид мотивації для нього пріоритетний. Людина, для якої головне – матеріальна мотивація, буде проявляти меншу ініціативу у нововведеннях, творчих розробках, навчаннях, ніж особа, для якої гроші не є основним фактором, щоб працювати професійно та якісно.

Зарубіжний досвід матеріального стимулювання персоналу не є сталим, він постійно збагачується новими елементами. Значні новації в організації матеріального стимулювання в зарубіжних фірмах спостерігаються в останні два десятиліття, що спричинено низкою конкретних обставин, а саме: глобалізація економіки, посилення конкуренції на ринках збуту зумовлюють необхідність децентралізації управління і перехід до раціональніших організаційних структур управління підприємствами та відповідно до гнучкішого й ефективнішого використання персоналу підприємств [3, с. 95].

Зміни, що сталися у зовнішньому середовищі та внутрішньому організаційно-економічному механізмі функціонування фірм і їхніх структурних підрозділів спричинилися до зменшення планового начала в організації використання персоналу і до зменшення його «контрольованості». Натомість усе більшу роль відіграє нині виробнича демократія, самоуправління. За таких обставин організаційні структури та управлінські рішення, орієнтовані на процес, відсунулися на задній план.

Підвищення індивідуальної продуктивності персоналу за умов, що склалися, може досягатися тільки за конкретної постановки цілей і розширення самостійності в роботі, що, у свою чергу, потребує змін у системі матеріальної мотивації. Оплата праці, якій належить провідна роль у мотиваційному механізмі, потребує індивідуалізації, точного врахування результатів діяльності кожного працівника [4, с. 288].

Очевидно, що засоби матеріальної мотивації є найбільш простими і загальнозживаними. Вони здатні ефективно мотивувати працівників, які прагнуть задовольнити свої базові потреби. Примус та матеріальна мотивація – це заходи, які повністю домінують у галузях, де найбільш необхідним ресурсом є фізична сила працівників, до яких немає високих вимог і не вимагається володіння певними особливими навиками та вміннями.

Отже, можна сказати, що економіка змінюється швидкими темпами, а тому менеджмент персоналу також повинен акумулювати певні інноваційні рішення щодо мотивації персоналу, насамперед матеріальній. Це складне завдання, яке виходить на передовий план у роботі управлінців сучасного підприємства.

1. Діденко В.М. Менеджмент : підручник. К.: Кондор, 2008. 584 с.

2. Дороніна М. С., Сасіна Л. О., Лугова В. М. *Механізм мотивації управлінського персоналу* : наук. вид. Харків : АдВА, 2010. 240 с.
3. Коваленко М.А., Грузнов І.І., Сухомлин. Л.Є. *Менеджмент трудової активності працівників підприємства*, Херсон: Олди-плюс. 2006. 288 с.
4. Колот А. М. *Мотивація персоналу* : підруч. К. : КНЕУ, 2002. 337 с.
5. Крамаренко В.І. *Менеджмент* : навч. посібник. К.: ЦУЛ, 2003. 248 с.

Тераз Надія,
здобувач вищої освіти, бакалавр, спеціальність 073
Інституту управління, психології та безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Блага Н.В.,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ КОМУНІКАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

На початку 60-х років минулого століття лише в зарубіжній філософській та соціологічній літературі існувало близько сотні визначень комунікації, і можна сміливо стверджувати, що таких визначень сьогодні набагато більше. цілий ряд поглядів, аспектів, розділів, спроб загальнотеоретичного та конкретного підходу до досліджень та розуміння спілкування.

Одним з важливих факторів інтеграції керівництва є спілкування, тобто спілкування людей у процесі їх спільної діяльності: обміну ідеями, думками, почуттями та інформацією. Жодна організована група людей не може існувати без комунікації.

Тому ефективне міжособистісне спілкування важливо для успіху організації. Це характеризується двома факторами: по-перше, вирішення багатьох завдань керівництва базується на безпосередній взаємодії людей (начальник з підлеглим, підлеглий з іншим підлеглим) між різними подіями; по-друге, міжособистісне спілкування може бути найкращим способом обговорення та вирішення проблем, що характеризуються невизначеністю та двозначністю. Таким чином, менеджер повинен пам'ятати, що процес комунікації потребує особливої уваги.

Процес комунікації - це процес передачі інформації від однієї людини до іншої або між групами людей за різними каналами та різними засобами спілкування (вербальними, невербальними тощо).

Для ефективного виконання своїх завдань керівник повинен планувати роботу об'єкта управління, організовувати її, розподіляти завдання серед безпосередніх підрядників та забезпечувати їх необхідними ресурсами, зацікавлювати працівників у якості дорученої

роботи, контролювати результати та коригувати їх діяльність, якщо це необхідно. Цю роботу неможливо виконати без чіткого уявлення про стан об'єкта, яким він керує, та його оточення, що можливо лише за наявності відповідної інформації. Таким чином, вони є основою процесу управління інформацією. Серед щоденних робіт менеджера 50-70% робіт це робота з інформацією. Сюди відноситься обробка документів, заплановані та позапланові зустрічі, телефонні дзвінки, відвідування зустрічей та зустрічей тощо. Спілкування - це процес передачі інформації від однієї людини іншій. Комунікація пронизує всю систему управління організацією (рисунок 1). Мета спілкування - зрозуміти, зрозуміти надану інформацію.

Комунікація може відбуватися по-різному - письмово, усно, за допомогою невербальних знаків (жести, міміка тощо) та за різними каналами - віч-на-віч, телефоном, конференцією, електронним або електронним спілкуванням. Кожен із методів і каналів має свої переваги та недоліки в залежності від їх використання.

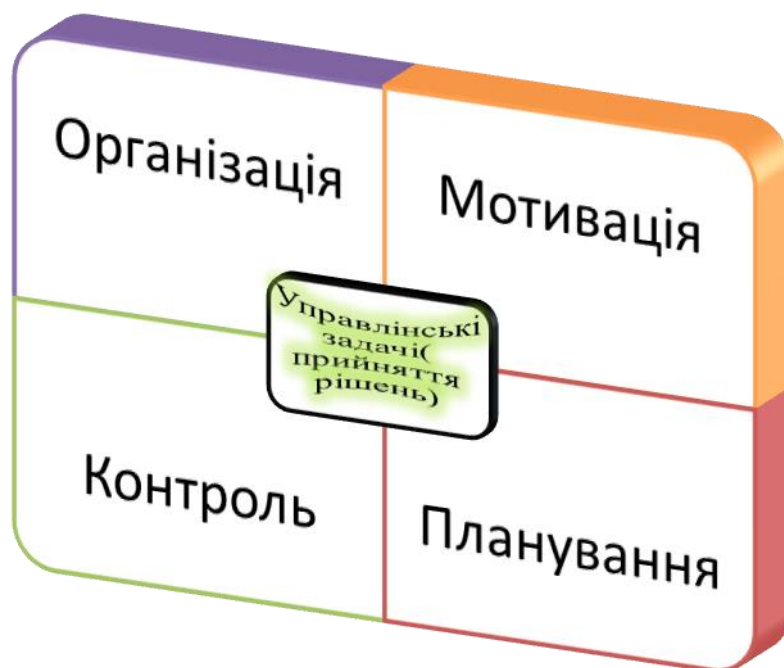

Рис.1. Місце комунікаційного процесу в системі менеджменту
(розроблено автором)

Методи спілкування можна поєднувати між собою, це даватиме більшу ефективність. На додаток до одночасного використання у спілкуванні елементів вербальної та невербальної комунікації, ми можемо вказати на широке поєднання усного спілкування з паралельною ілюстрацією сказаного за допомогою графіків, таблиць, діаграм та інших фіксованих зображень, які є формами письмової

інформації. Це значно полегшує сприйняття, особливо якщо воно складне і потребує часу для його розуміння.

При виборі способу спілкування необхідно враховувати певні обставини, пов'язані з процесом обміну інформацією. Тому усне спілкування слід використовувати, коли інформацію потрібно надати негайно, тоді як зворотний зв'язок негайно підтверджує правильне розуміння надісланої інформації. Невербальні сигнали, які найчастіше супроводжують вербальне спілкування, допомагають правильно зрозуміти інформацію, і тому їх слід враховувати. Письмове спілкування є більш прийнятним, ніж усне, коли йдеться про важливі деталі та коли сторони повинні записати дані. У деяких випадках необхідно поєднувати усне та письмове спілкування (ви можете повідомити дату зустрічі по телефону, а потім надіслати її письмово, щоб одержувач запам'ятав її).

Чимало вчених досліджували питання інформаційної безпеки підприємства, зокрема, В. Цимбалюк вважає, що інформаційна безпека та підтримує належний (бажаний, можливий) рівень життя інформаційної системи, включаючи підприємництво [1]. Сороківська О.А. вважає, що поняття інформаційна безпека підприємства - це суспільні відносини для створення та підтримки на належному рівні діяльності ІТ-системи господарюючого суб'єкта [2].

Крюков О. І. визначає «інформаційну безпеку» - це публічно-правові відносини стосовно процедури організації створення, обслуговування, захисту та оборони, необхідної для особи (фізична або юридична особа, установа, підприємство, організація), компанія та безпечні умови життя; зв'язки з громадськістю пов'язані з організацією технологій створення, розповсюдження, зберігання та використання інформація (інформація, дані, знання) для забезпечення функціонування та розвитку інформаційні ресурси людей, суспільства та країни [3].

На нашу думку, інформаційна безпека підприємства – це система захисту інформації підприємства; захисту від злодійства, невчасного і неточного подання її одержувачу.

-
1. Цимбалюк В. Інформаційна безпека підприємницької діяльності, визначення сутності та змісту поняття за умов входження України до інформаційного суспільства (глобальної кіберцивілізації). Підприємництво, господарство і право. 2004. №3. С.88-91
 2. Сороківська О. А. Інформаційна безпека підприємства: нові загрози та перспективи. Вісн. Хмельниц. нац. ун-ту. 2010. № 2. Т. 2. С. 32–35.
 3. Крюков О.І. Інформаційна безпека держави в умовах глобалізації. Державне будівництво. 2007. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2007_2_12
 4. 5 тривожних фактів з кібербезпеки. URL : <https://bezbid.com/news/poperedzhennya-pro-zagrozu-kiberbgigiyeni/>
 5. Живко З.Б., Живко М.О. Регламентация конкурентної розвідки в інформаційно-правовому просторі. Науковий вісник ЛДУВС. 2007. Вип. 2. С. 211-219.
 6. Закон України «Про інформацію» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>

Хортюк Владислав,
здобувач вищої освіти, магістр, спеціальність 076
Факультет фінансів, підприємництва та обліку
(Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича)

Науковий керівник:
Зибарева О. В.,
доктор економічних наук, доцент,
завідувач кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності
(Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича)

ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ЕТАПИ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ, ЯК ЕЛЕМЕНТ ЗМІЦНЕННЯ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Реалізація корпоративної соціальної відповідальності, управління компаніями враховуючи соціальне дистанціювання та звітування щодо сталого розвитку на тлі пандемії COVID-19, потребує від підприємств внесення значних змін в оцінку бізнесу та корпоративне управління для задоволення потреб споживачів та досягнення цілей сталого розвитку.

Корпоративна соціальна відповідальність дозволяє іноземним та вітчизняним підприємствам успішно розвиватися в сучасному бізнесі, бути конкурентоспроможними на світовому ринку та ефективно використовувати власні ресурси та засоби для вирішення місцевих і глобальних проблем людства.

Пандемія забирає людські життя, завдає збитків бізнесу, заважає законотворчим процесам у країні. Діяльність закладів забороняється у відповідності до законодавства, тому власники і працівники залишилися без джерела доходу. В умовах пандемії кількість соціальних програм скорочується і головною метою діяльності всіх підприємств стає збереження бізнесу та виконання основних функцій. Досвід інших держав показав, що для подолання епідемії необхідне об'єднання сил виробників, держави та населення.

Саме тому, варто дослідити та проаналізувати питання соціальної відповідальності для розуміння проблеми та складання актуальних планів-вирішень питань в умовах пандемії.

Питанням соціальної відповідальності присвячені роботи багатьох зарубіжних та вітчизняних вчених, зокрема Верба Д. В., Грішнова О. А., Потапчук Г. Ю., Колот А. М., Бусеев И. П., Баранник Л. Б. та багато інших.

Ф. Котлер наводить визначення соціальної відповідальності у стандартному значенні: «Соціальна відповідальність – це вільний вибір компанії на користь зобов'язання підвищувати добробут суспільства, реалізуючи відповідні підходи до ведення бізнесу і виділяючи корпоративні ресурси» [1].

Науковці з питань соціальної відповідальності бізнесу обумовлюють три рівні для визначення соціальної відповідальності [2, с. 26]:

Перший рівень (базовий) – підприємство оплачує податки в повній мірі та згідно законодавству, отже гроші надходять в державну казну, звідки вони надходять на ті самі соціальні проекти.

Другий (корпоративний) рівень заключається в тому, що соціально відповідальна фірма повинна виплачувати економічно обґрунтовану зарплату. Не секрет, що в наш час компанії часто економлять на зарплаті як частині своїх витрат. З іншого боку, бізнес повинен розуміти, що висока зарплата дозволяє людині витратити гроші на охорону здоров'я, освіти та культуру та ін.

Третій (найвищий) рівень – це соціально відповідальний бізнес, який добровільно займається благодійністю та є так званими філантропами. З одного боку, потенційний інвестор має більше впевненості, якщо підприємство може дозволити собі великі соціальні програми, не пов'язані з виробництвом, і це відомо громадськості. З іншого боку, ці програми показують, що бізнес відкритий, маючи справу не тільки з внутрішніми корпоративними програмами, але також працюючи з суспільством [2, с. 27].

Держава та міжнародні органи активно співпрацюють та створюють основу для розвитку соціальної відповідальності як загального та безперечного явища для кожного підприємства, тому в 2010 році, після п'яти років розвитку, був прийнятий стандарт – Міжнародне керівництво з соціальної відповідальності ISO 26000, де узагальнено єдине тлумачення різних термінів соціальної відповідальності. Відповідно до ISO 26000, «соціальна відповідальність - це відповідальність компанії впливати на вплив своїх рішень та дій на суспільство та навколишнє середовище шляхом прозорості та етичної поведінки, яка [3, с. 2]:

Керівні принципи соціальної відповідальності ISO-26000 визначають основні принципи соціальної відповідальності: звітність, прозорість, моральна поведінка, взаємодія із зацікавленими сторонами, правові норми, міжнародні норми, права людини [3, с. 3].

Отже, розуміємо, що для подолання кризи через пандемію та забезпечення безпечності в економічному плані, потрібно всім підприємствам дотримуватися стандартів ISO-26000, так як її керівні принципи базуються на загальнолюдських нормах. Багатьом українським підприємствам потрібно намагатися досягти третього рівня соціальної відповідальності та ставати відповідальними перед собою, державою та суспільством, саме це може гарантувати безпеку всім стейкхолдерам.

-
1. Котлер Ф. Корпоративна соціальна відповідальність. Як зробити якомога більше добра для вашої компанії та суспільства. Київ, Стандарт, 2005. 302 с.
 2. Комарова К. В., Ковальчук Н. В. Соціальна відповідальність як складова стратегії розвитку бізнесу на підприємствах України. Науково-виробничий журнал Інноваційна економіка. Київ, 2016. 5-6. С. 25-30.

3. Грішнова О. А. Соціальна відповідальність – шлях до європейської соціальної держави в Україні. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/197227049.pdf> (дата звернення: 12.02.2021).

Штангрет Ірина,
здобувач вищої освіти групи Бм-51
факультету медіакомунікацій та підприємництва
(Українська академія друкарства)
Науковий керівник:
Караїм М. М.,
кандидат економічних наук,
асистент кафедри фінансово-економічної
безпеки, обліку і оподаткування
(Українська академія друкарства)

БЕЗПЕКОВІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ МОТИВАЦІЄЮ ПРАЦІВНИКІВ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Трансформаційні зміни в національній економіці, які сприяли розвитку приватного сектору, забезпечили зростання конкуренції між товаровиробниками. Вагома частка представників бізнесових кіл, у намаганні отримати конкурентні переваги через зниження собівартості продукції, сьогодні ще притримуються позиції, що таким резервом може бути скорочення витрат на персонал, тобто як рівень заробітної плати, так й інші виплати, що пов'язані із процесами взаємодії підприємства та працівника. Хибність такої позиції можна довести шляхом розгляду основних етапів взаємодії та визначенні ключових ризиків й загроз, які можуть виникнути.

Взаємодію підприємства із працівниками можна визначити на наступних етапах: відбір, найм і прийом на роботу; відбір та розстановка кадрів; адаптація; оцінка та атестація персоналу; розвиток і управління кар'єрою; мотивація; контроль; звільнення. Кожен із названих етапів характеризується відмінною інтенсивністю взаємодії із окремим претендентом та в подальшому працівником, що відповідно впливає на процеси виникнення ризиків і загроз для економічної безпеки підприємства. У відповідності до поставленої мети зосередимо увагу на етапі мотивації. Недоліки в управлінні мотивацією можуть спричинити виникнення наступних ризиків:

- нездатність задовольнити свої фізіологічні та психологічні потреби;
- втрата інтересу до продуктивної і творчої праці;
- невідповідність винагороди результатам діяльності;
- отримання працівником вищої винагороди за аналогічних умов на іншому підприємстві;
- недовіра нематеріального стимулювання.

Число можливих ризиків є суттєво більшим і залежить від специфіки фінансово-господарської діяльності підприємства, посади працівника, клімату в трудовому колективі й впливу зовнішніх факторів як то рівень інфляції, стабільність економічної ситуації в країні і т.д. Негативним результатом реалізації перелічених ризиків є виникнення наступних загроз:

- незадоволення працівників рівнем заробітної плати, що штовхає частину з них до зміни місця трудової діяльності;
- погіршення лояльності персоналу;
- зниження продуктивності праці та якісних показників виконання службових обов'язків;
- виникнення конфліктів в трудовому колективі, а також у взаємовідносинах між персоналом та менеджментом;
- поява мотивів до отримання додаткового доходу за рахунок вчинення крадіжок майна підприємства, використання службового положення, продажі елементів комерційної інформації конкурентам і т.д.;
- спричинення втрат через використання майна підприємства із порушеннями технічних умов.

Реалізація кожної із перелічених загроз, окрім гальмування темпів розвитку, спричиняє виникнення збитків із подальшим суттєвим погіршенням рівня економічної безпеки підприємства. Розроблення та застосування захисних заходів вимагає не прийняття рішень з метою ліквідації наслідків, а внесення змін в систему мотивації.

Зважаючи на умови фінансово-господарської діяльності українських підприємств та пріоритетність задоволення фізіологічних потреб працівників через отримання грошової винагороди пропонуємо внесення змін в систему мотивації шляхом:

- застосування компенсаційних виплат, які пов'язані із транспортними витратами, а також розширення соціального пакету (харчування, професійне навчання (підготовка та перепідготовка), медичне страхування, туристичні путівки, відомче житло, можливості для оздоровлення та заняття спортом);
- більш активного використання нематеріального стимулювання, яке, незалежно від масштабів діяльності підприємства, може передбачати: встановлення гнучкого графіку роботи для більш ефективного використання працівником свого індивідуального потенціалу, покращення робочого місця, кар'єрний ріст, привітання і подарунки, організація корпоративних свят та масових заходів для формування сприятливого мікроклімату в колективі.

І. Замула та К. Шиманська доводять, що «ефективна система мотивації праці є основним чинником спонукання працівників, а як наслідок – підвищення продуктивності праці» [1, с. 209]. З позиції забезпечення безпеки, можна стверджувати, що наслідком повинно бути

не лише збільшення продуктивності праці, а перш за все мінімізація ризиків для економічної безпеки підприємства, які виникають в наслідок неузгодженості інтересів працівника та підприємства

Об'єднання різних груп, посилення взаємодії між ними, покращення мікроклімату, узгодження індивідуальних інтересів кожного працівника із інтересами підприємства вимагає застосування комплексного підходу шляхом поєднання різних методів стимулювання. Важливо, що система мотивації не може характеризуватися сталістю, вона повинна бути динамічною для постійного і цілеспрямованого впливу на кожного працівника, тобто максимально враховувати потреби кожної особистості.

-
1. Замула І., Шиманська К. *Поняття мотивації працівників, її види та зв'язок із системою бухгалтерського обліку. Міжнародний збірник наукових праць. 2016. №2(20) с. 201-211.*

Штиков Максим,
здобувач вищої освіти, магістр, спеціальність 073
Інституту управління, психології та безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)
Науковий керівник:
Гобела В.В.,
кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри менеджменту,
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

СУЧАСНІ МЕТОДИ НАБОРУ ПЕРСОНАЛУ ЯК ЕЛЕМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Для кожного менеджера важливе місце у його діяльності займає набір працівників – процес пошуку і залучення людей, із яких будуть вибрані кандидати на певну вакансію. В процесі рекрутства працівників необхідно враховувати розміри підприємства. Тому менеджер повинен вирішувати поточні завдання, приймаючи наступні рішення: загальну кількість працівників, що необхідні для функціонування підприємства; місце та способи підбору та відбору потенційних працівників; якими професійними навичками повинні володіти потенційні працівники; вибрати спосіб поширення інформації про здійснення набору працівників на вакантні посади; сформувати систему показників оцінки ефективності роботи щодо підбору працівників.

Претендентів на вакантні посади можна не тільки наймати, але й залучати до роботи на тимчасовій основі. Досвід розвинених країн дозволяє стверджувати, що тимчасовий найм працівників давно вже використовується на практиці. Для вирішення термінових завдань організації запрошують не тільки технічних працівників, але й

високооплачуваних працівників, наприклад бухгалтерів чи юристів.

Претендентів на вакантну посаду можна підбирати власними силами за допомогою засобів масової інформації. А саме: преса, радіо, телебачення. Одним із найбільш багатообіцяючих каналів пошуку спеціалістів є Інтернет. Адже в даний час існують спеціалізовані та особисті сайти різних підприємств.

Набір кандидатів за допомогою бірж працевлаштування є безкоштовний, але цей підбір можна здійснити у дуже вузькому колі. Уповноважені менеджери обирають кандидатів на вакантні посади серед тих, які відгукнулись на подане підприємством оголошення, а їх кількість може бути обмежена. Підприємства, що спеціалізуються на підборі кадрів володіють розгалуженою базою даних, що містить велику кількість спеціалістів певного профілю, який необхідний для підприємства-замовника. В більшості випадків кількість вакансій в десятки разів перевищує наявні потреби підприємства. Слід також враховувати, що відповідну базу формують тільки відповідні спеціалісти, що пройшли жорсткий професійний відбір (інтерв'ю, професійно-психологічні тести).

У наш час простежується тенденція залучення рекрутингових агентств до набору та підбору працівників. Переваги спеціалізованих підприємств з рекрутингу є очевидними. На одну-дві вакантні посади на підприємстві, можна розглянути в декілька разів більшу кількість претендентів, що володіють практично рівноцінними професійними навичками.

Існує ще один спосіб підбору працівників – набір в навчальних закладах. Його суть полягає в тому, що в певний навчальний заклад організація направляє свого представника, який розповідає студентам про своє підприємство, про переваги працевлаштування та наявні вакантні посади. Паралельно і готуються певні агітаційні матеріали, брошури та інші засоби, що інформують про діяльність підприємства. Після проведених заходів представник підприємства пропонує потенційним кандидатам відвідати підприємство. Особам, що запрошуються для співбесіди на підприємство, подається додаткова інформація, організовуються зустрічі з керівництвом, проводяться заходи щодо перевірки професійних навичок. Всі поточні витрати зобов'язується покрити приймаюча сторона.

Особливої уваги слід приділити методу шокового інтерв'ю, який використовується при відборі працівників на посади, що потребують значного рівня стресостійкості [1].

Набуває популярності метод brain teaser інтерв'ю. суть його полягає в тому, що кандидату на вакантну посаду задають кілька запитань, що потребують високоінтелектуального та нестандартного вирішення. Основна мета полягає в аналізі здатності кандидата мислити нестандартно, логічно та творчо підходити до вирішення завдань [2].

Важливе місце в процесі відбору займає перевірка даних, які надані кандидатом, тобто інформація, яка написана в резюме, анкеті чи особистій справі. Краще мати не дуже розумного, а чесного працівника, аніж навпаки. Після аналізу інформації, отриманої із документів, доцільно провести із кандидатом інтерв'ю. Отже, існує багато способів здійснення відбору та набору кадрів, проте керівництво організації повинне вибрати саме той, який дозволить найбільш ефективно задовольнити потребу підприємства у висококваліфікованих кадрах.

-
1. Скаско І. М. Визначення ефективних методів відбору персоналу. *Управління розвитком*. 2014. № 3(166). С. 11–19.
 2. Глуходід Г. Ю. Вдосконалення методики добору персоналу з урахуванням психологічних особливостей претендента на посаду. *Вісник сумського національного аграрного університету*. 2016. № 1(67). С. 15–18.

Явтух Сергій ,
здобувач вищої освіти, спеціальність 073,
(Одеська національна академія харчових технологій)
Науковий керівник:
Немченко Г.В.
викладач кафедри управління бізнесом
(Одеська національна академія харчових технологій)

СУТНІСТЬ І МЕТОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РИНКОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Для визначення рівня економічної безпеки підприємства в науковій літературі запропоновано декілька підходів: ресурсно-функціональний, індикаторний (пороговий), комплексний, підхід на основі оцінки ймовірності банкрутства підприємства. З точки зору ресурсно-функціонального підходу загальний показник визначається як середньозважена оцінка складових економічної безпеки підприємства. Запропонований методичний підхід дає можливість інтерпретувати рівень безпеки за кожною складовою.

Ілляшенко С. додає ринкову складову, яка відображає ступінь відповідності внутрішніх можливостей розвитку підприємства зовнішнім та інтерфейсну, яка характеризує надійність відносин підприємства з економічними контрагентами [1. С. 12-19].

Але, на нашу думку, віднесення до функціональних складових економічної безпеки правової та силової є не зовсім доцільним. Забезпечення підприємствами даних видів безпеки є характеристикою неспроможності держави виконувати свої функції та перекладання їх на підприємства. Захист від рейдерства повинен бути прерогативою держави, яка встановлює відповідні правила гри та формує відповідне

інституційне середовище. В зарубіжних країнах головна роль у забезпеченні економічної безпеки підприємств відводиться державі.

Системний підхід до оцінювання економічної безпеки, запропонований Фроловою Л.В. передбачає виділення п'яти груп показників (обсягу, динаміки, структури, співвідношення, ефективності) по кожній із семи запропонованих складових економічної безпеки (трудових ресурсів, фінансових ресурсів, матеріальних ресурсів, нематеріальних ресурсів, управління, маркетингу, виробництва) значно деталізує ідентифікацію проблем на підприємстві, але значно ускладнює процес оцінювання. Сформований автором набір показників по деяких складових є дещо дискусійним – ефективність оборотних і необоротних активів характеризують безпеку ресурсів. Ринкові позиції автор оцінює лише за часткою ринку, не приймаючи до уваги спроможність підприємства до розширення своїх позицій [2. С.199-209].

Ми цілком підтримуємо точку зору Козаченко Г. та ін. щодо низької ефективності використання індикаторного підходу при визначенні рівня економічної безпеки. Така оцінка характеризується наближеністю та умовністю, достатньо точно оцінити та проаналізувати стан безпеки, на думку авторів, дає використання матричного підходу [3].

Але, на наш погляд, за допомогою запропонованих авторами матриць можна структурувати інформацію та отримати узагальнену картину загроз та переваг з точки зору обґрунтування вибору підприємством стратегічного напрямку розвитку. На основі матричних методів отримати відповідь щодо конкретного стану безпечного розвитку підприємства неможливо.

В умовах значної мінливості зовнішнього середовища, загострення конкурентної боротьби, орієнтація лише на недопущення кризових явищ не може бути запорукою розвитку підприємства, як основної мети його функціонування. Використання моделей діагностики кризового стану та ймовірності банкрутства може бути виправданим лише для оперативної оцінки економічної безпеки підприємства. Економічно безпечним є підприємство, яке має достатній економічний потенціал, ефективно його використовує та створює можливості для забезпечення стійкого розвитку у майбутньому. Оцінка економічної безпеки - конкретний вираз сукупності економічних параметрів підприємства, які характеризують здатність підприємства забезпечити стійкий розвиток як у поточному періоді, так і на перспективу [4. С. 212–218].

Кожен із запропонованих вченими методичних підходів має як переваги так і недоліки. Переважна більшість науковців оцінку рівня економічної безпеки здійснюють на основі виокремлення її функціональних складових. При визначенні рівня економічної безпеки підприємства слід орієнтуватися не на функціональні складові, а здійснювати оцінку за здатністю підприємства до стійкого розвитку. Пропонуються три підсистеми визначення рівня економічної безпеки

підприємства: з позиції забезпечення стійкості, з позиції наявності потенціалу підприємства та ефективного його використання, з позиції майбутнього бачення місця підприємства на ринку. Кожна підсистема має свою ціль та об'єкти оцінки.

Використання запропонованих моделей сприятиме виявленню проблем та перешкод стійкому розвитку підприємства та розробці обґрунтованих управлінських рішень. Подальші дослідження за даною тематикою полягають у визначенні індикаторів для оцінки економічної безпеки сільськогосподарського підприємства.

-
1. *Ильяшенко С.Н. Составляющие экономической безопасности предприятия и подходы к их оценке. Актуальні проблеми економіки. 2003. №3. С. 12-19.*
 2. *Фролова Л.В., Роженко О.В. Методичні підходи до оцінювання економічної безпеки підприємства. Актуальні проблеми економіки. 2016. №3(177). С. 199-209.*
 3. *Козаченко Г. В., Ляшенко О. М., Морозюк Н.С. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення : монографія. К.: Лібра, 2003. 280 с.*
 4. *Вахлакова В. В. Оцінювання фінансової та ринкової складових економічної безпеки підприємства. Бізнес Інформ. 2017. №8. С. 212–218*

РОЗДІЛ III. ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ ТА СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Адамська Ірина,
здобувач вищої освіти, бакалавр, спеціальність 073
Інституту управління, психології та безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Науковий керівник:
Столяренко О.О.
старший викладач кафедри соціально-поведінкових,
гуманітарних наук та економічної безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

НЕГАТИВНІ НАСЛІДКИ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Тіньова економіка – надзвичайно актуальна та болюча проблема для української економіки. За різними підрахунками тіньовий сектор займає 40 – 60% економіки України. Найбільш поширеними причинами тіньової економіки є: приховання прибутків від оподаткування; незаконні конвертаційні операції, переказ у готівку безготівкових коштів; тіньовий обмін валюти; нелегальний експорт капіталу, неповернення валютних коштів, які незаконно зберігаються за кордоном; протиправні фінансово-банківські операції і шахрайство з фінансовими ресурсами; нецільове використання бюджетних коштів; спекулятивні операції з цінними паперами; шахрайська діяльність страхових, інвестиційних компаній і комерційних банків та ін.

Негативними наслідками існування тіньової економіки є: скорочення податкових надходжень до бюджету та фінансування інноваційно важливих та стратегічних напрямів розвитку держави, погіршення умов існування соціального сектора країни; „втеча” капіталу за кордон, скорочення обсягів офіційного виробництва, вивільнення працівників, поглиблення некерованості економічними процесами, збавлення міжнародного престижу країни, довіри інвесторів як зовнішніх, так і внутрішніх тощо. Найголовніший негативний чинник тіньової економіки – викривлення умов функціонування підприємств.

Чинниками, які зумовлюють збільшення тіньових операцій, можуть бути: недосконалість правового регулювання економічної сфери; знецінення обігового капіталу в результаті інфляції; штучність курсу національної грошової одиниці і жорсткі грошово-кредитні відносини; фіскальний характер податкової політики; нерозвиненість фондового і страхового ринків; негативне зовнішньоторговельне сальдо і нелегальний переказ валютних коштів за кордон та ін.

Багато науковців вважає, що тіньова економіка є породженням маргіналізації суспільства або тіньова економіка стає причиною маргіналізації суспільства в Україні. Також умовою поширення тінізації є не стільки маргіналізація суспільства, скільки недосконалість ринкових відносин, що проявляється в суперечливому та стихійному їх характері, а також завдяки можливості тіньової економіки пристосовуватись до нових умов, її мобільності та маловитратності.

У сучасному світі з проблемою тінізації економічних процесів стикаються майже всі країни. Обсяги тіньового сектору в економічно розвинутих країнах світу утримуються на рівні, що не має суттєвого впливу на соціально-економічні процеси у суспільстві (5-12% ВВП). При розмірах тіньового сектору у 30% ВВП настає критична межа, перевищення якої свідчить про функціонування у країні відтворювальної системи тіньових економічних відносин.

Останнім часом, за даними Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України, уряду вдалося знизити процес тінізації економіки на 5%. Проте, на думку експертів, питома вага тіньового сектору економіки в Україні далі залишається досить високою – 65% ВВП. Корупція може мати руйнівний правовий, фінансовий і репутаційний ефект для компанії. У 2008 році компанія Siemens, одна з найбільших машинобудівних компаній в світі, в результаті судового розгляду під одному з найбільш резонансних випадків корупції в історії, заплатила штраф у розмірі \$ 814 млн. в Німеччині і ще \$ 800 млн. у кримінальних та цивільних санкцій США за недостовірний бухгалтерський облік суми в розмірі \$ 1,36 млрд, витраченої на дачу хабарів за кордоном. Ця подія суттєво підірвало репутацію національної економіки Німеччини. Загальна сума збитку склала 420 млн. Євро. Після скандалу було звільнено 230 менеджерів. Щоб реабілітуватися і відновити свою репутацію компанії знадобилися роки зусиль щодо належного забезпечення дотримання законів про боротьбу з корупцією і надання всебічної підтримки глобальним ініціативам щодо протидії корупції [3].

Великий корупційний скандал стався в Іспанії в 2010 році. Правоохоронці заарештували 95 чиновників, яких звинуватили в отриманні хабарів і підкуп. Було встановлено, що всі вони використовували в особистих цілях муніципальні фонди. В цілому держава зазнала збитків у розмірі \$ 902 млн [3].

З метою подолання негативних наслідків процесу тінізації економіки України, значного зменшення його рівня необхідно розробити та реалізувати низку заходів щодо протидії тінізації.

Заходи з детінізації економіки:

- запровадження податкових стимулів до нагромадження та інвестування коштів в інноваційний сектор юридичними особами, які пропонується надавати за фактичними результатами діяльності;

– звуження фінансової бази тіньового господарювання шляхом зменшення рівня оподаткування фізичних осіб на величину документально підтверджених коштів, витрачених на розвиток людського капіталу (освіта, підвищення кваліфікації тощо);

– реальне і радикальне спрощення погоджувальних та дозвільних процедур щодо здійснення підприємницької діяльності, особливо в інноваційній сфері;

– впровадження наявних теоретичних розробок з виявлення напівлегальних фінансово-промислових угруповань та ліквідації виявлених схем іллегалізації капіталу;

– обов'язкове обґрунтування джерел походження грошових коштів при купівлі товарів, вартість яких перевищує певну заздалегідь визначену суму (житла, земельних ділянок, транспортних засобів та предметів розкоші);

– залучення до реалізації стратегії легалізації представників міжнародних організацій, спеціалізованих на протидії нелегальному господарюванню, та громадянського суспільства.

Реалізація зазначених та інших заходів з подальшої детінізації економіки сприятиме не лише формуванню повноцінного ринкового середовища, розвитку економіки, легалізації капіталу, процесу демократизації економіки і суспільства в цілому, а й значному підвищенню конкурентоспроможності економіки та усуненню реальних загроз національній безпеці держави.

-
1. *Базилевич В., Мазур І. Методичні аспекти оцінки масштабів тіньової економіки. Економіка України. 2004. № 8. С.36-44.*
 2. *Зінов'єв Ф.В. Держава та тіньова економіка. Держава та регіони. Сер. Економіка та підприємництво. 2004. № 4. С. 97-99.*
 3. *Пушак Я.Я., Жаммал Ж. А. Корупційні ризики у діяльності суб'єктів господарювання: виявлення, оцінка, мінімізація. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна /головний редактор Р.І. Благута. Львів: ЛьвДУВС, 2018. Вип. 1. С. 236-247*

Байло Іванна,

здобувач вищої освіти, бакалавр, спеціальність 071

Інституту управління, психології та безпеки

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Науковий керівник:

Пацула О.І.,

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри фінансів та обліку

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАДІЙНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ

Сучасний стан розвитку підприємницької діяльності в Україні характеризується значним спадом обсягу виробництва, скороченням персоналу, високим рівнем морального і фізичного зносу основного капіталу, низькою конкурентоспроможністю продукції тощо. В цих умовах особливої актуальності набуває можливість залучення інвестицій, розробка та реалізація інвестиційних проектів. З огляду на це дослідження механізмів забезпечення надійності інвестування стає вкрай важливим.

Великий вклад у вирішення проблем інвестування та управління інвестиціями принесли такі вітчизняні і зарубіжні учені як О. Амеліна, О. Романенко [1], І. Багрова, Т. Яровенко [2], І. Бланк [3], М. Гітіна [4], М. Дорошенко [5], Н. Кармазіна [6], О. Кучма [7] та ін.

Загалом під інвестиційним проектом розуміють обґрунтування економічної доцільності майнових, фінансових та інтелектуальних вкладень з розробленням проектно-кошторисної, розрахункової та фінансової документації щодо реалізації інвестицій [7].

Механізми забезпечення надійності інвестиційних проектів спрямовані на надання підтвердження того, що такий проект виконуватиме задані функції зберігаючи при цьому свої основні інвестиційні характеристики (дохідність, ризик та ліквідність) у визначених межах, що характеризує його стійкість до будь-яких потрясінь впродовж установленого терміну.

Серед існуючих механізмів забезпечення надійності інвестиційного проекту варто виділити економічні та аудиторські, в тому числі процедуру Дью Ділідженсу.

Економічний механізм забезпечення надійності інвестиційних проектів розглядається як система цілеспрямовано організованих взаємодій між об'єктом (елементами інвестиційного проекту та економічними відносинами в процесі їх формування в межах даної економічної системи та у взаємозв'язку із зовнішнім середовищем) та суб'єктом управління (органами управління проектом, які приймають рішення щодо його надійного функціонування) шляхом реалізації функцій управління із застосуванням комплексу методів, засобів і фінансово-економічних інструментів дослідження і трансформації взаємопов'язаних процесів формування надійності проектів з урахуванням дії на них чисельних факторів внутрішнього і зовнішнього середовища [2].

Аудит інвестиційних проектів часто виділяють як окремий напрям послуг незалежних аудиторських фірм. Ці послуги не завжди реалізуються у формі незалежних аудиторських перевірок. Доволі часто зовнішні аудитори та консультанти надають супутні послуги, серед яких можна виділити: – розроблення та аналіз інвестиційних проектів; – вибір об'єктів інвестування і підготовка програми проекту; – управління проектами та інноваціями; – дослідження стратегій інвестування; –

підготовку техніко-економічного обґрунтування інвестицій; – аналіз ринку продукції проектів; – навчання сучасним методам управління проектами тощо [1].

Аудит інвестиційних проектів має виконувати функції превентивного контролю і попередньої діагностики імовірних помилок під час планування інвестицій та відхилень від оптимальних параметрів проекту. Цей вид аудиту має свої особливості. На відміну від фінансових прогнозів, в яких відображається очікування тих чи інших подій або заходів незалежно від наслідків для підприємства (позитивних або негативних), кожен проект передбачає вибір оптимального варіанта серед декількох можливих [1].

З точки зору аудиторів інвестиційні проекти мають значну «ваду»: вони ґрунтуються на основі абстрактних гіпотетичних припущень, обґрунтованість яких доволі важко перевірити. Наявність чинника невизначеності під час оцінювання гіпотетичних тверджень зумовлює високий рівень інформаційного ризику для користувачів документації, пов'язаної з інвестиційними проектами. Зменшення цього ризику можливе лише під час проведення ефективного аудиту інвестиційних проектів, причому організаційна форма аудиту (зовнішній або внутрішній) залежить від потенційних користувачів інформації та їх вимог. Здебільшого менеджери, які керують підприємством, задовольняються результатами внутрішнього аудиту. Якщо керівництво підприємства може переконати акціонерів та кредиторів у своїй лояльності і компетентності, залучення зовнішніх аудиторів не обов'язкове. У протилежному випадку, коли існує конфлікт інтересів або інші чинники, які викликають занепокоєння інвесторів, проведення незалежної зовнішньої аудиторської експертизи є майже неминучим.

На сучасному етапі розвитку ринкових відносин значного поширення набуває процес підвищення ділової активності бізнесу шляхом об'єднання, продажу, поглинання, відкриття філіалів підприємств в різних регіонах, залучення іноземних інвестицій. З одного боку ситуація сприятлива, оскільки з'являються додаткові джерела фінансування діяльності суб'єктів господарювання, зростає зайнятість населення, збільшуються обсяги виробництва та реалізації продукції, оновлюється основний капітал, але з іншого боку – підвищуються юридичні та фінансові ризики, які в майбутньому можуть призвести до втрати активів покупця (інвестора), зниження привабливості бізнесу на ринку. Надійним способом мінімізації негативних ризиків, пов'язаних з укладанням інвестиційних угод та збереженням коштів в процесі їх примноження, є детальне дослідження діяльності підприємства шляхом проведення комплексної перевірки, яка включатиме широкий спектр питань як організаційного, юридичного, так і економічного характеру. З огляду на це, існує об'єктивна необхідність здійснення спеціальної експертизи - «дью ділідженс». Due Diligence (в перекладі з англійської

означає забезпечення належної сумлінності) - це процедура формування об'єктивного уявлення про об'єкт інвестування, що включає в себе інвестиційні ризики, незалежну оцінку об'єкта інвестування і безліч інших факторів. Треба зауважити, що процедуру Дью Ділідженсу, як правило, застосовують до проектів зі злиття та поглинання компаній [4].

Таким чином, можемо стверджувати, що ринок консультаційних послуг, на сьогодні пропонує достатнє коло механізмів та процедур, які дозволяють надати впевненість інвестору у задовільній реалізації інвестиційних проектів та забезпечать отримання очікуваного ефекту від здійснення інвестицій.

1. Амеліна О. В., Романенко О.А. Аудит проектів: навч. посібник. К.: КНТЕУ, 2010. 348с
2. Багрова І.В., Яровенко Т.С. Економічний механізм забезпечення надійності інвестиційних проектів: методологічні засади та їх практичне застосування. Вісник економічної науки України. № 1. 2009. С. 29-33.
3. Бланк И.А. Инвестиционный менеджмент. К.: Эльга-Н; Ника-Центр, 2008.– 448 с
4. Гітіна М. Ю. Методичні рекомендації щодо контролю інвестиційних проектів підприємств. Економіка, фінанси, право. 2014. №7. С.6-9.
5. Дорошенко М. Особливості оцінки ризику інвестиційного проекту. Вісник КНТЕУ. 2012. №5. С.66-75.
6. Кармазіна Н.В. Адаптивний механізм процедури Дью Ділідженс для виявлення ризиків під час придбання бізнесу у регіонах країни. Економіка та держава № 5 / 2020. С. 37 – 41.
7. Кучма О. Інвестиційні проекти: аудит та оцінка ефективності. Фінансовий контроль. 2018. № 2. С. 31-34.

Балдін Станіслав,
здобувач вищої освіти, бакалавр, спеціальність 073
Інституту управління, психології та безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)
Науковий керівник:
Верескля М.Р.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

СУТНІСТЬ ТА ЕЛЕМЕНТИ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасних ринкових умовах загрози економічній безпеці підприємства надзвичайно великі. Пошук шляхів правильного діагностування проблем економічної стійкості та ефективної роботи підприємств, систематизація і оцінка наявних загроз та ризиків, а також визначення системи менеджменту підприємства, його функцій з забезпечення фінансової безпеки діяльності підприємства виходять на

рівень найбільш важливих завдань сучасного розвитку національної економіки.

Система фінансової безпеки підприємства – це сукупність функціональних підсистем, взаємодія яких забезпечує реалізацію мети системи за допомогою спеціальних інструментальних засобів [1, с. 36].

Оснoву визначення структури системи, її характерних рис становлять такі принципи [2, с. 124]:

- наявність мети, для досягнення якої створена система;
- величина системи, яка визначається як різноманітністю, так і кількістю елементів, які її утворюють;
- складність системи. яка визначається кількістю і видами зв'язків між її елементами;
- подільність системи, яка визначає можливість поділу системи на окремі компоненти;
- структурованість системи - сукупність зв'язків між частинами цілого;
- адаптивність – здатність системи приймати адекватні дії у відповідь на дії внутрішніх і зовнішніх факторів.

Таблиця 1

Характеристика елементів системи фінансової безпеки підприємства [3, с. 48]

№	Елемент системи	Зміст елемента	Форма організації
1.	Мета системи	Забезпечення стабільності та ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства	Установка, керівництво до дії
2.	Об'єкт безпеки	Підприємство	Суб'єкт господарювання
3.	Предмет безпеки	Фінансово-господарська діяльність підприємства Майно підприємства Ресурси підприємства	Самоокупність, самофінансування
4.	Суб'єкти безпеки	Адміністративно-управлінський апарат підприємства	Елементи організаційної структури підприємства, функцією яких є забезпечення безпеки
5.	Інформаційне забезпечення діагностики стану фінансової безпеки підприємства	Нормативно-довідкова та оперативна інформація про фінансово-господарську діяльність підприємства	Фінансова звітність, дані спеціальних обстежень, норми та нормативи, організовані у формі файлів інформаційної бази
6.	Інструментальні засоби діагностики	Економіко-математичні методи і моделі	Інформаційні технології реалізації економіко-математичних методів і

			моделей, прикладне програмне забезпечення
<i>продовження таблиці 1</i>			
7.	Інструментальні засоби формування результатної інформації	Економіко-математичні методи і моделі	Інформаційні технології реалізації економіко-математичних методів і моделей, прикладне програмне забезпечення
8.	Діагностика фінансового стану підприємства	Множина функціональних задач, які забезпечують визначення показників фінансової стійкості та ефективності діяльності	Функціональна підсистема
9.	Формування інформації для прийняття управлінських рішень	Множина функціональних задач, які забезпечують формування інформаційного забезпечення управлінського рішення	Функціональна підсистема
10.	Інформаційна підтримка управлінських рішень	Результати розрахунку та аналізу фінансових показників фінансової стійкості та ефективності діяльності	Множина визначених показників діагностики фінансового стану підприємства
11.	Реалізація управлінських рішень	Управлінські дії суб'єктів управлінського апарату	Вказівки, розпорядження, накази
12.	Аналіз одержаних результатів	Множина функціональних задач, які забезпечують розрахунок показників, які характеризують результативність прийнятих управлінських рішень	Функціональна підсистема
13.	Визначення ефективності функціонування системи фінансової безпеки	Множина функціональних задач, які забезпечують визначення показників ефективності функціонування системи фінансової безпеки	Функціональна підсистема
14.	Ефективність функціонування системи фінансової безпеки підприємства	Результати розрахунку показників ефективності функціонування системи фінансової безпеки	Множина визначених показників ефективності функціонування системи фінансової безпеки

1. Васильців Т. Г., Волошин В. І., Бойкевич О. Р., Каркавчук В. В. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення: монографія / за ред. Т. Г. Васильціва. Львів: Ліга-Прес, 2012. 386 с.
2. Мойсеєнко І.П., Марченко О. М. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства: навч. посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2011. 380 с.

3. *Мойсеєнко І.П. Особливості формування фінансово-економічної безпеки підприємства. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна. 2011. Вип. 1. С. 140–147.*

Барабань Назарій,

здобувач вищої освіти, магістр, спеціальність 072

Інститут управління, психології та безпеки

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Науковий керівник:

Висоцька І.Б.,

кандидат економічних наук, доцент

доцент кафедри фінансів та обліку

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ФІНАНСОВИЙ МОНІТОРИНГ В СИСТЕМІ АНТИКОРУПЦІЙНИХ ЗАХОДІВ

Проблеми боротьби з корупцією та протидія боротьби з доходами, отриманими злочинним шляхом набувають в сучасних умовах особливої актуальності. Запровадження інформаційних технологій у фінансовій сфері, глобалізаційні процеси, стирання національних кордонів в економічній сфері створюють загрозу використання світової фінансової системи для легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом. Це створює загрозу національній безпеці України. Кожна держава прагне забезпечити свою економічну безпеку, розробляючи та впроваджуючи для цього низку заходів. Важливе місце серед заходів забезпечення економічної безпеки належить фінансовому моніторингу. З огляду на зростання кількості злочинів, пов'язаних із відмиванням злочинних доходів та сум легалізації, зростає роль підрозділу фінансової розвідки.

Підрозділ фінансової розвідки є центральним національним органом, відповідальним за отримання, аналіз та передачу даних про підозрілі фінансові операції компетентним органам. Боротьба з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму вважається ключовою умовою гарантування цілісності фінансових систем. Але для того, щоб відмивання грошей було успішним, традиційний метод правозастосування повинен підтримуватися самою фінансовою системою та базуватися на інформації, що надається підрозділом фінансової розвідки щодо підозрілих операцій з відмивання грошей.

Державна служба фінансового моніторингу України є центральним органом виконавчої влади, що координується Міністром фінансів України. Держфінмоніторинг був створений як підрозділ фінансової розвідки, призначений для боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму. Завдання, функції та обов'язки Держфінмоніторингу поділяються на такі напрямки:

- збір, аналіз та зберігання інформації;

- проведення фінансових розслідувань (аналіз), підготовка узагальнених матеріалів;
- здійснення контрольно-наглядової діяльності;
- міжвідомча взаємодія та координація;
- міжнародне співробітництво;
- юридичний супровід фінансового моніторингу;
- методичне та методичне забезпечення;
- інформаційно-технічна підтримка та захист інформації тощо [1].

Функції ДСФМУ можна розділити на внутрішні та зовнішні за сферою діяльності. Внутрішні функції спрямовані на вирішення проблем у країні (координаційні, організаційно-методологічні, аналітичні, контрольно-наглядові, регулятивні, інформаційні). Зовнішні функції орієнтовані на діяльність державної безпеки на міжнародному рівні (у сфері міжнародного співробітництва).

Корупція та відмивання грошей симбіотично пов'язані: щоб використовувати корумпований дохід з мінімальним ризиком з боку джерел, його слід легалізувати. Загалом різні способи та методи можуть бути використані для виявлення потенційної корупції та відмивання грошей. Існуючі методи можна згрупувати у дві групи – ініціативні чи реактивні. Ініціативні підходи включають реалізацію програм, ініційованих правоохоронними органами, які спрямовані на обробку наявних даних та сигналів про можливі злочини. Щодо реактивних програм, інформації, наданої обраними сторонами та використання оперативної інформації, існують діючі механізми для виявлення можливих покарань. Специфіка рішення чи повідомлення залежить від надійності, об'єктивності, вичерпаності та можливої придатності даних [2, с. 32].

Підсумовуючи вищезазначене, ми наголошуємо, що корупція є одним із основних факторів, що сприяє легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом, тобто це не лише джерело незаконних коштів, а й засіб їх відмивання. Зокрема, йдеться про обмеження можливості контролю певної економічної діяльності на законодавчому рівні, лобіювання чиновників інтересів комерційних суб'єктів, які відмивають кошти, отримані злочинним шляхом тощо, що значно ускладнює боротьбу зі злочинністю, що розслідується.

Оскільки фінансові системи у всьому світі взаємопов'язані та взаємозалежні, проблема запобігання та протидії відмиванню грошей сьогодні стає глобальною. Це спотворює економічну інформацію та ускладнює зусилля національних урядів щодо управління економічною політикою та забезпечення стабільності фінансової системи, одночасно гальмуючи економічний розвиток будь-якої країни та створюючи привабливе середовище для міжнародної співпраці та іноземних інвестицій. Таким чином, корупція тісно пов'язана з легалізацією майна, набутого злочинним шляхом, процесом приховування джерел

незаконно придбаних грошей та іншого майна для подальшого легального використання.

1. Офіційний сайт Державної служби фінансового моніторингу України. URL: <http://www.sdfm.gov.ua/>.
2. Посібник з передової практики протидії відмиванню грошей та корупційним злочинам для України: Практичні інструменти та методи для слідчих і прокурорів. Базель : Базельський ін-т врядування, 2012. 75 с.
3. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. Закон України: від 06.12.2019 № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/361-20>

Жеребецький Олег,
здобувач вищої освіти, магістр, спеціальність 072
Інститут управління, психології та безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)
Науковий керівник:
Висоцька І.Б.,
кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри фінансів та обліку
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

НАЦІОНАЛЬНА СИСТЕМА ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ДОХОДІВ, ОТРИМАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

Боротьба з відмиванням грошей та фінансуванням злочинів є невід'ємною частиною боротьби зі злочинністю, яка набула особливої актуальності сьогодні. Глобалізація світових економічних відносин та впровадження новітніх технологій у фінансовій сфері разом із розвитком суспільства підвищують уразливість міжнародної фінансової системи, дозволяючи злочинцям з різних країн легалізувати нелегальний дохід та фінансувати злочини. Легалізація нелегального доходу в основному відбувається в банківському секторі, страховій системі, на ринку капіталів, а також в індустрії розваг, особливо із застосуванням казино.

У світовій практиці існує три основні системи організації протидії відмиванню незаконно отриманих коштів, основною відмінністю яких є особливості передачі та обміну інформацією між рідними суб'єктами цієї системи:

- перша система передбачає заборону на операції з готівкою на значні суми без залучення фінансового посередника;
- друга система передбачає закріплення зобов'язання фінансових посередників повідомляти про всі операції на суму, що перевищує «порогову» суму;

- третя система моніторингу зобов'язує надсилати повідомлення про сумнівні або підозрілі трансакції.

На основі рекомендацій світового співтовариства Україна створила організаційно-правовий механізм боротьби з відмиванням грошей. Однією зі складових механізму є система суб'єктів, уповноважених виявляти фінансові операції, пов'язані з легалізацією доходів, отриманих злочинним шляхом. Ця система складається з державних органів виконавчої влади та суб'єктів господарювання різних форм власності (суб'єктів первинного фінансового контролю), які здійснюють діяльність, пов'язану з наданням фінансових послуг.

Описані вище відносини щодо контролю за фінансовими операціями регулюються Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» 6 грудня 2019 р. [1] та регулювання банківської, страхової та інвестиційної діяльності, а також надання інших фінансових послуг тощо.

Основною частиною української системи фінансового моніторингу є вітчизняний підрозділ фінансової розвідки – Державна служба фінансового моніторингу України. Державну службу фінансового моніторингу України створено у 2002 р. як центральний орган виконавчої влади, діяльність якого координується Кабінетом міністрів України через Міністерство фінансів України. Основними напрямками роботи Держфінмоніторингу є збір, аналіз, обробка та зберігання інформації про підозрілі фінансові операції; проведення фінансових розслідувань, здійснення контрольної-наглядової діяльності, підготовка узагальнюючих матеріалів, організація міжвідомчого співробітництва у сфері запобігання та протидії відмиванню злочинних доходів, підготовка законодавчих актів, інформаційна підтримка та захист інформації.

Предметом діяльності Держфінмоніторингу є аналіз даних про фінансові операції суб'єктів державного фінансового моніторингу. Стаття 6 Закону [1] визначає питання первинного та державного фінансового моніторингу. Суб'єкти первинного фінансового моніторингу підпорядковані відповідному питанню державного фінансового моніторингу:

Національний банк України регулює діяльність таких СПФМ :комерційні банки, небанківські фінансові установи (страхові компанії, ломбарди, кредитні спілки тощо), посередники, що надають послуги з переказу коштів та здійснення валютних операцій, посередники, що надають фінансові послуги, але не є фінансовими установами;

Міністерство фінансів України: аудитори, бухгалтери, податкові консультанти, торговці дорогоцінними металами, камінням (за готівку), ріелтори, надавачі послуг у сфері лотереї та/або азартних ігор;

Міністерство юстиції України: адвокати, нотаріуси, надавачі юридичних послуг щодо створення, забезпечення діяльності, або управління юридичними особами;

Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку: біржі, що провадять фінансові операції з товарами, накопичувальні пенсійні фонди, професійні учасники фондового ринку (окрім банків), центральний депозитарій цінних паперів;

Міністерство цифрової трансформації України: постачальник послуг, пов'язаних з обігом віртуальних активів.

Отже, інтеграція України у світове співтовариство передбачає запровадження низки антилегалізаційних заходів. Упродовж короткого проміжку часу України зуміла побудувати систему протидії відмиванню незаконних доходів, розробити антилегалізаційне законодавство.

-
1. *Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. Закон України: від 06.12.2019 № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/361-20>*
 2. *Офіційний сайт Державної служби фінансового моніторингу України. URL: <http://www.sdfm.gov.ua/>.*

Качмарик Тарас,
здобувач вищої освіти, магістр, спеціальність 072
Інституту управління, психології та безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Науковий керівник:
Марушко Н.С.,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів та обліку
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ДО ПИТАННЯ ФІНАНСОВОГО ШАХРАЙСТВА В УКРАЇНІ

Розвиток економічних процесів, зростання обсягів банківських, кредитних та інших фінансових послуг призвели до підвищення ролі фінансів у житті. Оскільки, використання новітніх інформаційних технологій, безготівкової форми розрахунків спричинили зростання різного шахрайства у фінансовій сфері. На переконання фахівців, під ризик шахрайських схем нині потрапляють майже усі сфери суспільних відносин, починаючи від фінансово-кредитної та страхової і завершуючи зовнішньоекономічною діяльністю. Відтак дослідження теоретичних засад фінансового шахрайства та ідентифікація його найважливіших ознак є надзвичайно актуальним в сучасних умовах розвитку української економіки.

Сьогодні поняття «фінансове шахрайство» стає більш вживаним в засобах масової інформації та Інтернеті, а також з метою об'єктивного

та системного дослідження проблем, пов'язаних із фінансовим шахрайством, виникає необхідність уточнити сутність та зміст цього поняття. Зауважимо, що історично в українському варіанті шахраями називали «скритних і нечесних у своїх вчинках людей, хитрюг, махлярів, крутіїв, дурисвітів, ошуканців, пройдисвітів, шельм» [1].

На наш погляд, первинним підґрунтям для виникнення та поступового поширення шахрайських схем є психологічні чинники, на яких і тримається цей вид обману. Яскравим свідченням правдивості цього є сучасна реальність та практика. Адже, незважаючи на постійні застереження засобів масової інформації та інших джерел щодо різноманітних шахрайських схем, а також власний негативний досвід, люди й надалі продовжують вкладати кошти у різного роду шахрайські проекти. На думку фахівців, основна причина полягає в тому, що «люди завжди будуть прагнути легких грошей, і навряд чи це прагнення коли-небудь зникне». Саме тому, виникнення фінансових афер та масових шахрайств, спричинене бажанням людей швидко й легко отримати кошти, насамперед, ґрунтується на звичайній людській жадібності [2].

Звичайно, фінансово-шахрайські проекти мають економічне підґрунтя. Практика доводить, що їхня кількість суттєво зростає в умовах економічних криз, адже нестабільна фінансова ситуація в державі призводить до масового банкрутства банків, закриття багатьох підприємств (тобто скорочення робочих місць), втрати довіри до традиційних видів інвестування, можливості вберегти та заробити гроші. Однак варто наголосити, що і в періоди економічної стабільності шахрайство теж продовжує «розвиватися», адже в людей у цей період зростають доходи та, водночас, втрачається пильність.

Варто зазначити, що у переважній більшості випадків шахрайські дії стосовно незаконного отримання фінансових ресурсів здійснюються групою осіб або організованими злочинними угрупованнями, які мають розгалужені зв'язки не лише на території України, а й за кордоном. Ініціаторами та виконавцями таких правопорушень, як правило, є особи, котрі мають ґрунтовні економічні знання та володіють певним досвідом практичної роботи, маючи широкі зв'язки в органах державної влади та управління. До таких осіб належать «білокомірцеві» злочинці, які здійснюють шахрайські дії без застосування насильства, використовуючи неправдиву інформацію з метою отримання відповідної фінансової винагороди. Науковці стверджують, що «такі особи за своїм суспільним становищем належать переважно до класу підприємців; є фахівцями, як правило, високого або середнього рівня у сфері фінансово-кредитних відносин, добре орієнтуються в законодавстві, мають хороші знання з бухгалтерського обліку [3].

Слід відмітити, що у вітчизняній фінансовій науці та практиці майже відсутні офіційні статистичні дані стосовно показників фінансового шахрайства, оскільки це поняття фактично відсутнє в

українському законодавстві, чого не можна сказати про зарубіжну фінансову науку та практику боротьби із цим видом злочинності. Так, Федеральне бюро розслідувань США в офіційних звітах серед економічних (так званих “білокомірцевих”) злочинів виокремлює інформацію щодо показників фінансового шахрайства [4].

Однак необхідно зауважити, що в Україні, на жаль, правоохоронцям вдається розкривати не більше 15-20% усіх випадків фінансових шахрайств, що можна пояснити як великою напруженістю в роботі правоохоронних органів, пов’язаною зі складною соціально-економічною та політичною ситуацією в державі, спричиненою військовими діями на сході країни, так і правовим нігілізмом наших громадян та надзвичайною спритністю, хитрістю і шахрайською “витонченістю” сучасних аферистів [5].

Нині фінансове шахрайство – це комплексне, багатогранне суспільно-економічне явище, у поширенні якого вагому роль відіграють, насамперед, економічні чинники, які провокують особливо довірливих громадян до пошуку легких способів заробітку. До того ж, недосконала правова система теж сприяє тому, що в Україні продовжують доволі активно реалізовувати різноманітні шахрайські схеми.

-
1. Бостан Л. М., Кохановська О. І. Історико-правові основи шахрайства як кримінально караного діяння. URL: <http://book.net/index.php?p=achapter&bid=18804&chapter=1>
 2. Сахневич С. Ключові фактори виникнення фінансових маніпуляцій, пірамід та масових спекуляцій. Innovations.com.ua. 2011.01.12. URL: <http://innovations.com.ua/ua/articles/14390/temp>
 2. Мудряк Т. О. Особливості розслідування шахрайства з фінансовими ресурсами. Міжнародний юридичний вісник: зб. наук. праць Нац. ун-ту державної податкової служби України. 2014. Вип. 1. С. 128–133.
 3. FBI Reports and publication. URL: <http://www.fbi.gov/stats-services/publications>
 4. Найпоширеніші шахрайства, пов’язані з грошима і фінансами. URL: <http://groshi-v-kredit.org.ua/najposhyrenishi-shahrajstva-povyazani-z-hroshyma-ta-finansamy.html>

Кондюх Ольга,

здобувач вищої освіти, магістр, спеціальність 072

Інституту управління, психології та безпеки

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Науковий керівник:

Миськів Г. В.,

доктор економічних наук, професор

завідувач кафедри фінансів та обліку,

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ЛЕГАЛІЗАЦІЯ «ВІДМИВАННЯ» КОШТІВ ЧЕРЕЗ СИСТЕМУ БАНКІВСЬКИХ І НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ

У сучасному світі існують безліч схем з відмивання коштів за допомогою банківських та небанківських фінансових установ. Глобалізація світової економіки, розвиток фінансових та інформаційних технологій сприяють утворенню транснаціональної злочинності, надають можливість використання послуг різноманітних фінансових установ з протиправною метою. Такі процеси дають змогу фізичним особам, підприємствам та організаціям переміщувати значні обсяги коштів як на внутрішніх фінансових ринках, так і з однієї країни в іншу. Проблема протидії легалізації «відмивання» доходів, одержаних злочинним шляхом, набула актуальності у всьому світі крізь призму боротьби з тероризмом та фінансуванням розповсюдженню зброї масового знищення. Іншими словами, заходи щодо запобігання легалізації «відмивання» доходів, одержаних злочинним шляхом – це невід’ємна частина глобальної політики боротьби зі злочинністю, яка руйнує економіку та суспільство у цілому. Проблема відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом, своїми коріннями заходить у далеке минуле.

Терміни «брудні гроші» (англ. *dirty money*) й «відмивання коштів» (англ. *money laundering*) виникли у США у 30-ті рр. XX ст. у зв’язку з ухваленням у країні закону, який забороняв вільний продаж алкогольних напоїв. Одним із негативних наслідків «сухого закону» стала контрабанда алкоголю, частина доходів від якої спочатку вкладалася у розвиток мережі пралень самообслуговування, а потім такі кошти просто змішувалися з їх виторгом, отримуючи, таким чином, легальний статус. Відтоді схожі операції й отримали образну назву «відмивання грошей» [1, с.5].

Таким чином, злочинець, який отримав нелегальний дохід, до прикладу, від продажу наркотичних речовин, мав змогу декларувати офіційний дохід і легально користуватися грошима, які спершу мали незаконну природу, але в результаті «відмивання» стали легальними.

У міжнародній практиці поняття легалізації «відмивання» доходів від злочинної діяльності вперше було визначено у Конвенції ООН «Про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин», прийнятій Конференцією на її 6-му пленарному засіданні від 19 грудня 1988 р. [5, с. 92]. Члени Конференції, які висловлювали волю країн-учасниць ООН, усвідомлюючи, що незаконний обіг забезпечує великі прибутки і фінансові кошти, що дає змогу транснаціональним злочинним організаціям проникати в урядові механізми, законну торговельну і фінансову діяльність, і суспільство на всіх його рівнях.

В Україні сферу боротьби з легалізацією доходів, отриманих незаконним шляхом регламентує Закон України «Про запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», який набрав чинності 28 квітня 2020 р. Цей

Закон удосконалив процедуру фінансового моніторингу та уподібнив її до стандартів фінансового моніторингу, встановлених сучасними світовими і європейськими нормами, зокрема, рекомендаціями FATF (*Міжнародна група з протидії відмиванню брудних грошей*).

У системі банківських та небанківських фінансових установ державний фінансовий моніторинг здійснює Національний банк України, з метою запобігання використанню банківської системи України для легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом. Здійснюючи первинний фінансовий моніторинг, банки і небанківські фінансові установи перевіряють клієнтів та аналізують їхні фінансові операції. У разі виявлення підозрілих операцій банки інформують Державну службу фінансового моніторингу [2].

Динаміка інформування про підозрілі фінансові операції банківськими та небанківськими установами Держфінмоніторингу України упродовж 2012-2019 рр. та I-III кв. 2020 р. зображено на рис. 1.

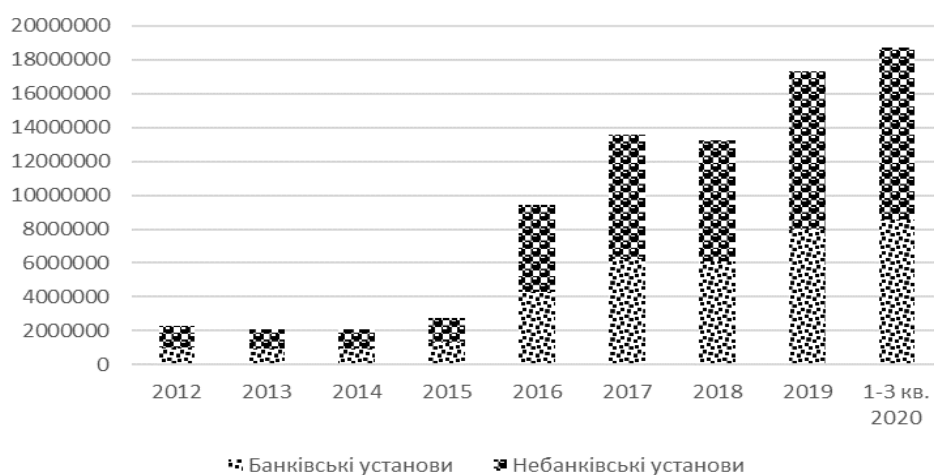

Рис. 1. Динаміка інформування про підозрілі фінансові операції банківськими та небанківськими установами у 2012-2019 рр. та I-III кв. 2020 р.

Джерело: складено за [4]

Отож, як бачимо, за 3 квартали 2020 р. кількість повідомлень про підозрілі фінансові операції, взяті Держфінмоніторингом України на облік від небанківських установ в електронному вигляді, збільшилась порівняно із 2019 р. на 11,2%. Від банківських установ отримано 98,01 % від загальної кількості повідомлень щодо підозрілих фінансових операцій, взятих Держфінмоніторингом України на облік.

Державною службою фінансового моніторингу у 2019 р. було задекларовано 893 матеріали (з них 503 узагальнених матеріалів та 390 додаткових узагальнених матеріалів). За інформацією прес-служби відомства, ці матеріали скеровано до:

- органів прокуратури – 117 матеріалів (з них 40 узагальнених матеріалів та 77 додаткових узагальнених матеріалів);

- Державної фіскальної служби України – 218 матеріалів (з них 158 узагальнених матеріалів та 60 додаткових узагальнених матеріалів);
- органів внутрішніх справ – 173 матеріали (з них – 149 узагальнених матеріалів та 24 додаткових узагальнених матеріалів);
- Служби безпеки України – 215 матеріалів (з них – 104 узагальнених матеріали та 111 додаткових узагальнених матеріалів);
- Національного антикорупційного бюро України – 155 матеріалів (з них – 41 узагальнений матеріал та 114 додаткових узагальнених матеріалів);
- Державного бюро розслідувань – 15 матеріалів (з них – 11 узагальнених матеріалів та 4 додаткових узагальнених матеріалів).

У вказаних матеріалах сума фінансових операцій, які можуть бути пов'язані з легалізацією коштів та з учиненням іншого злочину, визначеного Кримінальним кодексом України, становить 92,2 млрд. грн.[3].

Отож підсумовуючи, можемо констатувати, що для відмивання грошей здебільшого використовується банківська та небанківська система, де легалізація коштів відбувається під виглядом операцій з переказу коштів. Для безпомилкового визначення способу легалізації «відмивання» коштів, одержаних злочинним шляхом, фінансова установа потребує ретельного аналізу злочинних дій передбачених ст. 198, 209, 306 КК України.

-
1. Єгоричева С. Б. Організація фінансового моніторингу в банках. Київ, 2014. 292 с.
 2. Офіційний сайт НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/supervision/monitoring/>
 3. Держфінмоніторинг підбив підсумки 2019 року. URL: <http://finpost.com.ua/news/16076>
 4. Офіційний сайт Державної служби фінансового моніторингу України. URL: <https://fiu.gov.ua/pages/dijalnist/funkcional/zviti-pro-dijalnist/555555555-2019-rik/richnij-zvit-derzhfinmonitoringu-za-2019-rik.html>
 5. Енциклопедія банківської справи за ред. В. Юценка. Атіка, 2001. 640 с.

Копецький Олександр,
здобувач вищої освіти, бакалавр, спеціальність 076
(Одеська національна академія харчових технологій)
Науковий керівник:
Константинова Т.В.,
кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри управління бізнесом,
(Одеська національна академія харчових технологій)

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Інноваційні процеси в Україні не набули вагомих масштабів. Зазначений стан є наслідком відсутності стратегії переходу України до формування національної інноваційної системи, неналежного використання методів планування на всіх рівнях управління (системного аналізу, прогнозування, оптимізації, програмно-цільових методів управління тощо), недостатнього рівня інноваційної культури працівників органів державної влади [1].

Однією з найголовніших причин стагнації державної інноваційної політики України є недоліки у системі її законодавчого та фінансового забезпечення. Недостатня конкретизація пріоритетних напрямів, визначених Законом України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», їх неузгодженість з пріоритетними напрямками науково-технічної діяльності не сприяють розвитку високоукладної економіки України та не дозволяють запровадити відповідні механізми їх реалізації [2].

В Україні спостерігається негативна тенденція щодо процесу придбання нових технологій (технічних досягнень) і ще гірша – в напрямку передачі таких технологій, що пояснюється низьким ступенем інноваційної активності підприємств, обумовленим, перш за все, відсутністю адекватної і послідовної інноваційної політики держави. Не повною мірою врегульовані питання оцінки об'єктів інтелектуальної власності.

Виходячи з викладеного, слід визнати першорядними для справи піднесення науково-технічного потенціалу країни, забезпечення виходу України на шляхи інтенсивного інноваційного розвитку розробку та прийняття Концепції розвитку національної інноваційної системи України, подальше вдосконалення законодавчого і нормативно-правового забезпечення інноваційної діяльності та належного виконання прийнятих законодавчих актів у цій сфері.

Верховна Рада України разом з Кабінетом Міністрів України повинна:

- забезпечити посилення контролю за додержанням норм Конституції України та вимог законів України «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про інноваційну діяльність», «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», «Про спеціальний режим інвестиційної та інноваційної діяльності технологічних парків», «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій», «Про вищу освіту», інших законів з питань наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності, а також Постанови Верховної Ради України від 16 червня 2004 року № 1786-IX/ «Про дотримання законодавства щодо розвитку науково-технічного потенціалу та інноваційної діяльності» [3];
- ініціювати внесення змін до законодавчих та нормативних документів стосовно створення системи стратегічного

- прогнозування та визначення пріоритетів науково-технічного та інноваційного розвитку, стимулювання інноваційної діяльності;
- забезпечити підготовку змін і доповнень до законодавства з питань діяльності технологічних парків та інших інноваційних структур, спрямованих на вдосконалення їх роботи, підвищення ефективності та прозорості їх діяльності, впорядкування і уточнення механізму державної реєстрації технологічних парків інших структур та їх проектів;
 - підготувати законопроекти про внесення змін до Законів України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки», «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» щодо скорочення кількості пріоритетних напрямів інноваційної діяльності та їх узгодження з напрямками розвитку науки і техніки;
 - проаналізувати систему і структуру органів державного управління інноваційною сферою та вжити необхідних заходів для посилення ефективності її діяльності, підвищення кадрового та інтелектуального потенціалу.

1. Кукурудза І.І. Інноваційна діяльність в регіоні: стан, проблеми, перспективи: вісник економічної науки України. Київ, 2007. № 1. 67 с.

2. Нежиборець В. Інноваційна інфраструктура: проблеми, перспективи, рішення. Теорія і практика інтелектуальної власності. Монографія. Львів, 2007. 60 с.

3. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» № 1786-IX від 16 червня 2004 року. ВВР, 2004. №13 [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/>

Кос Вікторія,
здобувач вищої освіти, бакалавр, спеціальність 071
Інституту управління, психології та безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)
Науковий керівник:
Марушко Н.С.,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів та обліку
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

СОЦІАЛЬНИЙ АУДИТ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ БІЗНЕСУ

Соціальний аудит важливий як необхідний елемент побудови соціальної держави в Україні і інноваційної комплексної технології регулювання трудових відносин: соціально-трудова, соціально-споживацьких, соціально-відпочинкових, що дозволить оцінювати їх через призму якості життя людини праці як працівника, споживача і суб'єкта вільного часу в постійній динаміці на різних фазах і рівнях

відтворення. Це дасть можливість збільшити фінансування соціальної сфери і, як наслідок, здійснить інвестиції в неї привабливими для всіх зацікавлених учасників, дозволить поступово перейти на міжнародні стандарт якості життя та забезпечить соціальну безпеку бізнесу.

Дослідження питань теорії та практики соціального аудиту в світі налічує десятиліття, а в Україні тільки десяток. Саме визначення даного поняття, так само як і основні поняття, предмет, сутність, основні завдання та напрямки формується та носить дискусійний характер, і звісно, вимагає подальшого дослідження.

Концептуальні і практичні аспекти соціально-трудових відносин, корпоративної соціальної відповідальності, соціального інвестування, соціальної безпеки, взаємодії бізнесу, держави і суспільства розробляються такими вченими і практиками, як О.В. Мазурик, А.А. Шулас, Ю.Н. Попова, А.М. Гриненко, С.В. Полякова, А.М. Колота, Т.В. Каланеску, Т.В. Шаповалова, Ю.В. Піча, С.В. Мельник, О.В. Мазурик, А.І. Щербаков та інші [1-3].

На сьогодні оцінка соціальної відповідальності пов'язана з соціальними показниками. Оцінка соціальних індикаторів ґрунтується на сформованій тенденції розвитку соціальних процесів з врахуванням принципу справедливості розподілу соціальних благ між всіма учасниками ринкових відносин та суспільством [2].

Саме тому сьогодні в Україні формуються передумови для соціальної відповідальності бізнесу. Одним з дієвих інструментів забезпечення соціальної безпеки бізнесу є соціальний аудит. Основні показники соціально-економічного розвитку України в продовж 2017-2019 років подано в табл. 1.

Таблиця 1

Основні соціально-економічні показники [1]

Показники	2017	2018	2019
Реальний ВВП, % зростання	2,5	3,3	2,6
ВВП, трлн. грн.	2,98	3,56	4,16
ВВП, \$ млрд.	112,2	130,8	150,8
Середня номінальна заробітна плата, тис. грн. (кінець періоду)	8,78	10,57	12,0
Кінцеві споживчі витрати, % ВВП	87,7	89,8	95,0
Валове нагромадження, % ВВП	19,9	18,8	14,2
Зростання ІСЦ, % (кінець періоду)	13,7	9,8	8,7
(середнє), %	14,4	10,9	9,0
Зміна дифлятора ВВП, %	22,1	15,4	14,0
Курс: грн./\$1 (кінець періоду)	27,5	27,8	27,9
Сальдо торгівлі товарами і послугами, % ВВП	-7,7	-8,6	-9,2

За даними оцінок соціально-економічно середовища країни, звичайно, слід віднести незначне, проте стійке зростання заробітної плати. Попри досить низьку загальну економічну динаміку,

нарощування заробітних плат відбувалось випереджуючими темпами. Так, упродовж двох з половиною років (з кінця 2016 р. до середини 2019 р.) середня номінальна заробітна плата зросла з 6,5 тис. грн. (\$250) у грудні 2016р. до 10,8 тис. грн. (\$407) у червні 2019р. (тобто, приблизно на 60%, у т.ч. у доларовому еквіваленті завдяки стабільності і навіть незначному зміцненню гривні), при помітному відставанні мінімальної.

Соціальна відповідальність бізнесу стимулює розвиток підприємництва, у працівників підвищується мотивація, компанія стає «прозорою» для інвесторів, покращуючи партнерство, а також дає можливість отримання додаткового державного фінансування, відбувається диверсифікація бізнесу і створюється імідж, все більше людей хочуть спробувати цей продукт, компанія отримує свою унікальність, стає взірцем для інших [2].

Незважаючи на те, що реалізація соціальних проектів об'єктивно покликана сприяти формуванню сприятливого іміджу організації, далеко не завжди власники бізнесу прагнуть до відкритості і гласності в даній області своєї діяльності. Таким тенденціям розвитку сучасних соціально-економічних відносин повинен сприяти соціальний аудит.

-
1. Офіційний сайт Державної служби статистики України, архів. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
 2. Охріменко О. О., Іванова Т. В. Соціальна відповідальність: навчальний посібник. Київ, 2015. 19-27с., 41с.
 3. Шурус А. А., Попова Ю.Н. Соціальний аудит: навчальний посібник. Москва: Видавництво дім «АТuCO», 2008. 620с.

Лаврик Софія,

здобувач вищої освіти, бакалавр, спеціальність 073

Інституту управління, психології та безпеки

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Михайлів Микола,

здобувач вищої освіти, бакалавр, спеціальність 073

Інституту управління, психології та безпеки

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Науковий керівник:

Живко З.Б.,

доктор економічних наук, професор,

професор кафедри менеджменту

(Львівський державний університет внутрішніх справ)

СПОСОБИ ШАХРАЙСТВА: СУТНІСТЬ ТА НАСЛІДКИ

З розвитком новітніх технологій питання шахрайства особливо актуалізувалися. Сьогодні шахрайство проявляється у всіх сферах діяльності, проникає в різні організації та установи, особливо вразливою сферою виявився банківський сектор.

Проте перш за все розглянемо сутність шахрайства, яке згідно ст. 190 Кримінального кодексу України означає «заволодіння чужим майном або придбання права на майно шляхом обману чи зловживанням довірою» [1]. Тобто, шахрайство завжди містить прямий умисел на вчинення шахрайства та корисливі мотиви заподіяння шахрайства. Законодавством крім ст.190 прописано відповідальність за шахрайство, як спосіб вчинення інших злочинів (рис.1).

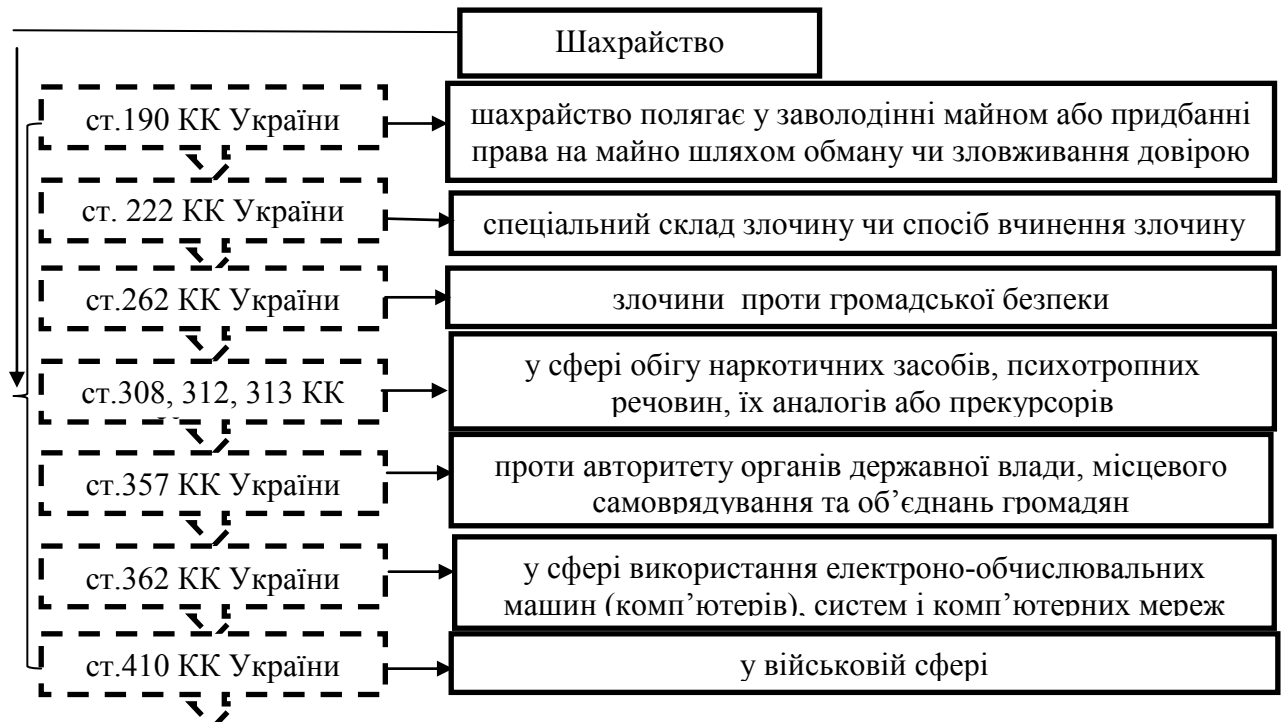

Рис. 1. Відповідальність за шахрайство

Автори Родченко С. та Живко З. під шахрайством у банківській сфері розуміють «сукупність злочинних дій та маніпуляцій з метою заволодіння коштами комерційного банку або його клієнтів» [2, с.104]. Особливістю шахрайства є те, що власник чи особа, яка зберігає майно, кошти, цінності, добровільно передає його зловмиснику, не усвідомлюючи наявного обману чи зловживання довірою. Найбільш актуальними, на нашу думку, є шахрайства вчинені у банківській сфері: зловживання вчинені з порушенням кредитування та банківських розрахунків (Г.Матусовський, О.Бушан); розкрадання, хабарі, інші суспільно-небезпечні посилання (В.Попович); фальсифікація документів, використання фіктивних підприємств (О.Кришевич).

Стосовно специфіки банківського шахрайства погоджуємося з науковцями, що банк може виступати як жертвою в руках шахраїв, так і інструментом його вчинення [3, с.104]. Можна виділити наступні способи шахрайства (рис. 2):

Рис. 2. Способи шахрайства

О.В. Кришевич виділяє основні чотири способи комп'ютерного шахрайства, а саме: (1) безпосереднє та електромагнітне перехоплення інформації; (2) крадіжки програмного забезпечення, крадіжки устаткування, неправомірне отримання кодів; (3) маніпуляції з інформацією; (4) несанкціонований доступ до інформації [3, С.114].

Зазвичай, кожна злочинна дія розпочинається з отримання контактної інформації, доступу зловмисників до ЕОМ, скачування інформації, зняття коштів та акумулювання їх на «липових рахунках фірм-однодневок» тощо. Такі злочини приховуються через відновлення програмного забезпечення і тому складні у виявленні. Ще одним важливим способом шахрайства є використання соціальної інженерії, внаслідок чого зловмисники отримують дані платіжної картки та ідентифікацію її, як не дивно основною найбільш вразливою ланкою в цих маніпуляціях є сам клієнт. Шахраї використовують методи інтелектуального аналізу, психологічного впливу та інформаційних технологій, а далі справа швидкої техніки переведення коштів.

Таким чином банківське шахрайство впливає не лише на банківські установи, уповільнюючи поширення безготівкових операцій, підриваючи довіру населення, але й для держави загалом, порушуючи

стабільність банківської системи та ускладнюючи процес протидії шахрайству. Вважаємо доцільним досліджувати шляхи вчинення шахрайських дій, розробити заходи із застосуванням методів Data Mining та сучасних інформаційних технологій, використання контура інформаційної безпеки «SearchInform», «Genetec Traffic Sense».

-
1. *Кримінальний кодекс України. поточна редакція від 30.12.2020, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>*
 2. *Родченко С. С., Живко З.Б. Фінансове шахрайство у фінансовій сфері: сутність, види та сучасний стан. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2020. № 31. С. 98–103.*
 3. *Кришевич О.В. Способи шахрайств в банківській сфері: кримінально-правовий аспект. Юридичний вісник. № 2 (23), 2012. – С.112-116*

Лечук Ольга,
здобувач вищої освіти, магістр, спеціальність 072
Інституту управління, психології та безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)
Науковий керівник:
Марушко Н.С.,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів та обліку
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ОРГАНІЗАЦІЯ ВНУТРІШНЬОГО ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ ЯК ВИМОГА СУЧАСНОСТІ

На сьогодні виникає необхідність організувати дієву систему внутрішнього фінансового моніторингу в установах, оскільки це є не тільки вимога сучасності, а й дотримання чинного законодавства.

Під моніторингом заходів контролю розуміють процес оцінки ефективності роботи внутрішнього контролю за певний проміжок часу. Він передбачає своєчасну оцінку структури та заходів щодо контролю, а також виконання необхідних коригувальних дій у відповідь на зміни в умовах здійснення бізнесу. Моніторинг заходів щодо контролю є складовою внутрішнього контролю [1-3].

Відомо, що відповідно до вимог та у рамках розробки інтегрованої моделі внутрішнього контролю, Комітетом COSO (The Committee of Sponsoring Organizations) прийнято документ, в основі якого лежить мета формування керівництва з моніторингу систем внутрішнього контролю [1].

Моніторинг є ефективним, якщо його спрямовано на ідентифікацію та коригування слабких сторін контролю з метою забезпечення його суттєвого впливу на досягнення завдань організації. Процес моніторингу за COSO включає:

- встановлення цілей;

- ідентифікацію ризиків, які супроводжують такі цілі;
- визначення пріоритетності цих ризиків;
- проектування та імплементацію відповідних реагувань на ці ризики;
- ідентифікацію та встановлення пріоритетів, які повинні ґрунтуватися на певному рівні ризику;
- розуміння природи проекту контролю та можливості невдачі контролю;
- планування відповідних процедур моніторингу, що використовують відповідну переконливу інформацію;
- передання результатів менеджменту та іншим зацікавленим особам, а також застосування необхідних заходів щодо коригування.

Для досягнення поставлених цілей документація охоплює такі основні розділи:

1. Основи моніторингу. Менеджмент здійснює: імплементацію ефективного моніторингу шляхом встановлення ефективного контрольного середовища для моніторингу; визначення пріоритетності процедур моніторингу, що ґрунтуються на ролі контролю в управлінні або зниженні ризику; розробку структури комунікацій.
2. Природа інформації, що використовується у моніторингу. Придатна інформація: доцільна, надійна та своєчасна. Проектування ефективності моніторингу включає встановлення пріоритетів і планування процедур, а також рішення про те, коли та як часто застосовувати ці процедури.
3. Комунікації та передання результатів моніторингу передбачають класифікацію проблем і внутрішню звітність, а також звітність для зовнішніх користувачів. Доцільно виокремити два фактори, що впливають на зміст моніторингу: розмір бізнесу і складність бізнесу [1].

Таким чином, моніторинг як елемент організаційного рівня внутрішнього контролю має вигляд форми такого контролю, розрізняються два різновиди внутрішнього моніторингу: моніторинг внутрішній щодо управління підприємством – у широкому розумінні, а також моніторинг внутрішній у сфері внутрішнього контролю – у вузькому розумінні.

З огляду на це, суб'єкти первинного фінансового моніторингу зобов'язані розробити документацію, яка регламентуватиме внутрішній порядок забезпечення фінансового моніторингу установи.

1. Краткая характеристика модели COSO внутреннего контроля / URL: https://afdanalyse.ru/news/kratkaja_kharakteristika_modeli_coso_vnutrennego_kontrolja/2016-02-08-345
2. Чернявський С. С. Фінансове шахрайство: методологічні засади розслідування: Монографія. К.: «Хай-Тек Прес», 2010. 624с.
3. Оцінка ефективності системи внутрішнього контролю. Тренінг. Впровадження системи внутрішнього контролю в державному секторі: вимоги та кращі практики. URL: <https://kyivaudit.gov.ua/vr/ka/index.nsf.pdf>

Літвинчук Світлана,
здобувач вищої освіти, бакалавр, спеціальність 072
Інституту управління, психології та безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)
Науковий керівник:
Висоцька І.Б.,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів та обліку
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ДЕРЖАВНИЙ БОРГ УКРАЇНИ: ОБСЯГИ ТА ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ

Проблема державного боргу України прослідковується ще з періоду створення незалежної держави, і до сьогоднішнього дня залишається досить актуальною і не менш важливою. Під час розбудови ринкової економічної системи вже незалежної України автоматично зростала залежність національної економіки від зовнішніх запозичень, фінансової допомоги від інших країн та міжнародних кредитно-фінансових організацій, що і призвело до формування такого поняття, як державний борг.

Відповідно до Бюджетного кодексу України, державний борг – це загальна сума боргових зобов'язань держави з повернення отриманих та непогашених кредитів (позик) станом на звітну дату, що виникають внаслідок державного запозичення [1]. Це нормативний також встановлює граничний обсяг державного боргу – 60% від ВВП. Щоправда, це положення не застосовується у випадках: введення воєнного стану в Україні (в окремих її місцевостях); введення надзвичайного стану в Україні (в окремих її місцевостях) або проведення на території України антитерористичної операції.

Згідно з вітчизняними і іноземними дослідженнями економічно безпечний рівень державного і гарантованого державою боргу для України наразі становить близько 35% [2]. Зазначимо, що Україні не вдалося утримати значення на оптимальному рівні. Відношення загального обсягу державного боргу до ВВП України у 2020 р. становило 52,29 %, на кінець 2019 – 44,3 %. Отже, ситуація стосовного державного боргу України є вкрай серйозною та небезпечною [2].

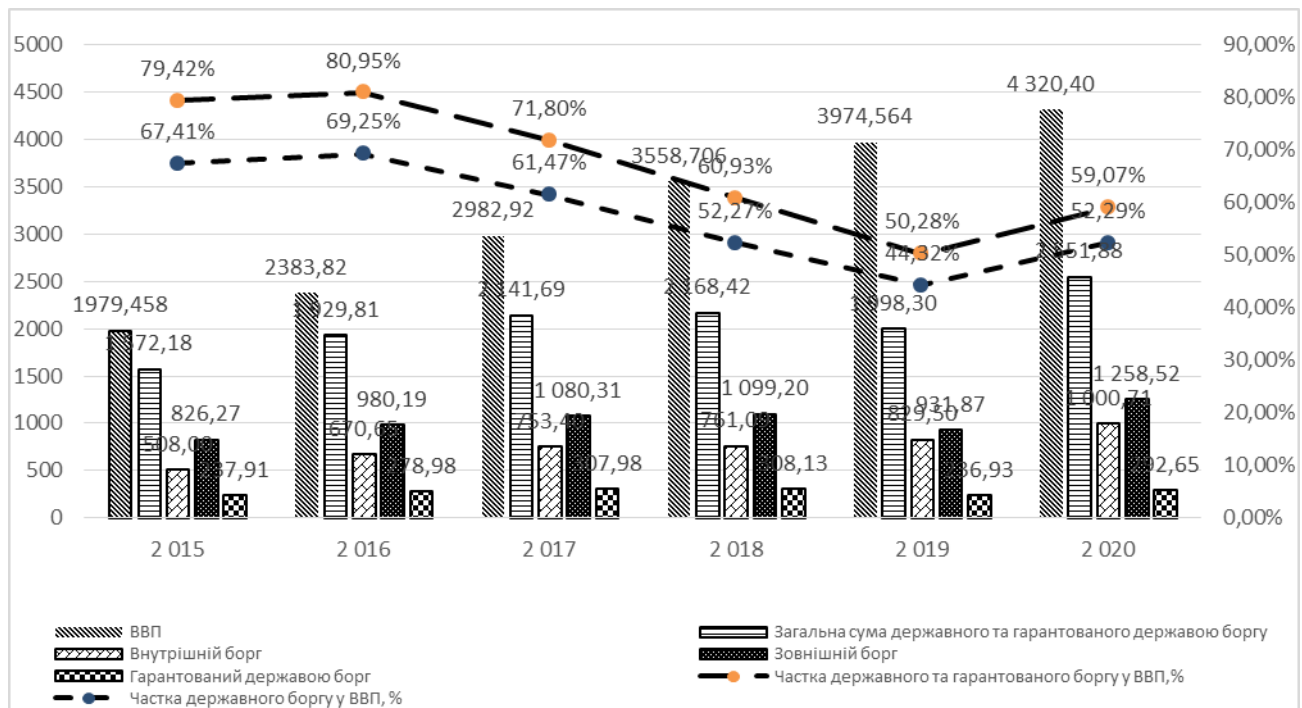

Рис. 1. Динаміки обсягів державного та гарантованого боргу України і частка державного боргу у ВВП упродовж 2015-2020 рр.
Джерело: складено автором за [3]

Покриття дефіциту державного бюджету здійснюється за допомогою державних внутрішніх та зовнішніх запозичень, таким чином у 2020 році було отримано 639,6 млрд. грн. державних запозичень. Державний та гарантований державою борг України станом на кінець 2020 року становив 2,56 трильйона гривень, або 90,3 мільярда доларів [4].

Обтяжливими для державного бюджету є і обслуговування державного боргу. Як зазначає Міністерство Фінансів України у 2021 році Україна витратить 468,4 млрд грн. на погашення державного боргу і ще 158,68 млрд. грн. – на його обслуговування, проте також варте уваги те, що у серпні минулого року Україна скоротила обсяг державного боргу майже на 17 млрд. грн.[5].

Можна зробити висновок, що державний борг зростає через недосконале бюджетне законодавство та невчасне планування видатків. Для досягнення цілей управління державним боргом необхідно:

- збільшити частку державного боргу у національній валюті, за допомогою зменшення валютного ризику державного боргу та залучення іноземних інвесторів до інвестування в облігації у національній валюті; здійснити продовження середнього строку до погашення і забезпечення рівномірного графіка погашення державного боргу;
- забезпечити мінімізацію ризику рефінансування, завдяки проведенню активних операцій з управління державним боргом, залученням довгострокового пільгового фінансування,

продовженням розвитку міцних взаємовідносин з інвесторами та подальше удосконалення політики управління державним боргом.

1. Бюджетний кодекс України. Кодекс від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>
2. Державний борг та гарантований державою борг. URL: [Державний борг та гарантований державою борг \(mof.gov.ua\)](http://mof.gov.ua)
3. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/derzhavnij-borg-ta-garantovanij-derzhavju-borg>
4. Торік частка держборгу у ВВП України зросла на 12,5%. URL: <https://mind.ua/news/amp/20222725-torik-chastka-derzhborgu-u-vvp-ukrayini-zroslo-na-125>
5. На борги Україна наступного року витратить понад 600 мільярдів. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3162463-na-borgi-ukraina-nastupnogo-roku-vitratit-ponad-600-milardiv-minfin>

Мартинів Вероніка,
здобувач вищої освіти, бакалавр, спеціальність 071
Інституту управління, психології та безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)
Науковий керівник:
Горбан І.М.,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів та обліку
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ПОДАТКОВА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ ЯК ЗАПОРУКА СТАБІЛЬНОЇ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

В умовах складної економічної ситуації в Україні, яка викликана дефіцитом власних ресурсів та скороченням ділової активності бізнесу, виникає необхідність прийняття рішучих дій, які спрямовані на забезпечення гідного рівня фінансової безпеки держави.

Фінансова безпека являє собою такий стан фінансової, грошово-кредитної, бюджетної, валютної, банківської та податкової системи, який може забезпечити ефективне функціонування держави, підтримуючи її економічну стійкість в глобальному середовищі [1]. Розглядаючи детально структуру фінансової безпеки держави можна визначити одним із важливих її елементів податкову безпеку, яка через її фіскальну функцію направлена на наповнення бюджету та забезпечення можливості виконання державою своїх обов'язків в повній мірі.

На сучасному етапі спостерігається послаблення фінансової безпеки держави, яке викликане, в першу чергу, внутрішніми системними змінами кожного структурного елементу фінансової безпеки.

Основним джерелом формування фінансових ресурсів для існування держави і виконання нею своїх функцій є податки, отримувані від фізичних і юридичних осіб, суб'єктів економічного життя. Основою дохідної частини державного бюджету є податкові надходження, і водночас найбільш важливим регулятором соціально-економічних процесів на макроекономічному та мікроекономічному рівнях.

Динаміка податкових надходжень до Державного бюджету України за 2016-2020 роки відображена в табл.1.

З даних табл.1 ми бачимо, що найбільшу суму в частині надходження податкових платежів до бюджету за 2016-2020 р. становить податок на додану вартість-400600,10 млн. грн та ПДФО - 295107,30 млн. грн.

Податкова безпека є частиною фінансової безпеки держави, яка визначається наявністю сформованої податкової системи, оптимальним рівнем оподаткування, що забезпечує достатнє наповнення за рахунок податкових надходжень дохідної частини бюджету для виконання державою своїх функцій, а також забезпечує розвиток реального сектору економіки та соціальний захист населення» [3].

Податкова безпека повинна визначати гармонізацію процесу оподаткування та справляння податків за умови ефективного управління ризиками та загрозами, що виникають у податковій сфері, шляхом вжиття необхідних заходів з боку виконавчих органів для задоволення інтересів держави, суспільства.

Таблиця 1

Аналіз стану та динаміки податкових надходжень до Державного бюджету України за 2016-2020 рр.

Показник	2016	2017			2018			2019			2020		
		Сума	Абсол. відхилення	Темп росту, %	Сума	Абсол. відхилення	Темп росту, %	Сума	Абсол. відхилення	Темп росту, %	Сума	Абсол. відхилення	Темп росту, %
1.Податок на доходи фізичних осіб	59810,00	75 033,00	15 223,00	125,45	91124,00	16091,00	121,00	275458,50	184334,50	302,29	295107,30	19648,80	107,13
2. Акцизний податок	90 122,00	108 293,00	18 171,00	120,16	118 851,00	10 558,00	110,00	130753,30	11902,30	110,01	146681,40	15928,10	112,20
3. Податок на прибуток підприємств	54 344,00	66 912,00	12 568,00	123,13	96 882,00	29 970,00	145,00	117316,8	20434,80	121,10	118471,80	1155,00	100,99
4. Ввізне мито	20 001,00	23 898,00	3 897,00	119,48	28 077,00	4 179,00	117,00	29855,4	1778,40	106,33	30203,20	347,80	101,16
5.ПДВ	329 911,00	434 041,00	104 130,00	131,56	374 507,00	-59534,00	86,00	378690,2	4183,20	101,12	400600,10	21909,90	105,79
6. Рентна плата за користування надрами	39 699,00	43 876,00	4 177,00	110,52	39 817,00	-4 059,00	91,00	52024,9	12207,90	130,66	57112,60	50877,70	109,78
Разом	593 887,00	752 053,00	158 166,00	126,63	749 258,00	-2 795,00	100,00	984099,1	234841,10	131,34	1048176,40	64077,30	106,51

Джерело: складено автором за [4]

Таким чином, податкова безпека передбачає такий стан податкової системи, який характеризується стійкістю і стабільністю всіх її елементів, що передбачає спроможність захищати економічні інтереси держави і протистояти зовнішнім і внутрішнім загрозам, можливість реалізації і розвитку податкового потенціалу країни.

1. Варналій З.С. Податкова система: підручник З.С. Варналій, М.В. Романюк; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ: Знання України, 2019. 567 с.
2. Карпенко В.В. Податкова система: навчальний посібник В.В. Карпенко, Т.В. Колодяжна; Міністерство освіти і науки України, Харківський національний університет будівництва та архітектури. Харків: Лідер, 2018. 273с.
3. Система адміністрування податків в Україні: стан, проблеми та перспективи розвитку: монографія М.І. Крупка; Міністерство освіти і науки України, Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2017. 446с.
4. Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/2019>

Мисник Катерина,
аспірантка Інституту економіки промисловості НАН України,
заслужений юрист України
Науковий керівник:
Іванов С.В.,
член-кореспондент НАН України,
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри аналітичної економіки та менеджменту
(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)

ФОРЕНЗІК У СИСТЕМІ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Останнім часом вчені-економісти й фахівці-практики приділяють значну увагу популяризації форензіку в Україні. Це обумовлено тим, що в світі вже є усвідомлення доцільності його застосування як однією з успішних практик у бізнес-середовищі [1; 2]. Про це наглядно свідчать публікації зарубіжних науковців та активна діяльність міжнародних інформаційно-консалтингових компаній, серед яких ACFE (Міжнародна організація з розслідування шахрайства), PwC, KPMG, Deloitte тощо. У цих компаніях існують посади керівника практики форензик-послуг, старшого менеджера і консультанта практики форензик.

Однак, за оцінками експертів компаній ACFE і PwC, сума збитків, які зазнають підприємства унаслідок економічних злочинів і шахрайства, щороку зростає. У 2016 р. вона складала понад 6 млрд дол. США, у 2017 р. – 7,3 млрд дол., а у 2020 р. – 42 млрд дол. США.

Щодо ситуації в Україні, то, за результатами опитування українських підприємств, яке проведено компанією PwC у рамках Всесвітнього дослідження економічних злочинів і шахрайства у 2019-2020 рр., 51% респондентів постраждали від шахрайства. Цей показник вищий, ніж у середньому в світі (47%), і зріс порівняно з 48% у 2018 р. При цьому 1/3 опитаних в Україні постраждали за цей період від 2 до 5 випадків шахрайства [3].

Слід відмітити, що з незаконним привласненням майна стикається 47% респондентів; хабарництвом і корупцією – 47%; шахрайством з боку клієнтів – 31%; кіберзлочинами – 31%; шахрайством у закупівлях – 31%. Найбільш суттєвим для суб'єктів господарювання з точки зору фінансових збитків є: незаконне привласнення майна (19% опитаних); недобросовісна конкуренція і порушення антимонопольного законодавства (13%); шахрайство у закупівлях (13%). Встановлено, що у 38% вітчизняних компаній прямі збитки від шахрайства становлять менше 50 тис. дол. США; у 26% – від 50 тис. до 1 млн дол.; у 9% – понад 1 млн дол. США.

Разом з тим, виявлено, що майже 50% респондентів в Україні не проводять взагалі або проводять лише неформальну перевірку та постійний моніторинг доброчесності своїх контрагентів. Лише 59% українських компаній провели розслідування свого найгіршого випадку шахрайства. І тільки третина повідомила про це наглядову раду. На жаль, лише 3% респондентів в Україні залучили зовнішнього форензичного експерта у відповідь на свій найгірший випадок шахрайства. Це значно нижче порівняно з 20% респондентів у світі. Кожна четверта компанія в Україні не має спеціальної програми з управління ризиками. 22% респондентів не проводили у 2019-2020 рр. жодного оцінювання рівня ризиків та їх впливу на господарську діяльність.

Результати опитування, проведеного компанією PwC, підтверджує і статистичний аналіз. За даними Державної служби статистики України, як правило, до адміністративної відповідальності притягуються особи, які порушили законодавство про працю, закупівлі, з фінансових питань, а також порядок ведення податкового обліку, провадження господарської діяльності та права інтелектуальної власності. На підставі ранжування розміру штрафів за видами адміністративних правопорушень встановлено, що в 2018 р. перше місце посідали штрафи за порушення порядку провадження господарської діяльності (13191,3 тис. грн); друге – за порушення вимог трудового законодавства (5829,9 тис. грн); третє – за порушення законодавства про закупівлі (678,4 тис. грн); четверте – за порушення порядку ведення податкового обліку (561,3 тис. грн); п'яте – за порушення законодавства з фінансових питань (499,2 тис. грн); шосте – за порушення прав на об'єкти інтелектуальної власності (1,7 тис. грн).

Але, як показує аналіз, середній розмір накладених штрафів за порушення вимог трудового законодавства в 2018 р. був нижчим середньоукраїнського рівня в 2,5 разів; законодавства з фінансових питань – у 7,2 разів; прав на об'єкти інтелектуальної власності – в 7,6 разів; порядку ведення податкового обліку та надання аудиторських висновків – у 12,7 разів. Наприклад, якщо середній розмір накладених штрафів за всіма видами адміністративних порушень складав у 2018 р. 1248 грн, то за порушення вимог трудового законодавства – 519 грн; законодавства з фінансових питань – 179 грн; прав на об'єкти інтелектуальної власності – 170 грн; порядку ведення податкового обліку та надання аудиторських висновків – 101 грн. І ось чому в нашій країні спостерігається тенденція постійного зростання рівня економічних злочинів. Оскільки, дивлячись на розмір цих штрафів, виходить, що юридичній особі «вигідніше сплатити» штраф, ніж виконувати чинне законодавство [4].

Таким чином, на сьогоднішній день варто актуалізувати роботу з активізації розвитку форензіку в країні. І у першу чергу, доцільно створити належні інституційні умови [5], а саме: на законодавчому рівні визначити сутність поняття «форензік як методу економічних розслідувань у сфері господарської діяльності», його принципи, особливості, правові, організаційні й фінансові засади регулювання розвитку на підприємствах. Крім цього, одним з позитивних моментів можна назвати початок підготовки фахівців з питань форензіку в Університеті державної фіскальної служби України (м. Ірпінь). Під час навчання в університеті студенти зможуть придбати відповідні знання, навички, методи, прийоми, які допоможуть їм на практиці боротися з економічними злочинами та якісно проводити економічні розслідування.

Отже, у сучасних реаліях ведення бізнесу в Україні вчасне проведення комплексних економічних розслідувань дасть змогу українським компаніям мінімізувати значні фінансові збитки і захистити власну ділову репутацію.

-
1. Мисник К. П. Глобальні тенденції економічних злочинів у сфері господарської діяльності. *Topical issues of science and practice: The VII International scientific and practical conference (Great Britain, London, November 02-06, 2020)*. London: International Science Group, 2020. P. 121-124. <https://doi.org/10.46299/ISG.2020.II.VII>.
 2. Мисник К. П. Сутність і особливості форензіку. *Modern problems in science: The VIII International scientific and practical conference (Czech Republic, Prague, November 09-12, 2020)*. Prague: International Science Group, 2020. P. 96-100. <https://doi.org/10.46299/ISG.2020.II.VIII>.
 3. Мисник К. П. Особливості форензіку як методу економічних розслідувань на підприємствах України. Теоретичні та практичні питання узгодження інтересів розвитку територіальної системи: матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Харків, 31 жовтня 2020 р.). Харків: Харківський нац. ун-т імені В.Н. Каразіна, 2020. С. 60-63.

4. Мисник К. П. Аналітична оцінка показників адміністративних правопорушень в Україні. Економіка та сучасний менеджмент: теоретичні підходи та практичні аспекти розвитку: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 12 грудня 2020 р.). Київ: ГО «Київський економічний науковий центр», 2020. С.37-40.
5. Мисник К. П. Інституційні умови розвитку системи економічних розслідувань на підприємствах. Вісник економічної науки України. 2020. № 2(39). С. 158-165. [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.2\(39\).158-165](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.2(39).158-165).

Нонєва Наталія,

здобувачі вищої освіти, магістр, спеціальність 072
Центр післядипломної освіти, заочного та дистанційного навчання
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Батечко Сергій,

здобувачі вищої освіти, магістр, спеціальність 072
Центр післядипломної освіти, заочного та дистанційного навчання
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Науковий керівник:

Висоцька І.Б.,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів та обліку
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

СТАН ТА ПРИЧИНИ ПОШИРЕННЯ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

Однією з найгостріших проблем сучасної української економіки є високий рівень її тінізації. Тіньова економіка – це сукупність різних видів діяльності, які здійснюються через порушення або використання «недосконалості» законодавства, а дохід від такої діяльності прихований від податків і не враховується офіційною статистикою. Серед причин поширення тіньової економіки можна виокремити такі групи: соціально-економічні (низький рівень доходів суб'єктів господарювання, критичний стан економіки, недосконалість податкової системи, соціальна нерівність); політичні причини (політична нестабільність, низький рівень довіри до влади); правові причини (недосконалість законодавства) та морально-етичні.

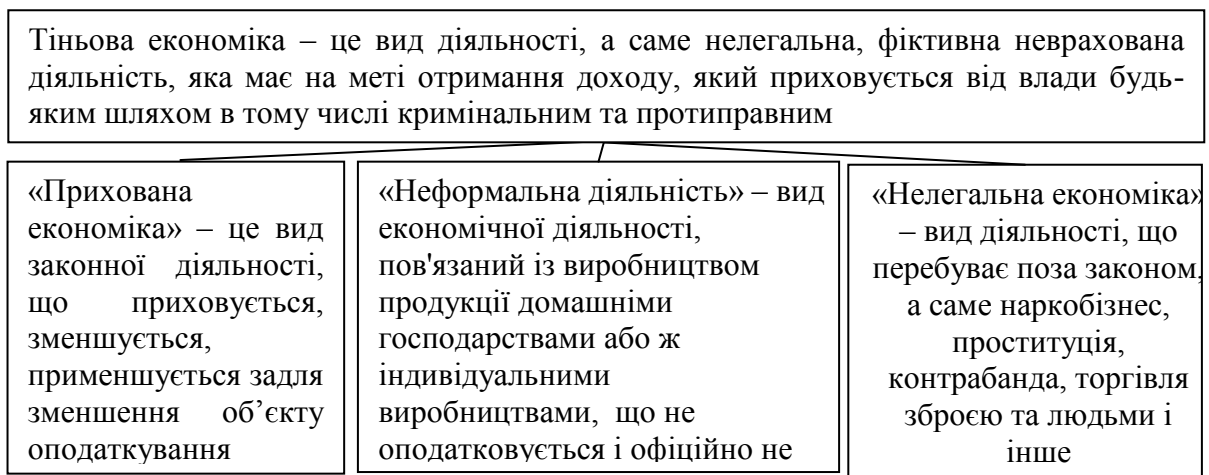

Рис. 1. Структура тіньової економіки [1]

Основними показниками, що дозволяють оцінити рівень тіньової економіки є такі:

1. ступінь монетизації економіки. Цей показник дає можливість оцінити ступінь насичення економіки грошима. Упродовж 2015-2019 рр. коефіцієнт монетизації має тенденцію до зниження. Це свідчить про те, що значна частина економіки як би не існувала і не використовується національною валютою. Це прихована або тіньова економіка.
2. значна питома вага готівки у структурі грошової маси. Так, на початок 2021 р. частка готівки у грошовій масі становила 27,9%. Незважаючи на те, що кількість дебетових та кредитних пластикових карток значно збільшилась за досліджуваний період, їх частота використання в торгівельній діяльності в Україні все ще залишається незначною.
3. обсяги «вивезення» капіталу. Згідно з дослідженням Global Financial Integrity (AFS), незаконні фінансові потоки з України у 2014-2018 роках склали 60,7 млрд доларів США, що в середньому становить 11,7 млрд доларів. США на рік. Хоча тенденція останніх років свідчить про зменшення відтоку капіталу, але це пов'язано зі світовою економічною кризою, яка серйозно позначилася на основних галузях економіки України, що призвело до зниження доходів їх власників і тим самим зменшення незаконного експорту капіталу [2].
4. індекс економічної свободи. Значення індексу економічної свободи в Україні нижчий за рівень розвинених країн. Так, у 2020 р. індекс економічної свободи в Україні становив 54,9 балів. Такий рівень є нижчим навіть за середній показник у світі – 60,3, і не значно нижчим за цей показник в економічно розвинутих країнах – 76,6 балів. Такий низький рівень індексу не сприяє правовому розвитку підприємницької діяльності, що

спонукає підприємців переходити від легального до тіньового сектору економіки.

Таким чином, аналіз цих показників свідчить про наявність значних обсягів нелегальної економіки в Україні (рис. 2.).

Важливу ролу здійсненні детінізації вітчизняної економіки відіграє Державна служба фінансового моніторингу України – центральний орган виконавчої влади, що координується Міністерством фінансів України. Держфінмоніторинг був створений як підрозділ фінансової розвідки, призначений для боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму.

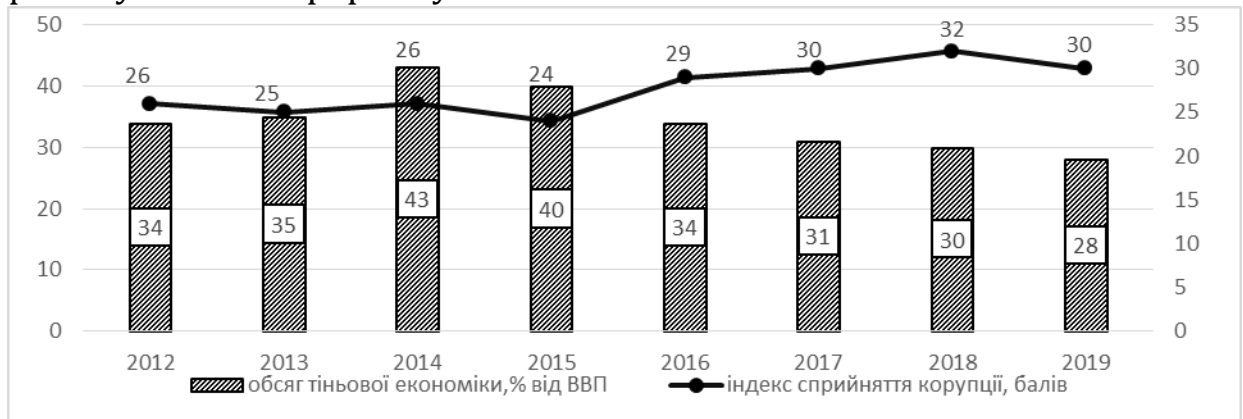

Рис. 2. Інтегральний показник рівня тіньової економіки в Україні упродовж 2012-2019 рр.(у % від обсягу офіційного ВВП) [3]

Держфінмоніторинг впливає на рівень тіньової економіки опосередковано. Завдання, функції та обов'язки Держфінмоніторингу поділяються на такі напрямки: збір, аналіз та зберігання інформації; проведення фінансових розслідувань (аналіз), підготовка узагальнених матеріалів; здійснення контрольно-наглядової діяльності; міжвідомча взаємодія та координація; міжнародне співробітництво; юридичний супровід фінансового моніторингу; методичне та методичне забезпечення; інформаційно-технічна підтримка та захист інформації тощо. Виконуючи свої основні функції Держфінмоніторинг попереджає та унеможливорює легалізацію тіньових доходів, відслідковує їх та надає інформацію до відповідних правоохоронних органів.

1. Нонік В.В. Основні чинники та шляхи детінізації економіки України: державно-управлінський аспект. Публічне управління та митне адміністрування, № 2 (17), 2017. С.91-101.
2. Financial capital outflow monitoring. Global Financial Integrity. URL: <http://www.gfintegrity.org/issues/data-by-country/>
3. Офіційний сайт Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL: <https://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>

Олесько Надія,
студентка групи УА-41
(Національний університет «Львівська політехніка»)
Науковий керівник:
Дзюрах Ю.М.,
асистент кафедри адміністративного та фінансового менеджменту
(Національний університет «Львівська політехніка»)

ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ШЛЯХОМ УДОСКОНАЛЕННЯ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ

Постійні зміни у зовнішньому та внутрішньому середовищі, поява нових факторів, що складають основу фінансово-економічної безпеки, застосування нових методів управління фінансово-економічною безпекою вимагають подальших досліджень та привернення уваги науковців та практиків.

В останні роки фактор кризи відіграв вирішальну роль в підприємствах переважної більшості галузей економіки. У будь-якому випадку, подолання кризи підприємства вимагає адекватного, унікального та всебічного застосування антикризового управління з метою мінімізації ризику втрати контролю над ситуацією та її розвитку, за її стихійним, деструктивним сценарієм.

Успіх подолання кризи залежить від своєчасного виявлення та використання ефективних методів усунення кризи.

Фінансово-економічна безпека – явище, властиве будь-якому суб'єкту суспільства, адже кожен із них існує в умовах високо динамічних процесів, позитивних і негативних впливів різних чинників, посилення взаємозв'язку всіх господарських, фінансових, соціальних процесів в економіці [1].

Антикризове управління фірмою починається з моменту зародження ідеї про її створення. Саме в цей момент ініціатор підприємницької діяльності повинен усвідомити потенціальні можливості і загрози, які можуть виникнути в процесі функціонування фірми [2].

Антикризове управління, як і будь-яке інше, може бути менш ефективним або більш ефективним. Ефективність антикризового управління фінансами ретельно вивчається, щоб зменшити ймовірність кризового стану на підприємстві. Можна стверджувати, що антикризове управління – це постійний, складний і трудомісткий процес, в якому кожен елемент системи працює разом, щоб підтримувати налагоджену роботу підприємства.

Основною метою антикризового фінансового управління є швидке відновлення платоспроможності та достатнього рівня фінансової стійкості підприємства, щоб уникнути її банкрутства.

В умовах посилення внутрішньої та зовнішньої конкуренції на ринку українські підприємства досить часто за рахунок непередбаченої фінансово-господарської політики та переважно короткострокового управління утрачують свої позиції, опиняються на межі банкрутства [3].

В умовах світової фінансової та системної кризи економіки для енергогенеруючих підприємств відбулося подальше зниження основних показників фінансово-економічної діяльності. Це свідчить про поглиблення внутрішніх кризових процесів, які вимагають формування та ефективного застосування механізму антикризового управління.

У процесі дослідження визначено механізм антикризового управління як сукупність взаємопов'язаних та взаємодоповнюючих елементів, узгоджена взаємодія яких сприяє виявленню, недопущенню та подоланню кризи, під впливом дії факторів зовнішнього та внутрішнього середовища.

Основними елементами запропоновано визначати: фактори, діагностику кризових явищ на підприємстві, потребу у антикризовому управлінні, мету, принципи, функції, методи та інструменти, нормативно-правове забезпечення, ресурси, а також рівні управління. Таким чином, механізм антикризового управління забезпечує реалізацію цілей підприємства як системи шляхом узгодження її інтересів з операційним середовищем і враховує ступінь необхідності, наявні варіанти та мету кризових заходів.

Проте варто зауважити, що кожен з видів є невід'ємною складовою загального механізму антикризового управління і залежно від мети його реалізації підприємство може переходити від одного до іншого виду задля досягнення максимальної ефективності антикризових заходів. Ефективність механізму антикризового управління визначається наступними критеріями: швидкість реагування на ймовірні прояви кризи; системне використання заходів антикризового управління; узгодженість антикризових заходів із метою їх здійснення через вибір форм механізму антикризового управління.

Основними елементами запропоновано визначати: фактори, діагностику кризових явищ на підприємстві, потребу у антикризовому управлінні, мету, принципи, функції, методи та інструменти, нормативно-правове забезпечення, ресурси, а також рівні управління.

Таким чином, механізм антикризового управління забезпечує реалізацію цілей підприємства як системи шляхом узгодження її інтересів з операційним середовищем і враховує ступінь необхідності, наявні варіанти та мету заходів.

Внутрішня структура антикризової програми не потребує формалізації, оскільки вона визначається стадією кризи та суттю заходів, що входять до її складу. План антикризових заходів розроблений на основі антикризової програми і є формою її конкретизації та трансформації. Він повинен містити перелік

конкретних заходів, які слід здійснити, дати початку та закінчення, необхідні ресурси (кошти) та очікуваний результат реалізації, а також відповідальних та виконуючих їх осіб.

1. Погребняк А. Ю. Сутність складових елементів механізму антикризового управління на промисловому підприємстві. – 2015. – № 12. – С.300 - 310.
2. Скібіцький О. М., Матвеев В. В., Лісовал В. П. Управління виробництвом. Менеджмент підприємницької діяльності. Навч. посібник.-К.: Кондор, 2016.
3. Шпак Н.О. Економічна стабільність суб'єктів господарювання в умовах хаотичного розвитку національної економіки України : монографія / Нестор Шпак, Ольга Пирог, Марія Романишин; М-во освіти і науки України, Нац. ун-т "Львівська політехніка". - Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2015. - с. 201-216.

Палій Андрій,
здобувач вищої освіти, магістр, спеціальність 072
Інституту управління, психології та безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)
Науковий керівник:
Аніловська Г.Я.,
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів та обліку
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

БЕЗПЕКА ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Фінансовий сектор практично у всіх країнах світу перебуває під наглядом та піддається регулюванню зі сторони спеціальних державних фінансових інституцій.

Регулювання та нагляд за фінансовим сектором у світі все більше зосереджуються у відповідальності меншої кількості регуляторів. Ця тенденція має кілька причин. По-перше, це стало відповіддю на зростаючу складність фінансових інструментів, які почали виходити за межі одного сектору, та поширення фінансових груп, до яких входили банки, страхові та інші фінансові компанії. Крім того, багато небанківських фінансових установ фактично кредитують, залучають кошти (заощадження) населення чи надають банківські послуги, "граючи" таким чином на спільному з банками конкурентному полі. Це відбувається в умовах зростання ролі небанківських фінансових установ у світі. По-друге, світова фінансова криза 2007-2009 років виявила недоліки найбільш поширеної на той момент секторальної моделі. Зокрема, проблеми окреслились у сфері нагляду за складними фінансовими інструментами та фінансовими конгломератами. Відтоді у Центральній та Східній Європі поширена модель нагляду центрального банку за банками та небанківськими фінансовими установами: у Чехії, Словаччині, Вірменії (з 2006 р.), Сербії, Литві (з 2012р.), Угорщині, Росії (з

2013р.), Білорусі (з 2014). У деяких інших країнах регіону (Польща, Латвія, Естонія) за нагляд за усім фінансовим сектором відповідає окремий орган з фінансового нагляду.

У світі є кілька моделей інтегрованого нагляду. Перша, повністю інтегрована, передбачає надання усіх повноважень з регулювання та нагляду у фінансовому секторі одній установі – центральному банку чи спеціально створеному органу з фінансового нагляду. Вперше такий підхід був застосований у Скандинавії наприкінці минулого сторіччя. Друга, так званий "твін пікс" (англ. "дві вершини"), передбачає, що один орган (часто центральний банк) відповідає за пруденційний нагляд у фінансовому секторі, інший – за нагляд за ринковою поведінкою і захистом прав споживачів.

Вперше модель запрацювала в Австралії у 1997 році. Ці дві моделі часто об'єднують терміном "мегарегулятор". Також є модель двох агенцій, яка є перехідною від секторальної (коли за кожний сегмент фінансового сектору відповідає окремий регулятор) до інтегрованої моделі. Вона передбачає поділ відповідальності між двома органами – з нагляду за кредитними та страховими установами (зазвичай центральний банк) та за фондовим ринком. Така модель була втілена у Франції та Італії.

У вересні 2019 року Верховна Рада України ухвалила закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення функцій із державного регулювання ринків фінансових послуг » [1]. Цей Закон передбачив так званий "спліт" – ліквідацію Національної комісії з регулювання ринків фінансових послуг та розподіл повноважень з регулювання фінансового ринку (НКФП) між Національним банком та Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР). Зокрема, НБУ став регулятором страхових, лізингових, фінансових компаній, кредитних спілок, ломбардів та бюро кредитних історій, а НКЦПФР розпочав регулювати недержавні пенсійні фонди та фонди фінансування будівництва. Цей Закон визначив перехід від секторальної моделі регулювання до ефективнішої інтегрованої моделі. Тобто, система нагляду та регулювання фінансового сектору в Україні буде більше відповідати світовим тенденціям.

Переваги інтегрованої системи нагляду:

- для регулятора: оптимальне використання ресурсів для подібних функцій нагляду, кращий нагляд за фінансовими конгломератами; обмеження регуляторного арбітражу; кращі можливості для макропруденційного нагляду;
- для учасників ринку: рівні можливості для чесної конкуренції, пропорцій, забезпечення адекватної ринкової поведінки; кращий захист прав інвесторів; посилення довіри до фінансового сектору в цілому;

- для вкладників та споживачів фінансових послуг: кращий захист прав; більше якісної інформації про фінансові установи.

-
1. Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення функцій із державного регулювання ринків фінансових послуг". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/79-20#Text>
 2. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/stability/radafinstab>

Парій Тетяна,
здобувач вищої освіти, бакалавр, спеціальність 072
Інституту управління, психології та безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)
Науковий керівник:
Чапляк Н.І.,
кандидат економічних наук,
викладач кафедри фінансів та обліку
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ПЕРЕДУМОВИ СТАНОВЛЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СУЧАСНОГО СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Ефективне функціонування страхового ринку є передумовою фінансової безпеки країни, рівень розвитку якої безпосередньо впливає на соціально-економічний стан суспільства. Необхідність формування дієвого механізму страхового захисту є завданням не тільки страхових компаній, але і держави в цілому. Для визначення проблематики функціонування страхового ринку та розробки напрямів їх вирішення необхідне проведення аналізу його ключових показників.

Під фінансовою безпекою страхового ринку в цілому, і конкретного страховика зокрема, варто розуміти такий рівень забезпеченості страхових компаній фінансовими ресурсами, який дав би змогу, в разі потреби, відшкодувати зумовлені у договорах страхування збитки їх клієнтів і забезпечити результат [3].

Фінансова безпека ринку страхових послуг залежить від багатьох об'єктивних і суб'єктивних, внутрішніх і зовнішніх чинників та визначається:

- станом його розвитку;
- фінансовою результативністю;
- ефективністю діяльності реальним фінансовим станом суб'єктів господарювання.

Страховий ринок підпадає під вплив великої кількості зовнішніх та внутрішніх загроз, з огляду на сучасну соціально-економічну ситуацію та подальший розвиток інтеграційних процесів вітчизняної економіки.

До ключових загроз страховому ринку, на думку фахівців, відносять нестабільність світових фінансових ринків, недостатність

нагляду за страховими компаніями та страховими посередниками з сторони держави та страхове шахрайство.

Внутрішні загрози для страхового ринку, як правило, виникають в процесі реалізації фінансово-економічної політики її учасників, а саме через відсутність контролю за збереженням фінансової інформації, людський фактор та зловживання працівників структурних підрозділів.

Зовнішні загрози страхового ринку, напрочуд, пов'язують з: стрімким розвитком інтеграційних та глобалізаційних процесів, інтернаціоналізацією світового ринку страхових послуг, високим рівнем мобільності, взаємозв'язку та взаємозалежності страхового і фінансового ринків, заснованого на новітніх технологіях; нездатністю фінансових інститутів та наглядових органів в належній мірі контролювати кризові явища; високим рівнем залежності від зовнішнього перестраховування; шахрайством у страхуванні; недосконалістю національного законодавства у страховій сфері; нерозвиненістю фондового ринку країни; зростанням залежності національного страхового ринку від іноземного капіталу; збереженням тенденцій затягування виходу із економічної (фінансової), політичної кризи [2].

Зосередимось, на шахрайських діях з сторони суб'єктів страхового ринку, як на одній із загроз фінансовій безпеці страхового ринку. Шахрайство у страховому секторі має доволі масштабний характер і з кожним роком набирає все більшого масштабу. При цьому, в більшості випадків, злочинні дії спрямовані на максимізацію прибутку або отримання доходу, який не підлягатиме оподаткуванню. Зокрема, страхові компанії вдаються до протиправних дій для зменшення розміру страхового відшкодування, їх працівники - для отримання власної матеріальної вигоди [2]. З огляду на це, для стабільного розвитку страхового ринку необхідно акцентувати увагу на надійності страховиків.

Страховий ринок має перспективи подальшого розвитку і виходу на новий рівень, але необхідно сприяти цьому як державі, так і страховикам і страхувальникам, оскільки такі спільні зусилля суб'єктів страхування є запорукою його успішного розвитку.

Отже, в контексті економічної безпеки фінансова безпека страхового ринку залишається однією з ключових проблем, яка, у свою чергу, потребує подальшого детального вивчення. Адже створення ефективного механізму функціонування страховому ринку повинне передбачати інституційні зміни, своєчасність яких позитивно вплине на економіку та фінансову безпеку держави в цілому.

1. Гаманкова О.О. Страховий ринок України у глобальному страховому просторі. / О.О. Гаманкова, В.К. Хлівний // Фінанси України. – 2012. - №5. – С. 58-67.

2. Гладчук О.М. Фінансова безпека сучасного страхового ринку України. Ефективна економіка №4.2014. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2931>
3. Ладюк О.Д. фінансова безпека: характеристика складників. Ефективна економіка № 11, 2016. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5280>
4. Ялоза О. Фінансова безпека страхового ринку. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/7186/1/%D0%AF%D0%BB%D0%BE%D0%B7%D0%B0%20pdf.pdf>

Постол Андріана,
здобувач вищої освіти, магістр, спеціальність 072
Інституту управління, психології та безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)
Науковий керівник:
Аніловська Г.Я.,
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів та обліку
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

СТРАТЕГІЯ РЕФОРМ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Стабільна й ефективна фінансова система, якій довіряють громадяни і бізнес, - необхідна умова для розвитку економіки. Національний банк сприяє фінансовій стабільності, допомагаючи фінансовій системі ефективно виконувати свої функції та бути стійкою до криз.

Національний банк регулярно оцінює ризики для фінансового сектору та економіки в цілому, застосовуючи такі підходи: проведення макропруденційної політики; сприяння фінансовій стійкості банків, насамперед системно важливих; здійснення нагляду (оверсайт) за банками, платіжними системами та системами розрахунків; стрес-тестування банківської системи та найбільших позичальників банків.

Щоб досягти фінансової стабільності, Національний банк діє спільно з іншими регуляторами за такими напрямками: запобігання кризам та їх поширенню; розвиток фінансової системи для посилення її стійкості до криз; ліквідація наслідків кризових явищ.

Макропруденційна політика спрямована на усунення чи обмеження системних ризиків, щоб запобігти кризам або зменшити втрати від них. Реалізуючи макропруденційну політику, Національний банк виявляє й оцінює ризики для фінансової стабільності та вживає заходів, щоб звести їх до мінімуму.

На відміну від монетарної політики, де існує основна ціль (цінова стабільність) та індикатор для вимірювання основної цілі (переважно індекс споживчих цін), макропруденційна політика, метою якої і є забезпечення фінансової стабільності, значною мірою покладається на

якісні (тобто не вимірювані кількісно) цілі й не має єдиних універсальних показників для їх оцінки.

Проте існує спектр показників, які допомагають виміряти рівень фінансової стабільності (наприклад, рівень непрацюючих кредитів в економіці, коефіцієнти боргового навантаження, співвідношення наданих кредитів до вартості застави та багатьох інших), а також комплексні індикатори, які дозволяють оцінити поточну ситуацію у фінансовому секторі, проте не дають прогнозу подальшого розвитку ситуації (наприклад, Індекс фінансового стресу, представлений у Звіті про фінансову стабільність НБУ).

Для оцінки фінансової стабільності центробанки також вимірюють стійкість системи за різних сценаріїв (зокрема шоків), вивчають фінансові зв'язки фінансових установ (з іншими фінансовими установами та клієнтами), проводять опитування банків та компаній.

В Україні функціонує Рада з фінансової стабільності, яка виявляє загрози для фінансової стабільності та розробляє рекомендації, щоб нівелювати вплив загроз на фінансову систему.

Склад Ради з фінансової стабільності: Голова Національного банку України, Міністр фінансів України, Голова Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Директор-розпорядник Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, Перший заступник Голови Національного банку України, Заступник міністра фінансів України з питань європейської інтеграції [1].

У січні 2020 року установи, що входять до складу Ради з фінансової стабільності, підписали та почали втілювати Стратегію розвитку фінансового сектору України до 2025 року, яка стала наступником Комплексної програми розвитку фінансового сектору до 2020 року. Такий підхід забезпечуватиме подальше реформування та розвиток фінансового сектору України відповідно до провідних міжнародних практик та імплементацію Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, інших міжнародних зобов'язань країни.

Стратегія визначила п'ять стратегічних напрямів: фінансова стабільність, макроекономічний розвиток, фінансова інклюзія, розвиток фінансових ринків та інноваційний розвиток. Кожен напрям має свої стратегічні цілі та індикатори виконання.

У грудні 2019 року Рада створила робочу групу (Комітет) із реалізації Стратегії – Комітет з фінансового розвитку, який є інструментом моніторингу та контролю реалізації Стратегії 2025. У ньому беруть участь керівники регуляторів фінансового сектору та координацію діяльності якого здійснює Голова НБУ. Комітет створено відповідно до підписаного Меморандуму про взаєморозуміння та співробітництво між головними виконавцями реформи фінансового сектору. Створення єдиного центру моніторингу та контролю за реалізацією плану заходів Стратегії 2025 дасть змогу координувати

діяльність учасників, визначати спільні напрями реалізації проєктів, застосовувати прозорий механізм прийняття рішень та єдині стандарти проєктної діяльності.

-
1. Рада з фінансової стабільності . URL: <https://bank.gov.ua/ua/stability/radafinstab>
 2. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zvit-pro-diyalnist-radi-z-finansovoyi-stabilnosti-serpen-2019---lipen-2020>

Процайло Юрій,
здобувач вищої освіти, магістр, спеціальність 072
Інституту управління, психології та безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)
Науковий керівник:
Шевченко Н.В.
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів та обліку
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ПРИРОДА ТА ЧИННИКИ ФІНАНСОВИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ В УКРАЇНІ

Норма фінансового права складається із трьох основних елементів: гіпотези, диспозиції й санкції, кожний з яких відображає особливості фінансово-правового регулювання.

Гіпотеза вказує на умови дії фінансово-правової норми. Найчастіше гіпотеза фінансово-правової норми має складну форму й містить декілька чітко сформульованих умов, за наявності яких потрібно або надається право вчинити певні дії в сфері фінансової діяльності держави. Наприклад, обов'язок підприємства сплатити до державного бюджету податок на прибуток реалізується за умови, якщо воно має розрахунковий рахунок у банку й самостійний (окремий) баланс, а також отримує прибуток, який підлягає оподатковуванню й ін.

Диспозиція встановлює зміст самого правила поведінки, тобто приписує виконання певних дій по формуванню, розподілу або використанню державних і місцевих фінансових ресурсів, виражає зміст прав й обов'язків учасників фінансових відносин. Диспозиція вимагає певної поведінки від учасників фінансових відносин і не допускає відхилення від цих вимог. Санкції передбачають наслідки порушення правової норми, визначають види й заходи юридичної, у цьому випадку – фінансово-правової відповідальності щодо порушників фінансово-правових норм. За допомогою санкцій здійснюється державний примус до виконання фінансово-правових норм. Підставою для застосування фінансово-правових санкцій є порушення норм фінансового права (фінансове правопорушення), наприклад, нецільове

використання коштів, несвоєчасне перерахування бюджетних коштів одержувачам, недотримання нормативів фінансових витрат, несплата або неповна сплата податків, порушення правил обліку доходів і витрат й об'єктів оподатковування, подання комерційним банком недостовірної інформації НБУ й т.п.

Фінансово-правовим санкціям у порівнянні із санкціями норм інших галузей права притаманний ряд особливостей. Вони мають, як правило, грошовий характер і містять заходи примусового впливу на порушника через його грошові фонди й кошти (прямим або непрямым шляхом). Це накладення штрафу, нарахування пені, примусове вилучення бюджетних коштів, призупинення операцій по рахунках у банках, заборона на здійснення банком окремих банківських операцій тощо. При вилученні коштів в якості фінансово-правової санкції ці кошти зараховуються до державного або місцевого бюджету.

Заходи фінансово-правової відповідальності застосовуються державними органами і їх посадовими особами. До таких органів належать Міністерство фінансів, Міністерство доходів і зборів, НБУ та інші державні органи. Вони застосовують санкції в адміністративному порядку (без судового розгляду). Такий порядок є найпоширенішим у зв'язку зі спрямованістю фінансово-правових санкцій на забезпечення загальнодержавних інтересів у сфері фінансів і необхідністю швидкого реагування на фінансові правопорушення. Однак у відповідних випадках це не виключає необхідності прийняття судових рішень по застосуванню фінансово-правових санкцій (зокрема, за наявності спору, при стягненні штрафів і пені з фізичних осіб). Отже, фінансово-правові санкції поєднують у собі правовідновлюючі й штрафні (каральні) елементи.

Порушення фінансового законодавства має такі обов'язкові ознаки: а) антисоціальний характер, що виявляється у суспільній небезпечності (якщо правопорушення є злочином, що передбачений Кримінальним кодексом) або суспільній шкідливості; б) протиправність; в) винність; г) караність.

Об'єктивна сторона фінансового правопорушення характеризує його зовнішній прояв. Обов'язковою ознакою об'єктивної сторони є діяння у формі дії (активної поведінки) або бездіяльності (пасивної поведінки). Закріплення об'єктивної сторони правопорушення є практичною реалізацією його протиправності. Діяння завжди вказується в диспозиції фінансово-правової норми або безпосередньо впливає з її змісту. Зокрема, об'єктивна сторона бюджетного правопорушення, передбаченого ст. 119 Бюджетного кодексу України, полягає у нецільовому використанні бюджетних коштів, тобто витрачанні їх на цілі, що не відповідають бюджетним призначенням, установленим законом про Державний бюджет України, чи рішенням

про місцевий бюджет, виділеним бюджетним асигнуванням чи кошторису.

1. *Бюджетний кодекс України: Закон України від 08 липня 2010 року № 2456-VI // Відомості Верховної Ради України. 2010. № 59. Ст. 2047.*
2. *Кобелька Д. М. До проблеми визначення правопорушень у фінансовій сфері. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2014. № 11. Т. 1. С. 195-197.*
3. *Нагребельний В. П. Фінансове право України. Загальна частина : навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. Укр. акад. банківської справи Нац. банку України. Суми : Університет, книга, 2004. 320 с.*

Рижкова Анжела,
здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії (PhD),
спеціальність 051
Інституту управління, психології та безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)
Давиденко Вікторія,
здобувач вищої освіти, магістр, спеціальність 072
Інституту управління, психології та безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)
Науковий керівник:
Вінічук М.В.,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів та обліку
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ОСНОВНІ ЧИННИКИ ТА ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ Й ПОШИРЕННЯ ТІНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Для України, яка перебуває на шляху інтеграції до європейського економічного простору, актуальність проблеми тіньової економіки надзвичайно важлива. До викликів світової фінансово-економічної кризи, яка внесла значні корективи на стан економіки, додалося ще й недосконалість чинного законодавства та корупція, непрозорість економічних відносин, розбалансована та деформується система державного управління [1].

Впродовж останніх років найбільшу питому вагу щодо показників обсягів тіньової економіки, попри їх суттєве зменшення, складає нелегальний дохід від бізнесу. Недосконалість законодавства та слабкий контроль за виконанням нормативно-правових актів створюють умови для виникнення адміністративних бар'єрів для розвитку бізнесу. Корупція в державних та правоохоронних органах сприяє використанню тіньових схем, які несумісні з ефективним функціонуванням державного апарату [2].

Основними причинами, які сприяють тінізації економіки України є:

1) системні види податкової політики (чинна податкова система фактично зосереджена на максимальному залученні надходжень до бюджету, без урахування можливих негативних наслідків надмірного фіскального тиску на суб'єктів оподаткування та громадян);

2) відсутність повноцінного ринкового середовища (уповільнення інституційних, структурних та економічних змін, недосконалість ринкових механізмів призводить до неузгодженості державної економічної політики з інтересами суб'єктів господарювання, які змушені самостійно розробляти неформальні механізми взаємної співпраці);

3) високий рівень корупції та некомпетентність державних службовців (корупція є одним із головних чинників, який впливає на розвиток України та залишається одним з найбільших перешкод на шляху її інтеграції до світового співтовариства);

4) нестабільність інвестиційного та підприємницького клімату;

5) недостатній захист інвесторів;

6) нестабільне політичне середовище та ін. [3].

Неефективне управління державними фінансами – це один з головних показників тінізації економіки в країні. Основними напрямками переходу тіньової економіки в сфері державних фінансів України є висока підвладність ринкової кон'юнктури, слабе сегментування ринку, висока вразливість до несприятливих економічних факторів. Тендери на закупівлю товарів, робіт чи послуг є ключовим видом виведення державних коштів в тінь, оскільки тендерна пропозиція, в кінцевому результаті, може не відповідати умовам документації, включати завищені та необґрунтовані витрати. В Україні досі немає єдиної інформаційної бази, яка могла б спростити прозорість тендерних закупівель та дати можливість офіційно здійснювати тендерні закупівлі, щоб уникнути будь яких махінацій з боку недобросовісних суб'єктів економіки. Проте, уже ефективно працює система ProZorro та такі аналітичні інструменти як E-data, Open budget, Відкритий бюджет-бета, Spending та пошуково-аналітична система .007, за допомогою яких вдалося досягнути достатньо хороших показників прозорості та відкритості інформації щодо руху бюджетних коштів.

Слід відзначити кілька факторів, що сприяють виведенню державних коштів у тіньовий оборот, а саме:

1) відсутність або недостатнє впровадження системи управління ризиків при плануванні і виділенні бюджетних коштів (створюються умови за яких додаткові кошти виділяються тим державним органам, за якими були виявлені найбільші порушення);

2) відсутність або розмитість відповідальності за необґрунтоване планування державних витрат, завищення вартості інвестиційних проектів і поточних витрат на всіх етапах формування доданої вартості при наявності негласних винагород за прийняття таких рішень;

3) відсутність чітких стандартів опису товарів, технічних характеристик (робіт, послуг), встановлених нормативів при плануванні коштів не дозволяє перевірити достовірність наданих робіт та послуг, що включаються в бюджетну заявку [4, с. 97].

Низка причин зловживання щодо державних коштів пов'язана із державним фінансовим контролем та бухгалтерським обліком витрат, зокрема:

1. Низький рівень контролю за державними коштами з причини децентралізованого бухгалтерського обліку витрат. Механізм самостійного здійснення державними організаціями бухгалтерського обліку, складання балансу, звітності, використання різних облікових методів значно послаблює контроль за потоками державних коштів;

2. Спотворення бухгалтерської звітності (зниження отриманих доходів шляхом неповного відображення результатів фінансово-господарської діяльності, здійснення угод без належного документального оформлення та ін.) також є одним із способів виведення державних коштів у тіньовий оборот [4, с. 122].

Значну частку в зростанні тіньової економіки займає приховане безробіття і неформальна, тіньова зайнятість. В Україні відзначається високий рівень неформальної економічної діяльності, яка при всіх недоліках зіграла певну позитивну роль у вирішенні проблем безробіття та бідності, однак, у довгостроковому періоді призвела до зниження якості життя населення.

Отже, підсумовуючи вищесказане варто відзначити, що зважаючи на всі фактори впливу тінізації економіки на показники економічного розвитку, особливо гостро для України постає проблема протидії тінізації економіки. Окреслені вище напрями протидії тінізації є основним підґрунтям для розробки заходів щодо детінізації економіки. Першочерговим завданням протидії тінізації економіки в Україні є стратегія співпраці з закордонними партнерами, насамперед задля боротьби з цим явищем як на державному, так і на світовому рівні, а також використання їх позитивного досвіду з метою подолання тіньових та корупційних проявів в Україні.

-
1. Варналій З. Шляхи детінізації економіки України та її особливості. *Банківська справа*. 2007. № 2. С. 56-66. (дата звернення 03.03.2021 р.).
 2. Шевчук В.О., Копич Р. І. Вплив бюджету на макроекономічні показники. *Фінанси України*. 2010. № 3. С. 3.
 3. Варналій З. С. Детінізація економіки як чинник забезпечення національної безпеки України. *Науковий вісник*. Львів, 2009. Вип.1 С. 3 – 20.
 4. Предборський В. А. Детінізація економіки в контексті трансформаційних процесів. *Питання теорії та методології: монографія*. К.: Кондор, 2005. 614 с.

Роде Віталій,
здобувач вищої освіти, магістр, спеціальність 072
Інституту управління, психології та безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

Науковий керівник:
Аніловська Г.Я.,
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів та обліку
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

СТАБІЛЬНІСТЬ СВІТОВОЇ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ

У більшості розвинених країн світу та міждержавних утворень функціонують інституції, які своїм завданням мають вирішення завдань забезпечення стабільного функціонування світової фінансової системи. Такими інституціями є: FSB – Рада з фінансової стабільності Великої двадцятки; ESRB – Європейська рада з фінансової стабільності; FSOC – Рада з нагляду за фінансовою стабільністю (США); FPC – Комітет з фінансової політики Банку Англії; HCSF – Вища рада з фінансової стабільності (Франція); FSC PL – Комітет фінансової стабільності (Польща), FSC Sv – Рада з фінансової стабільності (Швеція); FSC (NL) – Комітет фінансової стабільності (Нідерланди), Рада з фінансової стабільності (Україна).

Основними завданнями цих організацій є відслідковування системних ризиків, які були виявлені міжнародними та національними радами та комітетами з фінансової стабільності, а також їхні рекомендації.

До основних ризиків, виявлених у другій половині 2019 року та на початку 2020 року (загроза Брекситу без домовленостей між Британією та ЄС, можливість посилення торговельних воєн, передусім між США та Китаєм, зростання цін на нерухомість в низці країн, високі рівні заборгованості бізнесу та домогосподарств у розвинених країнах) додалися ризики, пов'язані з коронакризою (Табл. 1).

Таблиця 1

Глобальні ризики для фінансової стабільності, виявлені у 2019 році

Системні ризики	Рада / комітет з фінансової стабільності
Непевність перспектив міжнародної (гео)політичної ситуації та подальших тенденцій економічної політики	• FSB • ESRB • HCSF
(окремо) Вихід Великої Британії з ЄС без досягнення домовленостей (жорсткий Brexit)	• FPC • HCSF • FSC (NL)
Високе кредитне навантаження на корпорації, кредитування закредитованих компаній (leveraged lending)	• FSB • FSOC

	• HCSF
Висока заборгованість домогосподарств	• FSB • HCSF • FSC (NL)
Загроза переоцінки активів / ризиків на світових фінансових ринках	• ESRB • FPC • HSCF
Погіршення перспектив економічного розвитку та його наслідки	• ESRB • HCSF
Проблеми сектору житлової нерухомості	• ESRB • FSC (NL)
Міграція ризиків з банківського до небанківського сегменту фінансового сектору	• ESRB

Джерело: [2]

Основні напрями роботи комітетів/рад з фінансової стабільності для зменшення глобальних ризиків для фінансової стабільності визначено так:

– фінансова стійкість небанківських фінансових установ: просування у зміцненні регулювання небанківських фінансових установ недостатнє, потрібне посилення вимог до капіталу страхових компаній, центральних контрагентів та ін;

– вивчення наслідків технологічних інновацій у фінансах: вивчення потенційних наслідків поширення крипто-валют, FinTech, SupTech, BigData та інших фінансових технологічних інновацій;

– розвиток системи макропруденційної політики: розвиток комунікації, системи оцінки ефективності політики та ін.;

– кібер-загрози фінансовій стабільності: розроблення інструментарію реагування на кібер-ризиків;

– реформа системи орієнтовних ринкових відсоткових ставок (benchmark rate) • після скандалу із маніпуляціями ставками LIBOR, триває робота на міжнародному рівні для запровадження орієнтовних безризикових ринкових ставок;

– система моніторингу та оцінки ризиків, зокрема стрес-тестування: обговорення стрес-тестів банків, професійних пенсійних фондів, центральних контрагентів, грошових фондів, систем кібер-безпеки; запровадження міжнародних унікального Ідентифікатора продукту (UPI), Ідентифікатора юридичної особи (LEI); створення міжнародної системи виявлення ризиків та удосконалення обміну інформацією;

– посилення стійкості банків, передусім системно важливих: реалізація стандарту TLAC (загальної здатності поглинати збитки) для системно важливих банків;

– вплив кліматичних змін на фінансову стабільність: включення оцінки кліматичних ризиків у систему моніторингу ризиків [1].

-
1. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zvit-pro-diynalnist-radi-z-finansovoyi-stabilnosti-serpen-2019---lipen-2020>
 2. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/stability/radafinstab>

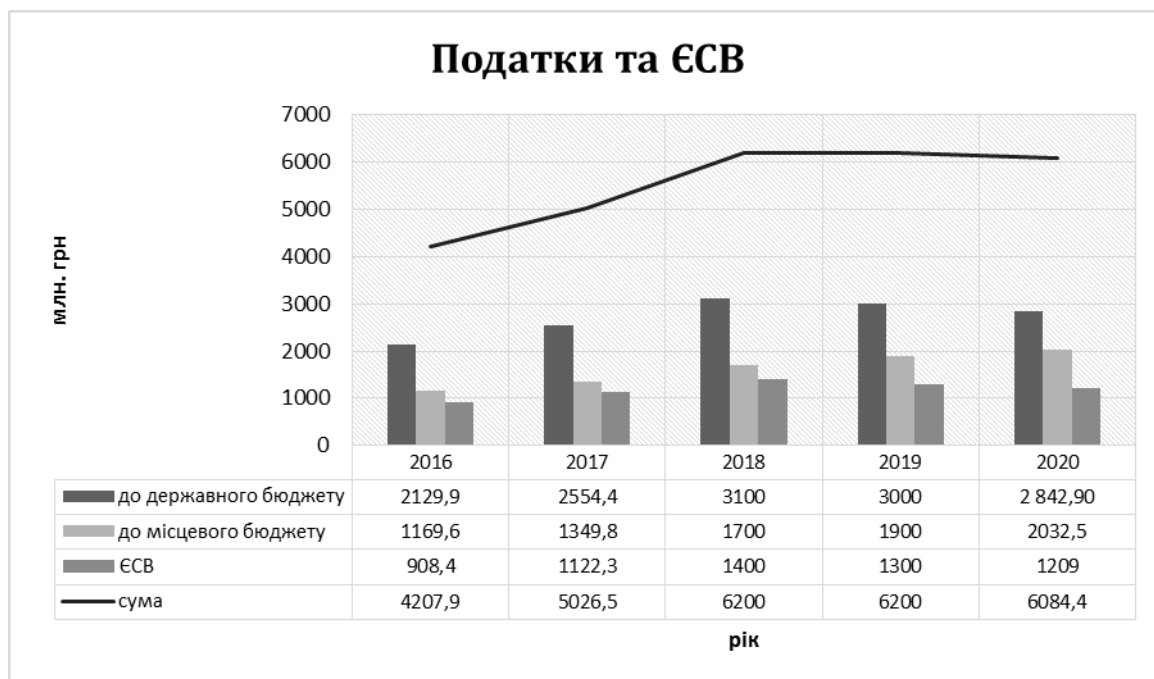
Семенова Діана,
здобувач вищої освіти, магістр, спеціальність 073
Інституту екологічної економіки і менеджменту
(Національний лісотехнічний університет України)

Науковий керівник:

Дудюк В. С.
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту організацій і адміністрування
(Національний лісотехнічний університет України)

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ЛІСОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Для виконання своїх функцій лісогосподарські та лісомисливські підприємства повинні мати кошти та раціонально ними розпоряджатись. Фінансовий і податковий менеджмент є важливою частиною загального менеджменту на підприємстві, адже керує фінансовими потоками і податковими зобов'язаннями перед державою. І фінансовий, і податковий менеджмент керуються чинним законодавством України. Лісогосподарські підприємства України знаходяться у досить нестабільному становищі. Однією з основних причин цього є відсутність стабільної фінансово-економічної безпеки. Маючи державну форму власності, вони не отримують від держави достатньої підтримки. Актуальність теми цієї конференції полягає в тому, що проблеми фінансування і оподаткування підприємств лісового господарства з кожним роком загострюються. Адже, кожного року вносяться поправки і доповнення до законів, які регулюють рух коштів в лісовому господарстві. Але досконалого законодавства не існує і зараз має місце недостатня кількість фінансів для забезпечення повноцінного функціонування лісового господарства в Україні.

У відсотковому співвідношенні податків та ЄСВ до чистого доходу:

– 2016 р – 34% (Найбільшу питому вагу в сумі сплачених податків та платежів становить рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів – 27,8% або 917,9 млн гривень) [6].

– 2017 р – 36,7 % (Найбільшу питому вагу в сумі сплачених податків та зборів становить податок на додану вартість – 38% (1484,7 млн грн), податок на доходи фізичних осіб – 24% (936,4 млн грн) та рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів – 21,2% (826 млн грн).) [5].

– 2018 р – 36,9 % (Найбільшу питому вагу в сумі сплачених податків та зборів становить податок на додану вартість – 39% (1,9 млрд грн), податок на доходи фізичних осіб – 25% (1,2 млрд грн) та рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів – 21% (1 млрд грн).) [4].

– 2019 р – 40,8 % (Найбільшу питому вагу в сумі сплачених податків та зборів становить податок на додану вартість – 39% (1,9 млрд грн), рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів – 27% (1,3 млрд грн) та податок на доходи фізичних осіб – 21% (1,1 млрд грн).) [3].

– 2020 р – 42 % (Найбільшу питому вагу в сумі сплачених податків та зборів становить податок на додану вартість – 37 % (1820,9 млн грн), рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів – 31 % (1518,4 млн грн) та податок на доходи фізичних осіб – 20 % (997,4 млн грн).) [2].

1. Державне агентство лісових ресурсів України: <http://dklg.kmu.gov.ua/>

2. Публічний звіт Державного агентства лісових ресурсів України за 2020 рік: https://drive.google.com/file/d/1gnksEnP3cbw5_GvPkIXzUV0lxG_EQoL/view?usp=sharing

3. Публічний звіт Державного агентства лісових ресурсів України за 2019 рік:
<https://drive.google.com/file/d/1UApjLM9DPt0MugliiTWMBg4IXN8PAvWZ/view?usp=sharing>
4. Публічний звіт Державного агентства лісових ресурсів України за 2018 рік:
https://drive.google.com/file/d/194PskQpV9f11BOdYBGSKix_u1yHlfhQ/view?usp=sharing
5. Публічний звіт Державного агентства лісових ресурсів України за 2017 рік:
<https://drive.google.com/file/d/1EJLTOTNxC7N2T1qDQ50LDKwyPlDWfEx/view?usp=sharing>
6. Публічний звіт Державного агентства лісових ресурсів України за 2016 рік:
http://dklg.kmu.gov.ua/forest/document/177277;/pz_0303.pdf

Сенюта Олена,
здобувач вищої освіти, бакалавр, спеціальність 071,
Інституту управління, психології та безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)
Науковий керівник:
Наконечна Н. В.,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів та обліку
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

ПРИЧИНИ ОФШОРИЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Під офшорною зоною (від англ. offshore – «поза берегом», «поза межами») розуміється країна або окрема частина її території, що характеризується особливими правилами реєстрації, надання податкових та інших пільг іноземним суб'єктам господарювання за умови не здійснення господарських операцій на території такої країни.

Таким чином, актуалізується проблема дослідження офшорних зон та зареєстрованих на їх території офшорних компаній, що перебуває предметом вивчення як науковців, так і практиків, зокрема: О. Барановського, З. Варналія, О. Власюка, М. Корнієнко та інших.

Офшорними фінансовими центрами вважаються території, які мають достатньо розвинений ринок капіталів, ліберальний фіскальний та валютний режими та уникають рекомендації міжнародних фінансових установ щодо вдосконалення міжнародного регулювання і контролю за фінансово-валютною й банківською системами [1].

Офшорні зони є привабливими завдяки сприятливому валютно-фінансовому режиму, відсутності або ж мінімальним ставкам оподаткування, високому ступеню захисту комерційної та банківської таємниці, лояльному державному регулюванню. Однак, їх існування чинить деструктивний вплив на країни, які являються донорами капіталу і зазнають суттєвих втрат через недоотримання податкових надходжень до бюджету, безконтрольному вивезенню капіталу за кордон, а також посиленню процесів тінізації економіки й корупції.

Крім того, з метою унеможливлення та протидії легалізації коштів в офшорних зонах, необхідно зважати на наступні причини офшоризації національної економіки, які спонукають до використання таких зон:

- 1) неможливість захистити майнові, інтелектуальні права, право власності в країні, де здійснюється господарська діяльність;
- 2) недієздатність органів державної влади щодо захисту прав суб'єктів господарювання;
- 3) високий рівень регуляторного та політичного впливу на господарську діяльність;
- 4) високий рівень корупції;
- 5) значна кількість рейдерських захоплень.

Серед цілої низки дестабілізуючих чинників офшоризації доцільно виокремити і її переваги, а саме те, що вона створює сприятливі умови для реінвестування коштів в національну економіку, використовуючи доступ до світової фінансової системи та отримання можливостей отримання захисту, конфіденційності й уникнення правових колізій відповідно до норм міжнародного права.

Інвестиційна діяльність в офшорних зонах має двозначний характер та призводить до значної кількості негативних ефектів по відношенню до країн, на території яких зареєстровані власники офшорних компаній О. Мандзюк [2, с. 172–177] виділяє наступні:

- 1) недобросовісна фіскальна конкуренція, яка призводить до ухилення від сплати податків;
- 2) нестабільність економіки у зв'язку із відтоком в офшорні зони значних обсягів капіталів;
- 3) зростання рівня тіньової економіки;
- 4) зростання рівня безробіття.

З метою належного використання офшорних зон, як специфічної та законної форми інвестиційної діяльності та методу міжнародного податкового планування без втрат для національної економіки й порушення чинного законодавства, М. Владімірова та О. Живіхіна [3] пропонують посилити контроль за фінансовими операціями в офшорних зонах, забезпечити їх прозорість та боротьбу з фіктивними угодами й корупцією; покращити інвестиційний та податковий клімат в державі; удосконалити нормативно-правову й законодавчу базу.

Таким чином, в умовах поглиблення глобалізаційних процесів вагомого значення набувають офшорні зони, які розміщуються на територіях що не належать національним юрисдикціям, де встановлено значно нижчі ставки податків та зборів, або повна їх відсутність, а також спрощена форма контролю та звітності.

1. *Енциклопедія офшорного бізнесу: Практичний посібник. Лондон. Цюрих. Бостон: Finance Research Group, 2007. 255 с.*

2. Манзюк О. О. Негативні наслідки діяльності офшорних зон та шляхи їх подолання в Україні. *Європейський вектор економічного розвитку*. 2013. № 2 (15). С. 172–177.
3. Владимірова М. П., Жівіхіна О. С. Міжнародна практика застосування офшорів в податковому плануванні. *Актуальні питання інноваційної економіки*. 2013. № 2-3. С. 73-79.

Тодераш Ганна,
здобувач вищої освіти, групи 531
факультету фінансів, підприємництва та обліку
(Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича)

Науковий керівник:
Зибарева О.В.,
доктор економічних наук, доцент,
завідувач кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності
(Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича)

МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

Сучасний період розвитку економіки потребує зміни підходів до дослідження фінансово-економічної безпеки, що пояснюється змінами, як у глобальному, так і локальному масштабі. В сучасних умовах перед підприємствами України стоїть проблема забезпечення фінансово-економічної безпеки шляхом запровадження відповідного механізму управління та ефективного застосування його складових.

Проблемам забезпечення фінансово-економічної безпеки на рівні господарюючих суб'єктів присвячені праці таких дослідників, як: О. Барановський, І. Мойсеєнко, О. Марченко, І. Бланк, Т. Васильців, В. Волошин, О. Бойкевич, К. Горячева, І. Мойсеєнко, О. Пластун, Л. Мартюшева та ін.

Актуальність проблеми ефективного забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства спричинене необхідністю українських суб'єктів господарювання не лише вижити в теперішніх кризових реаліях, а й одержати та максимізувати прибутки. Тому ключовим моментом є детальне вивчення даної проблеми та прийняття відповідних рішень та пропозицій, реалізація яких призведе до підвищення показників ефективності діяльності підприємств.

Незважаючи на різні підходи щодо дефініції фінансової безпеки слід відзначити, що: суть фінансової безпеки підприємства вчені в основному розуміють як фінансову стійкість і/або як захищеність від загроз; головною метою фінансової безпеки виступає гарантування фінансової стійкості та максимально ефективного функціонування підприємства у поточному періоді та високий потенціал розвитку у майбутньому; головною умовою – здатність протистояти існуючим і

виникаючим небезпекам та загрозам, які здатні завдати фінансової шкоди підприємству [2].

Забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства зумовлює формування необхідних елементів і загальної схеми організації економічної безпеки. Враховуючі це, процес управління фінансовою безпекою підприємства можна поділити на ряд етапів:

1. Розроблення системи фінансових інтересів підприємства, які потребують захисту в процесі функціонування підприємства.

2. Ідентифікація, аналіз та прогнозування внутрішніх і зовнішніх загроз фінансовій безпеці підприємства та реалізації його фінансових інтересів.

3. Оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства.

4. Забезпечення ефективної нейтралізації загроз фінансовій безпеці підприємства.

5. Бюджетне планування реалізації розробленого комплексу заходів із забезпечення фінансової безпеки підприємства.

6. Реалізація запланованих заходів у процесі здійснення господарської діяльності підприємства.

7. Контроль за ходом реалізації запланованих заходів щодо забезпечення достатнього рівня фінансової безпеки підприємства.

8. Оперативне управління системою фінансової безпеки підприємства за допомогою механізму зворотного зв'язку [1, с.71].

Важливим аспектом дослідження механізму управління фінансово-економічною безпекою підприємства є аналіз функцій, які реалізовує цей механізм. До функціональної структури механізму управління фінансовою безпекою можна віднести такі основні функції управління:

- планування, включаючи програмування і прогнозування (розробка оперативних та стратегічних планів, концепцій та програм розвитку, прогнозів);

- організацію і регулювання (вироблення і реалізація управлінських рішень; розробка і використання фінансових інструментів);

- стимулювання (використання економічних та соціально-психологічних методів управління; зростання ефективності праці);

- контроль у складі обліку, аналізу і аудиту (формування контрольно-аналітичної інформації виконання планів, програм; аудит стану фінансової безпеки підприємства) [3].

Механізм забезпечення фінансово-економічної безпеки включає такі методи управління, як: інституційно-правові, адміністративні (організаційно-розпорядчі), економічні, організаційно-технологічні, інформаційні, соціально-психологічні.

Отже, можна зробити висновки, що фінансово-економічна безпека виступає як основний елемент і чинник формування економічної безпеки підприємства. Механізм забезпечення фінансово-економічної

безпеки підприємства є невід'ємною частиною системи його економічної безпеки, що: базується на певних завданнях, функціях і принципах; передбачає використання сукупності методів, інструментів та заходів їх реалізації, які необхідно використовувати не розрізнено, а у поєднанні, комплексно і оперативно.

1. Васильців Т.Г. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення: монографія. Львів : Ліга-Прес, 2012. 386 с.
2. Мойсеєнко І. П. Механізм управління фінансово-економічною безпекою підприємства. Науковий вісник НЛТУ України : збірник науково-технічних праць. Львів : РВВ НЛТУ України, 2011. Вип. 21.02. С. 141-146.
3. Судакова О. І. Стратегічне управління фінансовою безпекою підприємства. Економічний простір, 2008. № 9. С. 140-148.

Тхір Ростислав,
здобувач вищої освіти, магістр, спеціальність 072
Інститут управління, психології та безпеки
(Львівський державний університет внутрішніх справ)
Науковий керівник:
Корчинський І.О.,
доктор економічних наук, доцент
доцент кафедри фінансів та обліку
(Львівський державний університет внутрішніх справ)

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО В СФЕРІ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ

Проникнення нелегальних доходів в легальну економіку створює серйозну загрозу для національної економіки будь-якої країни, спричиняє значну залежність економічної системи від кримінального продукту та сприяє встановленню контролю з боку злочинних груп над найбільш привабливими секторами економіки держави.

Готовність кожної країни до міжнародного співробітництва визначається розвитком її внутрішньої системи боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму та дотриманням відповідних міжнародних угод та програм. Загалом для посилення міжнародного співробітництва у галузі протидії відмиванню грошей та фінансуванню тероризму можна виділити наступні напрямки:

- гармонізація підходів до кримінально-правової оцінки кримінальних правопорушень, пов'язаних з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму;
- запровадження єдиних стандартів та вимог до пруденційних заходів, що застосовуються фінансовими установами та окремими нефінансовими установами та професіями;

- розробка організаційно-правової бази для оперативного обміну інформацією між підрозділами фінансової розвідки (надалі – ПФР) з різних країн;
- вдосконалити законодавчу базу та практику співпраці між правоохоронними органами різних країн на етапі розслідування злочинів;
- координація діяльності компетентних органів різних країн на стадії обвинувачення, в тому числі в рамках взаємної правової допомоги [2].

Поступове приєднанням України до Європейського Співтовариства передбачає також і міжнародну співпрацю суб'єктів державного фінансового контролю з відповідними державними органами іноземних держав щодо обміну досвідом та інформацією щодо регулювання та нагляду за діяльністю фінансових установ у галузі запобігання та протидії відмиванню доходів, отриманих злочинним шляхом.

Забезпечення міжнародної співпраці у галузі запобігання та боротьби з легалізацією (відмиванням) доходів, отриманих злочинним шляхом, або фінансування тероризму з метою виконання судових рішень, пов'язаних з конфіскацією майна, набутого злочинним шляхом, покладається на Міністерство юстиції України та в процедурному порядку за легалізацію (відмивання) злочинів або тероризму – на Офіс Генеральна прокурора.

Специфіка існуючої міжнародної системи запобігання та протидії відмиванню злочинних доходів полягає в тому, що її функції не обмежуються регулюванням міжнародного співробітництва у цій галузі між компетентними органами різних країн, а також дозволяють, в першу чергу, забезпечити формування підрозділ фінансової розвідки у кожній країні.

Запобігання та боротьба з відмиванням грошей з самого початку не розглядалося як самоціль, а як один із найефективніших механізмів стримування серйозних незаконних дій, включаючи організовану економічну злочинність та корупцію. На основі цього бачення було сформовано стратегічну мету міжнародної системи внутрішньо переміщених осіб: вирівнювання фінансової бази всієї транснаціональної організованої злочинності, а також запобігання проникненню кримінального капіталу у фінансові установи і, як наслідок, гарантування стабільності та безпеки фінансовим установам та фінансовій системі.

Формування міжнародної системи запобігання та протидії злочинним доходам базувалося на комплексному підході, заснованому на поєднанні кримінального права та фінансово-економічних механізмів. Відповідно до загальних принципів міжнародного співробітництва у галузі запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом чи фінансуванням

тероризму, міжнародне співробітництво у цій галузі здійснюється Державною службою фінансового моніторингу України на принципі взаємності відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» [3], міжнародних угод, ратифікованих Верховною Радою України, інших нормативних актів, що враховують рекомендації та норми Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF), Спеціального експертного комітету Ради Європи з питань оцінки заходів протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму (MONEYVAL), Європейського Союзу, Світового банку, Міжнародного валютного фонду, Еґмонтської групи підрозділів фінансових розвідок, Організації Об'єднаних Націй.

1. Офіційний сайт Державної служби фінансового моніторингу України. URL: <http://www.sdfm.gov.ua/>.
2. Протидія легалізації злочинних доходів і фінансуванню тероризму / За ред. Гуржій С.Г., Кірсанова В.М. К. : Такі справи, 2008. 560 с.
3. Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. Закон України: від 06.12.2019 № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/361-20>

Шкригун Юлія,
аспірантка Інституту економіки промисловості НАН України
Науковий керівник:
Трушкіна Н.В.,
кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник відділу
проблем регуляторної політики і розвитку підприємництва
(Інститут економіки промисловості НАН України)

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ БЕЗПЕКИ У СФЕРІ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ

В останні роки проблеми кібербезпеки становлять загрозу для всіх типів бізнесу через спільності таких елементів, як онлайн-транзакції, веб-сайти і платіжна інформація. Фахівці відзначають, що у сучасних реаліях найціннішою валютою для бізнесу електронної комерції є довіра. Високий рівень безпеки у сфері електронної комерції забезпечується такими категоріями, як: конфіденційність даних споживачів від несанкціонованого доступу; цілісність як точність і повнота даних; доступність як своєчасність і надійність доступу для використання даних. У свою чергу, безпеку платформ електронної

комерції є складовою при загальному аналізі ризиків безпеки компанії [1].

За даними фахівців [2], у 2020 р. скомпрометовано більше 20 млрд записів персональних даних і платіжної інформації. Зафіксовано 1120 кібератак. Кількість зламаних записів збільшилася на 50% порівняно з 2019 р. Це, на думку експертів, може бути пояснено загальним впливом ситуації COVID-19 на індустрію.

Дослідники розрізняють такі прецеденти, як хакерську діяльність і ситуації, при яких витік даних організації відбувається за помилками співробітників. Згідно Звіту [itgovernance.co.uk](https://www.itgovernance.co.uk) [2], у 2020 р. кількість витоків даних залишилася на стабільному рівні (349 випадків), тоді як кількість кібератак досягла значення у 771 випадок. Відзначається, що в минулі звітні періоди кількість кібератак і випадкових витоків зберігалася приблизно на одному рівні. До причин такої диспропорції у 2020 р. експерти відносять навантаження на організації, пов'язані з обмеженнями через пандемію COVID-19, і перехід співробітників до віддаленої роботи. Співробітники все більше покладаються на загальні технології для спілкування і обміну інформацією, при цьому відкриваючи більше можливостей для зловмисників. До найбільш вразливих видів економічної діяльності за кількістю інцидентів у 2020 р. віднесено охорону здоров'я (240); державний сектор (205); технології та медіа (158); освіту (157); роздрібну торгівлю, харчування, туризм, розваги (101) [2].

За оцінкою експертів [3], найбільш серйозними загрозами у сфері інформаційної безпеки (ІБ) сайтів і веб-додатків компаній зараз є: вплив різного роду з метою шахрайства; крадіжка конфіденційної інформації і персональних даних; вплив на зв'язок із мережею і серверних ресурсів компанії для реалізації кібератаки; проникнення всередину інформаційних систем організації; масове несанкціоноване скачування інформації з веб-сторінок сайтів; порушення працездатності та доступності інтернет-ресурсів, у тому числі модифікація інформації на веб-сторінках із метою заміни головної сторінки сайту на шахрайську.

Питання кібербезпеки знайшло відображення у зміні поведінки споживачів. Дослідницька компанія Euromonitor International [4] назвала головні тенденції на споживчому ринку у 2021 р., які визначають поведінку покупців на найближчі роки. Згідно з дослідженням, одним із трендів є «одержимість безпекою». З одного боку, цей тренд розглядається з точки зору підвищення і забезпечення схоронності особистих і платіжних даних. З іншого, як бажання споживача максимально уникнути ризику інфекційних заражень, що знаходить відображення в потреби розширення пропозицій безконтактної оплати та безконтактної доставки. У даному випадку, імідж безпечного бренду, що користується довірою, стає нематеріальним активом для бізнесу.

Глобальні тенденції у віртуальному просторі визначають політику України стосовно даного питання. Так, за статистичними даними Департаменту кіберполіції України при МВС, загальна кількість заяв і самостійно встановлених співробітниками поліції епізодів складала в 2020 р. понад 10 тис. випадків, 730 з яких припадає на сферу протиправного використання контенту і телекомунікацій; 3,6 тис. випадків виявлено у банківському сегменті; кількість онлайн-шахрайства становить 3,2 тис. епізодів; комп'ютерні системи піддавалися атакам понад 2 тис. разів.

До кіберзлочинів платіжних систем у сфері електронної комерції можна віднести [5]: кардінг, фішинг, вішинг, скімінг, шімінг тощо. За результатами опитування, проведеного компанією PwC [6], визначено ключові напрями кібербезпеки у 2021 р. Серед них такі: оновлення кіберстратегії з огляду на тенденцію пришвидшеного переходу у нову цифрову еру і поєднання бізнес-цінностей із кібербезпекою; вилучення максимальної вигоди з кібербюджету (економіка кібербезпеки вимагає трансформацій. Загалом сьогодні вона зосереджена на витратній основі. Тому очікуються зміни, враховуючи перезавантаження кіберстратегій. На даний час варто брати до уваги кібербезпеку в кожному бізнес-рішенні, тому бюджети кіберпроектів будуть об'єднуватися з загальними бюджетами підприємств у стратегічній, орієнтованій на ризик перспективі); інвестиції у вирівнювання ігрового поля при боротьбі з кіберзлочинцями; підвищення кіберстійкості; проактивний підхід до формування команди.

Отже, питання кібербезпеки електронної комерції особливо гостро постало під час пандемії COVID-19, обмежувальні заходи і наслідки якої значно вплинули на інтенсивний розвиток цифровізації бізнес-середовища [7], суттєве збільшення обсягів електронної торгівлі, поведінку споживачів на застосування інструментарію цифрового маркетингу [8-11]. Необхідність розгляду питання підвищення рівня кібербезпеки обумовлено, з одного боку, різким збільшення кількості шахрайських дій, а з іншого, значним збільшенням користувачів, які раніше не мали належного досвіду в сфері електронної торгівлі, що робить їх уразливими перед шахраями.

До довгострокових способів підвищення рівня безпеки при організації процесів електронної комерції можна віднести оновлення загальної кіберстратегії підприємств на тлі збільшення кіберстійкості, у тому числі введення кібербюджету в загальний бюджет, облік можливості браку кадрів у доступному для огляду майбутньому і завчасний пошук рішень щодо даного питання. З метою комплексного захисту платформ електронної комерції від цілеспрямованих атак на всіх рівнях експертами рекомендується використання спеціалізованих сервісів, що включають хмарні можливості захисту, функціонал інтелектуальних міжмережевих екранів рівня веб-додатку. До

оперативних заходів можна віднести модернізацію і підвищення технічної оснащеності забезпечення безпеки підприємств, своєчасне навчання персоналу щодо адекватної поведінки з інформацією та кібератаками.

1. Singh H. *E-Commerce Security Issues: threats and best practices*. 2021. URL: <https://thecyphre.com/blog/ecommerce-security-best-practices/>.
2. Medvedskaya N. *IO Guards. Статистика по кибербезопасности за 2020 год*. 2021. 7 февраля. URL: <https://10guards.com/ru/articles/2020-cybersecurity-statistics/>.
3. Tproger. *Защита компаний электронной коммерции от интернет-угроз*. 2020. 23 декабря. URL: <https://tproger.ru/articles/zashhita-kompanij-elektronnoj-kommercii-ot-internet-ugroz/>.
4. Симоненко К. *Euromonitor International: топ-10 світових споживчих трендів у 2021 році*. 2021. 4 лютого. URL: <https://rau.ua/ru/analytics/euromonitor-top-10-global-trend/>.
5. Gavshina O. *International Wealth. Противодействие преступности в сфере платежных систем в Украине – киберполиция 2021*. 07.02.2021. URL: <https://internationalwealth.info/office/protivodejstvie-prestupnosti-v-sfere-platezhnyh-sistem-v-ukraine-kiberpoliciya/>.
6. *IO Guards. PwC: как изменится кибербезопасность в 2021*. URL: <https://10guards.com/ru/articles/global-digital-trust-insights-2021/>.
7. Ляшенко В. І., Вишневський О. С. *Цифрова модернізація економіки України як можливість проривного розвитку: монографія / НАН України, Ін-т економіки пром-сті. Київ, 2018. 252 с.*
8. Trushkina N., Bezpartochnyi M., Shkrygun Yu. *E-commerce in the conditions of digitalization of business processes. Strategies, models and technologies of economic systems management in the context of international economic integration: scientific monograph / edited by M. Bezpartochnyi, V. Riashchenko, N. Linde. 2nd ed. Riga: Institute of Economics of the Latvian Academy of Sciences, 2020. P. 245-256.*
9. Trushkina N., Bezpartochna O., Shkrygun Yu. *Priority directions for development of digital marketing in the conditions of globalization. Pandemic Economic Crisis: Changes and New Challenges to Society: scientific monograph / edited by M. Bezpartochnyi; VUZF University of Finance, Business and Entrepreneurship. Sofia: VUZF Publishing House "St. Grigorii Bogoslov", 2020. P. 227-238.*
10. Трушкіна Н. В., Сергеева О. Р., Шкригун Ю. О. *Концептуальні підходи до визначення поняття «електронна комерція»*. Проблеми економіки. 2020. № 4. С. 231-240. <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2020-4-231-240>.
11. Місюкевич В. І., Трушкіна Н. В., Шкригун Ю. О. *Електронна комерція у глобальному цифровому просторі: нові виклики та напрями. Формування системи внутрішньої торгівлі України: теорія, практика, інновації: колективна монографія / за ред. В. В. Лісци, В. І. Місюкевич, О. М. Михайленко. Полтава: ПУЕТ, 2020. С. 150-162.*

РЕЗОЛЮЦІЯ

міжвузівської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих вчених «СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК І БЕЗПЕКА УКРАЇНИ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ»,

25 березня 2021 року

Міжвузівська науково-практична конференція здобувачів вищої освіти і молодих вчених «Соціально-економічний розвиток і безпека України: стан та перспективи» зібрала понад сто учасників. Серед учасників представники багатьох вузів України: Івано-Франківська, Кам'янець-Подільського, Одеси, Харкова, Львова, Миколаєва, Полтави, Острога, Києва, Старобільська, Чернівців.

Всі учасники конференції відзначають науково-практичну та науково-теоретичну актуальність винесених для обговорення проблем у контексті теоретико-прикладних засад дослідження соціально-економічного розвитку і безпеки України в умовах сьогодення.

Заслухавши наукові доповіді та виступи учасників конференції, їхні дискусії та провівши аналіз поданих тез, що надійшли до редакції для публікації у збірнику матеріалів конференції вважаємо за доцільне підсумувати.

1. Обрані напрями роботи конференції, а саме:

- соціально-економічна складова національної безпеки;
- організаційно-управлінські проблеми зміцнення економічної безпеки;
- фінансово-економічна безпека держави та суб'єктів господарювання в сучасних умовах.

2. Глобалізаційні процеси в світі та міжнародна інтеграція національної економіки спонукають до наукового розгляду соціально-економічного розвитку України та формування її безпеки. Стабільний економічний розвиток країни неможливий без формування соціально благополучного суспільства. Поєднання проблем розвитку ринкових відносин із посиленням уваги до соціальних питань створює необхідні передумови для економічного оздоровлення, стабільного становища людини впродовж усієї трудової діяльності й після її завершення. На жаль, зараз ми знаходимось у смузі соціально-економічної кризи. І самі соціально-

економічні умови вимагають зваженого підходу до всіх проблем, врахування світового досвіду їх вирішення та формування безпеки країни.

Зважаючи на це, з метою активізації соціально-економічного розвитку України та формування її безпеки учасники міжвузівської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих вчених

РЕКОМЕНДУЮТЬ координувати дії з таких її пріоритетних напрямів:

- прискорення господарських реформ, спрямованих на створення повноцінної сучасної економіки з відповідними механізмами соціального захисту;
- взаємодія та співпраця різних інститутів громадянського суспільства та територіальних громад в контексті соціально-економічного розвитку країни, формування пріоритетів та безпеки;
- впровадження програм відновлення природних, трудових та економічних ресурсів, покращення соціально-економічного забезпечення;
- формування стратегії та механізмів забезпечення безпеки країни;

Хоча розвиток подій в економіці не піддається точному прогнозуванню, однак наполеглива реалізація намічених реформ здатна швидко дати бажані результати. Щоб вийти на траєкторію сталого економічного розвитку, побудувати демократичне суспільство з європейським рівнем життя, вже сьогодні треба акумулювати творчі, інтелектуальні сили. Назріла потреба створити якісно новий суспільно-психологічний клімат, який сприяв би соціально-економічним новаціям і забезпеченню безпеки держави.

Ухвалено учасниками конференції

25 березня 2021 року

м. Львів

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Матеріали
міжвузівської науково-практичної конференції
здобувачів вищої освіти і молодих вчених

**СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК І
БЕЗПЕКА УКРАЇНИ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

за загальною редакцією
В.С. Бліхара

макетування
Н.В. Шевченко, Н.В. Галайко